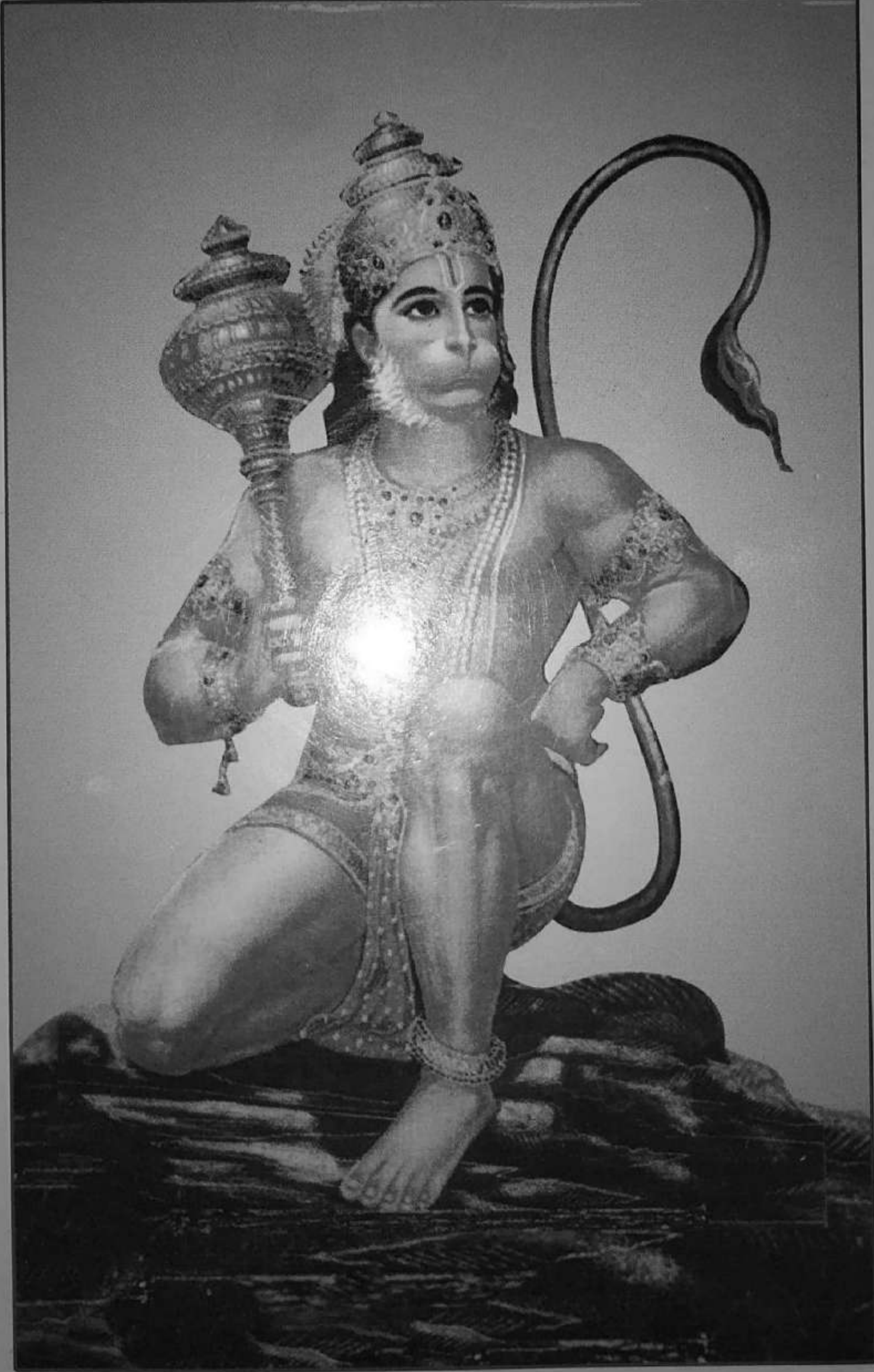
శ్రీమద్రామాయణము

సుందరకాండము

ఆంధ్ర తాత్పర్య విశేషాంశములతో

శ్రీమాన్ చలమచర్ల వేంకట శేషాచార్యులు

శ్రీవైష్ణవులు శ్రీమద్రామాయణపారాయణకు ముందు పఠించవలసిన శ్లోకములు

శ్రీశైలేశదయాపాత్రం ధీభక్త్యాదిగుణార్ణవమ్,
యతీంద్రప్రవణం వందే రమ్యజామాతరం మునిమ్. 1

లక్ష్మీనాథసమారంభాం నాథయామునమధ్యమామ్,
అస్మదాచార్యపర్యంతాం వందే గురుపరంపరామ్. 2

యో నిత్య మచ్యుతపదాంబుజయుగ్మరుక్మ, వ్యామోహత స్తదితరాణి తృణాయ మేనే,
అస్మద్గురో ర్భగవతోఽస్య దయైకసింధో, రామానుజస్య చరణౌ శరణం ప్రపద్యే. 3

మాతా పితా యువతయ స్తనయా విభూతి
స్సర్వం యదేవ నియమేన మదన్వయానామ్,
ఆద్యస్య నః కులపతే ర్వకుళాభిరామం
శ్రీమత్తదంఘ్రియుగళం ప్రణమామి మూర్ధ్నా. 4

భూతం సరశ్చ మహదాహ్వయ భట్టనాథ, శ్రీభక్తిసార కులశేఖర యోగివాహాన్,
భక్తాంఘ్రిరేణు పరకాల యతీంద్రమిశ్రాన్, శ్రీమత్పరాంకుశమునిం ప్రణతోఽస్మి నిత్యమ్. 5

అథ శ్రీశైలపూర్ణవిషయమ్–

పితామహస్యాపి పితామహాయ, ప్రాచేతసాదేశఫలప్రదాయ,
శ్రీభాష్యకారోత్తమదేశికాయ, శ్రీశైలపూర్ణాయ నమో నమః స్తాత్. 6

ఇతి శ్లోక మారభ్య శ్రీభాష్యకారప్రభృతి స్వాచార్యపర్యంతవిషయా స్సాంప్రదాయికాః శ్లోకా అనుసంధేయాః. యద్వా స్వాచార్యప్రభృతి శ్రీధరపర్యంత ప్రతివ్యక్తివిషయాః శ్లోకా అనుసంధేయాః.

విష్వక్సేనధ్యానమ్–

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్,
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వవిఘ్నోపశాంతయే. 1
యస్య ద్విరదవక్త్రాద్యాః పారిషద్యాః పరశ్శతమ్,
విఘ్నం నిఘ్నంతి సతతం విష్వక్సేనం తమాశ్రయే. 2

శ్రీహయగ్రీవధ్యానమ్-
జ్ఞానానందమయం దేవం నిర్మలస్ఫటికాకృతిమ్,
ఆధారం సర్వవిద్యానాం హయగ్రీవ ముపాస్మహే. 1

అభంగురకలాదాన స్థూలలక్షత్వ మీయుషే,
తుంగాయ మహసే తస్మై తురంగాయ ముఖే నమః. 2

వాల్మీకిధ్యానమ్-
కూజంతం రామ రామేతి మధురం మధురాక్షరమ్,
ఆరుహ్య కవితాశాఖాం వందే వాల్మీకికోకిలమ్. 1

వాల్మీకే ర్మునిసింహస్య కవితావనచారిణః,
శృణ్వన్ రామకథానాదం కో న యాతి పరాం గతిమ్. 2

యః పిబన్ సతతం రామచరితామృతసాగరమ్,
అతృప్తస్తం మునిం వందే ప్రాచేతస మకల్మషమ్. 3

ఆంజనేయప్రార్థనా-
గోష్పదీకృతవారాశిం మశకీకృతరాక్షసమ్,
రామాయణమహామాలారత్నం వందే ऽనిలాత్మజమ్. 1

అంజనానందనం వీరం జానకీశోకనాశనమ్,
కపీశ మక్షహంతారం వందే లంకాభయంకరమ్. 2

ఆమిషీకృతమార్తాండం గోష్పదీకృతసాగరమ్,
తృణీకృతదశగ్రీవ మాంజనేయం నమా మ్యహమ్. 3

మనోజవం మారుతతుల్యవేగం, జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం వరిష్ఠమ్,
వాతాత్మజం వానరయూథముఖ్యం, శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి. 4

ఉల్లంఘ్య సింధో స్సలిలం సలీలం, యశ్శోకవహ్నిం జనకాత్మజాయాః,
ఆదాయ తేనైవ దదాహ లంకాం, నమామి తం ప్రాంజలి రాంజనేయమ్. 5

ఆంజనేయ మతిపాటలాననం, కాంచనాద్రి కమనీయ విగ్రహమ్,
పారిజాతతరుమూలవాసినం, భావయామి పవమాననందనమ్. 6

యత్ర యత్ర రఘునాథకీర్తనం, తత్ర తత్ర కృతమస్తకాంజలిమ్,
బాష్పవారిపరిపూర్ణలోచనం, మారుతిం నమత రాక్షసాంతకమ్. 7

శ్రీరామాయణప్రార్థనా-

వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే,
వేదః ప్రాచేతసా దాసీత్ సాక్షా ద్రామాయణాత్మనా. 1

చరితం రఘునాథస్య శతకోటిప్రవిస్తరమ్,
ఏకైక మక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతకనాశనమ్. 2

శృణ్వన్ రామాయణం భక్త్యా యః పాదం పదమేవ వా,
స యాతి బ్రహ్మణః స్థానం బ్రహ్మణా పూజ్యతే సదా. 3

వాల్మీకిగిరిసంభూతా రామసాగరగామినీ,
పునాతి భువనం పుణ్యా రామాయణమహానదీ. 4

శ్లోకసారసమాకీర్ణం సర్గకల్లోలసంకులమ్,
కాండగ్రాహమహామీనం వందే రామాయణార్ణవమ్. 5

యః కర్ణాంజలిసంపుటై రహరహ స్సమ్యక్ పిబ త్యాదరా
ద్వాల్మీకే ర్వదనారవిందగళితం రామాయణాఖ్యం మధు,
జన్మవ్యాధిజరావిపత్తిమరణై రత్యంతసోపద్రవం
సంసారం స విహాయ గచ్ఛతి పుమాన్ విష్ణోః పదం శాశ్వతమ్. 6

తదుపగతసమాససంధియోగం, సమమధురోపనతార్థవాక్యబద్ధమ్,
రఘువరచరితం మునిప్రణీతం, దశశిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వమ్. 7

శ్రీరామప్రార్థనా-

శ్రీరాఘవం దశరథాత్మజ మప్రమేయం, సీతాపతిం రఘుకులాన్వయరత్నదీపమ్,
ఆజానుబాహు మరవిందదళాయతాక్షం, రామం నిశాచరవినాశకరం నమామి. 8

వైదేహీసహితం సురద్రుమతలే హైమే మహామండపే
మధ్యే పుష్పక మాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితమ్,
అగ్రే వాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వం మునిభ్యః పరం

వ్యాఖ్యాన్తం భరతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలమ్. 9

తతో యథాశక్తి శ్రీకోశోపరి భగవదారాధనం కార్యమ్.

అథ

ధర్మాత్మా సత్యసంధశ్చ రామో దాశరథి ర్యది,
పౌరుషే చాప్రతిద్వంద్వః శరైనం జహి రావణిమ్.
తపస్స్వాధ్యాయనిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరమ్,
నారదం పరిపప్రచ్ఛ వాల్మీకి ర్మునిపుంగవమ్.

ఇతి శ్లోకద్వయం పఠిత్వా 'శ్రీరఘునందనపరబ్రహ్మణే నమః'
ఇత్యుక్త్వా పారాయణ మారభేత.

పారాయణసమాప్తిలో పఠించవలసిన శ్లోకములు

ఏవ మేతత్ పురావృత్త మాఖ్యానం భద్రమస్తు వః,
ప్రవ్యాహరత విస్రబ్ధం బలం విష్ణోః ప్రవర్ధతామ్. 1

లాభ స్తేషాం జయ స్తేషాం కుత స్తేషాం పరాభవః,
యేషా మిందీవరశ్యామో హృదయే సుప్రతిష్ఠితః. 2

కాలే వర్షతు పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ,
దేశోఽయం క్షోభరహితో బ్రాహ్మణా స్సంతు నిర్భయాః. 3

కావేరీ వర్ధతాం కాలే కాలే వర్షతు వాసవః,
శ్రీరంగనాథో జయతు శ్రీరంగశ్రీశ్చ వర్ధతామ్. 4

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం, న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః,
గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం, లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు. 5

మంగళం కోసలేంద్రాయ మహనీయగుణాబ్ధయే,
చక్రవర్తితనూజాయ సార్వభౌమాయ మంగళమ్. 6

వేదవేదాంతవేద్యాయ మేఘశ్యామలమూర్తయే,
పుంసాం మోహనరూపాయ పుణ్యశ్లోకాయ మంగళమ్. 7

విశ్వామిత్రాంతరంగాయ మిథిలానగరీపతేః,

భాగ్యానాం పరిపాకాయ భవ్యరూపాయ మంగళమ్. 8

పితృభక్తాయ సతతం భ్రాతృభిః సహ సీతయా,
నందితాఖిలలోకాయ రామభద్రాయ మంగళమ్. 9

త్యక్తసాకేతవాసాయ చిత్రకూటవిహారిణే,
సేవ్యాయ సర్వయమినాం ధీరోదారాయ మంగళమ్. 10

సౌమిత్రిణా చ జానక్యా చాపబాణాసిధారిణే,
సంసేవ్యాయ సదా భక్త్యా స్వామినే మమ మంగళమ్. 11

దండకారణ్యవాసాయ ఖండితామరశత్రవే,
గృధ్రరాజాయ భక్తాయ ముక్తిదాయాస్తు మంగళమ్. 12

సాదరం శబరీదత్తఫలమూలాభిలాషిణే,
సౌలభ్యపరిపూర్ణాయ సత్త్వోద్రిక్తాయ మంగళమ్. 13

హనుమత్సమవేతాయ హరీశాభీష్టదాయినే,
వాలిప్రమథనా యాస్తు మహాధీరాయ మంగళమ్. 14

శ్రీమతే రఘువీరాయ సేతూల్లంఘితసింధవే,
జితరాక్షసరాజాయ రణధీరాయ మంగళమ్. 15

ఆసాద్య నగరీం దివ్యా మభిషిక్తాయ సీతయా,
రాజాధిరాజరాజాయ రామభద్రాయ మంగళమ్. 16

మంగళాశాసనపరై ర్మదాచార్యపురోగమైః,
సర్వైశ్చ పూర్వై రాచార్యైః సత్కృతాయాస్తు మంగళమ్. 17

కాయేన వాచా మనసేంద్రియై ర్వా, బుద్ధ్యాఽఽత్మనా వా ప్రకృతేః స్వభావాత్,
కరోమి యద్యత్ సకలం పరస్మై, నారాయణాయేతి సమర్పయామి. 18

తతః పితామహస్యే త్యారభ్య స్వాచార్యపర్యంతశ్లోకా అనుసంధేయాః. యద్వా స్వాచార్య మారభ్య శ్రీధరపర్యంతగురుపరంపరాఽనుసంధేయా. సీతావివాహపట్టాభిషేక సర్గయోస్తు 'ఇయం సీతా మమ సుతా' 'అభ్యషించ న్నరవ్యాఘ్రమ్' ఇతి శ్లోకపఠనాత్ పూర్వం మధ్యే విశేషతో భగవదారాధనం చ కర్తవ్యమ్.

సుందరకాండ పారాయణ పద్ధతులు

విషయసూచిక

పారాయణ విధానములు - 2

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

ఆపదా మపహర్తారం దాతారం సర్వసంపదామ్,
లోకాభిరామం శ్రీరామం భూయో భూయో నమామ్యహమ్.

శ్రీమద్రామాయణే

సుందరకాండః

1. ప్రథమః సర్గః

(హనుమంతుని సముద్రలంఘనము)

తతో రావణనీతాయా స్సీతాయా శ్శత్రుకర్శనః,
ఇయేష పద మన్వేష్టుం చారణాచరితే పథి. 1

అంతట (జాంబవంతుడు ప్రోత్సహించిన పిమ్మట) స్వకార్యము (సీతాన్వేషణము) నకు విరోధులను రూపుమాప సమర్థుడగు హనుమంతుడు, రావణు డపహరించిన సీతాదేవి యున్న తావును, చారణులు (గుంపుగా సంచరించు దేవగాయకులు) తిరుగాడు ఆకాశమార్గమున పోయి వెదుక దలంచెను. 1

విశే. కిష్కింధాకాండమున భగవంతునియందు మాత్రమే ఉండెడి సకల కల్యాణ గుణాకరత్వము చెప్పబడినది. ఈ సుందరకాండమం దాయనకు గల సర్వసంహారకత్వరూపమగు గుణము చెప్పబడుచున్నది. లేదా పూర్వకాండమున సర్వథా మిత్రులను కాపాడవలెనని చెప్పబడినది. ఇందు దూతయు, పతివ్రతయు ఎట్లు నడచుకొనవలెనో వివరింపబడినది. లేదా పూర్వకాండమున సర్వరక్షణప్రవృత్తుడైన విష్ణునికి ఆచార్యరూపమగు పురుషకారము లభించుట చెప్పబడినది. ఈ కాండమున అచార్యుని కృత్యము చెప్పబడుచున్నది. లేదా పూర్వకాండమున హనుమంతుడు మనస్సంకల్పముతో బయలుదేరుట చెప్పబడినది. ఇందు

దుష్కరం నిష్ప్రతిద్వంద్వం చికీర్షన్ కర్మ వానరః,
సముదగ్రశిరోగ్రీవో గవాం పతి రివాబభౌ. 2

అథ వైడూర్యవర్ణేషు శాద్వలేషు మహాబలః,
ధీర స్సలిలకల్పేషు విచచార యథాసుఖమ్. 3

ద్విజాన్ విత్రాసయన్ ధీమా నురసా పాదపాన్ హరన్,

అన్యుల కలవికాని సముద్రలంఘన మను కార్యమును నిరంతరాయముగ చేయ సమకట్టినవాడై హనుమంతుడు తల పైకెత్తి, మెడ చాచి, ఆబోతు వలె విరాజిల్లెను. 2

అంతట ధీరుడు, మహాబలుడగు హనుమంతుడు కొంచెము తెలుపుతో కూడిన ఆకుపచ్చరంగు (వైడూర్యవర్ణము) కలవై, చల్లదనముచే నీటిని పోలుచున్న పచ్చికబయళ్లపై సుఖముగా సంచరించెను. 3

ధీమంతుడగు హనుమంతుడు అట్లు విజృంభించిన సింహమువలె

శరీరముతో బయలుదేరుట వర్ణింపబడుచున్నది.

ఈ కాండమున ప్రధానపురుషుడగు ఆంజనేయస్వామి గురుస్థానీయుడు. ఆయన శత్రుకర్శనుడు. జ్ఞానము నిచ్చువాడు గురువు. ఆ జ్ఞానమునకు విరోధి అజ్ఞానము. దానిని పారద్రోలువాడు హనుమంతుడు.

'గుశబ్ద స్త్వంధకారః స్యాత్ రుశబ్ద స్తన్నిరోధకః,
అంధకారనిరోధిత్వాత్ గురు రిత్యభిధీయతే.'

గు–అనగా అంధకారము (అజ్ఞానము). రు–అనగా నిరోధించువాడు. అంధకారమును

3
మృగాంశ్చ సుబహూన్ నిఘ్నన్ ప్రవృద్ధ ఇవ కేసరీ. 4
నీలలోహితమాంజిష్ఠ పత్రవర్ణై స్సితాసితైః,
స్వభావవిహితై శ్చిత్రై ర్ధాతుభి స్సమలంకృతమ్. 5
కామరూపిభి రావిష్ట మభీక్ష్ణం సపరిచ్ఛదైః,
యక్షకిన్నరగంధర్వై ర్దేవకల్పైశ్చ పన్నగైః. 6
స తస్య గిరివర్యస్య తలే నాగవరాయుతే,
తిష్ఠన్ కపివర స్తత్ర హ్రదే నాగ ఇవాబభౌ. 7
స సూర్యాయ మహేంద్రాయ పవనాయ స్వయంభువే,
భూతేభ్య శ్చాంజలిం కృత్వా చకార గమనే మతిమ్. 8

విహరించుచుండగా అతని రొమ్ము తాకి చెట్లు కూలెను. ఆ చెట్ల నాశ్రయించియున్న పక్షులు బెదరెను. మృగములు (భీతిల్లి) చెల్లాచెదరై నశించెను. 4

నల్లనివి, ఎఱ్ఱనివి, పసుపువన్నె కలవి, ఆకుపచ్చరంగు కలవి, తెలుపు-నలుపుల మిశ్రవర్ణము కలవి, చిత్రవర్ణము కలవి అగు సహజసిద్ధమైన ధాతువులతో హనుమ నిలచిన మహేంద్రగిరి అలంకృతమై యుండెను. 5

అచ్చట కోరిన రూపు దాల్చగలవారు, అలంకారములు ధరించినవా రగు యక్షులు, కిన్నరులు, గంధర్వు లను దేవతలును, దేవతలతో సమానులగు పన్నగులును ఎక్కువగా విహరించుచుండిరి. 6

ఎల్లెడల శ్రేష్ఠములగు ఏనుగులు సంచరించు ఆ మహేంద్రపర్వతపు సుందరప్రదేశముపై నిలిచిన హనుమంతుడు మడుగులోని యేనుగువలె మిక్కిలి ప్రకాశించెను. 7

ఆయన తనకు విద్యాగురువగు సూర్యునకు, దేవరాజగు మహేంద్రునకు, వాయుదేవునకు, బ్రహ్మకు, తదితరదేవతావిశేషములకును ప్రణమిల్లి అటనుండి బయలుదేరవలెనని సంకల్పించెను. 8

అంజలిం ప్రాఙ్ముఖః కృత్వా పవనా యాత్మయోనయే,
తతోఽ భివవృధే గంతుం దక్షిణో దక్షిణాం దిశమ్. 9

ప్లవంగప్రవరై ర్దృష్టః ప్లవనే కృతనిశ్చయః,
వవృధే రామవృద్ధ్యర్థం సముద్ర ఇవ పర్వసు. 10

నిష్ప్రమాణశరీర స్సన్ లిలంఘయిషు రర్ణవమ్,
బాహుభ్యాం పీడయామాస చరణాభ్యాం చ పర్వతమ్. 11

స చచా లాచల శ్చాపి ముహూర్తం కపిపీడితః,
తరూణాం పుష్పితాగ్రాణాం సర్వం పుష్ప మశాతయత్. 12

తేన పాదపముక్తేన పుష్పౌఘేణ సుగంధినా,
సర్వత స్సంవృత శ్శైలో బభౌ పుష్పమయో యథా. 13

ఆయన తూర్పుదిశకు తిరిగి, తన తండ్రియగు వాయుదేవునకు మఱొక్క మాఱు నమస్కరించి, పిమ్మట సమర్థుడగుటచే దక్షిణదిశగా పోవుటకై తన శరీరమును పెంచెను. 9

హనుమంతు డట్లు ఎగురుటకు నిశ్చయించి, రాముని అభ్యుదయమును కోరుచు, కపిశ్రేష్ఠులు చూచుచుండగనే పున్నమి మున్నగు పర్వములందు ఉప్పొంగు సముద్రము వలె పెరిగెను. 10

అతడు సముద్రమును దాటగోరుచు, తన దేహమును కొలువరానంతగా పెంచి, భుజములచే, పాదములచే ఆ పర్వతమును గట్టిగా అణచెను. 11

ఆ మహేంద్రపర్వతము అచలము (కదలనిది) అయినను, హనుమంతుడు మర్దింపగా ఒక్క క్షణము చలించెను. ఆ కదలికకు కొండపై నున్న చెట్ల కొమ్మల కొనలందు విరబూసిన పూవు లన్నియు రాలిపడెను. 12

ఆ చెట్లు సుగంధము కల పుష్పరాశులను రాల్చి శిలాతలమును అన్నివైపుల కప్పివేయగా ఆ కొండ పూలకొండవలె ప్రకాశించెను. 13

తేన చోత్తమవీర్యేణ పీడ్యమాన స్స పర్వతః,
సలిలం సంప్రసుస్రావ మదం మత్త ఇవ ద్విపః. 14

పీడ్యమానస్తు బలినా మహేంద్ర స్తేన పర్వతః,
రీతీ ర్నిర్వర్తయామాస కాంచనాంజనరాజతీః. 15

ముమోచ చ శిలా శ్శైలో విశాలా స్సమనశ్శిలాః,
మధ్యమే నార్చిషా జుష్టో ధూమరాజీ రివానలః. 16

గిరిణా పీడ్యమానేన పీడ్యమానాని సర్వతః,
గుహావిష్టాని భూతాని వినేదు ర్వికృతైః స్వరైః. 17

స మహాసత్త్వసన్నాద శ్శైలపీడానిమిత్తజః,
పృథివీం పూరయామాస దిశ శ్చోపవనాని చ. 18

శిరోభిః పృథుభి స్సర్పా వ్యక్తస్వస్తికలక్షణైః,

మెచ్చదగు పరాక్రమము గల హనుమంతుడు మర్దించగా ఆ మహేంద్రపర్వతము మదించిన యేనుగు మదజలము కార్చినట్లు, మిక్కుటముగా జలము కార్చెను. 14

బలశాలియగు హనుమంతు డట్లు పీడింపగా, ఆ పర్వతమునందలి బంగారు, నీలము, వెండి ఖనిజపు రాళ్ళు బ్రద్దలై ఆ యా లోహముల రేఖ లగపడెను. 15

మండుచున్న అగ్ని తన (ఏడు జ్వాలలలో నాల్గవదగు ధూమ్రవర్ణ యను) నడిమి జ్వాలతో కూడి పొగలు గ్రక్కిన ట్లా మహేంద్రపర్వతము మణిశిలలతో గూడిన పెనురాళ్లను విరజిమ్మెను. 16

హనుమంతు డట్లు మహేంద్రపర్వతమును మర్దించుచుండగా దిగులుపడి, అంతటను గుహలలో దాగిన జంతువులు దీనస్వరముతో బిగ్గరగా అఱచెను. 17

మారుతి అట్లా కొండను మర్దించుటచే అందు నివసించిన పెద్ద పెద్ద జీవులు చేసిన ఆక్రందనధ్వని భూమిని, దిక్కులను, వనములను దద్దరిల్లజేసెను. 18

అట్టి మర్దనముచే తమ విపులములగు పడగలపై అర్ధచంద్రాకారపు (నల్లని)

వమంతః పావకం ఘోరం దదంశు ర్దశనై శ్శిలాః. 19

తా స్తదా సవిషై ర్దష్టాః కుపితై స్తై ర్మహాశిలాః,

జజ్వలుః పావకోద్దీప్తా బిభిదుశ్చ సహస్రధా. 20

యాని చౌషధజాలాని తస్మిన్ జాతాని పర్వతే,

విషఘ్నా న్యపి నాగానాం న శేకు శ్శమితుం విషమ్. 21

భిద్యతేఽయం గిరి[1] ర్భూతై రితి మత్వా తపస్వినః.

త్రస్తా విద్యాధరా స్తస్మా దుత్పేతుః స్త్రీగణై స్సహ. 22

పానభూమిగతం హిత్వా హైమ మాసవభాజనమ్,

పాత్రాణి చ మహార్హాణి కరకాంశ్చ హిరణ్మయాన్. 23

లేహ్యా నుచ్చావచాన్ భక్ష్యాన్ మాంసాని వివిధాని చ,

చిహ్నములు స్పష్టముగ అగపడగా, నోటినుండి భయంకరమగు అగ్ని వంటి విషము క్రక్కుచు సర్పములు కోరలతో రాళ్లను కఱచినవి. 19

కోపించిన విషసర్పములు ఆ పెనురాళ్లను కఱవగా అవి విషాగ్నిచే ప్రజ్వలించి, వేలకొలదిగా ముక్కలయ్యెను. 20

ఆ కొండపై మొలచిన ఓషధు లేవియును, విషము హరింపగలవైనను, ఆ సర్పముల విషమును పోగొట్టలేకపోయెను. 21

ఈ కొండను భూతము లేవో బ్రద్దలు చేయుచున్నవని తలచి తపస్వు లచటనుండి ఆకసమున కెగసిరి. 22

తమ స్త్రీలతో కలిసి మద్యము త్రాగుచు, మధురభక్ష్యములు తినుచున్న విద్యాధరులు పానభూమిపై గల బంగారు సారాయిగిన్నెను, విలువైన భోజన పాత్రలను, బంగారు కమండలములను, నాకదగిన పూదేనె మున్నగువానిని, ఆస్వాదింపదగిన వివిధ

---

1 భూతములు = బ్రహ్మరక్షస్సులు మున్నగు మహాభూతములు – తిలకవ్యాఖ్య. భూతాః భువి = పృథివ్యామ్, ఉతాః = వ్యాప్తాః. భూమిపై వ్యాపించిన దేవతావిశేషములు– రామాయణశిరోమణివ్యాఖ్య.

అర్షభాణి చ చర్మాణి ఖడ్గాంశ్చ కనకత్సరూన్. 24
కృతకంఠగుణాః క్షీబా రక్తమాల్యానులేపనాః,
రక్తాక్షాః పుష్కరాక్షాశ్చ గగనం ప్రతిపేదిరే. 25
హారనూపురకేయూర పారిహార్యధరాః స్త్రియః,
విస్మితా స్సస్మితా స్తస్థు రాకాశే రమణైః సహ. 26
దర్శయంతో మహావిద్యాం విద్యాధరమహర్షయః,
సహితా స్తస్థు రాకాశే వీక్షాంచక్రుశ్చ పర్వతమ్. 27
శుశ్రువుశ్చ తదా శబ్ద మృషీణాం భావితాత్మనామ్,
చారణానాం చ సిద్ధానాం స్థితానాం విమలేఽంబరే. 28
ఏష పర్వతసంకాశో హనుమాన్ మారుతాత్మజః,

భక్ష్యములను, పలురకముల మాంసములను, ఎద్దుతోలుతో చేయబడిన డాళ్లు, బంగారు పిడుల కత్తులను విడచి, తమ స్త్రీలతోగూడి భీతితో ఆకసమున కెగసిరి. 23-24

మెడలలో పుష్పమాలలు దాల్చి, మత్తులై, ఎఱ్ఱనైన మాలలు శిరమున ధరించి, ఎఱ్ఱచందనము దేహముపై పూసుకొని, సహజముగ పద్మములవంటివైనను మద్యపానముచే ఎఱ్ఱబారిన కన్నులు గల విద్యాధరు లాకాశమున కెగిరిపోయిరి. 25

ముత్యాలసరులు, అందెలు, భుజకీర్తులు, కంకణములు ధరించి రాజిల్లు విద్యాధరాంగనలు ఆ పర్వత మట్లు కదలుట కాశ్చర్యపడి, తమ రమణులను కూడి చిరునగవు లొలికించుచు ఆకసమున నిలచిరి. 26

మహర్షుల వంటి విద్యాధరశ్రేష్ఠులు అణిమాది అష్టసిద్ధిరూపమగు తమ మహావిద్యను ప్రయోగించి ఆకసమున నొక్కచోట నిలచి ఆ పర్వతము నవలోకించిరి. 27

వా రపుడు నిర్మలాకాశమున నిలచిన పరమాత్మనిష్ఠులగు మునులు, చారణులు, సిద్ధులు పలికిన ఈ వాక్యములు వినిరి. 28

"పర్వతమువలె పెద్ద శరీరముతో విలసిల్లు వాయుపుత్రుడగు ఈ హనుమంతుడు

తితీర్షతి మహావేగ స్సముద్రం మకరాలయమ్. 29
రామార్థం వానరార్థం చ చికీర్షన్ కర్మ దుష్కరమ్,
సముద్రస్య పరం పారం దుష్ప్రాపం ప్రాప్తుమిచ్ఛతి. 30
ఇతి విద్యాధరాః శ్రుత్వా వచ స్తేషాం మహాత్మనామ్,
త మప్రమేయం దదృశుః పర్వతే వానరర్షభమ్. 31
దుధువే చ స రోమాణి చకంపే చాచలోపమః,
ననాద సుమహానాదం సుమహానివ తోయదః. 32
ఆనుపూర్వ్యేణ వృత్తం చ లాంగూలం రోమభి శ్చితమ్,
ఉత్పతిష్యన్ విచిక్షేప పక్షిరాజ ఇవోరగమ్. 33
తస్య లాంగూల మావిద్ధ మాత్తవేగస్య పృష్ఠతః,
దదృశే గరుడేనేవ హ్రియమాణో మహోరగః. 34

మహావేగముతో మొసళ్ళకు నెలవగు సముద్రమును దాటగోరుచున్నాడు. 29

రామునికొరకు, రామకార్యసాధనోద్యుక్తులగు వానరులకొఱకును కష్టసాధ్యమగు కార్యము సాధింపగోరుచు, ఇతరులకు దాటశక్యముగాని సముద్రపు టవ్వలియొడ్డు నితడు చేరగోరుచున్నాడు". 30

విద్యాధరు లా మహాత్ములగు ఋషులు మున్నగువారి పై వాక్యములు విని అట్లు అంతులేని పెనురూపు దాల్చి కొండపై నున్న కపిశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతుని చూచిరి. 31

పర్వతమువంటి పెద్దదైన హనుమంతుడు తన మేని వెంట్రుకలను ఉత్సాహముతో విదల్చెను. శరీరమును కంపింపజేసెను. పెనుమబ్బు వలె గర్జించెను. 32

అతడు ఆకాశమున ఎగురబోవుచు గుండ్రముగా వెంట్రుకలతో చుట్టచుట్టుకొని పైన లావుగా నుండి క్రమముగా సన్నబడిన తన తోకను గరుత్మంతుడు సర్పమును విదిలించునట్లు విదిల్చెను. 33

వేగము పెంచిన హనుమంతుని వెన్నంటియున్న తోక గరుత్మంతుడు పట్టి తీసికొనిపోవుచున్న మహాసర్పమువలె నుండెను. 34

బాహూ సంస్తంభయామాస మహాపరిఘసన్నిభౌ,
ససాద చ కపిః కట్యాం చరణౌ సంచుకోచ చ. 35

సంహృత్య చ భుజౌ శ్రీమాన్ తథైవ చ శిరోధరామ్,
[1]తేజః సత్త్వం తథా వీర్య మావివేశ స వీర్యవాన్. 36

మార్గ మాలోకయన్ దూరా దూర్ధ్వం ప్రణిహితేక్షణః,
రురోధ హృదయే ప్రాణా నాకాశ మవలోకయన్. 37

పద్భ్యాం దృఢ మవస్థానం కృత్వా స కపికుంజరః,
నికుంచ్య కర్ణౌ హనుమా నుత్పతిష్యన్ మహాబలః,
వానరాన్ వానరశ్రేష్ఠ ఇదం వచన మబ్రవీత్. 38

యథా రాఘవనిర్ముక్తః శరః శ్వసనవిక్రమః,
గచ్ఛే త్తద్వ ద్గమిష్యామి లంకాం రావణపాలితామ్. 39

ఆ హనుమంతుడు గొప్ప యినుపగుదియల వలె నున్న తన భుజములను కొండపై గట్టిగా నొక్కిపట్టి, నడుము సన్నము చేసికొని, కాళ్ళను కుంచింపజేసికొనెను. 35

శ్రీమంతుడు, మహాబలుడగు హనుమంతుడు తన బాహువులను, మెడను సంకోచింపజేసి, తనలో సహజముగనే గూఢముగ నున్న తేజస్సును, సత్త్వమును, వీర్యమును పైకి తెచ్చుకొనెను. 36

అతడు తన చూపును పైకి ప్రసరింపజేసి దూరమునుండియే తాను పోవలసిన మార్గము నాలోకించుచు, హృదయముననే ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములను బిగబట్టెను. 37

మహాబలుడు, కపిశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతుడు పాదములతో కొండ నదిమిపెట్టి, చెవులు ముడుచుకొని, ఎగురబోవుచు వానరులతో ఇట్లనెను. 38

రాముడు విడచిన బాణ మెట్లు వాయువేగముతో పోవునో, అట్లే నేనును రావణుడు పాలించు లంకాపురి కేగెదను. 39

---

[1]తేజస్సు = శత్రువులను ఎదుర్కొను శక్తి, సత్త్వము=బలము, వీర్యము= ఆకాశాదులలో సంచరించగల సామర్థ్యము – రామానుజీయవ్యాఖ్య.

న హి ద్రక్ష్యామి యది తాం లంకాయాం జనకాత్మజామ్,
అనేనైవ హి వేగేన గమిష్యామి సురాలయమ్. 40
యది వా త్రిదివే సీతాం న ద్రక్ష్యా మ్యకృతశ్రమః,
బద్ధ్వా రాక్షసరాజాన మానయిష్యామి రావణమ్. 41
సర్వథా కృతకార్యోఽహ మేష్యామి సహ సీతయా,
ఆనయిష్యామి వా లంకాం సముత్పాట్య సరావణామ్. 42
ఏవ ముక్త్వా తు హనుమాన్ వానరాన్ వానరోత్తమః,
ఉత్పపా తాథ వేగేన వేగవా నవిచారయన్. 43
సుపర్ణ మివ చాత్మానం మేనే స కపికుంజరః. 44
సముత్పతతి తస్మిం స్తు వేగా త్తే నగరోహిణః,
సంహృత్య విటపాన్ సర్వాన్ సముత్పేతు స్సమంతతః. 45
స మత్తకోయష్టిభకాన్ పాదపాన్ పుష్పశాలినః,

సీతాదేవి లంకలో కనబడనిచో, ఇదే వేగముతో దేవలోకమున కేగెదను. 40

స్వర్గముననుసీత కనబడదేని, ఎంతమాత్రము శ్రమచెందక, రాక్షసరాజగు రావణుని బంధించి తెచ్చెదను. 41

సర్వవిధములుగను కార్యము సాధించియే నేను సీతతో తిరిగి వత్తును. అట్లు కాదేని రావణునితో గూడ లంకనే పెకలించి యిటకు తెచ్చెదను. 42

అని వానరశ్రేష్ఠుడు, వేగవంతుడగు హనుమంతుడు వానరులతో పలికి, దూర మని కాని, సముద్ర మని కాని ఆలోచింపక, వేగముగ ఎగిరెను. అట్లెగురుచు తన్ను తాను గరుత్మంతునికి సాటిగా భావించెను. 43,44

హనుమంతుడు అట్లు ఎగురుచుండగా ఆ కొండపై నున్న చెట్లు అతని వేగమువలన తమ కొమ్మలను ముడుచుకొని అన్ని వైపులనుండియు పై కెగసినవి. 45

అతడు మదించిన కొంగలతో, విరబూసిన పూలతో ఒప్పారు చెట్లను తన తొడల

ఉద్వహ న్నూరువేగేన జగామ విమలేఽంబరే. 46

ఊరువేగోద్ధతా వృక్షా ముహూర్తం కపి మన్వయుః,
ప్రస్థితం దీర్ఘ మధ్వానం స్వబంధు మివ బాంధవాః. 47

త మూరువేగోన్మథితా స్సాలా శ్చాన్యే నగోత్తమాః,
అనుజగ్ము ర్హనూమంతం సైన్యా ఇవ మహీపతిమ్. 48

సుపుష్పితాగ్రై ర్బహుభిః పాదపై రన్వితః కపిః,
హనుమాన్ పర్వతాకారో బభూ వాద్భుతదర్శనః. 49

సారవంతోఽథ యే వృక్షా న్యమజ్జన్ లవణాంభసి,
భయా దివ మహేంద్రస్య పర్వతా వరుణాలయే. 50

స నానాకుసుమైః కీర్ణః కపి స్సాంకురకోరకైః,
శుశుభే మేఘసంకాశః ఖద్యోతై రివ పర్వతః. 51

విముక్తా స్తస్య వేగేన ముక్త్వా పుష్పాణి తే ద్రుమాః,

వేగముచే పెకలించి తనతో పైకెగురజేయుచు నిర్మలాకాశమున పయనించెను. 46

అ ట్లతని తొడలవేగముచే పై కెగసిన చెట్లు, దూరప్రయాణము చేయుటకు బయలుదేరిన తమ బంధువును సాగనంప వచ్చిన చుట్టములవలె క్షణకాలము హనుమ ననుసరించెను. అట్టిమద్ది చెట్లు, తక్కిన శ్రేష్ఠవృక్షములును, రాజు వెంట పోవు సైన్యములు వలె హనుమంతుని అనుసరించినవి. 47, 48

కొనవరకు విరియబూసిన అనేకవృక్షములు చుట్టును కుదురుకొని యుండగా, వాని నడుమ హనుమంతుడు, మహాపర్వతమువలె ఆశ్చర్యము గొలుపుచు కానవచ్చెను.

అట్లు పై కెగసిన చెట్లలో చేవకలిగి బరువైన చెట్లు హనుమంతు ననుసరింపజాలక దేవేంద్రునివలన భయపడిన పర్వతములవలె సముద్రమున పడి మునిగినవి. 50

ఆకాశమున మేఘమువలె నున్న హనుమంతుని శరీరముపై వివిధపుష్పములు, చిగురుటాకులు, మొగ్గలు పడుటచే అతడు మిణుగురులచే కొండవలె ప్రకాశించెను. 51

అవశీర్యంత సలిలే నివృత్తాః సుహృదో యథా. 52
లఘుత్వే నోపపన్నం తద్ విచిత్రం సాగరేఽపతత్,
ద్రుమాణాం వివిధం పుష్పం కపివాయుసమీరితమ్. 53
తారాచిత మివాకాశం ప్రబభౌ స మహార్ణవః. 54
పుష్పౌఘే ణానుబద్ధేన నానావర్ణేన వానరః,
బభౌ మేఘ ఇవాకాశే విద్యుద్గణవిభూషితః. 55
తస్య వేగసమాధూతైః పుష్పై స్తోయ మదృశ్యత,
తారాభి రభిరామాభి రుదితాభి రివాంబరమ్. 56
తస్యాంబరగతౌ బాహూ దదృశాతే ప్రసారితౌ,
పర్వతాగ్రా ద్వినిష్క్రాంతౌ పంచాస్యావివ పన్నగౌ. 57

ఆ వృక్షములు హనుమంతుని కొంతదూరము వెంబడించి, అతని వేగము క్రమముగా వృద్ధినొందుటచే విడివడి, అతనిపై పుష్పములు కురిపించి, ప్రియమిత్రుని నీటిపట్టువఱకు పంపి మఱలివచ్చిన తక్కిన మిత్రులవలె నీట మునిగెను. 52

హనుమంతుని శరీరవేగముచే పై కెగసిన ఆ చెట్లపూలు, మిక్కిలి తేలికగా నున్న వగుటచే నీటిలో పడి మునగకుండెను. అవి నీటిపై తేలియాడుచు విచిత్రమగు శోభ కలిగియుండెను. అట్లు పుష్పములతో కూడిన మహాసముద్రము వందలకొలది నక్షత్రములతో కూడిన ఆకాశమువలె ప్రకాశించెను. 53,54

అనేకవర్ణములు గల పుష్పములు మేనిపై పడగా, వానితో హనుమ ఆకాశమున మెఱుపుతీగల సమూహముతో విలసిల్లు మేఘము వలె ప్రకాశించెను. 55

హనుమంతుని గమనవేగముచే నింగి కెగసిన పుష్పములు సముద్రమున పడగా, వానిచే ఆ సముద్రము ఉదయించిన సుందరనక్షత్రములచే ఆకాశమువలె కనుపించెను.

ఆకాశమున చేతులు చాచి హనుమ ఎగురుచుండగా అతని రెండు చేతులు, పర్వతశిఖరమునుండి వెలువడిన రెండు ఐదుతలల పాములవలె నుండెను. 57

పిబ న్నివ బభౌ చాపి సోర్మిమాలం మహార్ణవమ్,
పిపాసు రివ చాకాశం దదృశే స మహాకపిః. 58

తస్య విద్యుత్ప్రభాకారే వాయుమార్గానుసారిణః,
నయనే విప్రకాశేతే పర్వతస్థా వివానలౌ. 59

పింగే పింగాక్షముఖ్యస్య బృహతీ పరిమండలే,
చక్షుషీ సంప్రకాశేతే చంద్రసూర్యా వివోదితౌ. 60

ముఖం నాసికయా తస్య తామ్రయా తామ్ర మాబభౌ,
సంధ్యయా సమభిస్పృష్టం యథా తత్ సూర్యమండలమ్. 61

లాంగూలం చ సమావిద్ధం ప్లవమానస్య శోభతే,
అంబరే వాయుపుత్రస్య శక్రధ్వజ ఇవోచ్ఛ్రితః. 62

కపివరు డగు హనుమంతుడు సముద్రజలమునకు చేరువగా పోవునపుడు తరంగపంక్తులతో గూడ సముద్రజలమును త్రాగివేయుచున్నట్లును, పైపైకి దూరముగా సంచరించినపు డాకాశమును కబళింపగోరుచున్నట్లును అగపడెను. 58

హనుమంతు డట్లు వాయుమార్గమున పయనించుచుండగా మెరుపుల వలె వెలుగు అతని కన్నులు, పర్వతమందలి రెండగ్నులవలె ప్రకాశించెను. 59

వానరశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతుని వృత్తాకారములైన పెద్ద పెద్ద కన్నులు పింగళవర్ణము కలవై, ఉదయించిన చంద్రసూర్యులవలె ప్రకాశించుచుండెను. 60

ఎఱ్ఱని ముక్కుచే ఎఱ్ఱబారిన హనుమంతుని ముఖము, సంధ్యారాగముతో కూడిన సూర్యమండలమువలె ప్రకాశించెను. 61

హనుమంతు డాకసమున ఎగురుచు తోకను పైకెత్తగా, అది యెత్తైన ఇంద్రధ్వజము (ఇంద్రుని ప్రీతికై చేయు ఉత్సవాదులలో ఉత్సవసూచకముగా ఎగురవేయు జెండా) వలె శోభిల్లెను. 62

లాంగూలచక్రేణ మహాన్ శుక్లదంష్ట్రోఽనిలాత్మజః,
వ్యరోచత మహాప్రాజ్ఞః పరివేషీవ భాస్కరః. 63
స్ఫిగ్దేశే నాతితామ్రేణ రరాజ స మహాకపిః,
మహతా దారితేనేవ గిరిర్ గైరికధాతునా. 64
తస్య వానరసింహస్య ప్లవమానస్య సాగరమ్,
కక్షాంతరగతో వాయు ర్జీమూత ఇవ గర్జతి. 65
ఖే యథా నిపతం త్యుల్కా హ్యుత్తరాంతా ద్వినిస్సృతా,
దృశ్యతే సానుబంధా చ తథా స కపికుంజరః. 66
పతత్పతంగసంకాశో వ్యాయత శ్శుశుభే కపిః,
ప్రవృద్ధ ఇవ మాతంగః కక్ష్యయా బధ్యమానయా. 67
ఉపరిష్టా చ్ఛరీరేణ చ్ఛాయయా చావగాఢయా,

తెల్లని కోఱలు కలవాడు, మహాబుద్ధిశాలి యగు హనుమంతుడు, తన చుట్టును చక్రాకారముగ నున్న తోకచే పరిధి (గూడు)తో కూడిన సూర్యుని వలె భాసిల్లెను. 63

మిక్కిలి యెఱ్ఱనైన వాలమూలప్రదేశము (తోక ప్రారంభమగు చోటు)తో కూడిన హనుమ చీల్చబడిన పెద్దగైరికధాతువుతో కూడిన కొండవలె శోభిల్లెను. 64

అట్లు పైనుండి సముద్రము దాటుచున్న వానరశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతుని బాహుమూల (చంక) ప్రదేశమునుండి వెడలిన వాయువు మేఘమువలె గర్జింపసాగెను.

ఆకాశమున ఉత్తరదిక్కునుండి బయలుదేరిన ఉల్క, తోకతో కూడి ఎడతెగక యెట్లగపడునో అట్లే ఆ కపిశ్రేష్ఠుడును అగపడెను. 66

ఆకాశముపై పోవుచున్న సూర్యునివలె నున్న విశాలకాయుడగు హనుమంతుడు, స్తంభమునకు కట్టివేయుటచే నిడివిగా సాగుచున్న యేనుగువలె శోభిల్లెను. 67

అతడు సముద్రముపై అగపడు శరీరముతోను, క్రింద నీటిలో కానవచ్చు తన ప్రతిబింబముతోను, పైన తెరచాప మున్నగునవి కలిగి, క్రిందిభాగము నీటిలో నున్నదై

సాగరే మారుతావిష్టా నౌ రివాసీ త్తదా కపిః. 68

యం యం దేశం సముద్రస్య జగామ స మహాకపిః,
స స తస్యోరువేగేన సోన్మాద ఇవ లక్ష్యతే. 69

సాగర స్యోర్మిజాలానా మురసా శైలవర్ష్మణామ్,
అభిఘ్నం స్తు మహావేగః పుప్లువే స మహాకపిః. 70

కపివాత శ్చ బలవాన్ మేఘవాత శ్చ నిస్సృతః,
సాగరం భీమనిర్ఘోషం కంపయామాసతుర్ భృశమ్. 71

వికర్ష న్నూర్మిజాలాని బృహంతి లవణాంభసి,
పుప్లువే కపిశార్దూలో వికిరన్నివ రోదసీ. 72

మేరుమందరసంకాశా నుద్ధతాన్ స మహార్ణవే,

గాలి వాలుచే పోవుచున్న ఓడవలె నుండెను. 68

మహాకపి యగు హనుమంతుడు సముద్రముపై ఏ యే ప్రదేశమున సంచరించెనో ఆ యా సముద్రభాగమున ఎత్తైన తరంగములు లేచుటచే, అది అపస్మారము కలది వలె (భ్రమణము, నురుగులతో నీరు కక్కుట, పెద్దగా ధ్వనిచేయుట మున్నగు లక్షణములతో) కనుపించెను. 69

మహావానరుడగు ఆ హనుమంతుడు పర్వతాకారముతో ఎగసిపడుచున్న అలలను తన రొమ్ముతో ఎదుర్కొనుచు, మహావేగముతో సముద్రము దాటెను. 70

మిక్కిలి బలముగల హనుమంతుని గమనవేగముచే వెడలిన వాయువు, మేఘముల వల్ల ఏర్పడిన గాలియును, భయంకరముగ గర్జించు సముద్రమును సైతము మిక్కిలి కలవరపఱచెను. 71

వానరశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతుడు తన వేగముతో సముద్రమునందలి అలలను లాగుచు, వానిని భూమ్యాకాశముల నడుమ వెదజల్లుచున్నట్లు ఆకాశమున ఎగిరెను. 72

మహావేగముగల హనుమంతుడు మేరు, మందర పర్వతముల వలె మహోన్నతము

అతిక్రామన్ మహావేగ స్తరంగాన్ గణయ న్నివ. 73

తస్య వేగసముద్ధూతం జలం సజలదం తదా,
అంబరస్థం విబభ్రాజ శారదాభ్ర మివాతతమ్. 74

తిమినక్రఝుషాః కూర్మా దృశ్యంతే వివృతా స్తదా,
వస్త్రాపకర్షణే నేవ శరీరాణి శరీరిణామ్. 75

ప్లవమానం సమీక్ష్యాథ భుజంగా స్సాగరాలయాః,
వ్యోమ్ని తం కపిశార్దూలం సుపర్ణ ఇతి మేనిరే. 76

దశయోజనవిస్తీర్ణా త్రింశద్యోజన మాయతా,
ఛాయా వానరసింహస్య జలే చారుతరాఽభవత్. 77

శ్వేతాభ్రఘనరాజీవ వాయుపుత్రానుగామినీ,
తస్య సా శుశుభే ఛాయా వితతా లవణాంభసి. 78

లైన సముద్రతరంగములను దాటిపోవుచు, వానిని లెక్కించుచు పోవుచుండెనో యన్నట్లుండెను. 73

హనుమంతుని వేగముచే పై కెగసిన నీరు, మేఘములతో కూడి తెల్లనై, ఆకాశమున వ్యాపించిన శరత్కాలమేఘమువలె కనుపించెను. 74

వస్త్రము తొలగింపగా మనుజుల అవయవము లగపడునట్లు, నీరు పై కెగయుటచే సముద్రమందలి పెనుచేపలు, మొసళ్ళు, పిల్లచేపలు, తాబేళ్ళు కనుపించెను. 75

అపుడు సముద్రమున నివసించు సర్పము లాకసమున మహావేగముతో ఎగురుచున్న హనుమంతుని చూచి గరుత్మంతుడని తలంచినవి. 76

ఆ కపిశ్రేష్ఠుని నీడ పదియోజనముల వెడల్పు, ముప్పది యోజనముల పొడవు కలిగి సముద్రపు నీటిలో మిక్కిలి సుందరముగ కనుపించెను. 77

హనుమ వెంట పోవుచున్న ఆ నీడ సముద్రమున వ్యాపించి తెల్లని మేఘముల దట్టమగు వరుసవలె ప్రకాశించెను. 78

శుశుభే స మహాతేజా మహాకాయో మహాకపిః,
వాయుమార్గే నిరాలంబే పక్షవానివ పర్వతః. 79

యేనాసౌ యాతి బలవాన్ వేగేన కపికుంజరః,
తేన మార్గేణ సహసా ద్రోణీకృత ఇవార్ణవః. 80

ఆపాతే పక్షిసంఘానాం పక్షిరాజ ఇవ వ్రజన్,
హనుమాన్ మేఘజాలాని ప్రకర్షన్ మారుతో యథా. 81

పాండురారుణవర్ణాని నీలమాంజిష్ఠకాని చ,
కపినాఽఽకృష్యమాణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే. 82

ప్రవిశ న్నభ్రజాలాని నిష్పతంశ్చ పునః పునః,
ప్రచ్ఛన్నశ్చ ప్రకాశశ్చ చంద్రమా ఇవ లక్ష్యతే. 83

ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా ప్లవంగం త్వరితం తదా,

మహాతేజస్వి మహాశరీరధారి యగు హనుమంతుడు నిరాధారమగు ఆకాశమున రెక్కలుగల పర్వతమువలె ప్రకాశించెను. 79

బలవంతుడగు హనుమంతు డే మార్గమున వేగముగ పోవుచుండెనో ఆ మార్గమందంతటను అతని గమనవేగముచే జల మడుగంటగా అపు డచట సముద్ర మొక్కమారుగా పెద్ద దొన్నెవలె కనుపించెను. 80

హనుమంతుడు పక్షిసమూహము సంచరించు ఆకాశమార్గమున పోవుచు పక్షిరాజగు గరుత్మంతునివలెను, వాయువువలెను మేఘములను తన వేగముతో కొనిపోవుచు విలసిల్లెను. 81

అట్లు హనుమంతునిచే కొనిపోబడుచున్న మహామేఘము లొకింత పసుపు కలిసిన ఎరుపు, ఎరుపు, నలుపు, పసుపురంగు కలవై ప్రకాశించెను. 82

హనుమంతుడు మబ్బులలో మాటిమాటికి ప్రవేశించుచు, వెలువడుచు, కొంతతడవు మబ్బుల మాటున దాగి మఱల వెలువడుచుండు చంద్రునివలె కనుపించుచుండెను. 83

అట్లు వేగముగా సముద్రము దాటు హనుమంతుని చూచి, దేవతలు, గంధర్వులు,

వవర్షుః పుష్పవర్షాణి దేవగంధర్వదానవాః. 84
తతాప న హి తం సూర్యః ప్లవంతం వానరోత్తమమ్,
[1]సిషేవే చ తదా వాయూ రామకార్యార్థసిద్ధయే. 85
ఋషయ స్తుష్టువు శ్చైనం ప్లవమానం విహాయసా,
జగుశ్చ దేవగంధర్వాః ప్రశంసంతో మహౌజసమ్. 86
నాగాశ్చ తుష్టువు ర్యక్షా రక్షాంసి విబుధాః ఖగాః,
ప్రేక్ష్య సర్వే కపివరం సహసా విగతక్లమమ్. 87
తస్మిన్ ప్లవగశార్దూలే ప్లవమానే హనూమతి,
ఇక్ష్వాకుకులమానార్థీ చింతయామాస సాగరః. 88
సాహాయ్యం వానరేంద్రస్య యది నాహం హనూమతః,
కరిష్యామి భవిష్యామి సర్వవాచ్యో వివక్షతామ్. 89

దానవులును పూలవానలు కురిపించిరి. 84

రామకార్యము సిద్ధింపవలెనని సముద్రముపై ఎగురుచున్న కపిశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతునిపై సూర్యుడు తన వేడిమిని ప్రసరింపజేయలేదు. వాయువు కూడా చల్లగా వీచెను. 85

ఆకాశమార్గమున పోవుచున్న హనుమను ఋషులు స్తుతించిరి. దేవతలు, గంధర్వులును మహాతేజశ్శాలియగు ఆయనను ప్రశంసించుచు పాడిరి. 86

శ్రమనొందని హనుమంతుని అకస్మాత్తుగా చూచి నాగులు, యక్షులు, రక్షస్సులు (వీరు దిక్పాలకులగు రక్షస్సులకు సంబంధించినవారు) దేవతలు, పక్షులును పొగిడిరి. 87

కపిశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతు డట్లు సముద్రము దాటుచుండగా ఇక్ష్వాకువంశప్రతిష్ఠ కోరు సాగరు డిట్లు తలంచెను. 88

వానరశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతునకు నే నిపుడు తోడ్పడకున్నచో నోరుగల ప్రతివాడును నన్ను అన్ని విధములుగ నిందింపక మానడు. 89

---

1 రామకార్యప్రవృత్తుడగుటచే హనుమ తనయుడైనను వాయుదేవునకు సేవ్యుడే అయ్యెను – రామానుజీయము.

అహ మిక్ష్వాకునాథేన సగరేణ వివర్ధితః,
ఇక్ష్వాకుసచివ శ్చాయం నావసీదితు మర్హతి. 90
తథా మయా విధాతవ్యం విశ్రమేత యథా కపిః,
శేషం చ మయి విశ్రాంత స్సుఖే నాతిపతిష్యతి. 91
ఇతి కృత్వా మతిం సాధ్వీం సముద్ర శ్ఛన్న మంభసి,
హిరణ్యనాభం మైనాక మువాచ గిరిసత్తమమ్. 92
త్వ మిహాసురసంఘానాం పాతాళతలవాసినామ్,
దేవరాజ్ఞా గిరిశ్రేష్ఠ పరిఘ స్సన్నివేశితః. 93
త్వ మేషాం జాతవీర్యాణాం పునరే వోత్పతిష్యతామ్,
పాతాళ స్యాప్రమేయస్య ద్వార మావృత్య తిష్ఠసి. 94
తిర్య గూర్ధ్వ మధ శ్చైవ శక్తి స్తే శైల వర్ధితుమ్,

నేను ఇక్ష్వాకుప్రభువగు సగరునిచే సంవర్ధితుడ నైతిని. ఇత డిక్ష్వాకువంశజుడగు రాముని దూత. ఇతనికి కష్టము కలుగరాదు. 90

కావున ఈ హనుమంతుడు నడుమ విశ్రమించునట్లు చేయుట నాకు కర్తవ్యము. అట్లు నాకడ విశ్రమించి, తక్కిన మార్గము నవలీలగ హనుమ దాటగలడు. 91

సముద్రు డిట్లు ఉత్తమమగు ఆలోచన చేసి, తన జలములలో దాగియున్న బంగారు శిఖరములుగల పర్వతశ్రేష్ఠుడగు మైనాకుని చూచి యిట్లనెను. 92

ఓ పర్వతశ్రేష్ఠుడా! దేవేంద్రుడు పాతాళలోకమున నున్న రాక్షసులు భూమిపైకి రాకుండునట్లు ఇనుపగడియవలె నిన్నడ్డముగా నుంచినాడు. 93

బలము కూడగట్టుకొని, మఱల భూమిపైకి రాబోవు ఈ రాక్షసులను నివారించుచు నీవు విస్తృతమగు పాతాళలోకవు ద్వారమును కప్పివైచి నిలిచి యున్నావు. 94

ఓ పర్వతశ్రేష్ఠుడా! నీవు అడ్డముగను, పైకిని, క్రిందకును గూడ పెరుగగలవాడవు.

తస్మాత్ సంచోదయామి త్వా ముత్తిష్ఠ గిరిసత్తమ. 95
స ఏష కపిశార్దూల స్త్వా ముపర్యేతి వీర్యవాన్,
హనుమాన్ రామకార్యార్థం భీమకర్మా ఖ మాప్లుతః. 96
అస్య సాహ్యం మయా కార్య మిక్ష్వాకుకులవర్తినః,
మమ హీక్ష్వాకవః పూజ్యాః పరం పూజ్యతమా స్తవ. 97
కురు సాచివ్య మస్మాకం న నః కార్య మతిక్రమేత్,
కర్తవ్య మకృతం కార్యం సతాం మన్యు ముదీరయేత్. 98
సలిలా దూర్ధ్వ ముత్తిష్ఠ తిష్ఠ త్వేష కపి స్త్వయి,
అస్మాక మతిథి శ్చైవ పూజ్యశ్చ ప్లవతాం వరః. 99
చామీకరమహానాభ దేవగంధర్వసేవిత,
హనుమాం స్త్వయి విశ్రాంత స్తత శ్శేషం గమిష్యతి. 100

కావున నిన్ను ప్రేరణ చేయుచున్నాను. నీ వింక లెమ్ము. 95

ఈ కపిశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతుడు ఎల్లరకు భయము గొల్పు గొప్పపనుల నిర్వహింపజాలినవాడు. పరాక్రమశాలి. సీతాన్వేషణ మను రామకార్యము సాధించుటక నీమీదుగా ఆకాశమార్గమున పోవుచున్నాడు. 96

ఇక్ష్వాకువంశ్యుడగు రాముని సేవించు ఈ హనుమంతునకు నేను సహాయము చేయవలయును. నాకు ఇక్ష్వాకువంశ్యులు పూజనీయులు. నీకు మిక్కిలి పూజనీయులు

కాకుత్స్థ స్యానృశంస్యం చ మైథిల్యాశ్చ వివాసనమ్,
శ్రమం చ ప్లవగేంద్రస్య సమీక్ష్యోత్థాతు మర్హసి. 101
హిరణ్యనాభో మైనాకో నిశమ్య లవణాంభసః,
ఉత్పపాత జలా త్తూర్ణం మహాద్రుమలతాయుతః. 102
స సాగరజలం భిత్త్వా బభూ వాభ్యుత్థిత స్తదా,
యథా జలధరం భిత్త్వా దీప్తరశ్మి ర్దివాకరః. 103
స మహాత్మా ముహూర్తేన సర్వత స్సలిలావృతః,
దర్శయామాస శృంగాణి సాగరేణ నియోజితః. 104
శాతకుంభనిభైః శృంగై స్సకిన్నరమహోరగైః,
ఆదిత్యోదయసంకాశై రాలిఖద్భి రివాంబరమ్. 105
తప్తజాంబూనదైః శృంగైః పర్వతస్య సముత్థితైః,

రామచంద్రునికి సీతపై గల మిక్కిలి దయను, సీతాదేవి పరదేశనివాసమును, హనుమంతుని శ్రమమును ఆలోచించియైన నీ విక లెమ్ము. 101

బంగారు శిఖరములు గల మైనాకుడు సముద్రుని మాటలు విని పెద్దచెట్లు, తీగలతో కూడి శీఘ్రమే సముద్రజలమునుండి పైకి వచ్చెను. 102

ప్రకాశమానములగు కిరణములు గల సూర్యుడు మబ్బును చీల్చుకొని వెలువడినట్లు, మైనాకుడును సముద్రజలమును చీల్చుకొని అప్పుడే పైకి వచ్చెను. 103

సముద్రు డట్లు మహాత్ముడగు మైనాకుని ప్రేరింపగా అతడొక్క క్షణములో జలము ... శిఖరములను ప్రదర్శించెను. 104

ఆకాశం శస్త్రసంకాశ మభవత్ కాంచనప్రభమ్. 106

జాతరూపమయైః శృంగైర్ భ్రాజమానైః స్వయంప్రభైః,
ఆదిత్యశతసంకాశః సోఽభవ ద్గిరిసత్తమః. 107

త ముత్థిత మసంగేన హనుమా నగ్రతః స్థితమ్,
మధ్యే లవణతోయస్య విఘ్నోఽయ మితి నిశ్చితః 108

స త ముచ్ఛ్రిత మత్యర్థం మహావేగో మహాకపిః,
ఉరసా పాతయామాస జీమూతమివ మారుతః. 109

స తథా పాతిత స్తేన కపినా పర్వతోత్తమః,
బుద్ధ్వా తస్య కపే ర్వేగం జహర్ష చ ననంద చ. 110

త మాకాశగతం వీర మాకాశే సముపస్థితః,
ప్రీతో హృష్టమనా వాక్య మబ్రవీత్ పర్వతః కపిమ్,

గల దయ్యెను. 106

అట్లు బంగారముతో నిండిన వగుటచే స్వప్రకాశముచేతనే వెలుగొందు శిఖరములు గల మైనాకపర్వతము నూఱ్ఱురు సూర్యులకు సాటిగా నుండెను. 107

ఆ విధముగ సముద్రము నుండి పైకి లేచి, తన యెదుట నిలచిన పర్వతమును చూచి హనుమంతుడు తన ప్రయాణము నడుమ కలిగిన విఘ్నముగా తలంచెను. 108

మానుషం ధారయన్ రూప మాత్మన శ్శిఖరే స్థితః. 111
దుష్కరం కృతవాన్ కర్మ త్వ మిదం వానరోత్తమ,
నిపత్య మమ శృంగేషు విశ్రమస్వ యథాసుఖమ్. 112
రాఘవస్య కులే జాతై రుదధిః పరివర్ధితః,
స త్వాం రామహితే యుక్తం ప్రత్యర్చయతి సాగరః. 113
కృతే చ ప్రతికర్తవ్య మేష ధర్మః సనాతనః,
సోఽయం త్వత్ప్రతికారార్థీ త్వత్త స్సమ్మాన మర్హతి. 114
త్వన్నిమిత్త మనేనాహం బహుమానాత్ ప్రచోదితః,
తిష్ఠ త్వం కపిశార్దూల మయి విశ్రమ్య గమ్యతామ్. 115
యోజనానాం శతం చాపి కపి రేష సమాప్లుతః,
తవ సానుషు విశ్రాంతః శేషం ప్రక్రమతా మితి. 116

నతని కిట్లనెను. 111

'వానరోత్తమా! నీ వన్యుల కలవిగాని ఈ గొప్పపని (సముద్రలంఘన ప్రయత్నము) చేసితివి. కావున నా శిఖరములపై దిగి, సేద తీరువఱకు విశ్రమింపుము. 112

ఈ సాగరుడు రాముని పూర్వులచే పెంపొందింపబడినాడు. కావున రాముని హితము కోరి పోవుచున్న నిన్నాదరించుచున్నాడు. 113

తన కుపకరించిన వానికి ప్రత్యుపకారము చేయవలయును. ఇది సనాతనధర్మము. కావున నీ వాతిథ్యము స్వీకరింపవలెనని కోరుచున్న సముద్రుని కోర్కెను తీర్చి యతనిని సత్కరింపదగుదువు. 114

“ఓ మైనాకుడా! ఈ హనుమంతుడు నూరు యోజనముల దూరము ఎగుర
నీ సానువులం దొకింత విశ్రమించి తక్కిన దూరము

తదిదం గంధవత్ స్వాదు కందమూలఫలం బహు,
తదాస్వాద్య హరిశ్రేష్ఠ విశ్రాంతోఽను గమిష్యసి. 117

అస్మాక మపి సంబంధః కపిముఖ్య త్వయాఽస్తి వై,
ప్రఖ్యాత స్త్రిషు లోకేషు మహాగుణపరిగ్రహః. 118

వేగవంతః ప్లవంతో యే ప్లవంగా మారుతాత్మజ,
తేషాం ముఖ్యతమం మన్యే త్వామహం కపికుంజర. 119

అతిథిః కిల పూజార్హః ప్రాకృతోఽపి విజానతా,
ధర్మం జిజ్ఞాసమానేన కిం పున స్త్వాదృశో మహాన్. 120

త్వం హి దేవవరిష్ఠస్య మారుతస్య మహాత్మనః,
పుత్ర స్తస్యైవ వేగేన సదృశః కపికుంజర. 121

పూజితే త్వయి ధర్మజ్ఞ పూజాం ప్రాప్నోతి మారుతః,

వానరశ్రేష్ఠుడవగు ఓ హనుమంతుడా! మంచి రుచి, వాసనగల ఈ కందమూలములను, పండ్లను తిని, కొంత తడవు విశ్రమించి, నీ వటుపై మఱల పోవచ్చును. 117

ఓ వానరముఖ్యుడా! మాకును, నీతో ముల్లోకములలో ప్రసిద్ధమగు ఇచ్చి పుచ్చుకొను సంబంధము లేకపోలేదు. ఇది సజ్జనసమ్మతమైన ఆతిథ్యరూపమగు ధర్మము. 118

వాయుతనయుడ వగు కపిశ్రేష్ఠుడా! మహావేగము, ఎగురుటలో కౌశలము గల వానరులలో నిన్ను ప్రధానునిగా తలంతును. 119

తస్మాత్త్వం పూజనీయో మే శృణు చాప్యత్ర కారణమ్. 122
పూర్వం కృతయుగే తాత పర్వతాః పక్షిణోऽభవన్,
తే హి జగ్ము ర్దిశ స్సర్వా గరుడానిలవేగినః. 123
తత స్తేషు ప్రయాతేషు దేవసంఘా స్సహర్షిభిః,
భూతాని చ భయం జగ్ము స్తేషాం పతనశంకయా. 124
తతః క్రుద్ధ స్సహస్రాక్షః పర్వతానాం శతక్రతుః,
పక్షాం శ్చిచ్ఛేద వజ్రేణ తత్ర తత్ర సహస్రశః. 125
స మా ముపగతః క్రుద్ధో వజ్ర ముద్యమ్య దేవరాట్,
తతోऽహం సహసా క్షిప్తః శ్వసనేన మహాత్మనా. 126
అస్మిన్ లవణతోయే చ ప్రక్షిప్తః ప్లవగోత్తమ,

కావున నీవు నాకు పూజనీయుడవు. నీ తండ్రి నాకు పూజనీయుడు. అందులకు కారణము చెప్పెదను వినుము. 122

నాయనా! పూర్వము కృతయుగమున పర్వతములకు ఱెక్కలుండెడివి. అందువలన అవి గరుత్మంతునివలె, వాయువువలె వేగముగ అన్ని దిక్కులకు పోవుచుండెడివి. 123

పర్వతము లట్లు ఎగురుచుండగా దేవతలు, ఋషులు, సకలజీవరాశులును ఆ పర్వతములు తమపై పడునేమో యను శంకతో భయపడినవి. 124

అంత నూఱుయాగముల నొనర్చి శతక్రతుడని ప్రసిద్ధుడైన దేవేంద్రుడు పర్వతములపై కోపించెను. తాను సహస్రాక్షుడు (వేయి కన్నులు కలవాడు) అగుటచే ఆయన వెదకి వెదకి ఎచట దొరికిన అచటనే ఆ పర్వతముల ఱెక్కలను వజ్రాయుధముతో

గుప్తపక్షసమగ్రశ్చ తవ పిత్రాభిరక్షితః. 127
తతోఽహం మానయామి త్వాం మాన్యో హి మమ మారుతః,
త్వయా మే హ్యేష సంబంధః కపిముఖ్య మహాగుణః. 128
అస్మి న్నేవంగతే కార్యే సాగరస్య మమైవ చ,
ప్రీతిం ప్రీతమనాః కర్తుం త్వ మర్హసి మహాకపే. 129
శ్రమం మోక్షయ పూజాం చ గృహాణ కపిసత్తమ,
ప్రీతిం చ బహు మన్యస్వ ప్రీతోఽస్మి తవ దర్శనాత్. 130
ఏవముక్తః కపిశ్రేష్ఠ స్తం నగోత్తమ మబ్రవీత్.
ప్రీతోఽస్మి కృత మాతిథ్యం మన్యు రేషోఽపనీయతామ్. 131
త్వరతే కార్యకాలో మే అహశ్చా ప్యతివర్తతే,
ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా న స్థాతవ్య మిహాంతరే. 132

నన్ను రక్షించిన కారణముచే నా ఱెక్కలు చెక్కు చెదరలేదు. 127

కావున నేను నిన్ను గౌరవించుచున్నాను. నాకు వాయుదేవుడు పూజనీయుడు. కపిశ్రేష్ఠుడా! మన నడుమ ఈ శ్రేష్ఠమగు సంబంధ మున్నదని గుర్తింపుము. 128

మహాత్ముడవగు ఓ వానరుడా! సాగరునకు, నాకును సంబంధించిన పూర్వవృత్తాంత మిట్లున్నది కనుక నీవు సంతోషముతో మా యభీష్టము నంగీకరింపదగుదువు. 129

ఇత్యుక్త్వా పాణినా శైల మాలభ్య హరిపుంగవః,
జగా మాకాశ మావిశ్య వీర్యవాన్ ప్రహసన్నివ. 133

స పర్వతసముద్రాభ్యాం బహుమానా దవేక్షితః,
పూజిత శ్చోపపన్నాభి రాశీర్భి రనిలాత్మజః. 134

అథోర్ధ్వం దూర ముత్పత్య హిత్వా శైలమహార్ణవౌ,
పితుః పంథాన మాస్థాయ జగామ విమలేఽంబరే. 135

భూయ శ్చోర్ధ్వగతిం ప్రాప్య గిరిం త మవలోకయన్,
వాయుసూను ర్నిరాలంబే జగామ విమలేఽంబరే. 136

తద్ ద్వితీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరమ్,
ప్రశశంసు స్సురా స్సర్వే సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః. 137

ప్రతిజ్ఞ ననుసరించి నడుమ ఎచ్చటను నిలువరాదు.(రాముడు విడచిన బాణమువలె
వాయువేగముతో రావణుడు పాలించు లంకకు పోయెదనని హనుమంతుని ప్రతిజ్ఞ)

అని పలికి పరాక్రమశాలియగు హనుమంతుడు మందహాసము చేయుచు తన
హస్తముతో మైనాకుని తాకి, ఆకాశమున కెగసి పోయెను. 133

మైనాకుడు, సముద్రుడును వాయుపుత్రుడగు ఆ హనుమంతుని మిక్కిలి ఆదరముతో
చూచిరి. 'నీ[illegible]ముని కార్యము సఫలము కావలె'నని కార్యసిద్ధికి తగినట్లు
ఆశీస్సులతో [illegible]చిరి. 13

[illegible]కృతి దాల్చిన మైనాక, సముద్రులను వీడ్కొని ఆ
[illegible]కి యె[illegible]ను చేరి నిర్మలాకాశమ[illegible]పయనించెను. 1
[illegible]

దేవతా శ్చాభవన్ హృష్టా స్తత్రస్థా స్తస్య కర్మణా,
కాంచనస్య సునాభస్య సహస్రాక్ష శ్చ వాసవః. 138
ఉవాచ వచనం ధీమాన్ పరితోషాత్ సగద్గదమ్,
సునాభం పర్వతశ్రేష్ఠం స్వయమేవ శచీపతిః. 139
హిరణ్యనాభ శైలేంద్ర పరితుష్టోఽస్మి తే భృశమ్,
అభయం తే ప్రయచ్ఛామి తిష్ఠ సౌమ్య యథాసుఖమ్. 140
సాహ్యం కృతం తే సుమహ ద్విక్రాంతస్య హనూమతః,
క్రమతో యోజనశతం నిర్భయస్య భయే సతి. 141
రామ స్యైష హితాయైవ యాతి దాశరథే ర్హరిః,
సత్క్రియాం కుర్వతా తస్య తోషితోఽస్మి దృఢం త్వయా. 142

స్వర్ణమయుములగు ఉత్తమశిఖరములు కల మైనాకపర్వతము చేసిన హనుమత్సాహాయ్యరూప మగు పనిని చూచి దేవతలందఱును ఆనందించిరి. వేయి కన్నులతో దానిని చూచిన దేవేంద్రుడును ప్రీతుడయ్యెను. 138

ప్రశస్తమైన బుద్ధిగల దేవేంద్రుడు, సంతోషము కారణముగా డగ్గుత్తికతో కూడిన కంఠస్వరము కలవాడై శ్రేష్ఠములగు శిఖరములు గల ఆ మైనాకునితో స్వయముగా ఇట్లు పలికెను. 139

"సౌమ్యుడవు, బంగార... కలవాడవగు ఓ పర్వతశ్రేష్ఠుడా! నీ యెడల

తతః ప్రహర్ష మగమ ద్విపులం పర్వతోత్తమః,
దేవతానాం పతిం దృష్ట్వా పరితుష్టం శతక్రతుమ్. 143

స వై దత్తవర శ్శైలో బభూ వావస్థిత స్తదా,
హనుమాంశ్చ ముహూర్తేన వ్యతిచక్రామ సాగరమ్. 144

తతో దేవా స్సగంధర్వా స్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః,
అబ్రువన్ సూర్యసంకాశాం సురసాం నాగమాతరమ్. 145

అయం వాతాత్మజ శ్శ్రీమాన్ ప్లవతే సాగరోపరి,
హనుమా న్నామ తస్య త్వం ముహూర్తం విఘ్న మాచర. 146

రాక్షసం రూప మాస్థాయ సుఘోరం పర్వతోపమమ్,
దంష్ట్రాకరాళం పింగాక్షం వక్త్రం కృత్వా నభస్సమమ్. 147

బల మిచ్ఛామహే జ్ఞాతుం భూయ శ్చాస్య పరాక్రమమ్,

దేవరాజగు ఇంద్రు డట్లు సంతసించుట చూచి పర్వతశ్రేష్ఠుడగు మైనాకుడును మిక్కిలి యానందించెను. 143

మైనాకు డట్లు దేవేంద్రునిచే నభయము పొంది, (హనుమంతుడు మఱలి వచ్చుటను ప్రతీక్షించుచు నీటిలో మునుగక) యట్లే నిలిచి యుండెను. హనుమంతుడును ముహూర్త కాలములో ఆ (సముద్ర) ప్రదేశమును గడచి ముందుకు పోయెను. 144

[illegible]తలు, గంధర్వులు, సిద్ధులు, మహర్షులు సూర్యుని వలె ప్రకాశించు నాగ[illegible]రస యను నామె కిట్లనిరి. 145

త్వాం విజేష్య త్యుపాయేన విషాదం వా గమిష్యతి. 148
ఏవ ముక్తా తు సా దేవీ దైవతై రభిసత్కృతా,
సముద్రమధ్యే సురసా బిభ్రతీ రాక్షసం వపుః. 149
వికృతం చ విరూపం చ సర్వస్య చ భయావహమ్,
ప్లవమానం హనూమంత మావృత్యేద మువాచ హ. 150
మమ భక్షః ప్రదిష్ట స్త్వ మీశ్వరై ర్వానరర్షభ,
అహం త్వాం భక్షయిష్యామి ప్రవిశేదం మమాననమ్. 151
ఏవ ముక్త స్సురసయా ప్రాంజలి ర్వానరర్షభః,
ప్రహృష్టవదనః శ్రీమా నిదం వచన మబ్రవీత్. 152
రామో దాశరథి ర్నామ ప్రవిష్టో దండకావనమ్,
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యా చాపి భార్యయా. 153
అన్యకార్యవిషక్తస్య బద్ధవైరస్య రాక్షసైః,

పరాక్రమమును తెలియగోరుచున్నాము. అతడు నిన్ను ఉపాయముతో జయించునో లేక భీతిల్లి విషాదము నొందునో చూచెదము. 148

అని దేవత లట్లు తన్ను కోరి సత్కరించగా ఆ సురసాదేవి సముద్రమధ్యమున అసహజము, వికృతము, ఎల్లరకు భయంకరము అగు రాక్షసరూపము దాల్చి ఎగురుచున్న హనుమంతుని మార్గమున కడ్డు నిలచి యిట్లనెను. 149,150

ఓ వానరశ్రేష్ఠుడా! దేవతలు నిన్ను నా కాహారముగా నిర్దేశించిరి. నే నిదే నిను

తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన యశస్వినీ. 154
తస్యా స్సకాశం దూతోఽహం గమిష్యే రామశాసనాత్,
కర్తు మర్హసి రామస్య సాహ్యం విషయవాసిని. 155
అథవా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణమ్,
ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే. 156
ఏవ ముక్తా హనుమతా సురసా కామరూపిణీ,
అబ్రవీ న్నాతివర్తే న్మాం కశ్చి దేష వరో మమ. 157

పొందిన రాముడు మాయామృగమును పట్టుటకై పోగా, అతని భార్య, యశస్విని యగు సీతను రావణు డపహరించినాడు. 154

నేను రామునాజ్ఞ తల దాల్చి దూతనై సీతాదేవి కడ కేగెదను. నీవు రాముని రాజ్యమం దున్నదానవు. కావున రామునకు సహాయము చేయదగుదువు. 155

అట్లు కాదేని, సీతాదేవిని చూచి, పిమ్మట అవలీలగా కార్యములు సాధించురాముని దర్శించి వచ్చి నీ నోట పడెదను. నా మాట నిజము. నీ కిదే ప్రతిజ్ఞచేయుచున్నాను. 156

అని యిట్లు హనుమ పలుకగా కామరూపిణియగు ఆ సురస "ఓయీ! నన్నతిక్రమించి యెవ్వడును పోజాలడు. నా కట్టి వరమున్న" దనెను. 157

157వ శ్లోకము తరువాత కొన్ని ప్రతులలో కనుపించు క్రింది శ్లోకములు ప్రక్షిప్తములు, అసంగతములును. నూరు యోజనములు హనుమ పెరుగుచో సముద్రము వెడల్పును అంతే కనుక ఇటు వానరులు, అటు రాక్షసులును హనుమంతుని తప్పక తెలిసికొని యుండెడివారు (గోవిందరాజీయము). ఆ శ్లోకము లివి.

తం ప్రయాంతం సముద్వీక్ష్య సురసా వాక్య మబ్రవీత్ ,

తద్దృష్ట్వా వ్యాదితం త్వాస్యం వాయుపుత్ర స్సుబుద్ధిమాన్,
సుసంక్షి ప్యాత్మనః కాయం బభూ వాంగుష్ఠమాత్రకః. 158

బుద్ధిమంతుడగు హనుమంతు డట్లు తెఱచిన యామె నోటిని చూచి, తన శరీరమును మిక్కిలి తగ్గించుకొని బొటనవ్రేలి పరిమాణము కలవాడయ్యెను. 158

ఇత్యుక్త్వా సురసాం క్రుద్ధో దశయోజన మాయతః,
దశయోజనవిస్తారో బభూవ హనుమాం స్తదా. 4
తం దృష్ట్వా మేఘసంకాశం దశయోజన మాయతమ్,
చకార సురసా చాస్యం వింశద్యోజన మాయతమ్. 5
హనుమాంస్తు తతః క్రుద్ధ స్త్రింశద్యోజన మాయతః,
చకార సురసా వక్త్రం చత్వారింశ త్తథోచ్ఛ్రితమ్. 6
బభూవ హనుమాన్ వీరః పంచాశద్యోజనోచ్ఛ్రితః,
చకార సురసా వక్త్రం షష్టియోజన మాయతమ్. 7
తథైవ హనుమా న్వీరః సప్తతీయోజనోచ్ఛ్రితః,
చకార సురసా వక్త్ర మశీతీయోజనాయతమ్. 8
హనుమా నచలప్రఖ్యో నవతీయోజనోచ్ఛ్రితః,
చకార సురసా వక్త్రం శతయోజన మాయతమ్. 9

వీని భావమిది: నాగమాత సురస, ఆకాశమున పోవుచున్న హనుమంతుని చూచి, అతని బలమెట్టిదో తెలిసికొన దలచి అతనితో 'ఓ వానరోత్తమా! నీవిపుడు నా నోట ప్రవేశించియే పోవలెను. నాకిది వెనుక బ్రహ్మ యిచ్చిన వరము" అని పలికి శీఘ్రమే తన విశాలమగు నోరు తెఱచి హనుమంతుని యెదుట నిలచెను. సురస మాటలు విని హనుమంతుడు కోపించి "నీవు నను మ్రింగగోరితివి గదా

సోఽభిపత్యాశు తద్వక్త్రం నిష్పత్య చ మహాజవః,
అంతరిక్షే స్థితః శ్రీమా నిదం వచన మబ్రవీత్. 159

ప్రవిష్టోఽస్మి హి తే వక్త్రం దాక్షాయణి నమోఽస్తు తే,
గమిష్యే యత్ర వైదేహీ సత్యం చాసీ ద్వర స్తవ. 160

తం దృష్ట్వా వదనా న్ముక్తం చంద్రం రాహుముఖా దివ,
అబ్రవీత్ సురసా దేవీ స్వేన రూపేణ వానరమ్. 161

అర్థసిద్ధ్యై హరిశ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్,
సమానయస్వ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా. 162

తత్ తృతీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరమ్,
సాధు సాధ్వితి భూతాని ప్రశశంసు స్తదా హరిమ్. 163

స సాగర మనాధృష్య మభ్యేత్య వరుణాలయమ్,

మహావేగము గల హనుమంతుడు శీఘ్రమే యామె నోట ప్రవేశించి, బయటకు వచ్చి, ఆకాశమున నిలచి ఉత్సాహముతో ప్రకాశమానుడై యిట్లనెను. 159

'ఓ దాక్షాయణీ! నీ కిదే నమస్కారము. నేను నీ నోట ప్రవేశించి వెలువడుటచే బ్రహ్మవర మిపుడు సత్యమయ్యెను కదా. నే నిపుడు సీతమ్మ కడ కేగెదను. 160

అంతట సురస తన సహజరూపము దాల్చి, రాహువు నోటినుండి వెలికి వచ్చిన చంద్రునివలె తన నోటినుండి వెలువడిన హనుమంతునితో నిట్లనెను. 161

జగా మాకాశ మావిశ్య వేగేన గరుడోపమః. 164

సేవితే వారిధారాభిః పతగైశ్చ నిషేవితే,

చరితే కైశికాచార్యై రైరావతనిషేవితే. 165

సింహకుంజరశార్దూల పతగోరగవాహనైః,

విమానై స్సంపతద్భిశ్చ విమలై స్సమలంకృతే. 166

వజ్రాశనిసమాఘాతైః పావకై రుపశోభితే,

కృతపుణ్యై ర్మహాభాగైః స్వర్గజిద్భి రలంకృతే. 167

వహతా హవ్య మత్యర్థం సేవితే చిత్రభానునా,

గ్రహనక్షత్రచంద్రార్క తారాగణవిభూషితే. 168

మహర్షిగణగంధర్వ నాగయక్షసమాకులే,

వివిక్తే విమలే విశ్వే విశ్వావసునిషేవితే. 169

ఎదిరింపరాని ఆ సముద్రముపై యెప్పటివలె వెడలిపోయెను. 164

అతడు, మేఘములు కురిపించు వర్షధారలతో కూడినది, పక్షులు సంచరించునది, కైశికరాగ మాలపించు విద్యాధరులు విహరించునది, ఇంద్రధనుస్సుతో కూడినది, (లేదా ఐరావతమను ఇంద్రుని ఏనుగు విహరించునది), సింహములు, ఏనుగులు, పులులు, పక్షులు, సర్పములు లాగుచుండగా వేగముగ పోవు సుందరవిమానములు కలది. వజ్రము, పిడుగులు ఢీకొనుట్లు అగ్నులు (తేజోవంతములగు నక్షత్రములు)

దేవరాజగజాక్రాంతే చంద్రసూర్యపథే శివే,
వితానే జీవలోకస్య వితతే బ్రహ్మనిర్మితే. 170
బహుశ స్సేవితే వీరై ర్విద్యాధరగణై ర్వరైః,
జగామ వాయుమార్గే తు గరుత్మానివ మారుతిః. 171
ప్రదృశ్యమాన స్సర్వత్ర హనుమాన్ మారుతాత్మజః,
భేజేఽంబరం నిరాలంబం లంబపక్ష ఇవాద్రిరాట్. 172
ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా సింహికా నామ రాక్షసీ,
మనసా చింతయామాస ప్రవృద్ధా కామరూపిణీ. 173
అద్య దీర్ఘస్య కాలస్య భవిష్యా మ్యహ మాశితా,
ఇదం హి మే మహత్ సత్త్వం చిరస్య వశ మాగతమ్. 174
ఇతి సంచింత్య మనసా ఛాయా మస్య సమాక్షిపత్,
ఛాయాయాం గృహ్యమాణాయాం చింతయామాస వానరః. 175

విస్తృతమై జీవుల కెల్లరికి పైభాగమున బ్రహ్మచే నిర్మితమైన చాందినీ అయినది, వీరులు, శ్రేష్ఠులగు విద్యాధరుల కాటపట్టయినది అగు వాయుమార్గమున గరుత్మంతునివలె పోయెను. 165-171

వాయునందనుడగు హనుమంతుడు పొడవైన రెక్కలు కల పర్వతరాజు వలె అన్నివైపులకును అగపడుచు నిరాధారమగు ఆకాశమున పయనించెను. 172

కోరిన రూపము పొందగల సింహిక యను రాక్షసి అట్లు సముద్రము దాటుచున్న హనుమంతుని చూచి సంతోషముతో నుప్పొంగి తన మదిలో నిట్లు తలంచెను. 173

"చాలకాలమునకు నేడు నాకు ఆహారము ...

సమాక్షిప్తోఽస్మి సహసా పంగూకృతపరాక్రమః,
ప్రతిలోమేన వాతేన మహానౌ రివ సాగరే. 176
తిర్య గూర్ధ్వ మధశ్చైవ వీక్షమాణ స్తతః కపిః,
దదర్శ స మహత్ సత్త్వ ముత్థితం లవణాంభసి. 177
తద్ దృష్ట్వా చింతయామాస మారుతి ర్వికృతాననమ్. 178
కపిరాజేన కథితం సత్త్వ మద్భుతదర్శనమ్,
ఛాయాగ్రాహి మహావీర్యం తదిదం నాత్ర సంశయః. 179
స తాం బుద్ధ్వాఽర్థతత్త్వేన సింహికాం మతిమాన్ కపిః,
వ్యవర్ధత మహాకాయః ప్రావృషీవ వలాహకః. 180
తస్య సా కాయ ముద్వీక్ష్య వర్ధమానం మహాకపేః,
వక్త్రం ప్రసారయామాస పాతాళాంతరసన్నిభమ్,

"సముద్రమున ఎదురు గాలిచే పెద్ద ఓడవలె, వేగమంతయు కోల్పోతిని. ఒక్కమారుగా నన్నెవరో పట్టి (వెనుకకు) లాగివేయుచున్నారు." 176

పిమ్మట హనుమంతుడు ప్రక్కలకు, పైకి, క్రిందకు చూచుచు తుదకు సముద్రము నుండి పైకి లేచిన యొక పెద్ద జంతువును చూచెను. 177

వికృతమగు ముఖముగల దానిని చూచి హనుమంతు డిట్లు తలంచెను. 178

చూచుటకు ఆశ్చర్యము కలిగించుచు, మహాపరాక్రమము కలదై, ఏ జీవిచెను...

ఘనరాజీవ గర్జంతీ వానరం సమభిద్రవత్. 181

స దదర్శ తత స్తస్యా వివృతం సుమహ న్ముఖమ్,
కాయమాత్రం చ మేధావీ మర్మాణి చ మహాకపిః. 182

స తస్యా వివృతే వక్త్రే వజ్రసంహననః కపిః,
సంక్షిప్య ముహు రాత్మానం నిష్పపాత మహాబలః. 183

ఆస్యే తస్యా నిమజ్జంతం దదృశు స్సిద్ధచారణాః,
గ్రస్యమానం యథా చంద్రం పూర్ణం పర్వణి రాహుణా. 184

తత స్తస్యా నఖై స్తీక్ష్ణై ర్మర్మా ణ్యుత్కృత్య వానరః,
ఉత్పపా తాథ వేగేన మనస్సంపాతవిక్రమః. 185

తాం తు దృష్ట్వా చ ధృత్యా చ దాక్షిణ్యేన నిపాత్య చ,
స కపిప్రవరో వేగా ద్వవృధే పున రాత్మవాన్. 186

హృతహృత్ సా హనుమతా పపాత విధురాఽంభసి. 187

వెంబడించెను. అంతట మేధావి యగు హనుమంతుడు తన్ను కబళింపజాలునట్లు తెఱచిన ఆమె పెద్ద నోటిని, దేహపరిమాణమును, ప్రాణస్థానములను చూచెను 181,182

వజ్రము వలె కఠినమైన దేహము గల మహాబలుడగు హనుమంతుడు తన శరీరమును క్రమముగా తగ్గించుకొని, తెఱచుకొన్న యామె నోట ప్రవేశించెను. 183

అట్లామె నోటపడుచు పర్వసమయమున రాహువు మ్రింగు

తాం హతాం వానరేణాశు పతితాం వీక్ష్య సింహికామ్,
భూతా న్యాకాశచారీణి తమూచుః ప్లవగోత్తమమ్. 188

భీమ మద్య కృతం కర్మ మహత్ సత్త్వం త్వయా హతమ్,
సాధయార్థ మభిప్రేత మరిష్టం ప్లవతాం వర. 189

యస్య త్వేతాని చత్వారి వానరేంద్ర యథా తవ,
ధృతి ర్దృష్టి ర్మతి ర్దాక్ష్యం స కర్మసు న సీదతి. 190

స త్వై స్సంభావితః పూజ్యః ప్రతిపన్నప్రయోజనః,
జగా మాకాశ మావిశ్య పన్నగాశనవత్ కపిః. 191

ప్రాప్తభూయిష్ఠపారస్తు సర్వతః ప్రతిలోకయన్,

ధైర్యముచేతను, సామర్థ్యముచేతను పడవైచి, మఱల వేగముగ పెరిగెను. అతడట్లు గుండెను చీల్చగా ఆ సింహిక మృతినొంది నీటబడెను. 186-187

అట్లు హనుమంతుడు చంపగా నీటబడిన సింహికను చూచి ఆకాశసంచారులగు భూతము లతని కిట్లనెను. 188

వానరశ్రేష్ఠుడా! నీ విపు డొక గొప్ప జంతు[illegible]

యోజనానాం శతస్యాంతే వనరాజిం దదర్శ సః. 192

దదర్శ చ పతన్నేవ వివిధద్రుమభూషితమ్,
ద్వీపం శాఖామృగశ్రేష్ఠో మలయోపవనాని చ. 193

సాగరం సాగరానూపం సాగరానూపజాన్ ద్రుమాన్,
సాగరస్య చ పత్నీనాం ముఖాన్యపి విలోకయన్. 194

స మహామేఘసంకాశం సమీక్ష్యాత్మాన మాత్మవాన్,
నిరుంధంత మివాకాశం చకార మతిమాన్ మతిమ్. 195

కాయవృద్ధిం ప్రవేగం చ మమ దృష్ట్వైవ రాక్షసాః,
మయి కౌతూహలం కుర్యు రితి మేనే మహాకపిః. 196

తత శ్శరీరం సంక్షిప్య తన్మహీధరసన్నిభమ్,
పునః ప్రకృతి మాపేదే వీతమోహ ఇవాత్మవాన్. 197

చూచెను. 192

అత డట్లాకాశమున పోవుచునే పలువిధములగు చెట్లతో గూడిన ద్వీపమును, మలయపర్వతముపై తోటలను, సముద్రమును, దాని తీరమందలి నీటిమడుగులను, వాని ప్రక్క మొలచిన చెట్లను, నదీముఖములను చూచుచు పోయెను. 193, 194

పిమ్మట మహామేఘసదృశమై ఆకాశము నడ్డగించుచున్నటులున్న తన పెద్ద [illegible] 195

తద్రూప మతిసంక్షిప్య హనుమాన్ ప్రకృతౌ స్థితః,
త్రీన్ క్రమానివ విక్రమ్య బలివీర్యహరో హరిః. 198

స చారునానావిధరూపధారీ, పరం సమాసాద్య సముద్రతీరమ్,
పరై రశక్యః ప్రతిపన్నరూప, స్సమీక్షితాత్మా సమవేక్షితార్థః. 199

తత స్స లంబస్య గిరే స్సమృద్ధే, విచిత్రకూటే నిపపాత కూటే,
సకేతకోద్దాలకనాలికేరే, మహాద్రికూటప్రతిమో మహాత్మా. 200

తతస్తు సంప్రాప్య సముద్రతీరం,
సమీక్ష్య లంకాం గిరివర్యమూర్ధ్ని,
కపిస్తు తస్మిన్నిపపాత పర్వతే,
విధూయ రూపం వ్యథయన్ మృగద్విజాన్. 201

హనుమంతుడు, మూడడుగులు మాత్రమే వేసి బలిచక్రవర్తి పరాక్రమగర్వము నణచి వామనుడు తన పూర్వరూపము దాల్చినట్లు తన రూపమును మిక్కిలి తగ్గించుకొని సహజరూపము దాల్చెను. 198

సుందరములగు వివిధరూపములు దాల్చగల హనుమంతు డట్లు అన్యుల కలవి కానివాడై సముద్రపు టవ్వలి యొడ్డున కేగి, తన పెనుశరీరమును చూచుకొని, తాను చేయవలసిన పని నూహించి, తన సహజరూపము దాల్చెను. 199

అంతట గొప్ప కొండశిఖరము వలె నున్న మహాత్ముడగు ఆ హనుమంతుడు, వివిధశిఖరములతో ఒప్పుచు, మొగలిపొదలు విరిగిచెట్లు కొబ్బరిచెట్లతో సుసంపన్నమై

స సాగరం దానవపన్నగాయుతం
బలేన విక్రమ్య మహోర్మిమాలినమ్,
నిపత్య తీరే చ మహోదధే స్తదా దదర్శ
లంకా మమరావతీ మివ. 202

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ప్రథమః సర్గః.

ఆ హనుమంతు డట్లు దానవులు, పన్నగులు కలదై, పెద్ద పెద్ద అలల వరుసలతో కూడిన సముద్రమును తన బలముతో దాటి, తీరము చేరి యచట అమరావతివలె నున్న లంకానగరమును చూచెను. 202

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమందు
సుందరకాండమున ప్రథమసర్గము.

2. ద్వితీయః సర్గః

(హనుమంతుడు సముద్రము దాటి లంకను చూచుట)

స సాగర మనాధృష్య మతిక్రమ్య మహాబలః,
త్రికూటశిఖరే లంకాం స్థితాం స్వస్థో దదర్శ హ. 1
తతః పాదపముక్తేన పుష్పవర్షేణ వీర్యవాన్,
అభివృష్టః స్థిత స్తత్ర బభౌ పుష్పమయో యథా. 2
యోజనానాం శతం శ్రీమాం స్తీర్త్వాఽప్యుత్తమవిక్రమః,
అనిశ్వసన్ కపి స్తత్ర న గ్లాని మధిగచ్ఛతి. 3
శతా న్యహం యోజనానాం క్రమేయం సుబహూన్యపి,
కిం పున స్సాగర స్యాంతం సంఖ్యాతం శతయోజనమ్. 4
స తు వీర్యవతాం శ్రేష్ఠః ప్లవతామపి చోత్తమః,

మహాబలుడగు హనుమంతు డట్లు దాటరాని సముద్రమును దాటి, సేదతీరి, త్రికూటపర్వతశిఖరముపై నున్న లంకానగరమును చూచెను. 1

అపు డా పర్వతమందలి చెట్లు పూలవాన కురిపించెను. పరాక్రమశాలి యగు హనుమంతు డా పూలలో నిండి, పూలతో చేయబడిన కోతివలె నుండెను. 2

జగామ వేగవాన్ లంకాం లంఘయిత్వా మహోదధిమ్. 5

శాద్వలాని చ నీలాని గంధవంతి వనాని చ,
గండవంతి చ మధ్యేన జగామ నగవంతి చ. 6

శైలాంశ్చ తరుసంఛన్నాన్ వనరాజీశ్చ పుష్పితాః,
అభిచక్రామ తేజస్వీ హనుమాన్ ప్లవగర్షభః. 7

స తస్మి న్నచలే తిష్ఠన్ వనా న్యుపవనాని చ,
స నగాగ్రే చ తాం లంకాం దదర్శ పవనాత్మజః. 8

సరళాన్ కర్ణికారాంశ్చ ఖర్జూరాంశ్చ సుపుష్పితాన్,
ప్రియాళాన్ ముచుళిందాంశ్చ కుటజాన్ కేతకానపి. 9

ప్రియంగూన్ గంధపూర్ణాంశ్చ నీపాన్ సప్తచ్ఛదాం స్తథా,
అసనాన్ కోవిదారాంశ్చ కరవీరాంశ్చ పుష్పితాన్. 10

పుష్పభారనిబద్ధాంశ్చ తథా ముకులితా నపి,

హనుమంతుడు గొప్ప వేగముతో మహాసముద్రమును దాటి లంకను చేరెను. 5

వానరశ్రేష్ఠుడు, తేజశ్శాలియగు హనుమంతుడు నల్లని పచ్చికపట్టులను, మంచి వాసనలు గుబాళించు అడవులను, పెనురాలతో కూడి, నడుమ ప్రశస్తవృక్షములు కల వనములను దాటి, చెట్లతో నిండిన కొండలను, పూచిన వనసమూహములను గడచి

పాదపాన్ విహగాకీర్ణాన్ పవనాధూతమస్తకాన్. 11
హంసకారండవాకీర్ణా వాపీః పద్మోత్పలాయుతాః,
ఆక్రీడాన్ వివిధాన్ రమ్యాన్ వివిధాంశ్చ జలాశయాన్. 12
సంతతాన్ వివిధైర్ వృక్షై స్సర్వర్తుఫలపుష్పితైః,
ఉద్యానాని చ రమ్యాణి దదర్శ కపికుంజరః. 13
సమాసాద్య చ లక్ష్మీవాన్ లంకాం రావణపాలితామ్,
పరిఖాభి స్సపద్మాభి స్సోత్పలాభి రలంకృతామ్. 14
సీతాపహరణార్థేన రావణేన సురక్షితామ్,
సమంతా ద్విచరద్భిశ్చ రాక్షసై రుగ్రధన్విభిః. 15
కాంచనే నావృతాం రమ్యాం ప్రాకారేణ మహాపురీమ్,
గృహైశ్చ గ్రహసంకాశై శ్శారదాంబుదసన్నిభైః. 16
పాండురాభిః ప్రతోళీభి రుచ్చాభి రభిసంవృతామ్,

మొగ్గలు తొడిగినవి, పక్షులతో నిండినవి, గాలికి కదలాడు కొమ్మల కొనలు కలవి అగు చెట్లను, హంసలు కారండవము లను పక్షులు వ్యాపించియుండగా, తామరలతో కలువలతో కూడియున్న పెద్ద బావులను, పలువిధములగు జన సామాన్య యోగ్యములగు సుందర క్రీడాస్థానములను, సర్వర్తువులలో పండు పండ్లతో, పూలతో శోభిల్లు పలుచెట్లతో వ్యాపమైన రాజయోగ్య సుందరోద్యానములను, వివిధ

అట్టాలకశతాకీర్ణాం పతాకాధ్వజమాలినీమ్. 17

తోరణైః కాంచనై ర్దివ్యై ర్లతాపంక్తివిచిత్రితైః,

దదర్శ హనుమాన్ లంకాం దివి దేవపురీమివ. 18

గిరిమూర్ధ్ని స్థితాం లంకాం పాండురై ర్భవనై శ్శుభైః,

దదర్శ స కపిశ్రేష్ఠః పుర మాకాశగం యథా. 19

పాలితాం రాక్షసేంద్రేణ నిర్మితాం విశ్వకర్మణా,

ప్లవమానా మివాకాశే దదర్శ హనుమాన్ పురీమ్. 20

వప్రప్రాకారజఘనాం విపులాంబునవాంబరామ్,

శతఘ్నీశూలకేశాంతా మట్టాలకవతంసకామ్. 21

మనసేవ కృతాం లంకాం నిర్మితాం విశ్వకర్మణా,

గ్రహములవలెను, శరత్కాలపు మేఘముల వలెను అచటి గృహములు ఉన్నతములు, ప్రకాశమానములై యుండెను. వీథులు గృహసంబంధముచే ఉన్నతములు, ధవళములై యుండెను. నూర్లకొలది కోటబురుజులతో, పతాకలతో, ధ్వజములతో ఆ నగరము వెలుగొందుచుండెను. బంగారు వికారములు, శ్రేష్ఠములు, తీగెల వంటి రేఖలు చిత్రింపబడిన ద్వారప్రదేశములతో కూడి స్వర్గమున అమరావతివలె నున్న యా నగరమును హనుమంతుడు చూచెను. 14-18

తెల్లని శుభకరములగు గృహములతో పర్వతశిఖరముపై ఆకాశమంటుచున్నట్లు విలసిల్లు లంకను హనుమ దర్శించెను. 19

... ఆ పట్టణము కొండకొనపై

ద్వార ముత్తర మాసాద్య చింతయామాస వానరః. 22
కైలాసశిఖరప్రఖ్యా మాలిఖంతీ మివాంబరమ్,
డీయమానా మివాకాశ ముచ్ఛ్రితై ర్భవనోత్తమైః. 23
సంపూర్ణాం రాక్షసైర్ఘోరై ర్నాగై ర్భోగవతీ మివ,
అచింత్యాం సుకృతాం స్పష్టాం కుబేరాధ్యుషితాం పురా. 24
దంష్ట్రిభి ర్బహుభి శ్శూరై శ్శూలపట్టిసపాణిభిః,
రక్షితాం రాక్షసై ర్ఘోరై ర్గుహా మాశీవిషైరివ. 25
తస్యాశ్చ మహతీం గుప్తిం సాగరం చ నిరీక్ష్య సః,
రావణం చ రిపుం ఘోరం చింతయామాస వానరః. 26
ఆగత్యాపీహ హరయో భవిష్యంతి నిరర్థకాః,
న హి యుద్ధేన వై లంకా శక్యా జేతుం సురైరపి. 27

విశ్వకర్మయే నిర్మించినను, వైభవమునుబట్టి ఎవ్వడో మహానుభావుడు సంకల్ప మాత్రముననే సృజించినట్టిది వలె నున్న లంకానగరపు ఉత్తరద్వారమునకు చేరిన హనుమ సీత నెట్లు వెదకుటయా యని ఆలోచింపసాగెను. 21,22

కైలాసపర్వతశిఖరమువలె మహోన్నతమై ఆకాశము నొఱయుచున్నదివలె నొప్పుచు, ఉన్నతములైన మహాభవనములచే ఆకాశమున కెగురుచున్నట్లు కనుపించుచు, సర్పము లతో పాతాళమువలె భీకరులైన రాక్షసులతో కూడి, ఊహింపరానిదై, చక్కని నిర్మాణము కలిగి, చూడ చక్కనై, పూర్వము కుబేరుని నివాసమై, సర్పములచే కాపాడబడు గుహవలె, కోఱలుగలిగి, శూలములు అడ్డకత్తులు చేత ధరించిన శూరులు, భయంకరులగు

ఇమాం తు విషమాం దుర్గాం లంకాం రావణపాలితామ్,
ప్రాప్యాపి స మహాబాహుః కిం కరిష్యతి రాఘవః. 28

అవకాశో న సాంత్వస్య రాక్షసే ష్వభిగమ్యతే,
న దానస్య న భేదస్య నైవ యుద్ధస్య దృశ్యతే. 29

చతుర్ణామేవ హి గతి ర్వానరాణాం మహాత్మనామ్,
వాలిపుత్రస్య నీలస్య మమ రాజ్ఞశ్చ ధీమతః. 30

యావ జ్జానామి వైదేహీం యది జీవతి వా న వా,
తత్రైవ చింతయిష్యామి దృష్ట్వా తాం జనకాత్మజామ్. 31

తత స్స చింతయామాస ముహూర్తం కపికుంజరః,
గిరిశృంగే స్థిత స్తస్మిన్ రామ స్యాభ్యుదయే రతః. 32

మిక్కిలి నిమ్నోన్నతమై, అన్యులకు చొరరాక రావణపాలితమగు ఈ లంకను చే
మహాభుజుడగు రాముడు (ఒకే బాణముతో సాలములను-గిరిని-పాతాళమును కొట్టి
వాడయినను) మాత్ర మేమి చేయగలడు? 28

రాక్షసులు ఆసురస్వభావులు. వారికడ సాంత్వము (బుజ్జగింపుమాట) చెల్లద
పోనీ దానమిత్తుమా యన్నను వారు మిగుల సంపన్నులుగాన ధనమునకు వశపడర
... లేదు. బుది. పరాక్రమము కలవారు గా

అనేన రూపేణ మయా న శక్యా రక్షసాం పురీ,
ప్రవేష్టుం రాక్షసై ర్గుప్తా క్రూరై ర్బలసమన్వితైః. 33
ఉగ్రౌజసో మహావీర్యా బలవంతశ్చ రాక్షసాః,
వంచనీయా మయా సర్వే జానకీం పరిమార్గతా. 34
లక్ష్యాలక్ష్యేణ రూపేణ రాత్రౌ లంకాపురీ మయా,
ప్రవేష్టుం ప్రాప్తకాలం మే కృత్యం సాధయితుం మహత్. 35
తాం పురీం తాదృశీం దృష్ట్వా దురాధర్షాం సురాసురైః,
హనుమాం శ్చింతయామాస వినిశ్చిత్య ముహు ర్ముహుః. 36
కేనోపాయేన పశ్యేయం మైథిలీం జనకాత్మజామ్,
అదృష్టో రాక్షసేంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా. 37

క్రూరులు, బలవంతులగు రాక్షసులు ఈ నగరమును కాపాడుచున్నారు. నే నీ రూపముతోనే ఇందు ప్రవేశింపదగదు. 33

ఈ రాక్షసులు ప్రచండమగు తేజముకలవారు. మహాబలపరాక్రమసంపన్నులు. నేను సీతాదేవిని వెదకునపుడు వీరిని వంచింపక తప్పదు. 34

నేను కనుపింతునా రాక్షసులు పట్టుకొందురు. కనుపించకుండునంత చిన్న రూపము ధరింతునా, అంత చిన్న రూపముతో లంకనెల్ల వెదకుట కష్టము. కావున చూడదగినంత పెద్దదిగాని, అగపడనంత చిన్నదిగాని కాక మధ్యమరూపము దాల్చి రాత్రికాలమున

న వినశ్యేత్ కథం కార్యం రామస్య విదితాత్మనః,
ఏకా మేకశ్చ పశ్యేయం రహితే జనకాత్మజామ్. 38

భూతాశ్చార్థా విపద్యంతే దేశకాలవిరోధితాః,
విక్లబం దూత మాసాద్య తమ స్సూర్యోదయే యథా. 39

అర్థానర్థాంతరే బుద్ధి ర్నిశ్చితాఽపి న శోభతే,
ఘాతయంతి హి కార్యాణి దూతాః పండితమానినః. 40

న వినశ్యేత్ కథం కార్యం వైక్లబ్యం న కథం భవేత్,
లంఘనం చ సముద్రస్య కథం ను న వృథా భవేత్. 41

మయి దృష్టే తు రక్షోభీ రామస్య విదితాత్మనః,
భవేద్ వ్యర్థ మిదం కార్యం రావణానర్థ మిచ్ఛతః. 42

జగద్విదితుడగు రాముని కార్యము నశింపకుండు టెట్లు? సీతాదేవి ఒంటరిగా నుండగా నే నొంటరిగ ఏకాంతమున ఆమె నెట్లు చూతును? 38

దాదాపు సిద్ధప్రాయములు (ఫలింపనున్నవి) అగు పనులు కూడ అవివేకియగు దూతచేతిలో పడి, దేశకాలవిరోధము నొంది, సూర్యోదయముచే చీకట్లు నశించిన చందమున చెడిపోవును. 39

ఇది కార్య మిది అకార్యమని కార్యాకార్యములకు సంబంధించి రాజు, మంత్రులు కూడి నిర్ణయించినను, ఆ నిశ్చయరూపమగు బుద్ధి, అవివేకి యగు దూతకడ శోభిల్లదు. తాము పండితులమని (తమ కన్నియు తెలియునని) భావించి అట్టి దూతలు పనులు

న హి శక్యం క్వచిత్ స్థాతు మవిజ్ఞాతేన రాక్షసైః,
అపి రాక్షసరూపేణ కిముతాన్యేన కేనచిత్. 43

వాయుర ప్యత్ర నాజ్ఞాత శ్చరేదితి మతి ర్మమ,
న హ్యస్త్యవిదితం కించి ద్రాక్షసానాం బలీయసామ్. 44

ఇహాహం యది తిష్ఠామి స్వేన రూపేణ సంవృతః,
వినాశ ముపయాస్యామి భర్తు రర్థశ్చ హీయతే. 45

తదహం స్వేన రూపేణ రజన్యాం హ్రస్వతాం గతః,
లంకా మభిపతిష్యామి రాఘవ స్యార్థసిద్ధయే. 46

రావణస్య పురీం రాత్రౌ ప్రవిశ్య సుదురాసదామ్,
విచిన్వన్ భవనం సర్వం ద్రక్ష్యామి జనకాత్మజామ్. 47

ఇతి సంచింత్య హనుమాన్ సూర్య స్యాస్తమయం కపిః,

రాక్షసరూపమునే దాల్చి ఎచటనైన ఉందమన్నను ఈ రాక్షసులకు తెలియకుండుట సాధ్యము కాదు. (వారు తెలిసికొనగలరు). అట్టిచో మరి యే రూపమున నున్నను తెలిసికొనగలరని వేరుగా చెప్పవలెనా? 43

రాక్షసులకు తెలియక వాయువు గూడ సంచరింపదని నా యభిప్రాయము. బలీయులగు రాక్షసులకు తెలియని దేదియు లేదు. 44

ఇచట నిజరూపముతో నెచటనైన దాగియుందునా తప్పక వినాశము [illegible]

ఆచకాంక్షే తదా వీరో వైదేహ్యా దర్శనోత్సుకః. 48

సూర్యే చాస్తం గతే రాత్రౌ దేహం సంక్షిప్య మారుతిః,
వృషదంశకమాత్ర స్సన్ బభూ వాద్భుతదర్శనః. 49

ప్రదోషకాలే హనుమాం స్తూర్ణ ముత్ప్లుత్య వీర్యవాన్,
ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం సువిభక్తమహాపథామ్. 50

ప్రాసాదమాలావితతాం స్తంభైః కాంచనరాజతైః,
శాతకుంభమయై ర్జాలై ర్గంధర్వనగరోపమామ్. 51

సప్తభౌమాష్టభౌమైశ్చ స దదర్శ మహాపురీమ్,
తలైః స్ఫటికసంకీర్ణైః కార్తస్వరవిభూషితైః. 52

వైడూర్యమణిచిత్రైశ్చ ముక్తాజాలవిభూషితైః,
తలై శ్శుశుభిరే తాని భవనాన్యత్ర రక్షసామ్. 53

కలవాడై, సూర్యాస్తమయ మెప్పుడగునా యని వేచియుండెను. 48

సూర్యు డస్తమించి రాత్రి అగుటతోడనే హనుమ తన రూపమును సంకోచపఱచి, చూచువారి కాశ్చర్యము కలిగించుచు పిల్లియంత చిన్నరూపము దాల్చెను. 49

రాత్రి ప్రారంభసమయమున పరాక్రమశాలియగు ఆ హనుమంతుడు శీఘ్రమే ఎగిరి చక్కగా నిర్మింపబడిన పెద్ద పెద్ద రాజమార్గములు కల సుందరమగు లంకానగరమున ప్రవేశించెను. 50

బారులుగా నున్న మహాభవనములతో కూడినదై, బంగారము, వెండితో ... కలిగి, బంగారముతో నిర్మింపబడిన కిటికీలతో,

కాంచనాని విచిత్రాణి తోరణాని చ రక్షసామ్,
లంకా ముద్ద్యోతయామాసు స్సర్వత స్సమలంకృతామ్. 54
అచింత్యా మద్భుతాకారాం దృష్ట్వా లంకాం మహాకపిః,
ఆసీ ద్విషణ్ణో హృష్టశ్చ వైదేహ్యా దర్శనోత్సుకః. 55
స పాండురోద్విద్ధవిమానమాలినీం
మహార్హజాంబూనదజాలతోరణామ్,
యశస్వినీం రావణబాహుపాలితాం
క్షపాచరై ర్భీమబలై స్సమావృతామ్. 56
చంద్రోఽపి సాచివ్య మివాస్య కుర్వం
స్తారాగణై ర్మధ్యగతో విరాజన్,

సువర్ణనిర్మితము లగుటచే ఆశ్చర్యకరములగు బహిర్ద్వారములు అంతటను అలంకరింపబడిన ఆ రాక్షసుల లంకను మిక్కిలి ప్రకాశింపజేయుచుండెను. 54

హనుమయు సీతాదేవి నెప్పుడు దర్శింతునా యని యువ్విళ్లూరుచు, ఊహింప నలవి కానిది, అద్భుతరూపము గలది అగు లంకను చూచి దుఃఖితుడు, ఆనందించిన

జ్యోత్స్నావితానేన వితత్య లోక
ముత్తిష్ఠతే నైకసహస్రరశ్మిః. 57
శంఖప్రభం క్షీరమృణాలవర్ణ,
ముద్గచ్ఛమానం వ్యవభాసమానమ్,
దదర్శ చంద్రం స హరిప్రవీరః
పోప్లూయమానం సరసీవ హంసమ్. 58

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ద్వితీయః సర్గః.

జేయుచు, వేలకొలది కిరణములతో నుదయించెను. 57

వానరవీరుడగు హనుమంతుడును, శంఖము పాలు తామరతూడులవలె ధవళకాంతితో నొప్పుచు, సరస్సునుండి ఎగురుచున్న హంసవలె ఆకాశమున పైపైకి పోవుచున్న చంద్రుని దర్శించెను. 58

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమందు
సుందరకాండమున ద్వితీయసర్గము సమాప్తము.

3. తృతీయః సర్గః

(లంకాధిదేవత హనుమంతుని అడ్డగించుట)

స లంబశిఖరే లంబే లంబతోయదసన్నిభే,
సత్త్వ మాస్థాయ మేధావీ హనుమాన్ మారుతాత్మజః.
నిశి లంకాం మహాసత్త్వో వివేశ కపికుంజరః,
రమ్యకాననతోయాఢ్యాం పురీం రావణపాలితామ్.
శారదాంబుధరప్రఖ్యై ర్భవనై రుపశోభితామ్,
సాగరోపమనిర్ఘోషాం సాగరానిలసేవితామ్.
సుపుష్టబలసంఘుష్టాం యథైవ విటపావతీమ్,
చారుతోరణనిర్యూహాం పాండురద్వారతోరణామ్.
భుజగాచరితాం గుప్తాం శుభాం భోగవతీ మివ,

అట్లు సముద్రమును అవలీలగా దాటుట మున్నగు మహాకార్యములు సాధిం
ప్రసిద్ధుడైన వానరోత్తముడు హనుమ, లంబపర్వతశిఖర మొక్కటి వంగి వ్రేలాడుచు
మేఘమువలె నుండగా దానిపై నిలచి, బుద్ధిశాలి కావున అప్పుడు తన కర్తవ్య మే
అని ఆలోచించి, లంకలోనికి చొచ్చుటకు వలయు బలపరాక్రమములు కూడగట్టుకొ

తాం సవిద్యుద్ఘనాకీర్ణాం జ్యోతిర్మార్గనిషేవితామ్. 5
మందమారుతసంచారాం యథేంద్ర స్యామరావతీమ్,
శాతకుంభేన మహతా ప్రాకారే ణాభిసంవృతామ్. 6
కింకిణీజాలఘోషాభిః పతాకాభి రలంకృతామ్,
ఆసాద్య సహసా హృష్టః ప్రాకార మభిపేదివాన్. 7
విస్మయావిష్టహృదయః పురీ మాలోక్య సర్వతః.
జాంబూనదమయై ర్ద్వారై ర్వైడూర్యకృతవేదికైః, 8
వజ్రస్ఫటికముక్తాభి ర్మణికుట్టిమభూషితైః,
తప్తహాటకనిర్యూహై రాజతామలపాండురైః. 9

వెల్లవేయబడి తెల్లదనముతో ప్రకాశింపగా, ద్వారములవద్ద మదపు టేనుగులు కలిగి, నర్పసంచారముచే కాపాడబడుచున్న శుభమైన భోగవతీనగరమువలె రాక్షసవీరసంచారముచే అది సురక్షితమై యుండెను. అచటి భవనములు ఉన్నతములై యుండెను. అందుచే ఆ భవనములలో మెరుపులతో కూడిన మేఘములు వ్యాపించగా, నక్షత్రమార్గమున విలసిల్లుచు పిల్లవాయువులు మెల మెల్లన వీచుచుండగా అది ఇంద్రుని అమరావతిని తలపించుచుండెను. దాని ప్రాకారము మిక్కిలి పెద్దదై, బంగారు వికారమై నగరము చుట్టును నెలకొని యుండెను. చిరుగంటలు మ్రోగుచున్న పతాకలు అంతటను అలంకరించబడి యుండెను. హనుమంతుడు అట్టి లంకాపురికి వేగమే పోయి, ప్రాకారము చేరుకొని, హర్షము నొందెను. 3-7

అతడు ఆ పట్టణమును అన్నివైపులనుండియు పరికించి మిక్కిలి ఆశ్చర్యపడెను. బంగారు ద్వారములు, వైడూర్యఖచితములైన అరుగులు, వజ్ర-స్ఫటిక-ముక్తా- మాణిక్య

వైడూర్యకృతసోపానైః స్ఫాటికాంతరపాంసుభిః,
చారుసంజవనోపేతైః ఖమివోత్పతితై శ్శుభైః. 10
క్రౌంచబర్హిణసంఘుష్టై రాజహంసనిషేవితైః,
తూర్యాభరణనిర్ఘోషై స్సర్వతః ప్రతినాదితామ్. 11
వస్వోకసారాప్రతిమాం తాం వీక్ష్య నగరీం తతః,
ఖమివోత్పతితుం కామాం జహర్ష హనుమాన్ కపిః. 12
తాం సమీక్ష్య పురీం రమ్యాం రాక్షసాధిపతే శ్శుభామ్,
అనుత్తమా మృద్ధియుతాం చింతయామాస వీర్యవాన్. 13
నేయ మన్యేన నగరీ శక్యా ధర్షయితుం బలాత్,
రక్షితా రావణబలై రుద్యతాయుధధారిభిః. 14
కుముదాంగదయో ర్వాపి సుషేణస్య మహాకపేః,
ప్రసిద్ధేయం భవే ద్భూమిర్ మైందద్వివిదయో రపి. 15

ఆకాశమునకు ఎగురుచున్నట్లున్నవి అగు శుభకరమహోన్నత గృహములతో కూడి, తూర్యములు ఆభరణముల ధ్వనులు ఎల్లెడల మార్మ్రోగగా తూర్పున నున్న ఇంద్రుని వస్వోకసారమను నగరమునకు దీటైన ఆ లంకను చూచి హనుమంతుడు సంతసించెను.
8–12

సుందరమై, మంగళకరమై, ఉత్తమోత్తమమై, సంపత్సమృద్ధమైన రావణుని లంకాపురిని చూచి పరాక్రమశాలి యగు హనుమంతు డిట్లు తలంచెను. 13

వివస్వత స్తనూజస్య హరేశ్చ కుశపర్వణః,
ఋక్షస్య కేతుమాలస్య మమ చైవ గతి ర్భవేత్. 16
సమీక్ష్య తు మహాబాహూ రాఘవస్య పరాక్రమమ్,
లక్ష్మణస్య చ విక్రాంత మభవత్ ప్రీతిమాన్ కపిః. 17
తాం రత్నవసనోపేతాం కోష్ఠాగారావతంసకామ్,
యంత్రాగారస్తనీ మృద్ధాం ప్రమదామివ భూషితామ్. 18
తాం నష్టతిమిరాం దీప్తై ర్భాస్వరైశ్చ మహాగృహైః,
నగరీం రాక్షసేంద్రస్య దదర్శ స మహాకపిః. 19
అథ సా హరిశార్దూలం ప్రవిశంతం మహాబలమ్,
నగరీ స్వేన రూపేణ దదర్శ పవనాత్మజమ్. 20
సా తం హరివరం దృష్ట్వా లంకా రావణపాలితా,

కేతుమాలునకు, నాకును ఈ నగరము చేరశక్యమగును. (ఇచట హనుమ తన పే
చివఱ చెప్పుట ఆయన వినయమునకు సూచకము.) 1

అంతట మహాభుజుడగు హనుమంతుడు రామలక్ష్మణుల విక్రమమును ఊహిం
(వా రనాయాసముగ లంకను జయింపగలరని తలంచి) సంతుష్టుడయ్యెను. 1

అతడు రత్నములే వస్త్రములుగా కలిగి, సామగ్రి నిలువచేయు కోష్ఠములే (కొ

స్వయమే వోత్థితా తత్ర వికృతాననదర్శనా. 21
పురస్తాత్ కపివర్యస్య వాయుసూనో రతిష్ఠత,
ముంచమానా మహానాద మబ్రవీత్ పవనాత్మజమ్. 22
కస్త్వం కేన చ కార్యేణ ఇహ ప్రాప్తో వనాలయ,
కథయ స్వేహ యత్తత్త్వం యావత్ ప్రాణా ధరంతి తే. 23
న శక్యం ఖల్వియం లంకా ప్రవేష్టుం వానర త్వయా,
రక్షితా రావణబలై రభిగుప్తా సమంతతః. 24
అథ తా మబ్రవీ ద్వీరో హనుమా నగ్రతః స్థితామ్,
కథయిష్యామి తే తత్త్వం యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి. 25
కా త్వం విరూపనయనా పురద్వారేఽవతిష్ఠసి,
కిమర్థం చాపి మాం రుద్ధ్వా నిర్భర్త్సయసి దారుణా. 26

ముఖము, కండ్లు కలదై లేచి అతడున్నచోటనే నిలచెను. 21

ఆమె యట్లు వాయుపుత్రుడగు హనుమంతుని యెదుట నిలచి, పెద్దగా అఱచుచు ఇట్లనెను. 22

"ఓ వానరా! నీవెవ్వడవు? ఏ పనికై యిటకు వచ్చితివి? నీ ప్రాణములున్నంత లోపల 'ప్రాణాన్ హరామి' అను పాఠమున నీ ప్రాణములు తీయులోపల అని యర్థము) నీ విపుడు వాస్తవము తెలుపుము

హనుమద్వచనం శ్రుత్వా లంకా సా కామరూపిణీ,
ఉవాచ వచనం క్రుద్ధా పరుషం పవనాత్మజమ్. 27

అహం రాక్షసరాజస్య రావణస్య మహాత్మనః,
ఆజ్ఞాప్రతీక్షా దుర్ధర్షా రక్షామి నగరీ మిమామ్. 28

న శక్యా మా మవజ్ఞాయ ప్రవేష్టుం నగరీ త్వయా,
అద్య ప్రాణైః పరిత్యక్తః స్వప్స్యసే నిహతో మయా. 29

అహం హి నగరీ లంకా స్వయమేవ ప్లవంగమ,
సర్వతః పరిరక్షామి హ్యేతత్తే కథితం మయా. 30

లంకాయా వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః,
యత్నవాన్ స హరిశ్రేష్ఠః స్థిత శ్శైల ఇవాపరః. 31

స తాం స్త్రీరూపవికృతాం దృష్ట్వా వానరపుంగవః,
ఆబభాషేఽథ మేధావీ సత్త్వవాన్ ప్లవగర్షభః. 32

హనుమంతుని మాట విని కామరూపిణి యగు ఆ లంక కోపముతో ఇట్లు కఠినముగా పలికెను. 27

"నేను రాక్షసరాజు, మహాత్ముడగు రావణుని ఆజ్ఞను శిరసావహించుదానను. నన్నెదిరింప నెవ్వరికిని సాధ్యము కాదు. నే నీ నగరమును కాపాడుచుందును. 28

న న్నవమానించి (లక్ష్యము చేయక) నీ వీ నగరమున ప్రవేశింపలేవు. నీ విపుడే ప్రాణములు వీడి దీర్ఘనిద్ర వోయెదవు లెమ్ము. 29

వానరుడా! నేను లంకను. నేనే యన్నివైపులనుండి యీ నగరమును రక్షింతునని 30

ద్రక్ష్యామి నగరీం లంకాం సాట్టప్రాకారతోరణామ్,
ఇత్యర్థ మిహ సంప్రాప్తః పరం కౌతూహలం హి మే. 33
వనా న్యుపవనా నీహ లంకాయాః కాననాని చ,
సర్వతో గృహముఖ్యాని ద్రష్టు మాగమనం హి మే. 34
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లంకా సా కామరూపిణీ,
భూయ ఏవ పున ర్వాక్యం బభాషే పరుషాక్షరమ్. 35
మా మనిర్జిత్య దుర్బుద్ధే రాక్షసేశ్వరపాలితామ్,
న శక్య మద్య తే ద్రష్టుం పురీయం వానరాధమ. 36
తత స్స కపిశార్దూల స్తా మువాచ నిశాచరీమ్,
దృష్ట్వా పురీ మిమాం భద్రే పునర్యాస్యే యథాగతమ్. 37
తతః కృత్వా మహానాదం సా వై లంకా భయావహమ్,
తలేన వానరశ్రేష్ఠం తాడయామాస వేగితా. 38

"కోటబురుజులు, ప్రాకారములు, బహిర్ద్వారములతో కూడిన లంకానగరమును చూడగోరి వచ్చితిని. నా కీ నగరిని చూడవలెనని మిక్కిలి కోరిక కలదు. 33

లంకలోని వనములు, ఉపవనములు, అడవులు, ప్రధానములగు యిండ్లు చూచుటకే వచ్చితిని." 34

అతడు పలికిన ఆ మాట విని కామరూపిణి యగు లంక మఱల నిట్లు కఠినోక్తులు

తత స్స కపిశార్దూలో లంకయా తాడితో భృశమ్,
ననాద సుమహానాదం వీర్యవాన్ పవనాత్మజః. 39

తత స్సంవర్తయామాస వామహస్తస్య సోఽంగులీః,
ముష్టినాఽభిజఘానైనాం హనుమాన్ క్రోధమూర్ఛితః. 40

స్త్రీ చేతి మన్యమానేన నాతిక్రోధః స్వయం కృతః . 41

సా తు తేన ప్రహారేణ విహ్వలాంగీ నిశాచరీ,
పపాత సహసా భూమౌ వికృతాననదర్శనా. 42

తతస్తు హనుమాన్ ప్రాజ్ఞస్తాం దృష్ట్వా వినిపాతితామ్,
కృపాం చకార తేజస్వీ మన్యమానః స్త్రియం తు తామ్. 43

తతో వై భృశసంవిగ్నా లంకా సా గద్గదాక్షరమ్,
ఉవాచాగర్వితం వాక్యం హనుమంతం ప్లవంగమమ్. 44

చాచి యా వానరశ్రేష్ఠుని కొట్టెను. 38

లంక తన్నట్లు తీవ్రముగ కొట్టగా పరాక్రమశాలి అగు హనుమంతుడు పెద్దగా ధ్వని చేసెను. 39

పిమ్మట కోపము పెల్లుబుకగా ఆ హనుమంతుడు తన ఎడమ చేతి వ్రేళ్ళు ముడుచుకొని, పిడికిలితో నామెను కొట్టెను. 40

ఆమె స్త్రీ కావున చంపరాదని హనుమంతు డామెపై మిక్కిలి కోపము చూపలేదు.

ప్రసీద సుమహాబాహో త్రాయస్వ హరిసత్తమ,
సమయే సౌమ్య తిష్ఠంతి సత్త్వవంతో మహాబలాః. 45
అహం తు నగరీ లంకా స్వయమేవ ప్లవంగమ,
నిర్జితాహం త్వయా వీర విక్రమేణ మహాబల. 46
ఇదం తు తథ్యం శృణు వై బ్రువంత్యా మే హరీశ్వర,
స్వయంభువా పురా దత్తం వరదానం యథా మమ. 47
యదా త్వాం వానరః కశ్చి ద్విక్రమా ద్వశ మానయేత్,
తదా త్వయా హి విజ్ఞేయం రక్షసాం భయ మాగతమ్. 48
స హి మే సమయ స్సౌమ్య ప్రాప్తోఽద్య తవ దర్శనాత్,
స్వయంభూవిహిత స్సత్యో న తస్యాస్తి వ్యతిక్రమః. 49
సీతానిమిత్తం రాజ్ఞస్తు రావణస్య దురాత్మనః,

"ఓ మహాభుజుడవగు హనుమంతుడా! నాయందు ప్రసన్నుడవు కమ్ము. కపిశ్రేష్ఠుడా! నన్ను కాపాడుము. సౌమ్యుడా! ధీరులు, మహాబలులు 'స్త్రీలను చంపరా' దను నియమము పాటింతురు. 45

ఓ వానరుడా! నీ కగపడు ఈ లంకాపురిని నేనే. వీరుడవు, మహాబలుడవగు నీవు పరాక్రమముచే నన్ను జయించితివి. 46

ఓ వానరేశ్వరా! పూర్వము నాకు బ్రహ్మ వరమిచ్చినాడు. ఆ వరమేమో

రక్షసాం చైవ సర్వేషాం వినాశ స్సముపాగతః. 50
తత్ ప్రవిశ్య హరిశ్రేష్ఠ పురీం రావణపాలితామ్,
విధత్స్వ సర్వకార్యాణి యాని యానీహ వాంఛసి. 51
ప్రవిశ్య శాపోపహతాం హరీశ్వర
శ్శుభాం పురీం రాక్షసముఖ్యపాలితామ్,
యదృచ్ఛయా త్వం జనకాత్మజాం సతీం
విమార్గ సర్వత్ర గతో యథాసుఖమ్. 52

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే తృతీయః సర్గః.

వినాశకాల మాసన్నమైనది. 50

కావున ఓ కపిశ్రేష్ఠుడా! రావణుడు పాలించు లంకానగరమును ప్రవేశించి, ఏ యే కార్యములు చేయదలంచితివో వాని నెల్ల యాచరించుము. 51

ఓ వానరేశ్వరా! మంగళకరమైనది, రాక్షసముఖ్యుడగు రావణునిచే పరిపాలింపబడుచున్నది, యిట్లు శాపముచే బలహీనపడినది యగు లంకలో ప్రవేశించి, సుఖముగా నెల్లెడల తిరుగుచు సాధ్వియగు సీతాదేవిని వెదకుము." అని లంక హనుమంతునితో పలికెను. 52

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున
సుందరకాండమున తృతీయ సర్గము.

4. చతుర్థః సర్గః

(హనుమంతుడు లంకలో ప్రవేశించుట)

స నిర్జిత్య పురీం శ్రేష్ఠాం లంకాం తాం కామరూపిణీమ్,
విక్రమేణ మహాతేజా హనుమాన్ కపిసత్తమః,
[1]అద్వారేణ మహాబాహుః ప్రాకార మభిపుప్లువే. 1

ప్రవిశ్య నగరీం లంకాం కపిరాజహితంకరః,
చక్రే ఽథ పాదం [2]సవ్యం చ శత్రూణాం స తు మూర్ధని. 2

మహాపరాక్రమశాలి, మహాభుజుడు, వానరశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతుడు, కామరూపముగల శ్రేష్ఠనగరమగు లంక నట్లు పరాక్రమముచే జయించి, ద్వారము కానట్టి ప్రదేశమున ప్రాకారమును దాటెను. 1

సుగ్రీవునకు హితము గూర్చువాడగు హనుమంతుడు, తన ఎడమ పాదమును లంకలో శత్రువుల శిరముపై నిడినట్లు మోపి ప్రవేశించెను. 2

1. హనుమ ద్వారమున పోకుండుటకు రెండు కారణములు. ఒకటి లంకాపరాజయము రాక్షసులకు తెలియకుండుట. రెండు –

"శ్లో. గ్రామం వా నగరం వాపి పత్తనం వా పరస్య హి,
విశేషాత్ సమయే సౌమ్య న ద్వారేణ విశే న్నృపః".

(రాజు లేక రాజపురుషుడు శత్రునగరము, లేదా గ్రామము నొక విశిష్టకార్యసాధనకై ప్రవేశింపవలసినపుడు ప్రధానద్వారమున పోరాదు) అను వచనము.

2. ప్రయాణసమయము, గృహప్రవేశము, వివాహము ఈ సందర్భములలో మొదట కుడిపాదము నుంచియు, శత్రునగరమున ప్రవేశించునపుడు ఎడమ పాదము

ప్రవిష్ట స్సత్త్వసంపన్నో నిశాయాం మారుతాత్మజః. 3
స మహాపథ మాస్థాయ ముక్తాపుష్పవిరాజితమ్,
తతస్తు తాం పురీం లంకాం రమ్యామభియయౌ కపిః. 4
హసితోత్కృష్టనినదై స్తూర్యఘోషపురస్సరైః,
వజ్రాంకుశనికాశైశ్చ వజ్రజాలవిభూషితైః,
గృహమేఘైః పురీ రమ్యా బభాసే ద్యౌ రివాంబుదైః. 5
ప్రజజ్వాల తదా లంకా రక్షోగణగృహై శ్శుభైః,
సితాభ్రసదృశై శ్చిత్రైః పద్మ [1]స్వస్తికసంస్థితైః,

బలవంతుడగు హనుమంతుడు రాత్రివేళ లంకలో ప్రవేశించి ముత్యములతో పూలతో ప్రకాశించు రాజమార్గమున పోయెను. అత డట్లు రాజమార్గమును బట్టి సుందరమగు లంకానగరమున తిరుగజొచ్చెను. 3–4

ఆ లంకానగరమున నృత్తగీతవాద్యధ్వనులు, అట్టహాసములును బోరుకొలుపు చుండెను. ఐరావతము వలె తెల్లనై, వజ్రఖచితములైనవి, వజ్ర, అంకుశ రూపములతో నిర్మించబడినవి అగు మేలైన యిండ్లతో కూడిన ఆ లంక మేఘములతో ఆకాశమువలె ప్రకాశించెను. 5

పద్మము, స్వస్తిక మను నిర్మాణవిశేషము గలవి, వర్ధమాన మను లక్షణము గలవి, తెల్లని మేఘములవలె నున్నవి, ఆశ్చర్యము గొల్పునవి యగు ఉత్తమములగు

"ప్రయాణకాలే చ గృహప్రవేశే వివాహకాలేఽ పి చ దక్షిణాంఘ్రిమ్,
కృత్వాగ్రత శ్శత్రుపురప్రవేశే వామం నిదధ్యా చ్చరణం నృపాలః."

1 స్వస్తికము లనబడు గృహములు చతురస్రాకృతి కలవి –
చతుశ్శాలా చతుర్ద్వారా సర్వతోభద్రసంజ్ఞితా,

వర్ధమానగృహై శ్చాపి సర్వత స్సువిభూషితా. 6
తాం చిత్రమాల్యాభరణాం కపిరాజహితంకరః,
రాఘవార్థం చరన్ శ్రీమాన్ దదర్శ చ ననంద చ. 7
భవనా ద్భవనం గచ్ఛన్ దదర్శ పవనాత్మజః,
వివిధాకృతిరూపాణి భవనాని తత స్తతః. 8
శుశ్రావ మధురం గీతం త్రిస్థానస్వరభూషితమ్,
స్త్రీణాం మదసమృద్ధానాం దివి చాప్సరసా మివ. 9
శుశ్రావ కాంచీనినదం నూపురాణాం చ నిస్వనమ్,
సోపాననినదాం శ్చైవ భవనేషు మహాత్మనామ్. 10
ఆస్ఫోటితనినాదాంశ్చ క్ష్వేళితాంశ్చ తత స్తతః,

రాక్షసుల గృహములతో నా లంకాపురి యంతటను చక్కగా అలంకరింపబడి యుండెను. 6

స్వామికార్యమును సాధించుట యను సంపదతో నలరారు హనుమంతుడు సుగ్రీవునకు హితము గూర్చువాడై, రాముని పనికై తిరుగుచు, విచిత్ర పుష్పమాలాలంకృతమగు లంకను చూచి 'దుష్ప్రవేశమగు లంకలో ప్రవేశింప గలిగితిని. కావున తప్పక రామసుగ్రీవుల మనోరథ మీడేరు' నని తలంచి యానందించెను. 7

వాయుపుత్రుడగు హనుమ లంకలో నొక భవనమునుండి వేఱొక భవనమున కేగుచు, పలు అకృతులుగల భవనములను చూచెను. 8

శుశ్రావ జపతాం తత్ర మంత్రాన్ రక్షోగృహేషు వై. 11
స్వాధ్యాయనిరతాంశ్చైవ యాతుధానాన్ దదర్శ సః,
రావణస్తవసంయుక్తాన్ గర్జతో రాక్షసా నపి. 12
రాజమార్గం సమావృత్య స్థితం రక్షోబలం మహత్,
దదర్శ మధ్యమే గుల్మే రావణస్య చరాన్ బహూన్. 13
దీక్షితాన్ జటిలాన్ ముండాన్ గోఽజినాంబరవాససః,
దర్భముష్టిప్రహరణా నగ్నికుండాయుధాం స్తథా. 14
కూటముద్గరపాణీంశ్చ దండాయుధధరానపి,
ఏకాక్షా నేకకర్ణాంశ్చ లంబోదరపయోధరాన్. 15

ధ్వనిని, సింహనాదములను, జపము చేయువారు పలుకు వివిధ వేదమంత్రములను వినెను. 10,11

హనుమంతుడు వేదాధ్యయనము చేయువారును, రావణుని స్తోత్రము చేయుచు గర్జించువారును అగు రాక్షసుల నాదములు వినెను. 12

అతడు రాజమార్గము నావరించి నిలచిన పెద్ద రాక్షససేనను, నగరపు నడిమి ప్రదేశమున రావణుడు తనవారి వృత్తాంతము రహస్యముగా తెలిసికొనుటకు నియమించిన చారు లనేకులను చూచెను. 13

హనుమంతు డచట దీక్షలో నున్నవారు, జడలు దాల్చినవారు, బోడితలవారు, ఎద్దుతోలు కట్టుకున్నవారు, దిగంబరులు, దర్భలు ధరించిన పిడికిళ్లే ఆయుధములుగా దాల్చినవారు, జయము కోరి హోమము చేయుటచే అగ్నికుండములే ఆయుధములుగా కలవారును, కూటములు, ముద్గరములు, దండములు అను ఆయుధములు చేత పట్టినవారును, ఒంటి కంటి వారును, ఒంటిచెవి వారును, వ్రేలాడు పొట్టి స్తనములు గలవారు, భయంకరులును, వంకర మొగమువారును, విషమావయవములు

కరాళాన్ భుగ్నవక్త్రాంశ్చ వికటాన్ వామనాంస్తథా,
ధన్వినః ఖడ్గిన శ్చైవ శతఘ్నీముసలాయుధాన్. 16
పరిఘోత్తమహస్తాంశ్చ విచిత్రకవచోజ్జ్వలాన్,
నాతిస్థూలా న్నాతికృశా న్నాతిదీర్ఘాతిహ్రస్వకాన్.
నాతిగౌరా న్నాతికృష్ణా న్నాతికుబ్జాన్న వామనాన్. 17
విరూపాన్ బహురూపాంశ్చ సురూపాంశ్చ సువర్చసః,
ధ్వజీన్ పతాకిన శ్చైవ దదర్శ వివిధాయుధాన్. 18
శక్తివృక్షాయుధాం శ్చైవ పట్టిసాశనిధారిణః,
క్షేపణీపాశహస్తాంశ్చ దదర్శ స మహాకపిః. 19
స్రగ్విణ స్త్వనులిప్తాంశ్చ వరాభరణభూషితాన్,

ఆయుధవిశేషము చేత ధరించినవారును, ఆశ్చర్యము గొలుపు కనులతో ప్రకాశించువారును, మిక్కిలి లావులేని వారును, మిక్కిలి సన్నగిలి యుండనివారును, మిక్కిలి పొడవు లేని వారును, మిక్కిలి పొట్టిదనము లేనివారును, మిక్కిలి తెల్లదనము లేనివారును, మిక్కిలి నల్లదనము లేనివారును, మిక్కిలి గూనిలేనివారును, మిక్కిలి మరిగుజ్జులు గానివారును, చక్కని తేజస్సు కలవారును, రాజచిహ్నాములు గలవి, లేనివి యగు టెక్కెములు పట్టుకొనినవారును అగు పలువురు ఆయుధధారులను చూచెను.

14-18

ఆ మహాకపి హనుమ, శక్తి యను దానిని, వృక్షములను ఆయుధములుగా దాల్చినవారును, పదునైన యినుపకత్తిని, అశని యను ఆయుధమును దాల్చినవారును, పడవతెడు, [illegible]

నానావేషసమాయుక్తాన్ యథా స్వైరగతాన్ బహూన్,
తీక్ష్ణశూలధరాం శ్చైవ వజ్రిణశ్చ మహాబలాన్. 20
శతసాహస్ర మవ్యగ్ర మారక్షం మధ్యమం కపిః,
రక్షోధిపతినిర్దిష్టం దదర్శాంతఃపురాగ్రతః. 21
స తదా తద్గృహం దృష్ట్వా మహాహాటకతోరణమ్,
రాక్షసేంద్రస్య విఖ్యాత మద్రిమూర్ధ్ని ప్రతిష్ఠితమ్. 22
పుండరీకావతంసాభిః పరిఖాభి రలంకృతమ్,
ప్రాకారావృత మత్యంతం దదర్శ స మహాకపిః. 23
త్రివిష్టపనిభం దివ్యం దివ్యనాదవినాదితమ్,
వాజిహేషితసంఘుష్టం నాదితం భూషణై స్తదా. 24
రథై ర్యానై ర్విమానైశ్చ తథా హయగజై శ్శుభైః,

దాల్చినవారును, మహాబలము గలవారును అగు రాక్షసుల నచట హనుమ చూచెను. 20

ఏమరుపాటు లేక రావణునిచే నాజ్ఞాపించబడినవారై నగరము నడుమ అంతః పురమునకు ఎదుట కావలియున్న లక్ష సైనికులను హనుమంతుడు చూచెను. 21

అంత హనుమంతుడు బంగారముతో నిర్మితమైన బహిర్ద్వారము కలిగిన రావణ భవనమును చూచెను. అది యొక పర్వతశిఖరముపై నెలకొనియుండెను. 22

మహాకపి హనుమంతుడు తెల్లతామరలతో శోభిల్లు అగడ్తలు కలిగి, ప్రాకార పరివేష్టితమైన ఆ భవనమును తిలకించెను. 23

ఆ భవనము దేవలోకమువలె దివ్యమై యుండెను. శ్రేష్ఠములగు వివిధధ్వనులును, గుఱ్ఱముల సకిలింతలు, స్త్రీపురుషులు ధరించిన కనక కంకణ మణి మంజీరాది భూషణ ధ్వనులును అందు మారుమ్రోగుచుండెను. 24

వారణైశ్చ చతుర్దంతైః శ్వేతాభ్రనిచయోపమైః. 25
భూషితం రుచిరద్వారం మత్తైశ్చ మృగపక్షిభిః,
రక్షితం సుమహావీర్యై ర్యాతుధానై స్సహస్రశః,
రాక్షసాధిపతే ర్గుప్త మావివేశ మహాకపిః. 26
స హేమజాంబూనదచక్రవాళం మహార్హముక్తామణిభూషితాంతమ్,
పరార్ధ్యకాలాగురుచందనాక్తం స రావణాంతఃపుర మావివేశ. 27

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే చతుర్థః సర్గః.

యేనుగులు, వలసినంతగా ఆహార విహారము లొనర్చి మత్తిల్లిన మృగములు, పక్షులు అందు శోభిల్లుచుండెను. ఆ భవనద్వారము కడు సుందరమై యుండెను. ఆ ద్వారదేశమున మహాపరాక్రమశాలులగు వేలాది రాక్షసులు కావలియుండిరి. అట్టి ఆ భవనమున హనుమ ప్రవేశించెను. 25,26

ఆ హనుమంతుడు జంబూనదియందు, మఱియు వేఱు ప్రదేశము లందును పుట్టిన రెండు విధములైన బంగారముచేతను పూయబడిన ప్రాకారము కలది, గొప్ప వెలగల ముత్యములతో నలంకరింపబడినది, మేలైన నల్లని అగురువు, చందనములు పూయబడినది అగు రావణుని అంతఃపురమున ప్రవేశించెను. 27

5. పంచమః సర్గః

(హనుమంతుడు లంకలో సీతను వెదకుట)

తత స్స మధ్యంగత మంశుమంతం, జ్యోత్స్నావితానం మహదుద్వమంతమ్,
దదర్శ ధీమాన్ దివి భానుమంతం, గోష్ఠే వృషం మత్తమివ భ్రమంతమ్. 1
లోకస్య పాపాని వినాశయంతం, మహోదధిం చాపి సమేధయంతమ్,
భూతాని సర్వాణి విరాజయంతం, దదర్శ శీతాంశు మథాభియాంతమ్. 2
యా భాతి లక్ష్మీ ర్భువి మందరస్థా, తథా ప్రదోషేషు చ సాగరస్థా,
తథైవ తోయేషు చ పుష్కరస్థా రరాజ సా చారునిశాకరస్థా. 3
హంసో యథా రాజతపంజరస్థః, సింహో యథా మందరకందరస్థః

పిమ్మట బుద్ధిమంతుడగు హనుమంతుడు, ఆకాశము నడుమ విలసిల్లుచు, వెన్నెల పిండును మెండుగా వెదజల్లుచు, ఆవుల మందలో తిరుగు ఆబోతు వలె నున్న చంద్రుని చూచెను. 1

హనుమంతుడు జనుల పాపఫలమగు దుఃఖములను పోగొట్టువాడును, సముద్రమును వృద్ధినొందించువాడును, సకలప్రాణులను ప్రకాశింపజేయువాడును అగు చంద్రు డాకసమున పోవుచుండుట చూచెను. 2

భూమిపై మందరపర్వతమున కెట్టి కాంతి గలదో, సాయంకాలములలో సముద్రము నం దెట్టి ప్రకాశముండునో, జలములలో కమలములం దే వెలుగుండునో అట్టి ప్రకాశమే చంద్రునియందు సుందరముగా నుండెను. 3

(ఆకాశగర్భమంతయు వెన్నెలతో నిండి యుండుటచే) వెండిపంజరమం దున్న హంసవలెను, (శ్వేతగిరి యగుటచే) మందరపర్వతపు గుహయం దున్న సింహమువలెను, (ఆకాశము నల్లని రూపము గల దగుటచే) మదించిన యేనుగు

వీరో యథా గర్వితకుంజరస్థః, చంద్రో విబభ్రాజ తథాంబరస్థః. 4
స్థితః కకుద్మానివ తీక్ష్ణశృంగో, మహాచలః శ్వేత ఇవోచ్చశృంగః,
హస్తీవ జాంబూనదబద్ధశృంగో, రరాజ చంద్రః పరిపూర్ణశృంగః5
వినష్టశీతాంబుతుషారపంకో, మహాగ్రహగ్రాహవినష్టపంకః,
ప్రకాశలక్ష్మ్యాశ్రయనిర్మలాంకో, రరాజ చంద్రో భగవాన్ శశాంకః. 6
శిలాతలం ప్రాప్య యథా మృగేంద్రో, మహారణం ప్రాప్య యథా గజేంద్రః
రాజ్యం సమాసాద్య యథా నరేంద్ర, స్తథా ప్రకాశో విరరాజ చంద్రః. 7
ప్రకాశచంద్రోదయనష్టదోషః, ప్రవృత్తరక్షఃపిశితాశదోషః,
రామాభిరామేరితచిత్తదోషః, స్వర్గప్రకాశో భగవాన్ ప్రదోషః. 8

నెక్కిన వీరునివలెను, ఆకాశమున చంద్రు డధికముగ ప్రకాశించెను. 4

వాడియైన కొమ్ములు గల (తెల్లని) యెద్దువలెను, ఎత్తైన శిఖరములు గల తెల్లని కొండవలెను, బంగారు తొడుగు వేయబడిన కోరలుగల ఐరావతము వలెను, సకల కళాపరిపూర్ణుడై చంద్రుడు ప్రకాశించెను. 5

హిమరూపమగు మాలిన్యము తొలగినవాడును, మహాగ్రహములగు శుక్ర బృహస్పత్యాదులు కప్పి విడచుటచే (లేదా తన తేజముతో మహాగ్రహములను కూడా తిరస్కరించుటచే) వ్యక్తమైన నిర్మలత గలవాడును, లేదా మహాగ్రహ మగు సూర్యుని కిరణములను స్వీకరించుటచే నశించిన యంధకారము గలవాడును, గొప్ప కాంతిని పొందుటచే స్పష్టముగ నగపడుచున్న మచ్చకలవాడు నై మహాప్రభావశాలి చంద్రుడు ప్రకాశించెను. 6

ఎత్తైన రాతిపై నిలచిన సింహము వలె, మహాయుద్ధము చేయునపుడు ఏనుగు వలె, రాజ్యము సంపాదించినపుడు రాజువలె, చంద్రుడు కాంతిమంతుడై యొప్పెను. 7

ప్రకాశమానుడగు చంద్రు డుదయించుటచే చీకటులు తొలగినదై, రక్షస్సులు మాంసభక్షులగు వారి సంచారము విరివిగా నుండుటచే దోషవంతమై, సుందరాంగనల వారి ప్రియుల కోపరూపమగు అభిమానమును పారద్రోలునదై, స్వర్గమువలె ఆనందప్రదము శ్రీమంతమునైన ప్రదోషకాలము (సాయంకాలము) గడిచినది. 8

తంత్రీస్వనాః కర్ణసుఖాః ప్రవృత్తాః, స్వపంతి నార్యః పతిభిస్సువృత్తాః
నక్తంచరాశ్చాపి తథా ప్రవృత్తా,విహర్తుమత్యద్భుతరౌద్రవృత్తాః. 9
మత్తప్రమత్తాని సమాకులాని రథాశ్వభద్రాసనసంకులాని,
వీరశ్రియా చాపి సమాకులాని దదర్శ ధీమాన్ స కపిః కులాని. 10
పరస్పరం చాధిక మాక్షిపంతి, భుజాం శ్చ పీనా నధివిక్షిపంతి,
మత్తప్రలాపా నధికం క్షిపంతి, మత్తాని చాన్యోన్య మధిక్షిపంతి. 11
రక్షాంసి వక్షాంసి చ విక్షిపంతి, గాత్రాణి కాంతాసు చ విక్షిపంతి,
రూపాణి చిత్రాణి చ విక్షిపంతి, దృఢాని చాపాని చ విక్షిపంతి. 12
దదర్శ కాంతాశ్చ సమాలభంత్య, స్తథా పరాస్తత్ర పునః స్వపంత్యః

వీనులవిం దొనరించు వీణావాద్యములు వినవైనవి. పతివ్రతలగు కాంతలు తమ పతులతో గూడి శయనించిరి. మిక్కిలి ఆశ్చర్యము కలిగించు భీకరకృత్యములు చేయుచు రాక్షసులు విహరింపసాగిరి. 9

పరాక్రమశాలి, ధీమంతుడగు హనుమ, మద్యపానముచే మదించినవారితోడను ఏమఱుపాటు గల జనులతోడను కూడినవి, జనసమ్మర్దము కలవి, రథ గజ తురంగములు, ఉత్తమాసనములతో నిండినవి, వీరలక్ష్మితో నొప్పునవి యగు గృహములను చూచెను. 10

అచట ఒండొరుల నధికముగా అధిక్షేపము జేసికొనువారును, బలిసిన భుజముల నొండొరులపై వేయువారును, త్రాగినవారు చేయునట్టి ప్రలాపము లధికముగా చేయుచున్నవారును, మత్తెక్కి తమలో తా మధిక్షేపము చేసుకొనువారును, ఱొమ్ములు విఱుచుకొనుచున్నవారును, భార్యలపై (కాలు, చేతులు మున్నగు) అవయవములు వేయువారును, విచిత్రరూపములు దాల్చినవారును, గట్టి విండ్లను ఎక్కుపెట్టి తిరుగువారును అగు రాక్షసులను హనుమ చూచెను. 11,12

అచట కొందరు స్త్రీ లొడలికి చందనాదులు పూసుకొనుచుండిరి. మఱికొందరు

సురూపవక్త్రాశ్చ తథా హసంత్యః, క్రుద్ధాః పరాశ్చాపి వినిశ్శ్వసంత్యః. 13

మహాగజై శ్చాపి తథా నదద్భిః, సుపూజితై శ్చాపి తథా సుసద్భిః,
రరాజ వీరైశ్చ వినిశ్శ్వసద్భిః, హ్రదో భుజంగై రివ నిశ్వసద్భిః. 14

బుద్ధిప్రధానాన్ రుచిరాభిధానాన్, సంశ్రద్దధానాన్ జగతః ప్రధానాన్,
నానావిధానాన్ రుచిరాభిధానాన్, దదర్శ తస్యాం పురి యాతుధానాన్. 15

ననంద దృష్ట్వా స చ తాన్ సురూపాన్, నానాగుణా నాత్మగుణానురూపాన్,
విద్యోతమానాన్ స తదానురూపాన్, దదర్శ కాంశ్చిచ్చ పునర్విరూపాన్. 16

తతో వరార్హా స్సువిశుద్ధభావా, స్తేషాం స్త్రియ స్తత్ర మహానుభావాః,
ప్రియేషు పానేషు చ సక్తభావా, దదర్శ తారా ఇవ సుప్రభావాః. 17

వనితలు నిట్టూర్చుచుండిరి. 13

ఘీంకరించు మదపుటేనుగులతో, పూజితులైన సత్పురుషులతో, యుద్ధమునకు తగిన ప్రతివీరులు లేక నిట్టూర్చు వీరులతో, ఆ పట్టణము నిట్టూర్చు పాములతో మడుగువలె నొప్పెను. 14

హనుమంతు డట శ్రేష్ఠబుద్ధులును, మనోహరనామధారులును, మిగుల శ్రద్ధాళువులును, నానాకారములు గలవారును, చక్కగా వ్యవహరించువారును అగు రాక్షసముఖ్యులను చూచెను. 15

పలువిధములగు ఉత్తమగుణములు కలవారు, తమ గుణములకు తగినట్లు వ్యవహరించువారును, సుందరరూపులును, అట్లే తేజోవంతులై తదనురూపములగు గుణములు కలవారును అగు కొందఱు వికృతాకారులను హనుమంతుడు చూచెను. 16

శ్రేష్ఠులగు పురుషులకు తగినవారును, భర్తల యెడ నిర్మలహృదయము కలవారును, పాతివ్రత్యమను గొప్ప ప్రభావము గలవారును (లేక గొప్ప కటాక్షభుజాక్షేపాది అనుభావములు కలవారును), తమ పతులయెడను పానమందును ఆసక్తి గలవారును, గొప్పకాంతిగల నక్షత్రముల వలె వెలుగొందువారును అగు స్త్రీల నచట నాగుతి

శ్రియా జ్వలంతీ స్త్రపయోపగూఢా
నిశీథకాలే రమణోపగూఢాః,
దదర్శ కాశ్చిత్ ప్రమదోపగూఢా
యథా విహంగాః కుసుమోపగూఢాః. 18

అన్యాః పున ర్హర్మ్యతలోపవిష్టా, స్తత్ర ప్రియాంకేషు సుఖోపవిష్టాః,
భర్తుః ప్రియా ధర్మపరా నివిష్టా, దదర్శ ధీమాన్ మదనాభివిష్టాః. 19

అప్రావృతాః కాంచనరాజివర్ణాః, కాశ్చి త్పరార్థ్యా స్తపనీయవర్ణాః,
పునశ్చ కాశ్చిత్ శశలక్ష్మవర్ణాః, కాంతప్రహీణా రుచిరాంగవర్ణాః. 20

తతః ప్రియాన్ ప్రాప్య మనోభిరామాన్,
సుప్రీతియుక్తాః ప్రసమీక్ష్య రామాః
గృహేషు హృష్టాః పరమాభిరామా,
హరిప్రవీర స్స దదర్శ రామాః. 21

అచట కాంతితో నొప్పువారును, అర్ధరాత్రిసమయమున పతులతో గూడి సిగ్గుపడువారును, హర్షపరిపూర్ణలును, పుష్పాలంకృతలై పూలచే గప్పబడిన పక్షులవలె నున్నవారును అగు స్త్రీలను హనుమ చూచెను. 18

కొందరు స్త్రీలు మేడలపైన తమ పతుల తొడలపై గూర్చుండి వారి కానందము కలిగించుచుండగా, మఱికొందరు ధర్మతత్పరలగు వనితలు భర్తలకు ప్రీతి గూర్చుచు మదనపరవశలై యుండగా హనుమ చూచెను. 19

కొందఱు వనితలు ముసుగులు తీసివేసికొని బంగారు రేఖలవలె మెఱయుచుండిరి. కొందఱు మేలిమి బంగారమువలె ప్రకాశించుచుండిరి. మఱికొందరు పతుల నెడబాసి చంద్రుని వలె తెల్లగా నుండిరి. ఇంకను కొందరు సుందరశరీరవర్ణము కలిగియుండిరి.

హనుమంతు డచట, తమ ప్రియుల చెంత కభిసారికలై పోయి తత్సమాగమముచే మిక్కిలి సంతోషము నందిన కొందరు సుందరాంగనలను, తమ గృహములందే 21

చంద్రప్రకాశాశ్చ హి వక్త్రమాలా, [1]వక్రాక్షిపక్ష్మాశ్చ సునేత్రమాలాః,
విభూషణానాం చ దదర్శ మాలాః, శతహ్రదానా మివ చారుమాలాః. 22
న త్వేవ సీతాం పరమాభిజాతాం, పథి స్థితే రాజకులే ప్రజాతామ్,
లతాం ప్రఫుల్లామివ సాధుజాతాం, దదర్శ తన్వీం [1]మనసాభిజాతామ్. 23
సనాతనే వర్త్మని సన్నివిష్టాం రామేక్షణాం తాం మదనాభివిష్టామ్,
భర్తుర్మనః శ్రీమదనుప్రవిష్టాం, స్త్రీభ్యో వరాభ్యశ్చ సదా విశిష్టామ్. 24

ఆ హనుమ సీతాన్వేషణము చేయుచు, చంద్రునివలె ప్రకాశించు రాక్షసాంగనల మోములను, వంకరయైన ఱెప్పవెండ్రుకలుగల వారి సుందరనేత్రములను, మెఱుపుతీగల వలె కాంతిమంతములగు వారి యాభరణములను చూచెను. 22

అంతేకాని పరమసౌందర్యవతి, సన్మార్గనిష్ఠమగు రాజవంశమున పుట్టినది, గోముగా నెదిగి, విలసిల్లు పూదీగె వలె కోమలశరీరము కలది, తన సంకల్పమాత్రముననే అయోనిజయై జన్మించినది అగు సీతాదేవిని కానడయ్యెను. 23

అవిచ్ఛిన్న మగు పాతివ్రత్యధర్మము నవలంబించినది, రాముని దర్శింపగలనను నిశ్చయబుద్ధి గలది, మన్మథావేశము నొందినది, తన్నే తలంచు రాముని హృదయమున

---

1 ముఖములు, నేత్రములను చూచుట మానవరాక్షసభేదము తెలియుకొఱకు. వారి యాభరణములు చూచుట రాముడు చెప్పిన సీతాభరణము లగునో కాదో నిర్ణయించుకొనుటకు. ఈ విషయము 15వ సర్గలోని క్రింది శ్లోకముల వలన తేటతెల్లమగును.

'తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీం రాజపుత్రీమనిందితామ్,
తర్కయామాస సీతేతి కారణై రుపపాదిభిః.
వైదేహ్యా యాని చాంగేషు తదా రామోఽన్వకీర్తయత్,
తా న్యాభరణజాలాని శాఖాశోభీ న్యలక్షయత్.

(రాజపుత్రిక యగుట, విశాలనయనములు కలిగియుండుట, రాముడు ముందు పేర్కొనిన ఆభరణములు కలిగియుండుటచే హనుమ ఆమె సీత యని నిశ్చయించెను).

[1]యస్మాత్తు ధర్షితా చాహ మపాపా చాప్యనాథవత్,
తస్మాత్తవ వధార్థం వై ఉత్పత్స్యేఽహం ధ్రువం పునః.
అను ఉత్తరకాండ శ్లోకము ననుసరించి సీతాదేవి స్వసంకల్పముచేతనే జనించెనని

ఉష్ణార్దితాం సానుసృతాస్రకంఠీం పురా వరార్హోత్తమనిష్కకంఠీమ్,
సుజాతపక్ష్మామభిరక్తకంఠీం వనే ప్రనృత్తామివ నీలకంఠీమ్. 25

అవ్యక్తరేఖామివ చంద్రరేఖాం పాంసుప్రదిగ్ధామివ హేమరేఖామ్,
క్షతప్రరూఢామివ బాణరేఖాం వాయుప్రభిన్నామివ మేఘరేఖామ్. 26

సీతామపశ్యన్ మనుజేశ్వరస్య, రామస్య పత్నీం వదతాం వరస్య,
బభూవ దుఃఖాభిహతశ్చిరస్య ప్లవంగమో మంద ఇవాచిరస్య. 27

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే పంచమః సర్గః.

ప్రవేశించియున్నది, ఉత్తమవనితలలో నెల్ల శ్రేష్ఠురా లయినది.... 24

రామవిరహమువలన కలిగిన తాపముచే పీడింపబడినది, పూర్వము శ్రేష్ఠమగు నిష్కమను ఆభరణమును కంఠమున ధరించినది, ఇప్పుడు ఎడతెగని కన్నీరే ఆభరణముగా గలది, సుందరములగు ఱెప్పవెండ్రుకలు కలది, చక్కని కంఠస్వరము కలది, వనమున నృత్యము చేయు నెమలి వలె నున్నదియు... 25

స్పష్టముగ అగపడని చంద్రరేఖ వలె నున్నది, (మిక్కిలి కృశించియుండుటకు, కాంతి తఱిగియుండుటకు ఇది దృష్టాంతము.) దుమ్ముచే కలుషితమైన బంగారు శలాకవలె నున్నది, (సహజముగ శుద్ధస్వభావము కలిగి ఆగంతుకమాలిన్యముతో కూడియుండుట కిది దృ.) బాణము లోన గుచ్చుకొని దానిని పెఱికివైచినపుడు లోపల నొక ముక్క చిక్కి, పైన మాత్రము మందులచే నొకింత మానిన గాయము వలె నున్నది, (అధికమైన అంతర్వేదన కిది దృ.) గాలిచే చెదరిన మేఘలేఖ వలె నున్నదియు (ఓదార్పరాని విధముగ శిథిలత నొందుట కిది దృ.). 26

మనుజేశ్వరుడు, భాషణకౌశలము కలవారిలో శ్రేష్ఠుడైన రాముని భార్యయగు సీతాదేవిని, చాల తడవు వెదకి, యామె కానరాక హనుమంతుడు తోడనే మూఢుని వలె దుఃఖితుడయ్యెను. 27

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున
సుందరకాండమున అయిదవ సర్గము.

6. షష్ఠః సర్గః

(హనుమంతుడు రావణభవనమును చూచుట)

స నికామం విమానేషు విషణ్ణః కామరూపధృత్,
విచచార పున ర్లంకాం లాఘవేన సమన్వితః. 1

ఆససాదాథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేంద్రనివేశనమ్,
ప్రాకారే ణార్కవర్ణేన భాస్వరే ణాభిసంవృతమ్. 2

రక్షితం రాక్షసై ర్ఘోరై స్సింహై రివ మహ ద్వనమ్,
సమీక్షమాణో భవనం చకాశే కపికుంజరః. 3

రూప్యకోపహితై శ్చిత్రై స్తోరణై ర్హేమభూషితైః,
విచిత్రాభిశ్చ కక్ష్యాభి ర్ద్వారైశ్చ రుచిరైర్వృతమ్. 4

తన కభిమతమగు రూపము ధరించగలవాడగు హనుమంతుడు విమానాకృతిగల రావణగృహములందు సీతను కానక, మిగుల దుఃఖించి, మఱియొకమారు వేగముగ సీతాన్వేషియై లంకలో తిరిగెను. 1

తిరిగి ధైర్యసంపన్నుడగు హనుమంతుడు సూర్యునివలె ఎఱ్ఱనై ప్రకాశించు ప్రాకారముచే పరివృతమైన రావణభవనము ప్రవేశించెను. 2

భీకరసింహములచే మహారణ్యము కాపాడబడినట్లు, భయంకరులగు రాక్షసులు కావలియున్న, సూర్యునివలె ప్రకాశించు రావణభవనమును చూచుచు, దాని కాంతులచే హనుమ ప్రకాశించెను. 3

వెండిచే నిర్మింపబడి, బంగారుతో నలంకరింపబడిన వివిధవరములు గల

గజాస్థితై ర్మహామాత్రై శ్శూరైశ్చ విగతశ్రమైః,
ఉపస్థిత మసంహార్యై ర్హయైః స్యందనయాయిభిః. 5
సింహవ్యాఘ్రతనుత్రాణై ర్దాంతకాంచనరాజతైః,
ఘోషవద్భి ర్విచిత్రైశ్చ సదా విచరితం రథైః. 6
బహురత్నసమాకీర్ణం పరార్ధ్యాసనభాజనమ్,
మహారథసమావాసం మహారథమహాసనమ్. 7
దృశ్యైశ్చ పరమోదారై స్తై స్తైశ్చ మృగపక్షిభిః,
వివిధై ర్బహుసాహస్రైః పరిపూర్ణం సమంతతః. 8
వినీతై రంతపాలైశ్చ రక్షోభిశ్చ సురక్షితమ్,
ముఖ్యాభిశ్చ వరస్త్రీభిః పరిపూర్ణం సమంతతః. 9
ముదితప్రమదారత్నం రాక్షసేంద్రనివేశనమ్,

ఏనుగుల నధిరోహించి తిరుగు ప్రధానులగు రాజపురుషులు, మహాకార్యమును గూడ శ్రమలేకయే అవలీలగ సాధించు శూరులును కలది, వధింపశక్యము గానివై, రథములకు పూన్చదగినవగు మేలి గుఱ్ఱములతో కూడినదియు... 5

సింహముల, పులుల చర్మములతో కప్పబడినవి, దంతములతో బంగారముతో వెండితో నిర్మింపబడినవి, యిటు నటు పోవుటచే శబ్దము చేయునవి, విచిత్రములైనవి అగు రథముల సంచారము కలదియు... 6

అనేకరత్నములతో కూడినదియు, శ్రేష్ఠములగు ఆసనములు, పాత్రలు కలదియు, మహారథులగు రాక్షసుల కావాసమైనదియు, శ్రేష్ఠరథములు ఉత్తమాసనములు కలదియు..7

సుందరములు, మహాకృతి గలవి, నానావిధములగు వేలాది మృగముల, పక్షుల సంచార మంతటను కలదియు.... 8

వరాభరణసంహ్రాదై స్సముద్రస్వననిస్వనమ్. 10
తద్రాజగుణసంపన్నం ముఖ్యై శ్చాగరుచందనైః,
మహాజనై స్సమాకీర్ణం సింహైరివ మహద్వనమ్. 11
భేరీమృదంగాభిరుతం శంఖఘోషనినాదితమ్,
నిత్యార్చితం పర్వహుతం పూజితం రాక్షసై స్సదా. 12
సముద్రమివ గంభీరం సముద్రమివ నిస్స్వనమ్,
మహాత్మనో మహద్వేశ్మ మహారత్నపరిచ్ఛదమ్,
మహారత్నసమాకీర్ణం దదర్శ స మహాకపిః. 13
విరాజమానం వపుషా గజాశ్వరథసంకులమ్,
లంకాభరణ మిత్యేవ సోఽమన్యత మహాకపిః . 14

సంతోషముతో కూడిన శ్రేష్ఠవనితలు కలది, రాక్షసశ్రేష్ఠుల కావాసమైనది, ఉత్తమములగు ఆభరణముల మ్రోతలచే సముద్రమువలె ధ్వనించుచున్నదియు...10

ఛత్రచామరాది రాజలక్షణములు కలదియు, శ్రేష్ఠములగు అగరు, చందనాది లేపనద్రవ్యములు కలదియు, సింహములతో మహారణ్యము వలె గొప్పజనులతో కూడినదియు.... 11

భేరులు, మృదంగముల మ్రోత కలదియు, శంఖధ్వనితో మహాశబ్దము కలదియు, నిత్యము గంధపుష్పాదులతో నర్చించుట కలదియు, పర్వసమయములందు (రావణు డాహితాగ్ని యగుటచే) దర్శపూర్ణమాసాదిహోమము చేయుట కలదియు, రాజభవన మగుటచే సదా రాక్షసులచే నమస్కరింపబడునదియు... 12

సముద్రము వలె మిక్కిలి గంభీరమైనదియు, సవ్వడి లేని సముద్రమువలె ఉన్నదియు, మేలి మణుల కప్పుతో విలసిల్లుచు, మహారత్నమయమైనది యగు

చచార హనుమాం స్తత్ర రావణస్య సమీపతః. 15

గృహాద్ గృహం రాక్షసానా ముద్యానాని చ వానరః,
వీక్షమాణో హ్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాంశ్చ చచార సః. 16

అవప్లుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనమ్,
తతోఽన్యత్ పుప్లువే వేశ్మ మహాపార్శ్వస్య వీర్యవాన్. 17

అథ మేఘప్రతీకాశం కుంభకర్ణనివేశనమ్,
విభీషణస్య చ తదా పుప్లువే స మహాకపిః. 18

మహోదరస్య చ గృహం విరూపాక్షస్య చైవ హి,
విద్యుజ్జిహ్వస్య భవనం విద్యున్మాలే స్తథైవ చ . 19

వజ్రదంష్ట్రస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః,
శుకస్య చ మహాతేజా స్సారణస్య చ ధీమతః. 20

యలంకారమని తలంచి, ఆ రావణుని భవనమునకు చేరువనే సీతను వెదకుచు తిరుగసాగెను. 14,15

రావణుని కుమారులు, మంత్రులు, మున్నగువారి గృహములలో నొకదాని పిమ్మట వేఱొకదానిని, వాని యుద్యానవనములను చూచుచు, హనుమంతుడు జంకు లేక యెల్లెడల సంచరించెను. 16

గొప్ప వేగము కలవాడు, పరాక్రమశాలి యగు హనుమ ప్రహస్తుని యింటికి పోయెను. అచటనుండి వెడలి మహాపార్శ్వుని భవనమునకు పోయెను. 17

పిమ్మట మహాకపి యగు హనుమంతుడు మేఘము వలె ఉన్నతమైన కుంభకర్ణుని యింటికి, విభీషణుని గృహమునకును పోయెను. 18

తథా చేంద్రజితో వేశ్మ జగామ హరియూథపః,
జంబుమాలే స్సుమాలేశ్చ జగామ హరిసత్తమః. 21
రశ్మికేతోశ్చ భవనం సూర్యశత్రో స్తథైవ చ .
వజ్రకాయస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః, 22
ధూమ్రాక్షస్య చ సంపాతే ర్భవనం మారుతాత్మజః.
విద్యుద్రూపస్య భీమస్య ఘనస్య విఘనస్య చ. 23
శుకనాసస్య వక్రస్య శఠస్య వికటస్య చ,
బ్రహ్మకర్ణస్య దంష్ట్రస్య రోమశస్య చ రక్షసః. 24
యుద్ధోన్మత్తస్య మత్తస్య ధ్వజగ్రీవస్య నాదినః,
విద్యుజ్జిహ్వేంద్రజిహ్వానాం తథా హస్తిముఖస్య చ. 25
కరాళస్య పిశాచస్య శోణితాక్షస్య చైవ హి,
క్రమమాణః క్రమేణైవ హనుమాన్ మారుతాత్మజః. 26
తేషు తేషు మహార్హేషు భవనేషు మహాయశాః,
తేషా మృద్ధిమతా మృద్ధిం దదర్శ స మహాకపిః. 27

మహావానరుడు, వానరయూథపతి, వానరప్రముఖుడగు హనుమ అట్లు వెదకుచు, ఇంద్రజిత్తు, జంబుమాలి, సుమాలి, రశ్మికేతువు, సూర్యశత్రువు, వజ్రకాయుడను రాక్షస ప్రవరుల గృహములకు సీతను వెదుకబోయెను. 21,22

మహాకీర్తిశాలి హనుమంతు డచట ధూమ్రాక్షుడు, సంపాతి, విద్యుద్రూపుడు, భీముడు, ఘనుడు, విఘనుడు, శుకనాసుడు, వక్రుడు, శఠుడు, వికటుడు, బ్రహ్మకర్ణుడు, దంష్ట్రుడు, రోమశుడు, యుద్ధోన్మత్తుడు, మత్తుడు, ధ్వజగ్రీవుడు, నాది, విద్యుజ్జిహ్వుడు, ఇంద్రజిహ్వుడు, హస్తిముఖుడు, కరాళుడు, పిశాచుడు, శోణితాక్షుడు అను సమృద్ధిశాలు రగు రాక్షసుల గృహములకు వరుసగా పోయి, ఆ యా రాక్షసుల వైభవోపేతములగు

సర్వేషాం సమతిక్రమ్య భవనాని సమంతతః,
ఆససాదాథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేంద్రనివేశనమ్. 28

రావణ స్యోపశాయిన్యో దదర్శ హరిసత్తమః,
విచరన్ హరిశార్దూలో రాక్షసీ ర్వికృతేక్షణాః,
శూలముద్గరహస్తాశ్చ శక్తితోమరధారిణీః. 29

దదర్శ వివిధాన్ గుల్మాన్ తస్య రక్షఃపతే ర్గృహే. 30

రాక్షసాంశ్చ మహాకాయాన్ నానాప్రహరణోద్యతాన్,
రక్తాన్ శ్వేతాన్ సితాంశ్చైవ హరీంశ్చాపి మహాజవాన్. 31

కులీనాన్ రూపసంపన్నాన్ గజాన్ పరగజారుజాన్,
నిష్ఠితాన్ గజశిక్షాయా మైరావతసమాన్ యుధి. 32

తరువాత శ్రీమంతుడగు హనుమంతు డా రాక్షసుల భవనము లన్నింటిని దాటి తిరిగి రావణుని భవనమునకు పోయెను. 28

అచట తిరుగుచు నా హరిశ్రేష్ఠుడగు హనుమ రావణుడు నిద్రించు సమయమున మేల్కొని కావలియుండు రాక్షసస్త్రీలను చూచెను. వారు శూలములు, ముద్గరములు, శక్తులు, తోమరము లను నాయుధములు చేతులలో ధరించి యుండిరి. 29

అత డా రావణునింట కావలియున్న వివిధములగు సైన్యములను చూచెను. 30

అట్లు కావలియున్న రాక్షసులు పెనుమేను గలవారై, పలువిధములగు ఆయుధములు ధరించి యుండిరి. అచట ఎఱుపు, తెలుపు రంగు కలిగి, మహావేగము గల గుఱ్ఱములు కట్టివేయబడియుండెను. 31

అచట ఉత్తమమగు గజజాతులలో పుట్టినవి, చక్కని రూపము గలవి, శత్రు గజములను పీడించునవి, గజశిక్షలో సుశిక్షితములైనవి, యుద్ధమున ఐరావతమునకు [illegible] అగు ఏనుగు లుండెను. వర్షించు మేఘముల

నిహంతౄన్ పరసైన్యానాం గృహే తస్మిన్ దదర్శ సః,
క్షరతశ్చ యథా మేఘాన్ స్రవతశ్చ యథా గిరీన్. 33
మేఘస్తనితనిర్ఘోషాన్ దుర్ధర్షాన్ సమరే పరైః. 34
సహస్రం వాహినీ స్తత్ర జాంబూనదపరిష్కృతాః.
హేమజాలపరిచ్ఛన్నా స్తరుణాదిత్యసన్నిభాః,
దదర్శ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య నివేశనే. 35
శిబికా వివిధాకారాః స్స కపి ర్మారుతాత్మజః,
లతాగృహాణి చిత్రాణి చిత్రశాలాగృహాణి చ . 36
క్రీడాగృహాణి చాన్యాని దారుపర్వతకానపి,
కామస్య గృహకం రమ్యం దివాగృహక మేవ చ,
దదర్శ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య నివేశనే. 37
స మందరగిరిప్రఖ్యం మయూరస్థానసంకులమ్,
ధ్వజయష్టిభి రాకీర్ణం దదర్శ భవనోత్తమమ్. 38

ఘీంకారము గలవి, యుద్ధమున శత్రువుల కెదిరింపరానివి అగు యేనుగుల నా రావణగృహమున హనుమ చూచెను. 32-34

హనుమంతు డా రావణగృహమున జంబూనదిలో పుట్టిన సువర్ణముతోడను, సాధారణమగు బంగారముతోడను చేయుబడిన ఆభరణములను ధరించి, బాలసూర్యునివలె భాసమానులైన వేయిమంది సైనికులను చూచెను. 35

వాయునందనుడగు హనుమంతుడు అనేకములగు ఆకృతులు గల పల్లకీలను, విచిత్రములగు లతాగృహములను, చిత్రశాలలను, క్రీడాభవనములను, కొయ్యతో

అనేకరత్నసంకీర్ణం నిధిజాలం సమంతతః.
ధీరనిష్ఠితకర్మాంతం గృహం భూతపతే రివ. 39

అర్చిర్భిశ్చాపి రత్నానాం తేజసా రావణస్య చ,
విరరాజాథ తద్వేశ్మ రశ్మిమానివ రశ్మిభిః. 40

జాంబూనదమయాన్యేవ శయనా న్యాసనాని చ,
భాజనాని చ ముఖ్యాని దదర్శ హరియూథపః. 41

మధ్వాసవకృతక్లేదం మణిభాజనసంకులమ్,
మనోరమ మసంబాధం కుబేరభవనం యథా. 42

నూపురాణాం చ ఘోషేణ కాంచీనాం నినదేన చ,
మృదంగతలఘోషైశ్చ ఘోషవద్భి ర్వినాదితమ్. 43

గూడినది, జెండాలు కట్టిన కఱ్ఱలతో గూడినది యగు రావణుని ధనాగారము చూచెను. అది యనేకరత్నపరిపూర్ణమై అంతటను అనేకనిధులు కలదై, ధీరుడు కర్తవ్యనిష్ఠుడగు రావణుని పరాక్రమరూపమగు కర్మకు ఫలమైనట్టిదై, శివుని దివ్యభవనమువలె నుండెను. 38,39

రత్నకాంతులచేతను, రావణుని తేజస్సుచేతను, ఆ భవనము కిరణములచే సూర్యునివలె తేజరిల్లెను. 40

ఆ భవనమున హనుమ మంచములు, పీటలు, ప్రధానమగు పాత్రలు అన్నియు సువర్ణమయములై యుండుట చూచెను. 41

విశాలమైన ఆ భవనమున నేల తేనెతో చేయబడిన మద్యముతో తడిసియుండెను. మణిమయపాత్ర లంతటను ఉండెను. అది మనోహరమై విశాలమై కుబేరుని భవనమువలె ఉండెను. 42

మ్రోయుచున్న అందెల రవములతో, మొలత్రాళ్ళు చిరుగజ్జెల నాదముతో, మద్దెల మ్రోతలతో మహాధ్వని గలదియు, ప్రాసాదము లనేకములతో కూడినదియు, వందలాది

ప్రాసాదసంఘాతయుతం స్త్రీరత్నశతసంకులమ్,
సువ్యూఢకక్ష్యం హనుమాన్ ప్రవివేశ మహాగృహమ్. 44

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే షష్ఠః సర్గః.

స్త్రీరత్నములతో వ్యాప్తమైనదియు, విశాలమగు కక్ష్యలు కలదియు అగు రావణుని ఆ మహాగృహమందు హనుమంతుడు ప్రవేశించెను. 43,44

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున
సుందరకాండమున ఆరవ సర్గము సమాప్తము.

7. సప్తమః సర్గః

(హనుమ రావణుని గృహావైభవమును చూచుట)

స వేశ్మజాలం బలవాన్ దదర్శ, వ్యాసక్తవైడూర్యసువర్ణజాలమ్,
యథా మహత్ప్రావృషి మేఘజాలం, విద్యుత్పినద్ధం సవిహంగజాలమ్. 1
నివేశనానాం వివిధాశ్చ శాలాః, ప్రధానశంఖాయుధచాపశాలాః
మనోహరాశ్చాపి పునర్విశాలా, దదర్శ వేశ్మాద్రిషు చంద్రశాలాః.
గృహాణి నానావసురాజితాని, దేవాసురై శ్చాపి సుపూజితాని,
సర్వైశ్చ దోషైః పరివర్జితాని, కపిర్దదర్శ స్వబలార్జితాని. 3
తాని ప్రయత్నాభిసమాహితాని, మయేన సాక్షాదివ నిర్మితాని,
మహీతలే సర్వగుణోత్తరాణి, దదర్శ లంకాధిపతే ర్గృహాణి. 4

మహాబలవంతుడగు హనుమంతుడు వైడూర్యమణిఖచితము, సువర్ణమయమై, వివిధ పక్షిసమూహములతో కూడినదగుటచే వర్షాకాలమున మెఱుపులచే వ్యాప్తమై, పక్షులతో కూడిన మేఘసమూహమువలె నున్న భవనసముదాయమును చూచెను. 1

అందు పలువిధములగు గృహాంతశ్శాల లుండెను. అవి కొన్ని ముఖ్యములగు శంఖములు, తక్కిన ఆయుధములు, విండ్లను కలిగి యుండెను. మఱికొన్ని హర్మ్య, ప్రాసాదాదులందు సుందరములు, విశాలములగు పైమేడ లుండగా హనుమ చూచెను.

ఆ భవనము లనేకరత్నకాంతులతో ప్రకాశించుచుండెను. అవి దేవతలచే అసురులచే గూడ ప్రశంసింపబడి యుండెను. వానిని రాక్షసులు తమ బాహుబలముతో సంపాదించిరి. వానియం దే దోషమును కానరాకుండెను. 3

అవి కడుశ్రద్ధతో ప్రయత్నపూర్వకముగా చక్కగా మలచబడినవి. వానిని విశ్వకర్మయే నిర్మించినను, 'మయుడే వచ్చి స్వయముగా భూమిపై సర్వగుణాన్వితములుగా నిర్మించెనా' యనిపించుచుండును. అట్టి రావణగృహములను హనుమంతుడు చూచెను. 4

తతో దద ర్శోచ్ఛ్రితమేఘరూపం, మనోహరం కాంచనచారురూపమ్,
రక్షోధిప స్యాత్మబలానురూపం, గృహోత్తమం హ్యప్రతిరూపరూపమ్. 5
మహీతలే స్వర్గమివ ప్రకీర్ణం, శ్రియా జ్వలంతం బహురత్నకీర్ణమ్,
నానాతరూణాం కుసుమావకీర్ణం, గిరేరివాగ్రం రజసావకీర్ణమ్. 6
నారీప్రవేకై రివ దీప్యమానం, తటిద్భి రంభోదవ దర్శ్యమానమ్,
హంసప్రవేకై రివ వాహ్యమానం, శ్రియా యుతం ఖే సుకృతాం విమానమ్. 7
యథా నగాగ్రం బహుధాతుచిత్రం, యథా నభశ్చ గ్రహచంద్రచిత్రమ్,
దదర్శ యుక్తీకృతమేఘచిత్రం, విమానరత్నం బహురత్నచిత్రమ్. 8
మహీ కృతా పర్వతరాజిపూర్ణా, శైలాః కృతా వృక్షవితానపూర్ణాః,

పిమ్మట హనుమంతుడు మేఘమువలె ఉన్నతమైనది, మనోహరమైనది, బంగారముతో నిర్మితమగుటచే సుందరరూపము కలది, రావణుని బలమునకు సాటియైనది, సాటిలేని సౌందర్యము కలదగు శ్రేష్ఠగృహమును దర్శించెను. 5

ఆ రావణగృహము భూతలమునకు దిగివచ్చిన స్వర్గమువలె నుండెను. అనేక రత్నములతో కూడినదై కాంతులు వెదజల్లుచుండెను. నానావృక్షముల పూలతో వ్యాప్తమై పుప్పొడితో నిండిన కొండకొనవలె నుండెను. 6

అది మెఱుపుతీగలచే మేఘము వలె, సుందరనారీజనములతో ప్రకాశించుచు, ఎల్లరిచే శ్లాఘించబడుచు, అకాశమున శ్రేష్ఠములగు హంసలు మోయగా శోభిల్లు పుణ్యపురుషుల విమానము వలె వెలుగొందుచుండెను. 7

మఱియు వివిధరత్నములతో ఆశ్చర్యకరమై విలసిల్లు ఆ విమానరత్నము అనేక ధాతువులచే చిత్రింపబడిన పర్వతాగ్రమువలెను, గ్రహములచే చంద్రునిచే చిత్రమై యొప్పు ఆకాశమువలెను, ఒకచోట మబ్బులు గుమిగూడిన సుందరచిత్రములు కలది

వృక్షాః కృతాః పుష్పవితానపూర్ణాః, పుష్పం కృతం కేసరపత్రపూర్ణమ్. 9

కృతాని వేశ్మాని చ పాండురాణి, తథా సుపుష్పాణ్యపి పుష్కరాణి,
పునశ్చ పద్మాని సకేసరాణి, ధన్యాని చిత్రాణి తథా వనాని. 10

పుష్పాహ్వయం నామ విరాజమానం, రత్నప్రభాభిశ్చ వివర్ధమానమ్,
వేశ్మోత్తమానా మపి చోచ్చమానం, మహాకపి స్తత్ర మహావిమానమ్. 11

కృతాశ్చ వైడూర్యమయా విహంగా, రూప్యప్రవాళైశ్చ తథా విహంగాః,
చిత్రాశ్చ నానావసుభిర్భుజంగా, జాత్యానురూపాస్తురగా శ్శుభాంగాః. 12

ప్రవాళజాంబూనదపుష్పపక్షా, స్సలీల మావర్జితజిహ్మపక్షాః,
కామస్య సాక్షాదివ భాంతి పక్షాః, కృతా విహంగాస్సుముఖా స్సుపక్షాః. 13

రేకులతో నిండినట్లుగను చిత్రింపబడి యుండెను. 9

అందు తెల్లని భవనములు, చక్కని పూలతో కూడిన కొలనులు, కింజల్కములతో గూడిన తామరలు, శ్రేష్ఠములై ఆశ్చర్యము కలిగించు వనములు చిత్రింపబడి యుండెను.

రత్నకాంతు లతిశయించుచుండగా వానిచే మిక్కిలి ప్రకాశించుచు, ఉత్తమభవనముల కంటె ఉన్నతమైన పుష్పక మను పేరు గల మహావిమానమును హనుమంతు డచట చూచెను. 11

ఆ విమానముపై కొన్ని పక్షులు వైడూర్యములచే నిర్మించబడెను. మఱికొన్ని వెండిచే, పగడములచే చేయబడెను. వివిధరత్నములచే వివిధవర్ణములగు సర్పములును, ఆ యా అశ్వజాతి స్పష్టమగునట్లు చక్కని అవయవములు గల గుఱ్ఱములును చిత్రింపబడెను. 12

అందు సుందరముఖములు, అందమైన ఱెక్కలుగల పక్షులు చిత్రింపబడియుండెను. వాని ఱెక్కలు విలాసముగ కొంచెము ముడుచుకొనుటచే వంకరగా నుండెను. వానిపై

నియుజ్యమానాస్తు గజాస్సుహస్తా, స్సకేసరా శ్చోత్పలపత్రహస్తాః
బభూవ దేవీ చ కృతా సుహస్తా, లక్ష్మీస్తథా పద్మిని పద్మహస్తా. 14

ఇతీవ తద్గృహమభిగమ్య శోభనం
సవిస్మయో నగమివ చారు శోభనమ్,
పునశ్చ తత్పరమసుగంధి సుందరం
హిమాత్యయే నగమివ చారుకందరమ్. 15

తతస్స తాం కపిరభిపత్య పూజితాం
చరన్ పురీం దశముఖబాహుపాలితామ్,
అదృశ్య తాం జనకసుతాం సుపూజితాం
సుదుఃఖితః పతిగుణవేగనిర్జితామ్. 16

ఆ విమానముపై తామరకొలను, అందు లక్ష్మీదేవి నభిషేకించుటకై స్వయముగ నుద్యుక్తములైన ఏనుగులు చిత్రింపబడియుండెను. వాని తొండములు సుందరములై యుండెను. అవి కలువపూలను తమ తొండములతో ధరించి యుండెను. వానితో బాటుగా ఆ కొలనులో సుందరహస్తములు కలదై, ఆ హస్తములందు కమలములు దాల్చి, ఏనుగులచే నభిషేకింపబడుచున్న లక్ష్మీదేవి ప్రకాశించుచు చిత్రింపబడియుండెను. 14

హనుమంతు డట్లు సుందరము, మంగళకరమై, పర్వతమువలె ఉన్నతమై ఉన్న రావణభవన మంతయును తిరిగి (ఎచ్చటను స్త్రీలతో గూడి రావణుడు కనుపించకుండుటచే) ఆశ్చర్యచకితుడై వసంతమునందు సుందరగుహలతో కూడిన పర్వతమువలె, ఆ భవన మద్భుతమై సుగంధభరితమై చూపట్టగా మరల నా

తతస్తదా బహువిధభావితాత్మనః,
కృతాత్మనో జనకసుతాం సువర్త్మనః,
అపశ్యతోऽభవదతిదుఃఖితం మన,
స్సుచక్షుషః ప్రవిచరతో మహాత్మనః. 17

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే సప్తమః సర్గః.

పలువిధములుగ నాలోచించువాడు, నిశ్చితబుద్ధి గలవాడు, సదాచారసంపన్నుడు, మహాత్ముడు, ఉత్తమమగు దర్శనశక్తి గలవాడగు హనుమంతుని మనస్సు సీతాదేవిని చూడక మిక్కిలి చింతాక్రాంతమయ్యెను. 17

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున
సుందరకాండమందు ఏడవ సర్గము సమాప్తము.

8. అష్టమః సర్గః

(హనుమంతుడు పుష్పకవిమానమును చూచుట)

స తస్య మధ్యే భవనస్య సంస్థితం, మహద్విమానం మణివజ్రచిత్రితమ్,
ప్రతప్తజాంబూనదజాలకృత్రిమం, దదర్శ వీరః పవనాత్మజః కపిః. 1

త దప్రమేయాప్రతికారకృత్రిమం, కృతం స్వయం సాధ్వితి విశ్వకర్మణా,
దివం గతం వాయుపథప్రతిష్ఠితం, వ్యరాజతాऽऽదిత్యపథస్య లక్ష్మవత్. 2

న తత్ర కించి న్న కృతం ప్రయత్నతో, న తత్ర కించి న్న మహార్హరత్నవత్,
న తే విశేషా నియతా స్సురేష్వపి, న తత్ర కించిన్న మహావిశేషవత్. 3

తపస్సమాధానపరాక్రమార్జితం, మనస్సమాధానవిచారచారిణమ్,

వీరుడగు హనుమంతు డ ట్లా భవనము నడుమ పెద్ద విమానమును చూచెను. అది మణులతో, వజ్రములతో చిత్రింపబడి యుండెను. దాని గవాక్షములు మేలిమి బంగారముతో నిర్మించబడి యుండెను. 1

ఆ విమానసౌందర్య మిట్టిదని తెలుప నలవికాదు. అట్టిది వేఱొకటి నిర్మించుటకును సాధ్యము కాదు. విశ్వకర్మ స్వయముగ దానిని రూపొందించి దాని నిర్మాణమును ప్రశంసించెను. అది భూమికి సన్నిహితమగు వాయుమార్గమైన అంతరిక్షమున నున్నదై సూర్యుని గమనమార్గమును సూచించుచు ప్రకాశించుచుండెను. 2

ఆ విమానమున ప్రయత్నపూర్వకముగ నిర్మింపబడని భాగమే లేదు. అమూల్య

అనేకసంస్థానవిశేషనిర్మితం, తత స్తతస్తుల్యవిశేషదర్శనమ్. 4

మన స్సమాధాయ తు శీఘ్రగామినం,
దురావరం మారుతతుల్యగామినమ్,
మహాత్మనాం పుణ్యకృతాం మహర్ధినాం,
యశస్వినా మగ్ర్యముదా మివాలయమ్. 5

విశేష మాలంబ్య విశేషసంస్థితం, విచిత్రకూటం బహుకూటమండితమ్,
మనోభిరామం శరదిందునిర్మలం, విచిత్రకూటం శిఖరం గిరే ర్యథా. 6

వహంతి యం కుండలశోభితాననా, మహాశనా వ్యోమచరా నిశాచరాః,
వివృత్తవిధ్వస్తవిశాలలోచనా, మహాజవా భూతగణాస్సహస్రశః. 7

గుణముగ ఏ ప్రదేశమునకైన పోవునది, అనేక విమాన గోపురాది సన్నివేశములతో నిర్మింపబడినది, అట నట సర్వతోరమణీయమగు విశేషదర్శనము కలది యగు పుష్పక విమానమును హనుమ దర్శించెను. 4

ఆ విమానము స్వామిచిత్తమును మదిలో నిలుపుకొని శీఘ్రముగా పోవునదియు, అన్యులకు దుర్లభమైనదియు, వాయువేగము కలదియు అయి, మహాత్ములు, పుణ్యవంతులు, మహాధనవంతులు, కీర్తిశాలురు, మహానందము కలవారగు ఇంద్రాదుల నివాసమువలె నుండెను. 5

విశిష్టములగు రత్నాదిసమూహములచే దివ్యమగు సంస్థానవిశేషము కలదై, అనేక శిఖరములు విచిత్రములగు అవాంతరశిఖరములు కలదై, మనోహరమై, శరత్కాల

వసంతపుష్పోత్కరచారుదర్శనం, వసంతమాసాదపి కాంతదర్శనమ్,
స పుష్పకం తత్ర విమానముత్తమం, దదర్శ తద్వానరవీరసత్తమః. 8

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే అష్టమః సర్గః.

ఇట్లు వానరవీరులలో శ్రేష్ఠుడగు హనుమంతుడు వసంతకాలపు పుష్పసమూహము వలె సుందరమై కనుపించునది, వసంతమాసము కంటెను మనోహరదర్శనము కలది, శ్రేష్ఠమైనది అగు పుష్పకవిమానమును చూచెను. 8

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున
సుందరకాండమం దెనిమిదవ సర్గము సమాప్తము.

9. నవమః సర్గః

(హనుమంతుడు రావణాంతఃపురము దర్శించుట)

తస్యాలయవరిష్ఠస్య మధ్యే విపుల మాయతమ్,
దదర్శ భవనశ్రేష్ఠం హనుమాన్ మారుతాత్మజః. 1
అర్ధయోజనవిస్తీర్ణ మాయతం యోజనం హి తత్,
భవనం రాక్షసేంద్రస్య బహుప్రాసాదసంకులమ్. 2
మార్గమాణస్తు వైదేహీం సీతా మాయతలోచనామ్,
సర్వతః పరిచక్రామ హనుమా నరిసూదనః. 3
ఉత్తమం రాక్షసావాసం హనుమా నవలోకయన్,
ఆససాదాథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేంద్రనివేశనమ్. 4
చతుర్విషాణైర్ద్విరదై స్త్రివిషాణై స్తథైవ చ,

అట్లు వాయుపుత్రుడగు హనుమంతుడు రావణుని నివాసమగు మహాభవనము నడుమ విశాలమగు ఉత్తమభవనమును చూచెను. 1

రాక్షసరాజగు రావణుని యా భవనము అర యామడ వెడలుపు, ఆమడ పొడవు గలదై యనేకములగు మేడలు కలిగి యుండెను. 2

శత్రువులను నాశము చేయువాడగు హనుమంతుడు విశాలనేత్రి అగు సీతాదేవిని వెదకుచు చుట్టుపక్కలనున్న రావణుని సోదరులు, కుమారులు, మంత్రులు మున్నగు వారి భవనములం దెల్ల తిరిగెను. 3

శ్రీమంతుడగు హనుమంతుడు రాక్షసుల శ్రేష్ఠములగు నివాసముల నెల్ల చూచుచు ఆ నివాసములకు నెలవైన రావణుని భవనమును చేరెను. 4

విస్తృతమైన ఆ భవనము చుట్టును నాలుగు దంతములు, మూడు దంతములు

పరిక్షిప్త మసంబాధం రక్ష్యమాణ ముదాయుధైః.
రాక్షసీభిశ్చ పత్నీభీ రావణస్య నివేశనమ్, 5
ఆహృతాభిశ్చ విక్రమ్య రాజకన్యాభి రావృతమ్.
తన్నక్రమకరాకీర్ణం తిమింగిలఝషాకులమ్, 6
వాయువేగసమాధూతం పన్నగైరివ సాగరమ్.
యా హి వైశ్రవణే లక్ష్మీ ర్యా చేంద్రే హరివాహనే, 7
సా రావణగృహే సర్వా నిత్యమే వానపాయినీ.
యా చ రాజ్ఞః కుబేరస్య యమస్య వరుణస్య చ, 8
తాదృశీ తద్విశిష్టా వా ఋద్ధీ రక్షోగృహే ష్విహ. 9
తస్య హర్మ్యస్య మధ్యస్థం వేశ్మ చాన్యత్ సునిర్మితమ్,

గల ఏనుగులు యుండెను. ఆయుధములు దాల్చి రాక్షసులు దానిని కాపాడుచుండిరి. 5

ఆ భవనమందు రావణుని రాక్షసజాతి భార్యలు, పరాక్రమించి అతడు చెరపట్టి తెచ్చిన రాజకన్యలు నుండిరి. 6

ఇట్లాయుధపాణులగు పురుషులు, స్త్రీలతో కూడి ఆ ప్రాసాదము మొసళ్ళు, పెనుమీలచే వ్యాప్తమై, తిమింగిలములు, చేపలచే కలచి వేయబడి వాయువేగముచే కల్లోలితమై పాములతో కూడినట్టి సముద్రము వలె నుండెను. 7

కుబేరునికిని, పచ్చని గుఱ్ఱములు కల దేవేంద్రునికిని ఏ సంపదయున్నదో (తక్కిన దిక్పతులకును ఇది యుపలక్షణము) ఆ సంపదయంతయు నిత్య మెడతెగక రావణుని ఆ గృహమం దుండెను. 8

కుబేరునికి, యమునకు, వరుణునకు ఎట్టి సమృద్ధి కలదో అట్టిది

బహునిర్యూహసంకీర్ణం దదర్శ పవనాత్మజః. 10
బ్రహ్మణోఽర్థే కృతం దివ్యం దివి య ద్విశ్వకర్మణా,
విమానం పుష్పకం నామ సర్వరత్నవిభూషితమ్. 11
పరేణ తపసా లేభే యత్ కుబేరః పితామహాత్,
కుబేర మోజసా జిత్వా లేభే తద్రాక్షసేశ్వరః. 12
ఈహామృగసమాయుక్తైః కార్తస్వరహిరణ్మయైః,
సుకృతై రాచితం స్తంభైః ప్రదీప్తమివ చ శ్రియా. 13
మేరుమందరసంకాశై రుల్లిఖద్భి రివాంబరమ్,
కూటాగారై శ్శుభాకారై స్సర్వత స్సమలంకృతమ్. 14
జ్వలనార్కప్రతీకాశం సుకృతం విశ్వకర్మణా,
హేమసోపానసంయుక్తం చారుప్రవరవేదికమ్. 15

కూడి, చక్కగా నిర్మింపబడిన పుష్పకవిమానమును హనుమంతుడు మఱల చూచెను. 10

శ్రేష్ఠము, సర్వరత్నవిభూషితమగు ఆ పుష్పక మను విమానమును స్వర్గమున విశ్వకర్మ బ్రహ్మకై నిర్మించెను. కుబేరుడు తీవ్రతప మొనర్చి, దానిని బ్రహ్మనుండి సంపాదించెను. కుబేరుని తన పరాక్రమముచే జయించి రావణుడు దానిని చేజిక్కించుకొనెను. 11,12

ఆ పుష్పకము బంగారు, వెండితో నిర్మింపబడి తోడేళ్ళ చిత్రములు గల సుందర స్తంభములతో కూడి మిక్కిలి శోభిల్లుచు, మేరు, మందర పర్వతములవలె ఉన్నతమై, నింగిని తాకుచున్నదో యనిపించుచు అంతటను సుందరములగు మేడలతో కూడియుండెను. 13,14

అగ్నివలెను సూర్యునివలెను శోభిల్లు ఆ భవనమును విశ్వకర్మ మిక్కిలి కౌశలముతో నిర్మించెను. అది బంగారుమెట్లు, ఉత్తమవేదికలతో శోభిలుచుండెను. దాని గోడలపై

జాలవాతాయనై ర్యుక్తం కాంచనైః స్ఫాటికైరపి,
ఇంద్రనీలమహానీలమణిప్రవరవేదికమ్. 16

విద్రుమేణ విచిత్రేణ మణిభిశ్చ మహాధనైః,
నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభి స్తలే నాభివిరాజితమ్. 17

చందనేన చ రక్తేన తపనీయనిభేన చ,
సుపుణ్యగంధినా యుక్త మాదిత్యతరుణోపమమ్. 18

కూటాగారై ర్వరాకారై ర్వివిధై స్సమలంకృతమ్,
విమానం పుష్పకం దివ్య మారురోహ మహాకపిః. 19

తత్రస్థ స్స తదా గంధం పానభక్ష్యాన్నసంభవమ్,
దివ్యం సమ్మూర్ఛితం జిఘ్రు ద్రూపవంత మివానిలమ్. 20

స గంధస్తం మహాసత్త్వం బంధు ర్బంధుమివోత్తమమ్,
ఇత ఏహీ త్యువాచేవ తత్ర యత్ర స రావణః. 21

జాలములు (కిటికీలు)ను, ఇంద్రనీల మహానీల (సింహళద్వీపమున పుట్టిన నీలము) మణిఖచితవేదికలు నుండెను. విచిత్రములైన పగడములు, మహామూల్యములగు మణులు, సాటిలేని గుండ్రని ముత్యములు నేలమాళిగపై తాపబడి యా భవనము ప్రకాశించుచుండెను. బంగారమువలె తేజరిల్లు రక్తచందనము సుగంధమును గుబాళించుచుండగా ఆ భవనము బాలభానుని పగిది భాసిల్లుచుండెను. ఇట్టి నానావిధ భవన సముదాయముచే నలంకరింపబడియున్న దివ్యమగు పుష్పకవిమానమును మహాకపి మారుతి యధిరోహించెను. 15-19

హనుమంతు డా భవనముపై నిలచి మద్యములు, పిండివంటలు, అన్నములనుండి [illegible] దివ్యగంధము నాఘ్రాణించెను. 20

తత స్తాం ప్రస్థిత శ్శాలాం దదర్శ మహతీం శుభామ్,
రావణస్య మనఃకాంతాం కాంతామివ వరస్త్రియమ్. 22

మణిసోపానవికృతాం హేమజాలవిభూషితామ్,
స్ఫాటికై రావృతతలాం దంతాంతరితరూపికామ్. 23

ముక్తాభిశ్చ ప్రవాళైశ్చ రూప్యచామీకరై రపి,
విభూషితాం మణిస్తంభై స్సుబహుస్తంభభూషితామ్. 24

సమై ర్ఋజుభి రత్యుచ్చై స్సమంతాత్ సువిభూషితైః,
స్తంభైః పక్షై రివాత్యుచ్చై ర్దివం సంప్రస్థితామివ. 25

మహత్యా కుథయాస్తీర్ణాం పృథివీలక్షణాంకయా,
పృథివీమివ విస్తీర్ణాం సరాష్ట్రగృహమాలినీమ్. 26

నాదితాం మత్తవిహగై ర్దివ్యగంధాధివాసితామ్,

హనుమంతు డట్లు బయలుదేరి రావణుని హృదయమునకు ప్రీతిని గూర్చు శ్రేష్ఠతరుణి వలె విలసిల్లుచున్న మంగళకరము, విశాలమగు భవనమును చూచెను. 22

అందలి మెట్లు మణులు పొదుగబడియుండెను. కిటికీలు బంగారుతో చేయబడెను. నేల స్ఫటికమణిఖచితమై యుండెను. బొమ్మలు గజదంతముతో నిర్మింపబడియుండెను. మణిస్తంభములు ముత్యములు, పగడములు, వెండి, బంగారముతో నిర్మింపబడెను. ఇట్లు సమములు, వంకరలేనివి, అలంకరింపబడినవి, మిక్కిలి ఎత్తైనవగు అనేక స్తంభములతో ఉన్నతమైన ఆ భవనము ఱెక్కలతో నాకాశమున కెగుర సమకట్టినది వలె నుండెను. 23-25

ఆ భవనము నదులు, సముద్రములు, కొండలు, రాష్ట్రములు మున్నగు పృథివీలక్షణములు చక్కగా నగపడునట్లు చిత్రింపబడిన చిత్రకంబళముచే కప్పబడిన

పరార్థ్యాస్తరణోపేతాం రక్షోధిపనిషేవితామ్. 27

ధూమ్రా మగరుధూపేన విమలాం హంసపాండురామ్,

చిత్రాం పుష్పోపహారేణ కల్మాషీమివ సుప్రభామ్. 28

మనస్సంహ్లాదజననీం వర్ణస్యాపి ప్రసాధినీమ్,

తాం శోకనాశినీం దివ్యాం శ్రియ స్సంజననీమివ. 29

ఇంద్రియా ణీంద్రియార్థై స్తు పంచ పంచభి రుత్తమైః,

తర్పయామాస మాతేవ తదా రావణపాలితా. 30

స్వర్గోఽయం దేవలోకోఽయ మింద్రస్యేయం పురీ భవేత్,

సిద్ధి ర్వేయం పరా హి స్యా దిత్యమన్యత మారుతిః. 31

ప్రధ్యాయత ఇవాపశ్యత్ ప్రదీప్తాం స్తత్ర కాంచనాన్,

దివ్యగంధము గుబాళించుచుండెను. వెలలేని తివాచీలు భూతలముపై పఱచబడెను. 27

ఆ భవనము స్వచ్ఛమై హంసవలె తెల్లనిదైనను అగరుధూపముచే బూడిదరంగు కలదివలె నుండెను. వివిధవర్ణములు గల పుష్పాలంకారములచే వసిష్ఠుని నందినీధేనువువలె కాంతిమంతమై యుండెను. 28

ఆ గృహము చూపరుల మనస్సుల కానందము కలిగించుచు వారి ముఖవర్ణమును తన ప్రకాశముచే మఱింతగా కాంతిమంతము చేసి, శోకము పోగొట్టుచు శ్రేష్ఠమై సిరిసంపదలకు పుట్టినిల్లువలె నుండెను. 29

ధూర్తానివ మహాధూర్తై ర్దేవనేన పరాజితాన్. 32
దీపానాం చ ప్రకాశేన తేజసా రావణస్య చ,
అర్చిర్భి ర్భూషణానాం చ ప్రదీప్తే త్యభ్యమన్యత. 33
తతోఽపశ్యత్ కుథాసీనం నానావర్ణాంబరస్రజమ్,
సహస్రం వరనారీణాం నానావేషవిభూషితమ్. 34
పరివృత్తేఽర్ధరాత్రే తు పాననిద్రావశం గతమ్,
క్రీడిత్వోపరతం రాత్రౌ సుష్వాప బలవత్తదా. 35
తత్ ప్రసుప్తం విరురుచే నిశ్శబ్దాంతరభూషణమ్,
నిశ్శబ్దహంసభ్రమరం యథా పద్మవనం మహత్. 36
తాసాం సంవృతదంతాని మీలితాక్షాణి మారుతిః,
అపశ్యత్ పద్మగంధీని వదనాని సుయోషితామ్. 37

చూచెను. అవి కుశలురగు జూదగాండ్రచే జూదమున నోడి ఏమియు తోచక నిశ్చేష్టులైన జూదరుల వలె నుండెను. 32

దీపముల కాంతి, రావణుని తేజము, ఆభరణముల ప్రకాశములు అంతటను వ్యాపించగా "ఈ శాల తగులబడుచున్నదా ఏమి" యని హనుమంతుడు తలంచెను. 33

అంత హనుమ వివిధవరములు గల వస్త్రములు, మాలలు దాల్చి నానా వేషములతో

ప్రబుద్ధానీవ పద్మాని తాసాం భూత్వా క్షపాక్షయే,
పున స్సంవృతపత్రాణి రాత్రావివ బభు స్తదా. 38

ఇమాని ముఖపద్మాని నియతం మత్తషట్పదాః,
అంబుజానీవ ఫుల్లాని ప్రార్థయంతి పునః పునః. 39

ఇతి చామన్యత శ్రీమా నుపపత్త్యా మహాకపిః,
మేనే హి గుణత స్తాని సమాని సలిలోద్భవైః. 40

సా తస్య శుశుభే శాలా తాభిః స్త్రీభి ర్విరాజితా,
శారదీవ ప్రసన్నా ద్యౌ స్తారాభి రభిశోభితా. 41

స చ తాభిః పరివృత శ్శుశుభే రాక్షసాధిపః,
యథా హ్యుడుపతిః శ్రీమాం స్తారాభి రభిసంవృతః. 42

యా శ్చ్యవంతేఽంబరా త్తారాః పుణ్యశేషసమావృతాః,

వారి ముఖములు ఉదయము పద్మములవలె వికాసము పొంది, రాత్రి తిరిగి రేకులు ముడుచుకొన్న పద్మముల వలె ప్రకాశించెను. 38

'తుమ్మెద లీ ముఖపద్మములను గాంచి వికసించిన పద్మములని భ్రమించి మకరందమం దాశతో వీనిపై మాటిమాటికి తప్పక వ్రాలగలవు' అని హనుమంతుడు సయుక్తికముగ తలంచెను. సౌందర్య సౌగంధ్యాదిగుణములచే వారి ముఖములు పద్మములకు సాటి యని తలంచెను. 39,40

రావణుని భవన మా స్త్రీలతో విరాజిలుచు. నక్షత్రములతో శోభిలు శరత్కాలపు

ఇమాస్తా స్సంగతాః కృత్స్నా ఇతి మేనే హరి స్తదా. 43
తారాణామివ సువ్యక్తం మహతీనాం శుభార్చిషామ్,
ప్రభావర్ణప్రసాదాశ్చ విరేజు స్తత్ర యోషితామ్. 44
వ్యావృత్తగురుపీనస్రక్ ప్రకీర్ణవరభూషణాః,
పానవ్యాయామకాలేషు నిద్రాపహృతచేతసః. 45
వ్యావృత్తతిలకాః కాశ్చిత్ కాశ్చి దుద్భ్రాంతనూపురాః,
పార్శ్వే గళితహారాశ్చ కాశ్చిత్ పరమయోషితః. 46
ముక్తాహారావృతా శ్చాన్యాః కాశ్చి ద్విస్రస్తవాససః,
వ్యావిద్ధరశనాదామాః కిశోర్య ఇవ వాహితాః. 47
సుకుండలధరా శ్చాన్యా విచ్ఛిన్నమృదితస్రజః,

హనుమంతుడు తలంచెను. 43

(ఏలననగా) అచట ఆ యువతుల కాంతి, వర్ణము, ప్రసన్నత యను నీ మూడును, సుందరమగు కాంతిగల శ్రేష్ఠములగు నక్షత్రముల కాంతి, వర్ణము, నిర్మలతవలె నుండెను. 44

మధుపానమునకు పిమ్మట రతికేళియందు (లేదా నృత్య, గీత, క్రీడాదులయందు) తాము ధరించిన పెద్ద పెద్ద పుష్పమాలలు స్థానము తప్పి, యాభరణములు చెదరి యుండగా ఆ యంగన లట్లే ఒడలు మఱచి నిదురింపసాగిరి. 45

వారిలో కొందరు దరించిన తిలకము తొలగి యుండెను. కొందరి అందెల

గజేంద్రమృదితాః ఫుల్లా లతా ఇవ మహావనే. 48

చంద్రాంశుకిరణాభాశ్చ హారాః కాసాంచి దుత్కటాః,
హంసా ఇవ బభు స్సుప్తాః స్తనమధ్యేషు యోషితామ్. 49

అపరాసాం చ వైడూర్యాః కాదంబా ఇవ పక్షిణః,
హేమసూత్రాణి చాన్యాసాం చక్రవాకా ఇవాభవన్. 50

హంసకారండవాకీర్ణా శ్చక్రవాకోపశోభితాః,
ఆపగా ఇవ తా రేజు ర్జఘనైః పులినైరివ. 51

కింకిణీజాలసంకోశా స్తా హైమవిపులాంబుజాః,
భావగ్రాహా యశస్తీరా స్సుప్తా నద్య ఇవాబభుః. 52

మృదుష్వంగేషు కాసాంచిత్ కుచాగ్రేషు చ సంస్థితాః,

దారము తెగి నలిగియుండెను. వా రా మాలలతో మహారణ్యమున గజశ్రేష్ఠము తొక్కివేసిన పూతీగలవలె నుండిరి. 48

కొందరు స్త్రీలు స్తనములనడుమ దాల్చిన లావైన ముత్యాలమాలలు చంద్రకిరణముల వలె తెల్లని కాంతిగలవై నిదురించిన హంసలవలె నుండెను. 49

కొందరు స్తనమధ్యప్రదేశమున దాల్చిన పగడములు కాదంబపక్షులవలెను, మఱికొందఱు ధరించిన స్వర్ణహారములు చక్రవాకపక్షులవలెను చూపట్టెను. 50

విశాలమగు పిరుదులు గల ఆ స్త్రీలు నిద్రావస్థలో మునిగి హంసలు,

బభూవు ర్భూషణానీవ శుభా భూషణరాజయః. 53
అంశుకాంతాశ్చ కాసాంచి న్ముఖమారుతకంపితాః,
ఉపర్యుపరి వక్త్రాణాం వ్యాధూయంతే పునః పునః. 54
తాః పతాకా ఇవోద్ధూతాః పత్నీనాం రుచిరప్రభాః,
నానావర్ణసువర్ణానాం వక్త్రమూలేషు రేజిరే. 55
వవల్గు శ్చాత్ర కాసాంచిత్ కుండలాని శుభార్చిషామ్,
ముఖమారుతసంసర్గా న్మందం మందం సుయోషితామ్. 56
శర్కరాసవగంధై శ్చ ప్రకృత్యా సురభి స్సుఖః,
తాసాం వదననిశ్వాసః సిషేవే రావణం తదా. 57
రావణాననశంకాశ్చ కాశ్చి ద్రావణయోషితః,
ముఖాని స్మ సపత్నీనాముపాజిఘ్రన్ పునః పునః. 58

యంగములపై శుభములగు ఆభరణముల ముద్రలు చెఱుగక ఆభరణములవలెనే ప్రకాశించినవి. 53

వారు ముఖముపై కప్పుకొనిన సూక్ష్మములగు వస్త్రముల కొనలు వారి నిశ్వాస వాయువులచే కదలుచు మాటిమాటికి ముఖముపై పడుచుండెను. 54

ఆ రావణభార్యల నిశ్వాసవాయువు కారణముగా వారు ధరించిన సుందరవస్త్రముల కొనలు వివిధవర్ణములచే కాంతి మంతములై కదలుచు జెండాలవలె ప్రకాశించినవి. 55

అత్యర్థం సక్తమనసో రావణే తా వరస్త్రియః,
అస్వతంత్రాః సపత్నీనాం ప్రియ మేవాచరం స్తదా. 59

బాహూ నుపనిధా యాన్యాః పారిహార్యవిభూషితాన్,
అంశుకాని చ రమ్యాణి ప్రమదా స్తత్ర శిశ్యిరే. 60

అన్యా వక్షసి చాన్యస్యా స్తస్యాః కాశ్చిత్ పునర్భుజమ్,
అపరా త్వంక మన్యస్యా స్తస్యా శ్చాప్యపరా భుజౌ. 61

ఊరుపార్శ్వకటీపృష్ఠ మన్యోన్యస్య సమాశ్రితాః,
పరస్పరనివిష్టాంగ్యో మదస్నేహవశానుగాః. 62

అన్యోన్యభుజసూత్రేణ స్త్రీమాలా గ్రథితా హి సా,
మాలేవ గ్రథితా సూత్రే శుశుభే మత్తషట్పదా. 63

రావణునియందు మిక్కిలి మక్కువ గల ఆ సుందరాంగనలు, రాగాంధలై, తమ ముఖమును రావణుని ముఖమని భ్రమించి లిఘ్రాణించు తమ సవతులపై కోపింపక వారికి ప్రియమే చేకూర్చిరి. 59

కొందరు స్త్రీలు కడియము తొడిగిన తమ భుజములను, సుందరములగు నూకు

లతానాం మాధవే మాసి ఫుల్లనాం వాయుసేవనాత్,
అన్యోన్యమాలాగ్రథితం సంసక్తకుసుమోచ్చయమ్. 64
వ్యతివేష్టితసుస్కంధ మన్యోన్యభ్రమరాకులమ్,
ఆసీ ద్వనమివోద్ధూతం స్త్రీవనం రావణస్య తత్. 65
ఉచితేష్వపి సువ్యక్తం న తాసాం యోషితాం తదా,
వివేక శ్శక్య ఆధాతుం భూషణాంగాంబరస్రజామ్. 66
రావణే సుఖసంవిష్టే తాః స్త్రియో వివిధప్రభాః,
జ్వలంతః కాంచనా దీపాః ప్రైక్షం తానిమిషా ఇవ. 67

వసంతుర్తువునందు మలయానిలసంచారముచే పుష్పించిన లతావన మెట్లు కంపించునో, అట్లే ముఖవాయుసంచారముచే తాము ధరించిన చీరల కొంగులు కదలుచుండగా, రావణస్త్రీసమూహము కూడ కదలినట్లుండెను. ఎట్లు తీగలన్నియు

రాజర్షిపితృదైత్యానాం గంధర్వాణాం చ యోషితః,
రాక్షసానాం చ యాః కన్యాస్తస్య కామవశం గతాః. 68
యుద్ధకామేన తాస్సర్వా రావణేన హృతాః స్త్రియః,
సమదా మదనేనైవ మోహితాః కాశ్చి దాగతాః. 69
న తత్ర కాచిత్ ప్రమదా ప్రసహ్య, వీర్యోపపన్నేన గుణేన లబ్ధా,
న చాన్యకామాపి న చాన్యపూర్వా, వినా వరార్హాం జనకాత్మజాం తామ్. 70
న చాకులీనా న చ హీనరూపా, నాదక్షిణా నానుపచారయుక్తా,
భార్యాఽభవత్తస్య న హీనసత్త్వా, న చాపి కాంతస్య న కామనీయా. 71
బభూవ బుద్ధిస్తు హరీశ్వరస్య, [1]యదీదృశీ రాఘవధర్మపత్నీ,

రాజర్షుల స్త్రీలు, పితరుల వనితలు, దైత్యాంగనలు, గంధర్వకాంతలు, రాక్షసకన్యలు అందరును రావణుని కామించి, యతనికి వశపడిరి. 68

ఇమా యథా రాక్షసరాజభార్యాః, సుజాతమస్యేతి హి సాధుబుద్ధేః. 72
పునశ్చ సోఽ చింతయదార్తరూపో, ధ్రువం విశిష్టా గుణతో హి సీతా,
అథాయమస్యాం కృతవాన్ మహాత్మా, లంకేశ్వరః కష్ట మనార్యకర్మ. 73

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే నవమః సర్గః.

డెట్లు తన కాంతల నెడబాయకున్నాడో అట్లే సీతయు రాము నెడబాయకుండునట్లు ఆమెను రావణుడు రామున కర్పించునో రావణుని సంపద అవిచ్ఛిన్నమై యుండును కదా' అని తలంచెను. 72

అనంతరము, "సీతాదేవి పాతివ్రత్యగుణవిశిష్టురాలు. గొప్ప కులమున బుట్టియు, ఈ రావణుడు సీతాపహరణ మను నీచకార్యమున కొడిగట్టినాడు. ఎంత కష్టము" అని తలచి " సీతాదేవి ధృఢవ్రత కావున ఆమె పాతివ్రత్యమున కెట్టి భంగమును కలుగదు. కనుక రావణు డామెను తెచ్చి దుష్కృత్యమే చేయుచున్నా డని మిక్కిలి దుః ఖించెను. 73

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున
సుందరకాండమున తొమ్మిదవ సర్గము.

10. దశమః సర్గః

(హనుమంతుడు మండోదరిని చూచుట)

తత్ర దివ్యోపమం ముఖ్యం స్ఫాటికం రత్నభూషితమ్,
అవేక్షమాణో హనుమాన్ దదర్శ శయనాసనమ్. 1

దాంతకాంచనచిత్రాంగై ర్వైడూర్యైశ్చ వరాసనైః,
మహార్హాస్తరణోపేతై రుపపన్నం మహాధనైః. 2

తస్య చైకతమే దేశే సోఽగ్ర్యమాలావిభూషితమ్,
దదర్శ పాండురం ఛత్రం తారాధిపతిసన్నిభమ్. 3

జాతరూపపరిక్షిప్తం చిత్రభానుసమప్రభమ్,
అశోకమాలావితతం దదర్శ పరమాసనమ్. 4

హనుమంతు డట్లు రావణుని అంతఃపురమును పరిశీలించుచు, అతడు శయనించు పర్యంక (మంచ)మును చూచెను. స్ఫటికములు, రత్నములు పొదిగిన ఆ శయనము

వాలవ్యజనహస్తాభి ర్వీజ్యమానం సమంతతః,
గంధైశ్చ వివిధై ర్జుష్టం వరధూపేన ధూపితమ్. 5
పరమాస్తరణాస్తీర్ణ మావికాజినసంవృతమ్,
దామభి ర్వరమాల్యానాం సమంతా దుపశోభితమ్. 6
తస్మిన్ జీమూతసంకాశం ప్రదీప్తోత్తమకుండలమ్,
లోహితాక్షం మహాబాహుం మహారజతవాససమ్. 7
లోహితే నానులిప్తాంగం చందనేన సుగంధినా,
సంధ్యారక్త మివాకాశే తోయదం సతటిద్గణమ్. 8
వృత మాభరణై ర్దివ్యైః సురూపం కామరూపిణమ్,
సవృక్షవనగుల్మాఢ్యం ప్రసుప్తమివ మందరమ్. 9
క్రీడి త్వోపరతం రాత్రౌ వరాభరణభూషితమ్,
ప్రియం రాక్షసకన్యానాం రాక్షసానాం సుఖావహమ్. 10

స్త్రీలు ఆ శయనమునకు నలువైపులను నిలచి, వింజామరలు చేపట్టి విసరుచుండిరి.

పీత్వాఽప్యుపరతం చాపి దదర్శ స మహాకపిః,
భాస్వరే శయనే వీరం ప్రసుప్తం రాక్షసాధిపమ్. 11

నిఃశ్వసంతం యథా నాగం రావణం వానరర్షభః,
ఆసాద్య పరమోద్విగ్నః సోఽపాసర్పత్ సుభీతవత్. 12

అథాఽఽరోహణ మాసాద్య వేదికాంతర మాశ్రితః,
సుప్తం రాక్షసశార్దూలం ప్రేక్షతే స్మ మహాకపిః. 13

శుశుభే రాక్షసేంద్రస్య స్వపత శ్శయనోత్తమమ్,
గంధహస్తిని సంవిష్టే యథా ప్రస్రవణం మహత్. 14

కాంచనాంగదనద్ధౌ చ దదర్శ స మహాత్మనః,

నుండెను. సుందరుడు, కామరూపి అగు అతడు దివ్యాభరణములు ధరించి, చెట్లు, తోటలు, పొదలతో కూడినదై (సముద్రమథనమునకు పిమ్మట) నిశ్చలమైయున్న మందరపర్వతమువలె, లోకమును పలుమార్లు కలచివైచి, ఒడలు మరచి నిదురించుచుండెను. 7-11

బుసకొట్టు సర్పమువలె నిశ్వసించుచున్న రావణుని చెంతకు చేరి హనుమంతుడు

విక్షిప్తౌ రాక్షసేంద్రస్య భుజా వింద్రధ్వజోపమౌ. 15

ఐరావతవిషాణాగ్రై రాపీడనకృతవ్రణౌ,

వజ్రోల్లిఖితపీనాంసౌ విష్ణుచక్రపరిక్షతౌ. 16

పీనౌ సమసుజాతాంసౌ సంగతౌ బలసంయుతౌ,

సులక్షణనఖాంగుష్ఠౌ స్వంగులీతలలక్షితౌ. 17

సంగతౌ పరిఘాకారౌ వృత్తౌ కరికరోపమౌ,

విక్షిప్తౌ శయనే శుభ్రే పంచశీర్షా వివోరగౌ. 18

శశక్షతజకల్పేన సుశీతేన సుగంధినా,

చందనేన పరార్ధ్యేన స్వనులిప్తౌ స్వలంకృతౌ. 19

ఉత్తమస్త్రీవిమృదితౌ గంధోత్తమనిషేవితౌ,

యక్షపన్నగగంధర్వదేవదానవరావిణౌ. 20

దదర్శ స కపి స్తస్య బాహూ శయనసంస్థితౌ,

ఇంద్రధ్వజములవలె నుండెను. ఐరావతముతో పూర్వము పోరాడినపు డేర్పడిన

... గాటు వానిపై ప్రకాశించుచుండెను.

మందర స్యాంతరే సుప్తౌ మహాహీ రుషితావివ. 21

తాభ్యాం స పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః,
శుశుభేఽచలసంకాశః శృంగాభ్యామివ మందరః. 22

చూతపున్నాగసురభి ర్వకుళోత్తమసంయుతః,
మృష్టాన్నరససంయుక్తః పానగంధపురస్సరః. 23

తస్య రాక్షససింహస్య నిశ్చక్రామ మహాముఖాత్,
శయానస్య వినిశ్వాసః పూరయన్నివ తద్గృహమ్. 24

ముక్తామణివిచిత్రేణ కాంచనేన విరాజితమ్,
మకుటే నాపవృత్తేన కుండలోజ్జ్వలితాననమ్. 25

రక్తచందనదిగ్ధేన తథా హారేణ శోభినా,
పీనాయతవిశాలేన వక్షసాఽభివిరాజితమ్. 26

దానవులను యుద్ధమున పీడించునవై మందరపర్వతము నడుమ నిద్రించుచున్నట్టి కోపించిన మహాసర్పముల వలె నుండగా హనుమ చూచెను. 19-21

రాకసరాజగు ఆ రావణుడు. అటి బలిసిన బాహువులు కలవాడె. శిఖరములు

పాండరే ణాపవిద్ధేన క్షౌమేణ క్షతజేక్షణమ్,
మహార్హేణ సుసంవీతం పీతే నోత్తమవాససా. 27

మాషరాశిప్రతీకాశం నిఃశ్వసంతం భుజంగవత్,
గాంగే మహతి తోయాంతే ప్రసుప్తమివ కుంజరమ్. 28

చతుర్భిః కాంచనై ర్దీపై ర్దీప్యమానచతుర్దిశమ్,
ప్రకాశీకృతసర్వాంగం మేఘం విద్యుద్గణై రివ. 29

పాదమూలగతా శ్చాపి దదర్శ సుమహాత్మనః,
పత్నీ స్స ప్రియభార్యస్య తస్య రక్షఃపతే ర్గృహే. 30

శశిప్రకాశవదనా శ్చారుకుండలభూషితాః,
అమ్లానమాల్యాభరణా దదర్శ హరియూథపః. 31

నృత్తవాదిత్రకుశలా రాక్షసేంద్రభుజాంకగాః,

ఉత్తరీయము ధరించినవాడును, విలువైన శ్రేష్ఠవస్త్రము దాల్చినవాడును, మినుములరాశి వలె నల్లగా నున్నవాడును, పామువలె నిట్టూర్చుచున్నవాడును, నాలుగు దిక్కులందును

వరాభరణధారిణ్యో నిషణ్ణా దదృశే హరిః. 32
వజ్రవైడూర్యగర్భాణి శ్రవణాంతేషు యోషితామ్,
దదర్శ తాపనీయాని కుండలా న్యంగదాని చ . 33
తాసాం చంద్రోపమై ర్వక్త్రై శ్శుభై ర్లలితకుండలైః,
విరరాజ విమానం త న్నభ స్తారాగణై రివ. 34
మదవ్యాయామఖిన్నా స్తా రాక్షసేంద్రస్య యోషితః,
తేషు తే ష్వవకాశేషు ప్రసుప్తా స్తనుమధ్యమాః. 35
అంగహారై స్తథైవాన్యా కోమలై ర్నృత్తశాలినీ,
విన్యస్తశుభసర్వాంగీ ప్రసుప్తా వరవర్ణినీ. 36
కాచి ద్వీణాం పరిష్వజ్య ప్రసుప్తా సంప్రకాశతే,

నిదురించుచుండగా చూచెను. 32

తమ భుజములపై తల లుంచుకొని నిదురించుచుండుటచే, ఆ స్త్రీలు ధరించిన

మహానదీప్రకీర్ణేవ నళినీ పోత మాశ్రితా. 37

అన్యా కక్షగతేనైవ మడ్డుకే నాసితేక్షణా,
ప్రసుప్తా భామినీ భాతి బాలపుత్రేవ వత్సలా. 38

పటహం చారుసర్వాంగీ పీడ్య శేతే శుభస్తనీ,
చిరస్య రమణం లబ్ధ్వా పరిష్వజ్యేవ భామినీ. 39

కాచి ద్వంశం పరిష్వజ్య సుప్తా కమలలోచనా,
రహః ప్రియతమం గృహ్య సకామేవ చ కామినీ. 40

విపంచీం పరిగృహ్యాన్యా నియతా నృత్తశాలినీ,
నిద్రావశ మనుప్రాప్తా సహకాంతేవ భామినీ. 41

అన్యా కనకసంకాశై ర్మృదుపీనై ర్మనోరమైః,
మృదంగం పరిపీడ్యాంగైః ప్రసుప్తా మత్తలోచనా. 42

తామరతీగవలె వేరొకతె వీణను కౌగిలించుకొని నిదురించుచు ప్రకాశించుచుండెను. 37

భుజపార్శ్వాంతరస్థేన కక్షగేన కృశోదరీ,
పణవేన సహానింద్యా సుప్తా మదకృతశ్రమా. 43

డిండిమం పరిగృహ్యాన్యా తథై వాసక్తడిండిమా,
ప్రసుప్తా తరుణం వత్స ముపగూహ్యేవ భామినీ. 44

కాచి దాడంబరం నారీ భుజసంయోగపీడితమ్,
కృత్వా కమలపత్రాక్షీ ప్రసుప్తా మదమోహితా. 45

కలశీ మపవిధ్యాన్యా ప్రసుప్తా భాతి భామినీ,
వసంతే పుష్పశబలా మాలేవ పరిమార్జితా. 46

పాణిభ్యాం చ కుచౌ కాచిత్ సువర్ణకలశోపమౌ,
ఉపగూ హ్యాబలా సుప్తా నిద్రాబలపరాజితా. 47

అన్యా కమలపత్రాక్షీ పూర్ణేందుసదృశాననా,

మచ్చులేని లావణ్యముగల యొక తలోదరి మదముచే అలసి, పణవ మను వాద్య విశేషమును భుజముల ప్రక్కగా, చంకలో నుంచుకొని నిద్రించెను. 43

అన్యా మాలింగ్య సుశ్రోణీం ప్రసుప్తా మదవిహ్వలా. 48
ఆతోద్యాని విచిత్రాణి పరిష్వజ్య వరస్త్రియః,
నిపీడ్య చ కుచై స్సుప్తాః కామిన్యః కాముకానివ. 49
తాసా మేకాంతవిన్యస్తే శయానాం శయనే శుభే,
దదర్శ రూపసంపన్నా మపరాం స కపిః స్త్రియమ్. 50
ముక్తామణిసమాయుక్తై ర్భూషణై స్సువిభూషితామ్,
విభూషయంతీమివ తత్ స్వశ్రియా భవనోత్తమమ్. 51
గౌరీం కనకవర్ణాభా మిష్టా మంతఃపురేశ్వరీమ్,
కపి ర్మందోదరీం తత్ర శయానాం చారురూపిణీమ్. 52
స తాం దృష్ట్వా మహాబాహు ర్భూషితాం మారుతాత్మజః,

యగు మదవతి యొక్కతె చక్కని పిరుదులు గల వేరొకతెను కౌగిలించుకొని మత్తిలి నిదురించెను. 48

తర్కయామాస సీతేతి రూపయౌవనసంపదా.
హర్షేణ మహతా యుక్తో ననంద హరియూథపః. 53
ఆస్ఫోటయామాస చుచుంబ పుచ్ఛం
ననంద చిక్రీడ జగౌ జగామ,
స్తంభానరోహ న్నిపపాత భూమౌ
నిదర్శయన్ స్వాం ప్రకృతిం కపీనామ్. 54

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే దశమః సర్గః.

ఆమె సీతయే యని యూహించెను. వెంటనే

11. ఏకాదశః సర్గః

(హనుమంతుడు రావణభవనమున సీతను వెదకుట)

అవధూయ చ తాం బుద్ధిం బభూవావస్థిత స్తదా,
జగామ చాపరాం చింతాం సీతాం ప్రతి మహాకపిః. 1

న రామేణ వియుక్తా సా స్వప్తు మర్హతి భామినీ,
న భోక్తుం నాప్యలంకర్తుం న పాన ముపసేవితుమ్,
నాన్యం నర ముపస్థాతుం సురాణామపి చేశ్వరమ్. 2

న హి రామసమః కశ్చి ద్విద్యతే త్రిదశేష్వపి,
అన్యేయ మితి నిశ్చిత్య పానభూమౌ చచార సః. 3

క్రీడితే నాపరాః క్లాంతా గీతేన చ తథాపరాః,
నృత్తేన చాపరాః క్లాంతా పానవిప్రహతా స్తథా. 4

మురజేషు మృదంగేషు పీఠికాసు చ సంస్థితాః,

హనుమంతు డామె మండోదరి యని, సీత కాదని తెలిసికొనగనే తన చపలభావమును విడచి, సీతనుగూర్చి వేరొక ఆలోచన కలవాడయ్యెను. 1

సీతాదేవి రాము నెడబాసి నిదురింపదు, భుజింపదు, అలంకరించుకొనదు,

తథాஉஉ స్తరణముఖ్యేషు సంవిష్టాశ్చాపరాః స్త్రియః. 5
అంగనానాం సహస్రేణ భూషితేన విభూషణైః,
రూపసల్లాపశీలేన యుక్తగీతార్థభాషిణా. 6
దేశకాలాభియుక్తేన యుక్తవాక్యాభిధాయినా,
రతాభిరతసంసుప్తం దదర్శ హరియూథపః. 7
తాసాం మధ్యే మహాబాహు శ్శుశుభే రాక్షసేశ్వరః,
గోష్ఠే మహతి ముఖ్యానాం గవాం మధ్యే యథా వృషః. 8
స రాక్షసేంద్ర శ్శుశుభే తాభిః పరివృతః స్వయమ్,
కరేణుభి ర్యథారణ్యే పరికీర్ణో మహాద్విపః. 9
సర్వకామై రుపేతాం చ పానభూమిం మహాత్మనః,
దదర్శ హరిశార్దూల స్తస్య రక్షఃపతే ర్గృహే. 10

వారు మద్దెళ్ళపై, పీటలపై పాన్పులపై మేను వాల్చి నిదురించిరి. 4,5

అట్లు వివిధాలంకారములతో అలంకరించబడినవారును, తమ సౌందర్యమును (లేదా రావణసౌందర్యమును) వర్ణించువారును, ఆ యా సమయమునకు తగిన ...

మృగాణాం మహిషాణాం చ వరాహాణాం చ భాగశః,
తత్ర న్యస్తాని మాంసాని పానభూమౌ దదర్శ సః. 11
రౌక్మేషు చ విశాలేషు భాజనే ష్వర్ధభక్షితాన్,
దదర్శ హరిశార్దూలో మయూరాన్ కుక్కుటాం స్తథా. 12
వరాహవార్ధ్రాణసకాన్ దధిసౌవర్చలాయుతాన్,
శల్యాన్ మృగమయూరాంశ్చ హనుమా నన్వవైక్షత. 13
క్రకరాన్ వివిధాన్ సిద్ధాం శ్చకోరా నర్ధభక్షితాన్,
మహిషా నేకశల్యాంశ్చ ఛాంగాంశ్చ కృతనిష్ఠితాన్. 14
లేహ్యానుచ్చావచాన్ పేయాన్ భోజ్యాని వివిధాని చ . 15
తథా౨౨ ౨ మ్లలవణోత్తంసై ర్వివిధై రాగషాడబైః,

ఆ పానభూమియందు హనుమ మృగములు, దున్నలు, వరాహముల మాంసములు వేర్వేరు పాత్రలలో నుండగా చూచెను. 11

విశాలములగు వెండిపాత్రలలో సగము తిని విడచిన నెమలి, కోడి మాంసములను హనుమ చూచెను. 12

వరాహములు, ఖడ్గమృగములు, ముండ్లపందులు, లేళ్ళు, నెమళ్ళ మాంసములును,

హారనూపురకేయూరై రపవిద్ధై ర్మహాధనైః. 16

పానభాజనవిక్షిప్తైః ఫలైశ్చ వివిధైరపి,

కృతపుష్పోపహారా భూ రధికం పుష్యతి శ్రియమ్. 17

తత్ర తత్ర చ విన్యస్తై స్సుశ్లిష్టై శ్శయనాసనైః,

పానభూమి ర్వినా వహ్నిం ప్రదీప్తే వోపలక్ష్యతే. 18

బహుప్రకారై ర్వివిధై ర్వరసంస్కారసంస్కృతైః,

మాంసైః కుశలసంపృక్తైః పానభూమిగతైః పృథక్. 19

దివ్యాః ప్రసన్నా వివిధా స్సురాః కృతసురా అపి,

శర్కరాసవ మాధ్వీక పుష్పాసవ ఫలాసవాః. 20

వాసచూర్ణైశ్చ వివిధై ర్మృష్టా స్తై స్తైః పృథక్ పృథక్,

సంతతా శుశుభే భూమి ర్మాల్యైశ్చ బహుసంస్థితైః. 21
హిరణ్మయైశ్చ వివిధై ర్భాజనైః స్ఫాటికై రపి,
జాంబూనదమయై శ్చాన్యైః కరకై రభిసంవృతా. 22
రాజతేషు చ కుంభేషు జాంబూనదమయేషు చ,
పానశ్రేష్ఠం తదా భూరి కపి స్తత్ర దదర్శ హ. 23
సోஉ పశ్య చ్ఛాతకుంభాని శీధో ర్మణిమయాని చ,
రాజతాని చ పూర్ణాని భాజనాని మహాకపిః. 24
క్వచి దర్ధావశేషాణి క్వచిత్ పీతాని సర్వశః,
క్వచిన్నైవ ప్రపీతాని పానాని స దదర్శ హ. 25
క్వచి ద్భక్ష్యాంశ్చ వివిధాన్ క్వచిత్ పానాని భాగశః,
క్వచి దన్నావశేషాణి పశ్య న్వై విచచార హ. 26
క్వచిత్ ప్రభిన్నైః కరకైః క్వచి దాలోళితై ర్ఘటైః,

యుండెను. బంగారు పాత్రలు, స్ఫటిక పాత్రలు, బంగారు చెంబులతో ఆ పానభూమి
మిక్కిలి సుందరమై యుండెను. 20-22

క్వచిత్ సంపృక్తమాల్యాని జలాని చ ఫలాని చ. 27
శయనాన్యత్ర నారీణాం శుభ్రాణి బహుధా పునః,
పరస్పరం సమాశ్లిష్య కాశ్చి త్సుప్తా వరాంగనాః. 28
కాశ్చిచ్చ వస్త్ర మన్యస్యాః స్వపంత్యాః పరిధాయ చ,
ఆహృత్య చాబలాః సుప్తా నిద్రాబలపరాజితాః. 29
తాసా ముచ్ఛ్వాసవాతేన వస్త్రం మాల్యం చ గాత్రజమ్,
నాత్యర్థం స్పందతే చిత్రం ప్రాప్య మంద మివానిలమ్. 30
చందనస్య చ శీతస్య శీధో ర్మధురసస్య చ,
వివిధస్య చ మాల్యస్య ధూపస్య వివిధస్య చ . 31
బహుధా మారుత స్తత్ర గంధం వివిధ ముద్వహన్,
స్నానానాం చందనానాం చ ధూపానాం చైవ మూర్ఛితః,
ప్రవవౌ సురభి ర్గంధో విమానే పుష్పకే తదా. 32

పూలమాలలు, కొన్నిచోట్ల నీరు, పండ్లు నుండగా హనుమ చూచెను. 27

శ్యామావదాతా స్తత్రాన్యాః కాశ్చిత్ కృష్ణా వరాంగనాః,
కాశ్చిత్ కాంచనవర్ణాంగ్యః ప్రమదా రాక్షసాలయే. 33

తాసాం నిద్రావశత్వాచ్చ మదనేన విమూర్ఛితమ్,
పద్మినీనాం ప్రసుప్తానాం రూప మాసీ ద్యథైవ హి. 34

ఏవం సర్వ మశేషేణ రావణాంతఃపురం కపిః,
దదర్శ సుమహాతేజా న దదర్శ చ జానకీమ్. 35

నిరీక్షమాణశ్చ తదా తాః స్త్రియ స్స మహాకపిః,
జగామ మహతీం చింతాం ధర్మసాధ్వసశంకితః. 36

పరదారావరోధస్య ప్రసుప్తస్య నిరీక్షణమ్,
ఇదం ఖలు మమాత్యర్థం ధర్మలోపం కరిష్యతి. 37

న హి మే పరదారాణాం దృష్టి ర్విషయవర్తినీ,
అయం చాత్ర మయా దృష్టః పరదారపరిగ్రహః. 38

ఆ రావణుని కాంతలలో కొందరు నలుపు తెలుపుల మిశ్రమవర్ణము కలవారు, కొందరు నల్లనివారు, కొందరు సువర్ణచ్ఛాయ కలవారును ఉండిరి. 33

వారు రతిక్రీడలు సలిపి, నిద్రాపరవశ లగుటచే అలసిరి. వారి రూపములు

తస్య ప్రాదురభూ చ్చింతా పున రన్యా మనస్వినః,
నిశ్చితైకాంతచిత్తస్య కార్యనిశ్చయదర్శినీ. 39

కామం దృష్ట్వా మయా సర్వా విశ్వస్తా రావణస్త్రియః,
న హి మే మనసః కించి ద్వైకృత్య ముపపద్యతే. 40

మనో హి హేతు స్సర్వేషా మింద్రియాణాం ప్రవర్తనే,
శుభాశుభా స్వవస్థాసు తచ్చ మే సువ్యవస్థితమ్. 41

నాన్యత్ర హి మయా శక్యా వైదేహీ పరిమార్గితుమ్,
స్త్రియో హి స్త్రీషు దృశ్యంతే సదా సంపరిమార్గణే. 42

యస్య సత్త్వస్య యా యోనిస్తస్యాం తత్ పరిమార్గ్యతే,
న శక్యా ప్రమదా నష్టా మృగీషు పరిమార్గితుమ్. 43

తదిదం మార్గితం తావ చ్ఛుద్ధేన మనసా మయా,

అని తలంచి, తదేకదృష్టితో ఆలోచించి కార్యనిశ్చయము చేసికొనిన ఆ హనుమంతునకు వేరొక విధమగు ఆలోచన కలిగెను. 39

రావణుని విశ్వాసము చూరగొనిన ఆతని కాంతల నెల్ల జూచితిని. అయినను

రావణాంతఃపురం సర్వం దృశ్యతే న చ జానకీ. 44

దేవగంధర్వకన్యాశ్చ నాగకన్యాశ్చ వీర్యవాన్,
అవేక్షమాణో హనుమా న్నైవాపశ్యత జానకీమ్. 45

తామపశ్యన్ కపి స్తత్ర పశ్యం శ్చాన్యా వరస్త్రియః,
అపక్రమ్య తదా వీరః ప్రధ్యాతు ముపచక్రమే. 46

స భూయస్తు పరం శ్రీమాన్ మారుతి ర్యత్న మాస్థితః,
ఆపానభూమి ముత్సృజ్య తద్విచేతుం ప్రచక్రమే. 47

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ఏకాదశః సర్గః.

వెదకితిని. కాని ఆమె కనుపించుట లేదు. 44

ఇట్లు తలచి పరాక్రమశాలియగు హనుమంతుడు మఱల సీతాదేవికై వెదకుచు

12. ద్వాదశః సర్గః

(సీత కనుపించకుండుటచే హనుమంతుడు చింతించుట)

స తస్య మధ్యే భవనస్య మారుతి, ర్లతాగృహాం శ్చిత్రగృహా న్నిశాగృహాన్,
జగామ సీతాం ప్రతి దర్శనోత్సుకో,న చైవ తాం పశ్యతి చారుదర్శనామ్. 1
సచింతయామాస తతో మహాకపిః, ప్రియామపశ్యన్ రఘునందనస్య తామ్,
ధ్రువం హి సీతా మ్రియతే యథా న మే, విచిన్వతో దర్శనమేతి మైథిలీ. 2
సా రాక్షసానాం ప్రవరేణ జానకీ, స్వశీలసంరక్షణతత్పరా సతీ,
అనేన నూనం ప్రతి దుష్టకర్మణా, హతా భవే దార్యపథే పరే స్థితా. 3
విరూపరూపా వికృతా వివర్చసో, మహాననా దీర్ఘవిరూపదర్శనాః,
సమీక్ష్య సా రాక్షసరాజయోషితో, భయాద్వినష్టా జనకేశ్వరాత్మజా. 4

హనుమంతు డా రావణభవనమునందు సీతాన్వేషణతత్పరుడై లతాగృహములను, చిత్తరువులుగల యిండ్లను, రాత్రి నివాసమునకు తగిన యిండ్లను చూచెను కాని యెచ్చటను సుందరనేత్రి యగు సీతాదేవిని చూడలేదు. 1

ఆ మహాకపి హనుమంతుడు ...

సీతా మదృష్ట్వా హ్యనవాప్య పౌరుషం,విహృత్య కాలం సహ వానరైశ్చిరమ్,
న మేఽస్తి సుగ్రీవసమీపగా గతిః, సుతీక్ష్ణదండో బలవాంశ్చ వానరః. 5

దృష్ట మంతఃపురం సర్వం దృష్టా రావణయోషితః,
న సీతా దృశ్యతే సాధ్వీ వృథా జాతో మమ శ్రమః. 6

కిన్ను మాం వానరా స్సర్వే గతం వక్ష్యంతి సంగతాః,
గత్వా తత్ర త్వయా వీర కిం కృతం తద్వదస్వ నః. 7

అదృష్ట్వా కిం ప్రవక్ష్యామి తా మహం జనకాత్మజామ్,
ధ్రువం ప్రాయ ముపైష్యంతి కాలస్య వ్యతివర్తనే. 8

కిం వా వక్ష్యతి వృద్ధశ్చ జాంబవా నంగదశ్చ సః,
గతం పారం సముద్రస్య వానరాశ్చ సమాగతాః. 9

అనిర్వేదః శ్రియో మూల మనిర్వేదః పరం సుఖమ్,

సీతను కానక, శత్రువులపై పరాక్రమము చూపక, చాల తడవు వానరులతో గడపిన నాకు మా రాజగు సుగ్రీవుని చెంతకు పోవుటకు వీలుకాదు. ఆయన బలవంతుడు. తీవ్రదండన విధించువాడును [illegible] 5

అనిర్వేదో హి సతతం సర్వార్థేషు ప్రవర్తకః. 10
కరోతి సఫలం జంతోః కర్మ యత్తత్ కరోతి సః,
తస్మాదనిర్వేదకృతం యత్నం చేష్టేఽహ ముత్తమమ్. 11
భూయస్తావ ద్విచేష్యామి దేశాన్ రావణపాలితాన్,
ఆపానశాలా విచితా స్తథా పుష్పగృహాణి చ . 12
చిత్రశాలాశ్చ విచితా భూయః క్రీడాగృహాణి చ,
నిష్కుటాంతరరథ్యాశ్చ విమానాని చ సర్వశః. 13
ఇతి సంచింత్య భూయోఽపి విచేతు ముపచక్రమే,
భూమీగృహాం శ్చైత్యగృహాన్ గృహాతిగృహకానపి. 14
ఉత్పత న్నిపతంశ్చాపి తిష్ఠన్ గచ్ఛన్ పునః పునః,
అపావృణ్వంశ్చ ద్వారాణి కవాటా న్యవఘాటయన్. 15
ప్రవిశ న్నిష్పతం శ్చాపి ప్రపత న్నుత్పతన్నపి,

ఎలపుడు మనుజుని సకలకార్యములలో పాల్గొనునటు చేయును. అతడు చేయు

సర్వమ ప్యవకాశం స విచచార మహాకపిః. 16
చతురంగుళమాత్రోఽపి నావకాశ స్స విద్యతే,
రావణాంతఃపురే తస్మిన్ యం కపి ర్న జగామ సః. 17
ప్రాకారాంతరరథ్యాశ్చ వేదికా శ్చైత్యసంశ్రయాః,
దీర్ఘికాః పుష్కరిణ్యశ్చ సర్వం తేనావలోకితమ్. 18
రాక్షస్యో వివిధాకారా విరూపా వికృతా స్తథా,
దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు సా జనకాత్మజా. 19
రూపేణాప్రతిమా లోకే వరా విద్యాధరస్త్రియః,
దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు రాఘవనందినీ. 20
నాగకన్యా వరారోహాః పూర్ణచంద్రనిభాననాః,
దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు సీతా సుమధ్యమా. 21

సకలావకాశములలో హనుమంతుడు సంచరించెను. 15,16

ప్రమథ్య రాక్షసేంద్రేణ నాగకన్యా బలాద్ధృతాః,
దృష్టా హనుమతా తత్ర న సా జనకనందినీ. 22

సోఽపశ్యం స్తాం మహాబాహుః పశ్యం శ్చాన్యా వరస్త్రియః,
విషసాద ముహుర్ధీమాన్ హనుమాన్ మారుతాత్మజః. 23

ఉద్యోగం వానరేంద్రాణాం ప్లవనం సాగరస్య చ,
వ్యర్థం వీక్ష్యాఽనిలసుత శ్చింతాం పున రుపాగమత్. 24

అవతీర్య విమానాచ్చ హనుమాన్ మారుతాత్మజః,
చింతా ముపజగా మాథ శోకోపహతచేతనః. 25

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ద్వాదశః సర్గః.

రావణునిచే బలాత్కారముగ తేబడిన నాగకన్యల నతడు చూచెను. కాని సీతను మాత్రము చూడలేదు. 22

మహాభుజుడు, ధీమంతుడు, వాయునందను డగు హనుమంతుడు సీతాదేవిని

13. త్రయోదశః సర్గః

(హనుమ అశోకవనమున సీత నన్వేషింపదలంచుట)

విమానాత్తు సుసంక్రమ్య ప్రాకారం హరియూథపః,
హనుమాన్ వేగవా నాసీ ద్యథా విద్యుద్ ఘనాంతరే. 1

సంపరిక్రమ్య హనుమాన్ రావణస్య నివేశనాత్,
అదృష్ట్వా జానకీం సీతా మబ్రవీ ద్వచనం కపిః. 2

భూయిష్ఠం లోళితా లంకా రామస్య చరతా ప్రియమ్,
న హి పశ్యామి వైదేహీం సీతాం సర్వాంగశోభనామ్. 3

పల్వలాని తటాకాని సరాంసి సరిత స్తథా,
నద్యోఽనూపవనాంతాశ్చ దుర్గాశ్చ ధరణీధరాః,
లోళితా వసుధా సర్వా న తు పశ్యామి జానకీమ్. 4

వానరయూథప్రధానుడగు హనుమంతుడు విమానమునుండి ప్రాకారము పైకి దూకి, మేఘముల నడుమ మెఱపువలె వేగముగ పోయెను. 1

ఇహ సంపాతినా సీతా రావణస్య నివేశనే,
ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన న చ పశ్యామి తా మహమ్. 5
కిం ను సీతాఽథ వైదేహీ మైథిలీ జనకాత్మజా,
ఉపతిష్ఠేత వివశా రావణం దుష్టచారిణమ్. 6
క్షిప్ర ముత్పతతో మన్యే సీతా మాదాయ రక్షసః,
బిభ్యతో రామబాణానా మంతరా పతితా భవేత్. 7
అథవా హ్రియమాణాయాః పథి సిద్ధనిషేవితే.
మన్యే పతితమార్యాయా హృదయం ప్రేక్ష్య సాగరమ్. 8
రావణ స్యోరువేగేన భుజాభ్యాం పీడితేన చ,
తయా మన్యే విశాలాక్ష్యా త్యక్తం జీవిత మార్యయా. 9
ఉపర్యుపరి వా నూనం సాగరం క్రమత స్తథా,

గృధ్రరాజగు సంపాతి సీత రావణు నింట ఉన్నదని చెప్పినాడు. కాని నా కామె యిచ్చట కానరాకున్నది. 5

వివేష్టమానా పతితా సముద్రే జనకాత్మజా. 10
అహో క్షుద్రేణ వాఽనేన రక్షంతీ శీల మాత్మనః,
అబంధు ర్భక్షితా సీతా రావణేన తపస్వినీ. 11
అథవా రాక్షసేంద్రస్య పత్నీభి రసితేక్షణా,
అదుష్టా దుష్టభావాభి ర్భక్షితా సా భవిష్యతి. 12
సంపూర్ణచంద్రప్రతిమం పద్మపత్రనిభేక్షణమ్,
రామస్య ధ్యాయతీ వక్త్రం పంచత్వం కృపణా గతా. 13
హా రామ లక్ష్మణే త్యేవం హాఽయోధ్యే చేతి మైథిలీ,
విలప్య బహు వైదేహీ న్యస్తదేహా భవిష్యతి. 14
అథవా నిహితా మన్యే రావణస్య నివేశనే,
నూనం లాలప్యతే సీతా పంజరస్థేవ శారికా. 15
జనకస్య సుతా సీతా రామపత్నీ సుమధ్యమా,

దొఱలి సముద్రమున పడియుండును. 10
అయ్యో! బంధువులు చెంతలేని దీనురా లగు సీత తన శీలము గాపాడుకొనుచు

కథ ముత్పలపత్రాక్షీ రావణస్య వశం వ్రజేత్. 16

వినష్టా వా ప్రణష్టా వా మృతా వా జనకాత్మజా,
రామస్య ప్రియభార్యస్య న నివేదయితుం క్షమమ్. 17

నివేద్యమానే దోషః స్యాత్ దోషః స్యా దనివేదనే,
కథం ను ఖలు కర్తవ్యం విషమం ప్రతిభాతి మే. 18

అస్మి న్నేవంగతే కార్యే ప్రాప్తకాలం క్షమం చ కిమ్,
భవేదితి మతం భూయో హనుమాన్ ప్రవిచారయత్. 19

యది సీతా మదృష్ట్వాఽహం వానరేంద్రపురీ మితః,
గమిష్యామి తతః కో మే పురుషార్థో భవిష్యతి. 20

మమేదం లంఘనం వ్యర్థం సాగరస్య భవిష్యతి,
ప్రవేశశ్చైవ లంకాయా రాక్షసానాం చ దర్శనమ్. 21

కన్నులు కలది యగు సీత యెట్లు రావణుని వశమగును? 16

సీతను భూగృహాదులలో దాచియుంచుటచే ఆమె కనుపించకున్నను, సముద్ర పతనాదులచేత ప్రాణములు వీడినను, రామునితో ఎడబాటుచే స్వయముగనే

కిం మాం వక్ష్యతి సుగ్రీవో హరయో వా సమాగతాః,
కిష్కింధాం సమనుప్రాప్తం తౌ వా దశరథాత్మజౌ. 22

గత్వా తు యది కాకుత్స్థం వక్ష్యామి పర మప్రియమ్,
న దృష్టేతి మయా సీతా తత స్త్యక్ష్యతి జీవితమ్. 23

పరుషం దారుణం క్రూరం తీక్ష్ణ మింద్రియతాపనమ్,
సీతానిమిత్తం దుర్వాక్యం శ్రుత్వా స న భవిష్యతి. 24

తం తు కృచ్ఛ్రగతం దృష్ట్వా పంచత్వగతమానసమ్,
భృశానురక్తో మేధావీ న భవిష్యతి లక్ష్మణః. 25

వినష్టౌ భ్రాతరౌ శ్రుత్వా భరతోఽపి మరిష్యతి,
భరతం చ మృతం దృష్ట్వా శత్రుఘ్నో న భవిష్యతి. 26

పుత్రాన్ మృతాన్ సమీక్ష్యాథ న భవిష్యంతి మాతరః,

కిష్కింధ కేతెంచిన నన్ను చూచి మా రాజు సుగ్రీవుడు, నన్ను కలసికొన్న తక్కిన

కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ కైకేయీ చ న సంశయః. 27

కృతజ్ఞ స్సత్యసంధశ్చ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః,
రామం తథాగతం దృష్ట్వా తత స్త్యక్ష్యతి జీవితమ్. 28

దుర్మనా వ్యథితా దీనా నిరానందా తపస్వినీ,
పీడితా భర్తృశోకేన రుమా త్యక్ష్యతి జీవితమ్. 29

వాలిజేన తు దుఃఖేన పీడితా శోకకర్శితా,
పంచత్వం చ గతే రాజ్ఞి తారాఽపి న భవిష్యతి. 30

మాతాపిత్రో ర్వినాశేన సుగ్రీవవ్యసనేన చ,
కుమారోఽప్యంగదః కస్మా ద్ధారయిష్యతి జీవితమ్. 31

భర్తృజేన తు దుఃఖేన హ్యభిభూతా వనౌకసః,
శిరాం స్యభిహనిష్యంతి తలై ర్ముష్టిభిరేవ చ. 32

జీవింప రనుట నిస్సంశయము. 27

కృతజ్ఞుడు, సత్యసంధుడు, వానరరాజగు సుగ్రీవుడు రాముని యా దురవస్థను జూచి వెంటనే ప్రాణములు వీడును. 28

సాంత్వే నానుప్రదానేన మానేన చ యశస్వినా,
లాలితాః కపిరాజేన ప్రాణాం స్త్యక్ష్యంతి వానరాః. 33

న వనేషు న శైలేషు న నిరోధేషు వా పునః,
క్రీడా మనుభవిష్యంతి సమేత్య కపికుంజరాః. 34

సపుత్రదారా స్సామాత్యా భర్తృవ్యసనపీడితాః,
శైలాగ్రేభ్యః పతిష్యంతి సమేత్య విషమేషు చ. 35

విష ముద్బంధనం వాపి ప్రవేశం జ్వలనస్య వా,
ఉపవాస మథో శస్త్రం ప్రచరిష్యంతి వానరాః. 36

ఘోర మారోదనం మన్యే గతే మయి భవిష్యతి,
ఇక్ష్వాకుకులనాశశ్చ నాశశ్చైవ వనౌకసామ్. 37

సోఽహం నైవ గమిష్యామి కిష్కింధాం నగరీ మితః,
న చ శక్ష్యామ్యహం ద్రష్టుం సుగ్రీవం మైథిలీం వినా. 38

ఆయన లేక జీవింపరు. 33

సుగ్రీవు నెడబాసిన వానరశ్రేష్ఠు లరణ్యమందుగాని, కొండలపై గాని, గృహాదులందు
[illegible] 34

మయ్యగచ్ఛతి చేహస్థే ధర్మాత్మానౌ మహారథౌ,
ఆశయా తౌ ధరిష్యేతే వానరాశ్చ మనస్వినః. 39

హస్తాదానో ముఖాదానో నియతో వృక్షమూలికః,
వానప్రస్థో భవిష్యామి హ్యదృష్ట్వా జనకాత్మజామ్. 40

సాగరానూపజే దేశే బహుమూలఫలోదకే,
చితాం కృత్వా ప్రవేక్ష్యామి సమిద్ధ మరణీసుతమ్. 41

ఉపవిష్టస్య వా సమ్యగ్ లింగినీం సాధయిష్యతః,
శరీరం భక్షయిష్యంతి వాయసాః శ్వాపదాని చ . 42

ఇదం మహర్షిభి ర్దృష్టం నిర్యాణ మితి మే మతిః,
సమ్యగాపః ప్రవేక్ష్యామి న చేత్ పశ్యామి జానకీమ్. 43

నే నిటనుండి పోవక, యిచటనే యున్నచో, ధర్మాత్ములు మహారథులగు రామలక్ష్మణులు, మంచి మనస్సుకల వానరులు సీతాదేవిని చూడగల మను ఆశతో

సుజాతమూలా సుభగా కీర్తిమూలా యశస్వినీ,
ప్రభగ్నా చిరరాత్రీయం మమ సీతా మపశ్యతః. 44
తాపసో వా భవిష్యామి నియతో వృక్షమూలికః,
నేతః ప్రతిగమిష్యామి తా మదృష్ట్వాఽసితేక్షణామ్. 45
యదీతః ప్రతిగచ్ఛామి సీతా మనధిగమ్య తామ్,
అంగద స్సహ తై స్సర్వై ర్వానరై ర్న భవిష్యతి. 46
వినాశే బహవో దోషా జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి,
తస్మాత్ ప్రాణాన్ ధరిష్యామి ధ్రువో జీవితసంగమః. 47
ఏవం బహువిధం దుఃఖం మనసా ధారయన్ ముహుః,
నాధ్యగచ్ఛ త్తదా పారం శోకస్య కపికుంజరః. 48

సీతాన్వేషణమున కనువుగా వెన్నెల కాయుటచే సుందరమైనది, హనుమంతుని

రావణం వా వధిష్యామి దశగ్రీవం మహాబలమ్,
కామమస్తు హృతా సీతా ప్రత్యాచీర్ణం భవిష్యతి. 49
అథ వైనం సముత్క్షిప్య ఉపర్యుపరి సాగరమ్,
రామా యోపహరిష్యామి పశుం పశుపతే రివ. 50
ఇతి చింతాం సమాపన్నః సీతా మనధిగమ్య తామ్,
ధ్యానశోకపరీతాత్మా చింతయామాస వానరః. 51
యావత్ సీతాం హి పశ్యామి రామపత్నీం యశస్వినీమ్,
తావ దేతాం పురీం లంకాం విచినోమి పునః పునః. 52
సంపాతివచనా చ్చాపి రామం య ద్యానయా మ్యహమ్,
అపశ్యన్ రాఘవో భార్యాం నిర్దహేత్ సర్వవానరాన్. 53
ఇహైవ నియతాహారో వత్స్యామి నియతేంద్రియః,
న మత్కృతే వినశ్యేయు స్సర్వే తే నరవానరాః. 54

సీత విషయ మట్లుండుగాక. మహాబలుడు, దశగ్రీవుడగు రావణుని వధింతును. దీనిచే వైరమునకు ప్రతీకారము కాగలదు. 49

అశోకవనికా చేయం దృశ్యతే యా మహాద్రుమా,
ఇమా మధిగమిష్యామి న హీయం విచితా మయా. 55
వసూన్ రుద్రాంస్తథాఽఽదిత్యానశ్వినౌ మరుతోఽపి చ,
నమస్కృత్వా గమిష్యామి రక్షసాం శోకవర్ధనః. 56
జిత్వా తు రాక్షసాన్ సర్వా నిక్ష్వాకుకులనందినీమ్,
సంప్రదాస్యామి రామాయ యథా సిద్ధిం తపస్వినే. 57
స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా చింతావగ్రథితేంద్రియః,
ఉదతిష్ఠ న్మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః. 58
నమోఽస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ, దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై,
నమోఽస్తు రుద్రేంద్రయమానిలేభ్యో, నమోఽస్తు చంద్రార్కమరుద్గణేభ్యః
స తేభ్యస్తు నమస్కృత్య సుగ్రీవాయ చ మారుతిః,

ఈ అశోకవనము పెద్ద పెద్ద మ్రానులతో కూడియున్నది. సీత యిం దున్నదేమో చూచెదను. ఈ వన మింతకుముందు నేను వెదకనిదే. 55

వసువులకు, రుద్రులకు, ఆదిత్యులకు, అశ్వినులకు, వాయువునకు నమస్కరించి

దిశ స్సర్వా స్సమాలోక్య హ్యశోకవనికాం ప్రతి. 60

స గత్వా మనసా పూర్వ మశోకవనికాం శుభామ్,
ఉత్తరం చింతయామాస వానరో మారుతాత్మజః. 61

ధ్రువం తు రక్షోబహులా భవిష్యతి వనాకులా,
అశోకవనికా చింత్యా సర్వసంస్కారసంస్కృతా. 62

రక్షిణ శ్చాత్ర విహితా నూనం రక్షంతి పాదపాన్,
భగవానపి సర్వాత్మా నాతిక్షోభం ప్రవాతి వై. 63

సంక్షిప్తోఽయం మయాత్మా చ రామార్థే రావణస్య చ,
సిద్ధిం మే సంవిధాస్యంతి దేవా స్సర్షిగణా స్త్విహ. 64

బ్రహ్మా స్వయంభూ ర్భగవాన్ దేవాశ్చైవ దిశంతు మే,
సిద్ధి మగ్నిశ్చ వాయుశ్చ పురుహూతశ్చ వజ్రభృత్. 65

నమస్కరించి, అశోకవన మెంత విశాలమో తెలియగోరి దిక్కు లన్నియు పరిశీలించెను. 60

హనుమంతు డట్లు ముందుగా మనస్సుచేతనే శుభకరమగు అశోకవనమున ప్రవేశించి (ప్రవేశింపవలెనని మదిలో నిశ్చయించి) అనంతరకర్తవ్య మాలోచించెను. 61

వరుణః పాశహస్తశ్చ సోమాదిత్యౌ తథైవ చ,
అశ్వినౌ చ మహాత్మానౌ మరుత శ్శర్వ ఏవ చ. 66

సిద్ధిం సర్వాణి భూతాని భూతానాం చైవ యః ప్రభుః,
దాస్యంతి మమ యే చాన్యే హ్యదృష్టాః పథి గోచరాః. 67

తదున్నసం పాండురదంత మవ్రణం, శుచిస్మితం పద్మపలాశలోచనమ్,
ద్రక్ష్యే తదార్యావదనం కదా న్వహం, ప్రసన్నతారాధిపతుల్యదర్శనమ్. 68

క్షుద్రేణ పాపేన నృశంసకర్మణా, సుదారుణాలంకృతవేషధారిణా,
బలాభిభూతా హ్యబలా తపస్వినీ, కథం ను మే దృష్టిపథేఽద్య సా భవేత్. 69

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే త్రయోదశః సర్గః

వరుణుడును, సూర్య చంద్రులును, మహాత్ములగు అశ్వినీదేవతలును, మరుత్తులును, శివుడును నాకు కార్యసిద్ధిని కలిగింతురుగాక. 65,66

సకలభూతములును, ఆ భూతములకు ప్రభువు (పూర్వోక్తబ్రహ్మారుద్రాదుల కధిపతి)

14. చతుర్దశః సర్గః

(హనుమ అశోకవనములో సీతను వెదకుట)

స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా మనసా చాధిగమ్య తామ్,
అవప్లుతో మహాతేజాః ప్రాకారం తస్య వేశ్మనః. 1
స తు సంహృష్టసర్వాంగః ప్రాకారస్థో మహాకపిః,
పుష్పితాగ్రాన్ వసంతాదౌ దదర్శ వివిధాన్ ద్రుమాన్. 2
సాలా నశోకాన్ భవ్యాంశ్చ చంపకాంశ్చ సుపుష్పితాన్,
ఉద్దాలకా న్నాగవృక్షాం శ్చూతాన్ కపిముఖా నపి. 3
అథామ్రవణసంఛన్నాం లతాశతసమావృతామ్,
జ్యాముక్త ఇవ నారాచః పుప్లువే వృక్షవాటికామ్. 4
స ప్రవిశ్య విచిత్రాం తాం విహగై రభినాదితామ్,

మహాతేజస్వి యగు హనుమంతు డొకింత తడ వాలోచించి, సీతాదేవిని మదిలో తలంచి, రావణభవనమునుండి అశోకవనప్రాకారమును చేరెను. 1

హనుమంతు డా ప్రాకారముపై కూర్చుండి సర్వాంగములు పులకింపగా. వసంతా

రాజతైః కాంచనై శ్చైవ పాదపై స్సర్వతో వృతామ్. 5
విహగైర్ మృగసంఘైశ్చ విచిత్రాం చిత్రకాననామ్,
ఉదితాదిత్యసంకాశాం దదర్శ హనుమాన్ కపిః. 6
వృతాం నానావిధైర్ వృక్షైః పుష్పోపగఫలోపగైః,
కోకిలైర్ భృంగరాజైశ్చ మత్తైర్నిత్యనిషేవితామ్. 7
ప్రహృష్టమనుజే కాలే మృగపక్షిసమాకులే,
మత్తబర్హిణసంఘుష్టాం నానాద్విజగణాయుతామ్. 8
మార్గమాణో వరారోహాం రాజపుత్రీ మనిందితామ్,
సుఖప్రసుప్తాన్ విహగాన్ బోధయామాస వానరః. 9
ఉత్పతద్భిర్ ద్విజగణైః పక్షై స్సాలా స్సమాహతాః,
అనేకవర్ణా వివిధా ముముచుః పుష్పవృష్టయః. 10

ప్రారంభకాలమున అశోకవనిలో ప్రవేశించెను. ఆ వనము పక్షుల కిలకిలారావములతో
కూడినదై చుట్టును వెండి బంగారు వన్నె చెట్లతో నిండియుండెను. నానావిధపక్షులు

పుష్పావకీర్ణ శ్శుశుభే హనుమాన్ మారుతాత్మజః,
అశోకవనికామధ్యే యథా పుష్పమయో గిరిః. 11
దిశ స్సర్వాః ప్రధావంతం వృక్షషండగతం కపిమ్,
దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని వసంత ఇతి మేనిరే. 12
వృక్షేభ్యః పతితైః పుష్పై రవకీర్ణా పృథగ్విధైః,
రరాజ వసుధా తత్ర ప్రమదేవ విభూషితా. 13
తరస్వినా తే తరవ స్తరసాఽభిప్రకంపితాః,
కుసుమాని విచిత్రాణి ససృజుః కపినా తదా. 14
నిర్ధూతపత్రశిఖరా శ్శీర్ణపుష్పఫలా ద్రుమాః,
నిక్షిప్తవస్త్రాభరణా ధూర్తా ఇవ పరాజితాః. 15
హనూమతా వేగవతా కంపితాస్తే నగోత్తమాః,

వాయుపుత్రు డగు హనుమంతు డా పుష్పములతో నిండినవాడై అశోక వనమధ్యమున పూలకొండ వలె శోభిల్లెను. 11

చెట్ల గుంపులో నుండి అన్ని దిశలకు పరుగెత్తుటచే ...

పుష్పపర్ణఫలా న్యాశు ముముచుః పుష్పశాలినః. 16
విహంగసంఘైర్హీనా స్తే స్కంధమాత్రాశ్రయా ద్రుమాః,
బభూవు రగమా స్సర్వే మారుతేనేవ నిర్ధుతాః. 17
నిర్ధూతకేశీ యువతి ర్యథా మృదితవర్ణకా,
నిష్పీతశుభదంతోష్ఠీ నఖై ర్దంతైశ్చ విక్షతా. 18
తథా లాంగూలహస్తైశ్చ చరణాభ్యాం చ మర్దితా,
బభూ వాశోకవనికా ప్రభగ్నవరపాదపా. 19
మహాలతానాం దామాని వ్యధమ త్తరసా కపిః,
యథా ప్రావృషి వింధ్యస్య మేఘజాలాని మారుతః. 20
స తత్ర మణిభూమీశ్చ రాజతీశ్చ మనోరమాః,
తథా కాంచనభూమీశ్చ దదర్శ విచరన్ కపిః. 21

అవి పూలను, ఆకులను, పండ్లను శీఘ్రమే రాల్చినవి. 16

అట్లు హనుమంతుడు కదల్చిన ఆ వృక్షములు, గాలికి కంపించినవి వలె పక్షి

వాపీశ్చ వివిధాకారాః పూర్ణాః పరమవారిణా,
మహార్హై ర్మణిసోపానై రుపపన్నా స్తత స్తతః. 22

ముక్తాప్రవాళసికతాః స్ఫాటికాంతరకుట్టిమాః,
కాంచనై స్తరుభి శ్చిత్రై స్తీరజై రుపశోభితాః. 23

ఫుల్లపద్మోత్పలవనా శ్చక్రవాకోపకూజితాః,
నత్యూహరుతసంఘుష్టా హంససారసనాదితాః. 24

దీర్ఘాభిర్ ద్రుమయుక్తాభి స్సరిద్భిశ్చ సమంతతః,
అమృతోపమతోయాభి శ్శివాభి రుపసంస్కృతాః. 25

లతాశతై రవతతా స్సంతానకుసుమావృతాః,
నానాగుల్మావృతఘనాః కరవీరకృతాంతరాః. 26

అట్లే నిర్మలజలములు కల పలు ఆకృతులు కల దిగుడుబావులను హనుమ చూచెను. అవి యట నట అనర్ఘములు, మణిఖచితములగు సోపానములతో కూడియుండెను.

22

తతోఽమ్బుధరసంకాశం ప్రవృద్ధశిఖరం గిరిమ్,
విచిత్రకూటం కూటైశ్చ సర్వతః పరివారితమ్. 27
శిలాగృహై రవతతం నానావృక్షై స్సమావృతమ్,
దదర్శ హరిశార్దూలో రమ్యం జగతి పర్వతమ్. 28
దదర్శ చ నగా త్తస్మా న్నదీం నిపతితాం కపిః,
అంకాదివ సముత్పత్య ప్రియస్య పతితాం ప్రియామ్. 29
జలే నిపతితాగ్రైశ్చ పాదపై రుపశోభితామ్,
వార్యమాణామివ క్రుద్ధాం ప్రమదాం ప్రియబంధుభిః. 30
పున రావృత్తతోయాం చ దదర్శ స మహాకపిః,
ప్రసన్నామివ కాంతస్య కాంతాం పునరుపస్థితామ్. 31
తస్యాదూరాత్ స పద్మిన్యో నానాద్విజగణాయుతాః,
దదర్శ హరిశార్దూలో హనుమాన్ మారుతాత్మజః. 32

హనుమంతు డట నొక సుందరపర్వతమును చూచెను. దాని శిఖరములు చాల ఎత్తుగా నుండి, విచిత్రములై ఎల్లెడల వ్యాపించెను. ఆ కొండ మేఘమువలె నుండెను.
27,28

కృత్రిమాం దీర్ఘికాం చాపి పూర్ణాం శీతేన వారిణా,
మణిప్రవరసోపానాం ముక్తాసికతశోభితామ్. 33

వివిధైర్ మృగసంఘైశ్చ విచిత్రాం చిత్రకాననామ్,
ప్రాసాదై స్సుమహద్భిశ్చ నిర్మితై ర్విశ్వకర్మణా. 34

కాననైః కృత్రిమైశ్చాపి సర్వత స్సమలంకృతామ్. 35

యే కేచిత్ పాదపా స్తత్ర పుష్పోపగఫలోపగాః,
సచ్ఛత్రా స్సవితర్దీకా స్సర్వే సౌవర్ణవేదికాః. 36

లతాప్రతానై ర్బహుభిః పర్ణైశ్చ బహుభి ర్వృతామ్,
కాంచనీం శింశుపా మేకాం దదర్శ హనుమాన్ కపిః.
వృతాం హేమమయీభిస్తు వేదికాభి స్సమంతతః. 37

సోఽపశ్య ద్భూమిభాగాంశ్చ గర్తప్రస్రవణాని చ,
సువర్ణవృక్షా నపరాన్ దదర్శ శిఖిసన్నిభాన్. 38

హనుమంతు దచట చల్లని నీటితో నిండినది, శ్రేష్ఠములగు మణులు పొదుగబడిన మెట్లు గలది, ముత్యముల ఇసుకతో శోభిల్లునది, అనేక పశు సమూహములతో

తేషాం ద్రుమాణాం ప్రభయా మేరో రివ దివాకరః,
అమన్యత తదా వీరః కాంచనోఽ స్మీతి వానరః. 39

తాం కాంచనై స్తరుగణై ర్మారుతేన చ వీజితామ్,
కింకిణీశతనిర్ఘోషాం దృష్ట్వా విస్మయ మాగమత్. 40

స పుష్పితాగ్రాం రుచిరాం తరుణాంకురపల్లవామ్,
తామారుహ్యా మహాబాహు శ్శింశుపాం పర్ణసంవృతామ్. 41

ఇతో ద్రక్ష్యామి వైదేహీం రామదర్శనలాలసామ్,
ఇతశ్చేతశ్చ దుఃఖార్తాం సంపతంతీం యదృచ్ఛయా. 42

అశోకవనికా చేయం దృఢం రమ్యా దురాత్మనః,
చంపకై శ్చందనైశ్చాపి వకుళైశ్చ విభూషితా. 43

ఇయం చ నళినీ రమ్యా ద్విజసంఘనిషేవితా,
ఇమాం సా రామమహిషీ నూన మేష్యతి జానకీ. 44

హనుమ తాను బంగారు దేహము కలవాడనని తలంచెను. 39

ఆయన బంగారు చెటతో కూడినదియు, వాయువుచే వీచబడినదియు, అనేకములగు

సా రామా రామమహిషీ రాఘవస్య ప్రియా సతీ,
వనసంచారకుశలా నూన మేష్యతి జానకీ. 45

అథవా మృగశాబాక్షీ వనస్యాస్య విచక్షణా,
వనమేష్యతి సార్యేహ రామచింతానుకర్శితా. 46

రామశోకాభిసంతప్తా సా దేవీ వామలోచనా,
వనవాసే రతా నిత్య మేష్యతే వనచారిణీ. 47

వనేచరాణాం సతతం నూనం స్పృహయతే పురా,
రామస్య దయితా భార్యా జనకస్య సుతా సతీ. 48

సంధ్యాకాలమనా శ్యామా ధ్రువమేష్యతి జానకీ,
నదీం చేమాం శివజలాం సంధ్యార్థే వరవర్ణినీ. 49

తస్యా శ్చాప్యనురూపేయ మశోకవనికా శుభా,

రాముని ఇల్లాలు, ఆయనకు ప్రియము గూర్చునది, అడవిలో తిరుగుటలో నేర్పుగలదగుటచే జానకి తప్పక యిట కేతెంచును. 45

లేగా లేడిపిల్ల చూపులవంటి చూపులు కలది. ఈ విహారమునకు తగిన ఎరుక

శుభా యా పార్థివేంద్రస్య పత్నీ రామస్య సమ్మతా. 50
యది జీవతి సా దేవీ తారాధిపనిభాననా,
ఆగమిష్యతి సావశ్య మిమాం శివజలాం నదీమ్. 51
ఏవం తు మత్వా హనుమా న్మహాత్మా
ప్రతీక్షమాణో మనుజేంద్రపత్నీమ్,
అవేక్షమాణశ్చ దదర్శ సర్వం
సుపుష్పితే పర్ణఘనే నిలీనః. 52

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే చతుర్దశః సర్గః.

రాజశ్రేష్ఠుడగు రామునకు పత్ని, తన శుభాచరణముచే భర్తృసమ్మతయు అగు సీత కీ శుభమగు అశోకవనము తగియున్నది. 50

15. పంచదశః సర్గః

(హనుమంతు డశోకవనమందు సీతను దర్శించుట)

స వీక్షమాణ స్తత్రస్థో మార్గమాణశ్చ మైథిలీమ్,
అవేక్షమాణశ్చ మహీం సర్వాం తా మన్వవైక్షత. 1

సంతానకలతాభిశ్చ పాదపై రుపశోభితామ్,
దివ్యగంధరసోపేతాం సర్వత స్సమలంకృతామ్. 2

తాం స నందనసంకాశాం మృగపక్షిభి రావృతామ్,
హర్మ్యప్రాసాదసంబాధాం కోకిలాకులనిస్వనామ్. 3

కాంచనోత్పలపద్మాభి ర్వాపీభి రుపశోభితామ్,
బహ్వాసనకుథోపేతాం బహుభూమిగృహాయుతామ్. 4

సర్వర్తుకుసుమై రమ్యాం ఫలవద్భిశ్చ పాదపైః,

హనుమంతు డా శింశుపావృక్షముపై గూర్చుండి, యటనుండి సీతను వెదకుచు భూమిపై నలుదిక్కుల తన దృష్టిని ప్రసరింపజేసెను. 1

పుష్పితానా మశోకానాం శ్రియా సూర్యోదయప్రభామ్,
ప్రదీప్తామివ తత్రస్థో మారుతి స్సముదైక్షత. 5
నిష్పత్రశాఖాం విహగైః క్రియమాణా మివాసకృత్. 6
వినిష్పతద్భి శ్శతశ శ్చిత్రైః పుష్పావతంసకైః,
ఆమూలపుష్పనిచితై రశోకై శ్శోకనాశనైః. 7
పుష్పభారాతిభారైశ్చ స్పృశద్భిరివ మేదినీమ్,
కర్ణికారైః కుసుమితైః కింశుకైశ్చ సుపుష్పితైః. 8
స దేశః ప్రభయా తేషాం ప్రదీప్త ఇవ సర్వతః. 9
పున్నాగా స్సప్తపర్ణాశ్చ చంపకోద్దాలకా స్తథా,
వివృద్ధమూలా బహవ శ్శోభంతే స్మ సుపుష్పితాః. 10

యుండెను. ఎర్రగా పూసిన అశోకముల శోభచే సూర్యోదయకాంతి కల ఆ వనము
వెలుగుచున్నదో అన్నట్లు ఉండగా హనుమంతుడు చూచెను. 5
మాటిమాటికి ఱెక్కలను విదలించుకొను వందలాది పక్షు లీ అశోకవనమును

శాతకుంభనిభాః కేచిత్ కేచి దగ్నిశిఖోపమాః,
నీలాంజననిభాః కేచి త్తత్రాశోకా స్సహస్రశః. 11
నందనం వివిధోద్యానం చిత్రం చైత్రరథం యథా,
అతివృత్త మివాచింత్యం దివ్యం రమ్యం శ్రియా వృతమ్.
ద్వితీయమివ చాకాశం పుష్పజ్యోతిర్గణాయుతమ్. 12
పుష్పరత్నశతై శ్చిత్రం పంచమం సాగరం యథా,
సర్వర్తుపుష్పై ర్నిచితం పాదపై ర్మధుగంధిభిః. 13
నానానినాదై రుద్యానం రమ్యం మృగగణై ర్ద్విజైః,
అనేకగంధప్రవహం పుణ్యగంధం మనోరమమ్.
శైలేంద్రమివ గంధాఢ్యం ద్వితీయం గంధమాదనమ్. 14
అశోకవనికాయాం తు తస్యాం వానరపుంగవః,

ఆ యశోకపుష్పములలో కొన్ని బంగారు వన్నె, కొన్ని అగ్నిజ్వాల వర్ణము, కొన్ని కాటుక రంగు కలిగియుండెను. అవి వేల సంఖ్యలో నుండెను. వానితో నా యశోకవన...

స దదర్శావిదూరస్థం చైత్యప్రాసాద ముచ్ఛ్రితమ్, 15
మధ్యే స్తంభసహస్రేణ స్థితం కైలాసపాండురమ్,
ప్రవాళకృతసోపానం తప్తకాంచనవేదికమ్. 16
ముష్ణంత మివ చక్షూంషి ద్యోతమాన మివ శ్రియా,
విమలం ప్రాంశుభావత్వా దుల్లిఖంత మివాంబరమ్. 17
తతో మలినసంవీతాం రాక్షసీభి స్సమావృతామ్,
ఉపవాసకృశాం దీనాం నిశ్వసంతీం పునః పునః,
దదర్శ శుక్లపక్షాదౌ చంద్రరేఖా మివామలామ్. 18
మందం ప్రఖ్యాయమానేన రూపేణ రుచిరప్రభామ్,
పినద్ధాం ధూమజాలేన శిఖామివ విభావసోః. 19

చూచెను. అది వేయి స్తంభములు కలిగి, మిక్కిలి ఎత్తైనదై, కైలాసపర్వతమువలె తెల్లనై ప్రకాశించు చుండెను. ఆ భవనపు మెట్లు పగడములతో పొదుగబడెను. వేదికలు

పీతే నైకేన సంవీతాం క్లిష్టే నోత్తమవాససా,
సపంకా మనలంకారాం విపద్మామివ పద్మినీమ్. 20

వ్రీళితాం దుఃఖసంతప్తాం పరిమ్లానాం తపస్వినీమ్,
గ్రహే ణాంగారకే ణేవ పీడితా మివ రోహిణీమ్. 21

అశ్రుపూర్ణముఖీం దీనాం కృశా మనశనేన చ,
శోకధ్యానపరాం దీనాం నిత్యం దుఃఖపరాయణామ్. 22

ప్రియం జన మపశ్యంతీం పశ్యంతీం రాక్షసీగణమ్,
స్వగణేన మృగీం హీనాం శ్వగణాభివృతా మివ. 23

నీలనాగాభయా వేణ్యా జఘనం గత యైకయా,
నీలయా నీరదాపాయే వనరాజ్యా మహీమివ. 24

జీర్ణమై పసుపు పచ్చని యొకే ప్రధానవస్త్రము ధరించినదై , శరీరమునకు సంస్కారములు (స్నానము మొ॥) లేమిచే భూమినుండి యావిర్భవించినదో యన్నటులు మురికి గల్గి, ఆభరణములు

సుఖార్హాం దుఃఖసంతప్తాం వ్యసనానా మకోవిదామ్,
తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీ మధికం మలినాం కృశామ్,
తర్కయామాస సీతేతి కారణై రుపపాదిభిః. 25
హ్రియమాణా తదా తేన రక్షసా కామరూపిణా,
యథారూపా హి దృష్టా వై తథారూపేయ మంగనా. 26
పూర్ణచంద్రాననాం సుభ్రూం చారువృత్తపయోధరామ్,
కుర్వంతీం ప్రభయా దేవీం సర్వా వితిమిరా దిశః. 27
తాం నీలకేశీం బింబోష్ఠీం సుమధ్యాం సుప్రతిష్ఠితామ్,
సీతాం పద్మపలాశాక్షీం మన్మథస్య రతిం యథా. 28
ఇష్టాం సర్వస్య జగతః పూర్ణచంద్రప్రభామివ,

రాజపుత్రి యగుటచే, సుఖము లనుభవింపదగియు దుఃఖ మనుభవించుచున్నదియు, మున్నెన్నడు కష్టముల నెఱుగనిదియు, విశాలనేత్రములు కలదియు, మిగుల మలినయై చిక్కియున్న ఆమెను హనుమంతుడు చూచి యుక్తియుక్తములగు చెప్పబోవు కారణములచే

భూమౌ సుతను మాసీనాం నియతామివ తాపసీమ్. 29
నిశ్శ్వాసబహులాం భీరుం భుజగేంద్రవధూమివ. 30
శోకజాలేన మహతా వితతేన న రాజతీమ్,
సంసక్తాం ధూమజాలేన శిఖామివ విభావసోః. 31
తాం స్మృతీమివ సందిగ్ధా మృద్ధిం నిపతితా మివ,
విహతామివ చ శ్రద్ధా మాశాం ప్రతిహతామివ. 32
సోపసర్గాం యథా సిద్ధిం బుద్ధిం సకలుషామివ,
అభూతే నాపవాదేన కీర్తిం నిపతితా మివ. 33
రామోపరోధవ్యథితాం రక్షోహరణకర్శితామ్,
అబలాం మృగశాబాక్షీం వీక్షమాణాం తత స్తతః. 34
బాష్పాంబుపరిపూర్ణేన కృష్ణవక్రాక్షిపక్ష్మణా,

ప్రీతిపాత్రురాలై, సుందరరూపముకలదై తపస్విని వలె నియమవతియై, భూమిపై కూర్చుండి, భయముతో నిట్టూర్చుచు సర్పరాజకన్యవలె నుండెను. 29,30

వదనే నాప్రసన్నేన నిఃశ్వసంతీం పునః పునః. 35
మలపంకధరాం దీనాం మండనార్హా మమండితామ్,
ప్రభాం నక్షత్రరాజస్య కాలమేఘై రివావృతామ్. 36
తస్య సందిదిహే బుద్ధి ర్ముహు స్సీతాం నిరీక్ష్య తు,
ఆమ్నాయానా మయోగేన విద్యాం ప్రశిథిలా మివ. 37
దుఃఖేన బుబుధే సీతాం హనుమా ననలంకృతామ్,
సంస్కారేణ యథా హీనాం వాచమర్థాంతరం గతామ్. 38
తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీం రాజపుత్రీ మనిందితామ్,
తర్కయామాస సీతేతి కారణై రుపపాదిభిః. 39
వైదేహ్యా యాని చాంగేషు తదా రామోఽ న్వకీర్తయత్,

ఆమె మాటిమాటికి నిట్టూర్చుచుండెను. 35

ఆమె శరీరము మురికిగా నుండెను. ముఖమున దైన్య ముట్టిపడుచుండెను. అలంకరించు కొనదగియు నామె యలంకరించుకొనలేదు. ఇటామె కారుమేఘములు

తాన్యాభరణజాలాని శాఖాశోభీ న్యలక్షయత్. 40

సుకృతౌ కర్ణవేష్టౌ చ శ్వదంష్ట్రౌ చ సుసంస్థితౌ,
మణివిద్రుమచిత్రాణి హస్తే ష్వాభరణాని చ. 41

శ్యామాని చిరయుక్తత్వా త్తథా సంస్థానవంతి చ,
తాన్యేవైతాని మన్యేఽహం యాని రామోఽన్వకీర్తయత్. 42

తత్ర యా న్యవహీనాని తా న్యహం నోపలక్షయే,
యాన్యస్యా నావహీనాని తానీమాని న సంశయః. 43

పీతం కనకపట్టాభం స్రస్తం తద్వసనం శుభమ్,
ఉత్తరీయం నగాసక్తం తదా దృష్టం ప్లవంగమైః. 44

భూషణాని చ ముఖ్యాని దృష్టాని ధరణీతలే,
అనయై వాపవిద్ధాని స్వనవంతి మహాంతి చ. 45

యాభరణము లున్నటులు వర్ణించెనో వానిని హనుమ చెట్టుకొమ్మలపై వ్రేలాడుచున్న వానినిగా చూచెను.

ఇదం చిరగృహీతత్వా ద్వసనం క్లిష్టవత్తరమ్,
తథాఽపి నూనం తద్వర్ణం తథా శ్రీమద్యథేతరత్. 46
ఇయం కనకవర్ణాంగీ రామస్య మహిషీ ప్రియా,
ప్రణష్టాఽపి సతీ యాఽస్య మనసో న ప్రణశ్యతి. 47
ఇయం సా యత్కృతే రామ శ్చతుర్భిః పరితప్యతే,
కారుణ్యే నానృశంస్యేన శోకేన మదనేన చ. 48
స్త్రీ ప్రణష్టేతి కారుణ్యా దాశ్రితే త్యానృశంస్యతః,
పత్నీ నష్టేతి శోకేన ప్రియేతి మదనేన చ. 49
అస్యా దేవ్యా యథా రూప మంగప్రత్యంగసౌష్ఠవమ్,
రామస్య చ యథారూపం తస్యేయ మసితేక్షణా. 50
అస్యా దేవ్యా మన స్తస్మిం స్తస్య చాస్యాం ప్రతిష్ఠితమ్,

ఈమె చిరకాలము కట్టుకొనుటచే చీర మిక్కిలి నలిగియున్నది. అయినను దీని కాంతి ఋశ్యమూకముపై విడచిన ఉత్తరీయపు కాంతిని పోలియున్నది. 46

తేనేయం స చ ధర్మాత్మా ముహూర్తమపి జీవతి. 51
దుష్కరం కృతవాన్ రామో హీనో యదనయా ప్రభుః,
ధారయ త్యాత్మనో దేహం న శోకే నావసీదతి. 52
దుష్కరం కురుతే రామో య ఇమాం మత్తకాశినీమ్,
సీతాం వినా మహాబాహు ర్ముహూర్తమపి జీవతి. 53
ఏవం సీతాం తదా దృష్ట్వా హృష్టః పవనసంభవః,
జగామ మనసా రామం ప్రశశంస చ తం ప్రభుమ్. 54

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే పంచదశః సర్గః.

స్థిరమై యున్నది. కావుననే వారిట్లు ఒకరిపై నొకరు ఆశలు పెంచుకొని క్షణకాలమైనను జీవించగలుగుచున్నారు. 51

రాముడు సీత లేకున్నను దేహము ధరించియున్నాడు. (సీత అపహృతయైన కావున

16. షోడశః సర్గః

(సీతాదేవి దుర్దశను చూచి హనుమంతుడు విలపించుట)

ప్రశస్య తు ప్రశస్తవ్యాం సీతాం తాం హరిపుంగవః,
గుణాభిరామం రామం చ పున శ్చింతాపరో ఽభవత్. 1

స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా బాష్పపర్యాకులేక్షణః,
సీతా మాశ్రిత్య తేజస్వీ హనుమాన్ విలలాప హ. 2

మాన్యా గురువినీతస్య లక్ష్మణస్య గురుప్రియా,
యది సీతాఽపి దుఃఖార్తా కాలో హి దురతిక్రమః. 3

రామస్య వ్యవసాయజ్ఞా లక్ష్మణస్య చ [1]ధీమతః,

వానరశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతు డట్లు ప్రశంసింపదగిన సీతాదేవిని, గుణాభిరాము డగు రాముని కొనియాడి మఱల నిట్లు చింతాక్రాంతుడయ్యెను. 1

పరాక్రమశాలి యగు హనుమంతుడు సీతను గూర్చి యొకింతతడ వాలోచించి కన్నీరు కనుల నిండగా నిట్లు విలపించెను. 2

'గురువులచే సుశిక్షితుడైన లక్ష్మణునకు పూజింపదగినది, రామునకు ప్రియురాలు అయిన సీతయు యిట్లు దుఃఖపీడితురా లగుటి చూడగా కాల మెవ్వరికిని అతిక్రమింపరానిదని స్పష్టము. (జగద్రక్షకులగు రామలక్ష్మణులు రక్షించుచున్నను సీతాదేవి కిట్టి దుఃఖము కలిగె ననగా కాల మెట్లు బలవత్తరమో తెలియును.) 3

... మను' (ఇది నాకు వ్రతము), 'అప్యహం జీవితం జహ్యామ్' (నేను ...

నాత్యర్థం క్షుభ్యతే దేవీ గంగేవ జలదాగమే. 4

[1]తుల్యశీలవయోవృత్తాం తుల్యాభిజనలక్షణామ్,
రాఘవోఽర్హతి వైదేహీం తం చేయ మసితేక్షణా. 5

తాం దృష్ట్వా నవహేమాభాం లోకకాంతా మివ శ్రియమ్,

రాముని నిశ్చయమును, ధీమంతుడగు లక్ష్మణుని కర్తవ్యనిష్ఠను ఎఱిగిన దగుటచే తానెట్టి ప్రయత్నము చేయక వర్షర్తువులో గంగానది పొంగి పొఱలవలసియున్నను కలతచెందనట్లు ఎంతమాత్రము కలవరపడుటలేదు. 4

స్వభావము, వయస్సు, నడవడి, వంశము, సాముద్రిక లక్షణములు తనతో సహగముగ కల ఈ నల్లని కన్నుల సీత రామునకును, రాము డీమెకును తగియున్నారు. 5

జగామ మనసా రామం వచనం చేద మబ్రవీత్. 6
అస్యా హేతో ర్విశాలాక్ష్యా హతో వాలీ మహాబలః,
రావణప్రతిమో వీర్యే కబంధశ్చ నిపాతితః. 7
విరాధశ్చ హత స్సంఖ్యే రాక్షసో భీమవిక్రమః,
వనే రామేణ విక్రమ్య మహేంద్రేణేవ శంబరః. 8
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్,
నిహతాని జనస్థానే శరై రగ్నిశిఖోపమైః. 9
ఖరశ్చ నిహత స్సంఖ్యే త్రిశిరాశ్చ నిపాతితః,
దూషణశ్చ మహాతేజా రామేణ విదితాత్మనా. 10
ఐశ్వర్యం వానరాణాం చ దుర్లభం వాలిపాలితమ్,
అస్యా నిమిత్తే సుగ్రీవః ప్రాప్తవాన్ లోకసత్కృతమ్. 11

తానిట్లు భావించెను. 6

విశాలములైన కన్నులు గల యీమెకొరకే రాముడు మహాబలుడగు వాలిని పరిమార్చినాడు. పరాక్రమమున రావణునకు సాటియైన కబంధుని చంపినాడు. 7

అడవిలో తనతో తలపడిన భీకర పరాక్రమముగల విరాధు డను రాక్షసునికూడ ఈమె రాముడు దేవేంద్రుడు శంబరుని చంపినట్లు సంహారించినాడు. 8

సాగరశ్చ మయా క్రాంతః శ్రీమాన్ నదనదీపతిః,
అస్యా హేతో ర్విశాలాక్ష్యాః పురీ చేయం నిరీక్షితా. 12
యది రామ స్సముద్రాంతాం మేదినీం పరివర్తయేత్,
అస్యాః కృతే జగచ్చాపి యుక్తమిత్యేవ మే మతిః. 13
రాజ్యం వా త్రిషు లోకేషు సీతా వా జనకాత్మజా,
త్రైలోక్యరాజ్యం సకలం సీతాయా నాప్నుయాత్ కలామ్. 14
ఇయం సా ధర్మశీలస్య మైథిలస్య మహాత్మనః,
సుతా జనకరాజస్య సీతా భర్తృదృఢవ్రతా. 15
ఉత్థితా మేదినీం భిత్త్వా క్షేత్రే హలముఖక్షతే,
పద్మరేణునిభైః కీర్ణా శుభైః కేదారపాంసుభిః. 16
విక్రాంత స్యార్యశీలస్య సంయుగే ష్వనివర్తినః,

విశాలనయనములు గల ఈమె నిమిత్తమే శ్రీమంతుడు, నదములకు నదులకును పతియగు సముద్రుని దాటివచ్చి నే నీ పురము జూచితిని. 12

ఈమెకొరకై రాముడు సముద్రము వరకు వ్యాపించిన సకలధరిత్రిని తలక్రిందులు చేసినను లేదా ప్రపంచమునే తలక్రిందులు చేసినను యుక్తమే యని నా అభిప్రాయము.

ముల్లోకముల ఆధిపత్యమూ లేక జనకుని కూతురగు సీతయా గొప్పదని

స్నుషా దశరథ స్యైషా జ్యేష్ఠా రాజ్ఞో యశస్వినీ. 17
ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య రామస్య విదితాత్మనః,
ఇయం సా దయితా భార్యా రాక్షసీవశ మాగతా. 18
సర్వాన్ భోగాన్ పరిత్యజ్య భర్తృస్నేహబలాత్కృతా,
అచింతయిత్వా దుఃఖాని ప్రవిష్టా నిర్జనం వనమ్. 19
సంతుష్టా ఫలమూలేన భర్తృశుశ్రూషణే రతా,
యా పరాం భజతే ప్రీతిం వనేఽపి భవనే యథా. 20
సేయం కనకవర్ణాంగీ నిత్యం సుస్మితభాషిణీ,
సహతే యాతనా మేతా మనర్థానా మభాగినీ. 21
ఇమాం తు శీలసంపన్నాం ద్రష్టు మర్హతి రాఘవః,
రావణేన ప్రమథితాం ప్రపామివ పిపాసితః. 22

దశరథమహారాజున కీ యశోవతి యగు జానకి పెద్దకోడలు. 17

ధర్మజ్ఞుడు, కృతజ్ఞుడు, ప్రశస్తబుద్ధిశాలి రామునకు ప్రియపత్ని యగు ఈమె రాక్షసస్త్రీలకు చిక్కినది. 18

అస్యా నూనం పునర్లాభా ద్రాఘవః ప్రీతి మేష్యతి,
రాజా రాజ్యపరిభ్రష్టః పునః ప్రాప్యేవ మేదినీమ్. 23

కామభోగైః పరిత్యక్తా హీనా బంధుజనేన చ,
ధారయ త్యాత్మనో దేహం తత్సమాగమకాంక్షిణీ. 24

నైషా పశ్యతి రాక్షస్యో నేమాన్ పుష్పఫలద్రుమాన్,
ఏకస్థహృదయా నూనం రామమే వానుపశ్యతి. 25

భర్తా నామ పరం నార్యా భూషణం భూషణాదపి,
ఏషా తు రహితా తేన భూషణార్హా న శోభతే. 26

దుష్కరం కురుతే రామో హీనో యదనయా ప్రభుః,
ధారయ త్యాత్మనో దేహం న దుఃఖే నావసీదతి. 27

ఇమా మసితకేశాంతాం శతపత్రనిభేక్షణామ్,

పోగొట్టుకొనిన రాజ్యమును తిరిగి సంపాదించిన రాజువలె యీమె లభించుటచే రాముడు తప్పక ప్రీతి నొందును. 23

స్రక్చందనాదిభోగములు విడచి, బంధువులకు దూరమైన యీమె రామసమాగమమునే కోరుచు ప్రాణములు నిలుపుకొనుచున్నది. 24

సుఖార్హాం దుఃఖితాం దృష్ట్వా నుమాపి వ్యథితం మనః. 28

క్షితిక్షమా పుష్కరసన్నిభాక్షీ
యా రక్షితా రాఘవలక్ష్మణాభ్యామ్,
సా రాక్షసీభి ర్వికృతేక్షణాభి
స్సంరక్ష్యతే సంప్రతి వృక్షమూలే. 29

హిమహతనళినీవ నష్టశోభా, వ్యసనపరంపరయా నిపీడ్యమానా,
సహచరరహితేవ చక్రవాకీ, జనకసుతా కృపణాం దశాం ప్రపన్నా.

అస్యా హి పుష్పావనతాగ్రశాఖా
శ్శోకం దృఢం వై జనయం త్యశోకాః,
హిమవ్యపాయేన చ మందరశ్మి
రభ్యుత్థితో నైకసహస్రరశ్మిః. 31

లనుభవింపదగినది యగు ఈమె దుఃఖితయై యుంచుట చూడగా ఈమెను పూర్వము చూచి యెరుగని నా వంటి వాని మనస్సు కూడ వ్యథ జెందినది. (పరమదయాళువగు రాముని విషయము వేఱుగా చెప్పవలెనా?) 28

సహనమున భూదేవిని పోలినది, కమలనయన యగు ఎవ్వతెను రామలక్ష్మణులు

ఇత్యేవ మర్థం కపి రన్వవేక్ష్య, సీతేయ మిత్యేవ నివిష్టబుద్ధిః,
సంశ్రిత్య తస్మి న్నిషసాద వృక్షే, బలీ హరీణా మృషభ స్తరస్వీ. 32

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే షోడశః సర్గః.

అని యిట్లు బలిష్ఠుడు, వానరశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతు డన్ని విషయములను చక్కగా గమనించి, ఈమె సీతయే యని నిశ్చయించి, యా శింశుపావృక్షముపై కూర్చుండెను. 32

17. సప్తదశః సర్గః

(హనుమంతుడు సీతాదర్శనముచే సంతుష్టుడగుట)

తతః కుముదషండాభో నిర్మలో నిర్మలం స్వయమ్,
ప్రజగామ నభ శ్చంద్రో హంసో నీల మివోదకమ్. 1

సాచివ్యమివ కుర్వన్ స ప్రభయా నిర్మలప్రభః,
చంద్రమా రశ్మిభి శ్శీతై స్సిషేవే పవనాత్మజమ్. 2

స దదర్శ తత స్సీతాం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్,
శోకభారైరివ న్యస్తాం భారై ర్నావ మివాంభసి. 3

దిదృక్షమాణో వైదేహీం హనుమా న్మారుతాత్మజః,
స దదర్శావిదూరస్థా రాక్షసీ ర్ఘోరదర్శనాః. 4

అటు పిమ్మట తెల్లకలువల సమూహము వలె ప్రకాశించుచు నిర్మలుడగు చంద్రుడు, హంస నల్లని జలములోనికి పోవునట్లు నిర్మలాకాశములోనికి పోయెను. 1

నిర్మలమగు కాంతి గల చంద్రుడు తన కాంతితో సాహాయ్యము చేయుచున్న

ఏకాక్షీ మేకకర్ణాం చ కర్ణప్రావరణాం తథా,
అకర్ణాం శంకుకర్ణాం చ మస్తకోచ్ఛ్వాసనాసికామ్. 5
అతికాయోత్తమాంగీం చ తనుదీర్ఘశిరోధరామ్,
ధ్వస్తకేశీం తథాకేశీం కేశకంబళధారిణీమ్. 6
లంబకర్ణలలాటాం చ లంబోదరపయోధరామ్,
లంబోష్ఠీం చుబుకోష్ఠీం చ లంబాస్యాం లంబజానుకామ్. 7
హ్రస్వాం దీర్ఘాం తథా కుబ్జాం వికటాం వామనాం తథా,
కరాళాం భుగ్నవక్త్రాం చ పింగాక్షీం వికృతాననామ్. 8
వికృతాః పింగళాః కాలీః క్రోధనాః కలహప్రియాః,
కాలాయసమహాశూలకూటముద్గరధారిణీః. 9
వరాహమృగశార్దూలమహిషాజశివాముఖీః,
గజోష్ట్రహయపాదీశ్చ నిఖాతశిరసోఽపరాః. 10

తల గలది, సన్ననై, పొడవైన మెడగలది, స్వల్పముగ జుట్టు కలది, వెంద్రుకలే లేనిది, కంబళివలె నున్న వెంద్రుకలు కలది, వ్రేలాడు చెవులు-నొసలు కలది, వ్రేలాడు పొట్ట-స్తనములు కలది, వ్రేలాడు పెదవులు కలది, గడము నందు పెదవులు కలది

ఏకహస్తైకపాదాశ్చ ఖరకర్ణ్యశ్వకర్ణికాః,
గోకర్ణీ ర్హస్తికర్ణీశ్చ హరికర్ణీ స్తథాపరాః. 11

అనాసా అతినాసాశ్చ తిర్యఙ్నాసా వినాసికాః,
గజసన్నిభనాసాశ్చ లలాటోచ్ఛ్వాసనాసికాః. 12

హస్తిపాదా మహాపాదా గోపాదాః పాదచూళికాః,
అతిమాత్రశిరోగ్రీవా అతిమాత్రకుచోదరీః. 13

అతిమాత్రాస్యనేత్రాశ్చ దీర్ఘజిహ్వానఖా స్తథా,
అజాముఖీ ర్హస్తిముఖీ ర్గోముఖీ స్సూకరీముఖీః. 14

హయోష్ట్రఖరవక్త్రాశ్చ రాక్షసీ ర్ఘోరదర్శనాః,
శూలముద్గరహస్తాశ్చ క్రోధనాః కలహప్రియాః. 15

ధరించువారును, వంది మొగమువారును, లేడిమొగము గలవారును
పులిమొగమువారును, ఎనుబోతు మొగమువారును, మేకమొగమువారును
... ఒంటికాళ్ళవారును

కరాళా ధూమ్రకేశీశ్చ రాక్షసీ ర్వికృతాననాః,
పిబంతీ స్సతతం పానం సదా మాంససురాప్రియాః. 16
మాంసశోణితదిగ్ధాంగీ ర్మాంసశోణితభోజనాః,
తా దదర్శ కపిశ్రేష్ఠో రోమహర్షణదర్శనాః.
స్కంధవంత ముపాసీనాః పరివార్య వనస్పతిమ్. 17
తస్యాధస్తాచ్చ తాం దేవీం రాజపుత్రీ మనిందితామ్,
లక్షయామాస లక్ష్మీవాన్ హనుమాన్ జనకాత్మజామ్. 18
నిష్ప్రభాం శోకసంతప్తాం మలసంకులమూర్ధజామ్,
క్షీణపుణ్యాం చ్యుతాం భూమౌ తారాం నిపతితామివ. 19
చారిత్రవ్యపదేశాఢ్యాం భర్తృదర్శనదుర్గతామ్,

భయంకరముగ కనిపించువారును, శూలములు, ఇనుపగుదియలు చేత ధరించినవారును, కోపస్వభావులును. కలహప్రియులును. పెద దంతములు కలవారును. నలుపు ఎఱుపుల

భూషణై రుత్తమైర్హీనాం భర్తృవాత్సల్యభూషణామ్. 20
రాక్షసాధిపసంరుద్ధాం బంధుభిశ్చ వినాకృతామ్,
వియూథాం సింహసంరుద్ధాం బద్ధాం గజవధూమివ. 21
చంద్రరేఖాం పయోదాంతే శారదాభ్రై రివావృతామ్,
క్లిష్టరూపా మసంస్పర్శా దయుక్తామివ వల్లకీమ్. 22
సీతాం భర్తృవశే యుక్తా మయుక్తాం రాక్షసీవశే,
అశోకవనితామధ్యే శోకసాగర మాప్లుతామ్. 23
తాభిః పరివృతాం తత్ర సగ్రహామివ రోహిణీమ్,
దదర్శ హనుమాన్ దేవీం లతా మకుసుమా మివ. 24
సా మలేన చ దిగ్ధాంగీ వపుషా చాప్యలంకృతా,
మృణాళీ పంకదిగ్ధేవ విభాతి న విభాతి చ. 25

కలదియు, రావణుడు నిరోధించినదియు, బంధువులకు దూరమైనదియు అయి తన గుంపు నెడబాసి, సింహము అడ్డగించి బంధించిన ఆడేనుగువలెను, వర్షాకాలమునకు పిమ్మట శరత్కాలమేఘము లాక్రమించిన చంద్రరేఖవలెను, తీగలు కూర్చని వీణవలెను.

మలినేన తు వస్త్రేణ పరిక్లిష్టేన భామినీమ్,
సంవృతాం మృగశాబాక్షీం దదర్శ హనుమాన్ కపిః. 26

తాం దేవీం దీనవదనా మదీనాం భర్తృతేజసా,
రక్షితాం స్వేన శీలేన సీతా మసితలోచనామ్. 27

తాం దృష్ట్వా హనుమాన్ సీతాం మృగశాబనిభేక్షణామ్,
మృగకన్యామివ త్రస్తాం వీక్షమాణాం సమంతతః. 28

దహంతీమివ నిశ్శ్వాసై ర్వృక్షాన్ పల్లవధారిణః,
సంఘాతమివ శోకానాం దుఃఖస్యోర్మి మివోత్థితామ్. 29

తాం క్షమాం సువిభక్తాంగీం వినాభరణశోభినీమ్,
ప్రహర్ష మతులం లేభే మారుతిః ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్. 30

హర్షజాని చ సోఽశ్రూణి తాం దృష్ట్వా మదిరేక్షణామ్,

మలినమై, నలిగియున్న వస్త్రము దాల్చినదై, లేడిపిల్ల కన్నులవంటి కన్నులు గలదై, దీనమగు ముఖము కలదైనను, తన భర్త పరాక్రమమును [illegible]

ముమోచ హనుమాం స్తత్ర నమశ్చక్రే చ రాఘవమ్. 31

నమస్కృత్వా చ రామాయ లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్,
సీతాదర్శనసంహృష్టో హనుమాన్ సంవృతోఽభవత్. 32

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే సప్తదశః సర్గః.

పరాక్రమశాలి యగు ఆ హనుమంతు డట్లు సీతను చూచినందులకు సంతోషించి, రామలక్ష్మణులకు ప్రణమిల్లి, శింశుపావృక్షపు ఆకుల నడుమ దాగి యుండెను. 32

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున

18. అష్టాదశః సర్గః

(రావణుడు రాక్షసవనితలతో కూడి సీతను చూడవచ్చుట)

తథా విప్రేక్షమాణస్య వనం పుష్పితపాదపమ్,
విచిన్వతశ్చ వైదేహీం కించి చ్ఛేషా నిశాఽభవత్. 1
షడంగవేదవిదుషాం క్రతుప్రవరయాజినామ్,
శుశ్రావ బ్రహ్మఘోషాన్ స విరాత్రే బ్రహ్మరక్షసామ్. 2
అథ మంగళవాదిత్రైః శబ్దైః శ్రోత్రమనోహరైః,
ప్రాబుధ్యత మహాబాహు ర్దశగ్రీవో మహాబలః. 3
విబుధ్య తు యథాకాలం రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్,
స్రస్తమాల్యాంబరధరో వైదేహీ మన్వచింతయత్. 4
భృశం నియుక్త స్తస్యాం చ మదనేన మదోత్కటః,

హనుమంతు డట్లు పూచిన చెట్లు గల వనమును చూచుచు, సీతను వెదకుచుండగా రాత్రి చివరి జాము మాత్రము మిగిలెను.

న స తం రాక్షసః కామం శశా కాత్మని గూహితుమ్. 5
స సర్వాభరణై ర్యుక్తో బిభ్ర చ్ఛ్రియ మనుత్తమామ్,
తాం నగై ర్బహుభి ర్జుష్టాం సర్వపుష్పఫలోపగైః. 6
వృతాం పుష్కరిణీభిశ్చ నానాపుష్పోపశోభితామ్,
సదామదైశ్చ విహగై ర్విచిత్రాం పరమాద్భుతామ్. 7
ఈహామృగైశ్చ వివిధై ర్జుష్టాం దృష్టిమనోహరైః,
వీథీ స్సంప్రేక్షమాణశ్చ మణికాంచనతోరణాః. 8
నానామృగగణాకీర్ణాం ఫలైః ప్రపతితై ర్వృతామ్,
అశోకవనికామేవ ప్రావిశత్ సంతతద్రుమామ్. 9
అంగనాశతమాత్రం తు తం వ్రజంత మనువ్రజత్,
మహేంద్రమివ పౌలస్త్యం దేవగంధర్వయోషితః. 10
దీపికాః కాంచనీః కాశ్చి జ్జగృహు స్తత్ర యోషితః,

5
కామవేగమును అదుపుచేసికొనజాలడయ్యెను.
మణులతో

వాలవ్యజనహస్తాశ్చ తాలవృంతాని చాపరాః. 11
కాంచనైరపి భృంగారై ర్జహ్రు స్సలిల మగ్రతః,
మండలాగ్రాన్ బృసీం చైవ గృహ్యాన్యాః పృష్ఠతో యయుః. 12
కాచిద్రత్నమయీం స్థాలీం పూర్ణాం పానస్య భామినీ,
దక్షిణా దక్షిణేనైవ తదా జగ్రాహ పాణినా. 13
రాజహంసప్రతీకాశం ఛత్రం పూర్ణశశిప్రభమ్,
సౌవర్ణదండ మపరా గృహీత్వా పృష్ఠతో యయౌ. 14
నిద్రామదపరీతాక్ష్యో రావణ స్యోత్తమాః స్త్రియః,
అనుజగ్ముః పతిం వీరం ఘనం విద్యుల్లతా ఇవ. 15
వ్యావిద్ధహారకేయూరా స్సమామృదితవర్ణకాః,
సమాగళితకేశాంతాః సస్వేదవదనా స్తథా. 16

చామరములు, ఇంకను కొందఱు విసనకఱ్ఱలు చేత ధరించిరి. 11
కొందఱు బంగారుపాత్రలలో

ఘూర్ణంత్యో మదశేషేణ నిద్రయా చ శుభాననాః,
స్వేదక్లిష్టాంగకుసుమా స్సుమాల్యాకులమూర్ధజాః. 17

ప్రయాంతం నైర్ఋతపతిం నార్యో మదిరలోచనాః,
బహుమానాచ్చ కామాచ్చ ప్రియా భార్యా స్తమన్వయుః. 18

స చ కామపరాధీనః పతి స్తాసాం మహాబలః,
సీతాసక్తమనా మందో మదాంచితగతి ర్బభౌ. 19

తతః కాంచీనినాదం చ నూపురాణాం చ నిస్వనమ్,
శుశ్రావ పరమస్త్రీణాం స కపి ర్మారుతాత్మజః. 20

తం చాప్రతిమకర్మాణ మచింత్యబలపౌరుషమ్,
ద్వారదేశ మనుప్రాప్తం దదర్శ హనుమాన్ కపిః. 21

దీపికాభి రనేకాభి స్సమంతా దవభాసితమ్,

నిద్రచేతను వారు తిరుగుడు పడుచుండిరి. చెమటచే ఆ యా అవయవములందు
వారు దాల్చిన పూలు వాడిపోయెను. మేలైన పుష్పమాలలు రమ్యములగు కురులలో

గంధతైలావసిక్తాభి ర్ధ్రియమాణాభి రగ్రతః. 22

కామదర్పమదై ర్వ్యక్తం జిహ్మతామ్రాయతేక్షణమ్,
సమక్షమివ కందర్ప మపవిద్ధశరాసనమ్. 23

మథితామృతఫేనాభ మరజోవస్త్ర ముత్తమమ్,
సలీల మనుకర్షంతం విముక్తం సక్త మంగదే. 24

తం పత్రవిటపే లీనః పత్రపుష్పఘనావృతః,
సమీపమివ సంక్రాంతం నిధ్యాతు ముపచక్రమే. 25

అవేక్షమాణస్తు తతో దదర్శ కపికుంజరః,
రూపయౌవనసంపన్నా రావణస్య వరస్త్రియః. 26

తాభిః పరివృతో రాజా సురూపాభి ర్మహాయశాః,

అనేక దివిటీలు వెలుగుచుండుటచే అతడు అన్నివైపులనుండి ప్రకాశించుచుండెను.

తన్మృగద్విజసంఘుష్టం ప్రవిష్టః ప్రమదావనమ్. 27
క్షీబో విచిత్రాభరణ శ్శంకుకర్ణో మహాబలః,
తేన విశ్రవసః పుత్ర స్స దృష్టో రాక్షసాధిపః, 28
వృతః పరమనారీభి స్తారాభి రివ చంద్రమాః.
తం దదర్శ మహాతేజా స్తేజోవంతం మహాకపిః. 29
రావణోఽయం మహాబాహు రితి సంచింత్య వానరః,
అవప్లుతో మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః. 30
స తథా ప్యుగ్రతేజా స్స న్నిర్ధూత స్తస్య తేజసా,
పత్రగుహ్యాంతరే సక్తో హనుమాన్ సంవృతోఽభవత్. 31

స తా మసితకేశాంతాం సుశ్రోణీం సంహతస్తనీమ్,
దిదృక్షు రసితాపాంగా ముపావర్తత రావణః. 32

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే అష్టాదశః సర్గః

రావణుడును, నల్లని కేశములు, సుందరమగు నడుము, బలిసి నడుమ వ్యవధానము లేని స్తనములు, నల్లని కనుకొనలు కలది యగు సీతను చూడగోరి యామె చెంతకు

19. ఏకోనవింశః సర్గః

(రావణుడు సీత దుర్దశను చూచుట)

తస్మిన్నేవ తతః కాలే రాజపుత్రీ త్వనిందితా,
రూపయౌవనసంపన్నం భూషణోత్తమభూషితమ్. 1

తతో దృష్ట్వైవ వైదేహీ రావణం రాక్షసాధిపమ్,
ప్రావేపత వరారోహా ప్రవాతే కదలీ యథా. 2

ఆచ్ఛాద్యోదర మూరుభ్యాం బాహుభ్యాం చ పయోధరౌ,
ఉపవిష్టా విశాలాక్షీ రుదంతీ వరవర్ణినీ. 3

దశగ్రీవస్తు వైదేహీం రక్షితాం రాక్షసీగణైః,
దదర్శ సీతాం దుఃఖార్తాం నావం సన్నామివార్ణవే. 4

అసంవృతాయా మాసీనాం ధరణ్యాం సంశితవ్రతామ్,

అంత, దోషరహితయు, ఉత్తమమగు నడుము కలదియు అగు రాజపుత్రి సీత
చక్కని రూపము, యౌవనముతో కూడినవాడును, మేలైన ఆభరణములు దాల్చినవాడును

ఛిన్నాం ప్రపతితాం భూమౌ శాఖామివ వనస్పతేః. 5

మలమండనచిత్రాంగీం మండనార్హా మమండితామ్,

మృణాళీ పంకదిగ్ధేవ విభాతి న విభాతి చ. 6

సమీపం రాజసింహస్య రామస్య విదితాత్మనః,

సంకల్పహయసంయుక్తై ర్యాంతీ మివ మనోరథైః. 7

శుష్యంతీం రుదతీ మేకాం ధ్యానశోకపరాయణామ్,

దుఃఖస్యాంత మపశ్యంతీం రామాం రామ మనువ్రతామ్. 8

వేష్టమానాం తథాఽఽవిష్టాం పన్నగేంద్రవధూ మివ,

ధూప్యమానాం గ్రహేణేవ రోహిణీం ధూమకేతునా. 9

వృత్తశీలకులే జాతా మాచారవతి ధార్మికే,

చెట్టుకొమ్మవలె నున్నదై, అంగములపై ఆవరించియున్న ఆశ్చర్యము కలిగించు తనుశోభ

పున స్సంస్కారమాపన్నాం జాతామివ చ దుష్కులే. 10
అభూతే నాపవాదేన కీర్తిం నిపతితా మివ,
ఆమ్నాయానా మయోగేన విద్యాం ప్రశిథిలా మివ. 11
సన్నామివ మహాకీర్తిం శ్రద్ధా మివ విమానితామ్,
పూజామివ పరిక్షీణా మాశాం ప్రతిహతా మివ. 12
ఆయతీ మివ విధ్వస్తా మాజ్ఞాం ప్రతిహతా మివ,
దీప్తామివ దిశం కాలే పూజా మపహృతా మివ. 13
పద్మినీ మివ విధ్వస్తాం హతశూరాం చమూ మివ,
ప్రభా మివ తమోధ్వస్తా ముపక్షీణా మివాపగామ్. 14

పొంది, ఆ సంస్కారము ద్వారా దుష్టవంశమున మరల పుట్టినది వలె నుండెను.
(కుమారుల కుపనయన మెట్లో కుమార్తెలకు పెండ్లియు అట్లే రెండవ జన్మము.

వేదీమివ పరామృష్టాం శాంతా మగ్నిశిఖా మివ,
పౌర్ణమాసీ మివ నిశాం రాహుగ్రస్తేందుమండలామ్. 15
ఉత్కృష్టపర్ణకమలాం విత్రాసితవిహంగమామ్,
హస్తిహస్తపరామృష్టా మాకులాం పద్మినీమివ. 16
పతిశోకాతురాం శుష్కాం నదీం విస్రావితా మివ,
పరయా మృజయా హీనాం కృష్ణపక్షనిశా మివ. 17
సుకుమారీం సుజాతాంగీం రత్నగర్భగృహోచితామ్,
తప్యమానా మివోష్ణేన మృణాలీ మచిరోద్ధృతామ్. 18
గృహీతా మాళితాం స్తంభే యూథపేన వినాకృతామ్,
నిశ్శ్వసంతీం సుదుఃఖార్తాం గజరాజవధూమివ. 19

ఏకయా దీర్ఘయా వేణ్యా శోభమానా మయత్నతః,
నీలయా నీరదాపాయే వనరాజ్యా మహీమివ. 20

ఉపవాసేన శోకేన ధ్యానేన చ భయేన చ,
పరిక్షీణాం కృశాం దీనా మల్పాహారాం తపోధనామ్. 21

ఆయాచమానాం దుఃఖార్తాం ప్రాంజలిం దేవతామివ,
భావేన రఘుముఖ్యస్య దశగ్రీవపరాభవమ్. 22

సమీక్షమాణాం రుదతీ మనిన్దితాం, సుపక్ష్మతామ్రాయతశుక్లలోచనామ్,
అనువ్రతాం రామ మతీవ మైథిలీం, ప్రలోభయామాస వధాయ రావణః.

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ఏకోనవింశః సర్గః.

ఆమె పొడవైన నల్లని యొంటిజడ దాల్చి, శరత్కాలమున నల్లనివృక్షముల వరుసచే
[illegible] 20

20. వింశః సర్గః

(రావణుడు సీతను ప్రలోభపెట్టుట)

స తాం పతివ్రతాం దీనాం నిరానందాం తపస్వినీమ్,
సాకారై ర్మధురై ర్వాక్యై ర్న్యదర్శయత రావణః. 1

మాం దృష్ట్వా నాగనాసోరు గూహమానా స్తనోదరమ్,
అదర్శన మివాత్మానం భయా న్నేతుం త్వ మిచ్ఛసి. 2

కామయే త్వాం విశాలాక్షి బహుమన్యస్వ మాం ప్రియే,
సర్వాంగగుణసంపన్నే సర్వలోకమనోహరే. 3

నేహ కేచి న్మనుష్యా వా రాక్షసాః కామరూపిణః,
వ్యపసర్పతు తే సీతే భయం మత్త స్సముత్థితమ్. 4

ఆ రావణుడు పతివ్రతయు, దీనురాలును, ఆనందము లేనిదియు, దయనీయయు

స్వధర్మో రక్షసాం భీరు సర్వథైవ న సంశయః,
గమనం వా పరస్త్రీణాం హరణం సంప్రమథ్య వా. 5
ఏవం చైత దకామాం తు న త్వాం స్ప్రక్ష్యామి మైథిలి,
కామం కామ శ్శరీరే మే యథాకామం ప్రవర్తతామ్. 6
దేవి నేహ భయం కార్యం మయి విశ్వసిహి ప్రియే,
ప్రణయస్వ చ తత్త్వేన మైవం భూ శ్శోకలాలసా. 7
ఏకవేణీ ధరాశయ్యా ధ్యానం మలిన మంబరమ్,
అస్థానే ప్యుపవాసశ్చ నైతా న్యౌపయికాని తే. 8
విచిత్రాణి చ మాల్యాని చందనా న్యగరూణి చ,
వివిధాని చ వాసాంసి దివ్యా న్యాభరణాని చ. 9
మహార్హాణి చ పానాని శయనా న్యాసనాని చ,

ఓ పిఱికిదానా! పరస్త్రీలతో రమించుట, బలవంతముగా వారిని తీసికొని వచ్చుట నిస్సంశయముగా రాక్షసులకు ధర్మము. కావున నా యీ పని అధర్మమని తలంపకుము. 5

గీతం నృత్తం చ వాద్యం చ లభ మాం ప్రాప్య మైథిలి. 10
స్త్రీరత్న మసి మైవం భూః కురు గాత్రేషు భూషణమ్,
మాం ప్రాప్య హి కథం ను స్యా స్త్వమనర్హా సువిగ్రహే. 11
ఇదం తే చారు సంజాతం యౌవనం వ్యతివర్తతే,
యదతీతం పున ర్నైతి స్రోత శ్శీఘ్రు మపామివ. 12
త్వాం కృత్వోపరతో మన్యే రూపకర్తా స విశ్వసృట్,
న హి రూపోపమా త్వన్యా తవాస్తి శుభదర్శనే. 13
త్వాం సమాసాద్య వైదేహి రూపయౌవనశాలినీమ్,
కః పుమా నతివర్తేత సాక్షాదపి పితామహః. 14
యద్యత్ పశ్యామి తే గాత్రం శీతాంశుసదృశాననే,

అనుభవింపుము. 9,10

నీవు వనితలలో శ్రేష్ఠురాలవు. నీ విటు లుండదగదు. నీ శరీరమునం

తస్మిం స్తస్మిన్ పృథుశ్రోణి చక్షు ర్మమ నిబధ్యతే. 15

భవ మైథిలి భార్యా మే మోహ మేనం విసర్జయ,
బహ్వీనా ముత్తమస్త్రీణా మాహృతానా మిత స్తతః,
సర్వాసా మేవ భద్రం తే మమాగ్రమహిషీ భవ. 16

లోకేభ్యో యాని రత్నాని సంప్రమ థ్యాహృతాని వై,
తాని మే భీరు సర్వాణి రాజ్యం చైత దహం చ తే. 17

విజిత్య పృథివీం సర్వాం నానానగరమాలినీమ్,
జనకాయ ప్రదాస్యామి తవ హేతో ర్విలాసిని. 18

నేహ పశ్యామి లోకేఽన్యం యో మే ప్రతిబలో భవేత్,
పశ్య మే సుమహ ద్వీర్య మప్రతిద్వంద్వ మాహవే. 19

అసకృత్ సంయుగే భగ్నా మయా విమృదితధ్వజాః,

ప్రసరించుచున్నదో ఆ పట్టునుండి చూపు మఱలకున్నది. 15

అశక్తాః ప్రత్యనీకేషు స్థాతుం మమ సురాసురాః. 20
ఇచ్ఛయా క్రియతా మద్య ప్రతికర్మ తవోత్తమమ్. 21
సప్రభా ణ్యవసజ్యంతాం తవాంగే భూషణాని చ,
సాధు పశ్యామి తే రూపం సంయుక్తం ప్రతికర్మణా. 22
ప్రతికర్మాభిసంయుక్తా దాక్షిణ్యేన వరాననే,
భుంక్ష్వ భోగాన్ యథాకామం పిబ భీరు రమస్వ చ. 23
యథేష్టం చ ప్రయచ్ఛ త్వం పృథివీం వా ధనాని చ,
లలస్వ మయి విస్రబ్ధా ధృష్ట మాజ్ఞాపయస్వ చ. 24
మత్ప్రసాదా ల్లలంత్యాశ్చ లలంతాం బాంధవా స్తవ,
ఋద్ధిం మమానుపశ్య త్వం శ్రియం భద్రే యశశ్చ మే. 25
కిం కరిష్యసి రామేణ సుభగే చీరవాససా,
నిక్షిప్తవిజయో రామో గతశ్రీ ర్వనగోచరః,

యెదుట నిలువలేరైరి.

20 స్వేచ్ఛగా నీ విపుడు నీ

వ్రతీ స్థండిలశాయీ చ శంకే జీవతి వా న వా. 26

న హి వైదేహి రామ స్త్వాం ద్రష్టుం వాప్యుపలప్స్యతే,
పురోబలాకై రసితై ర్మేఘై ర్జ్యోత్స్న మివావృతామ్. 27

న చాపి మమ హస్తా త్త్వాం ప్రాప్త మర్హతి రాఘవః,
హిరణ్యకశిపుః కీర్తి మింద్రహస్తగతా మివ. 28

చారుస్మితే చారుదతి చారునేత్రే విలాసిని,
మనో హరసి మే భీరు సుపర్ణః పన్నగం యథా. 29

క్లిష్టకౌశేయవసనాం తన్వీమ ప్యనలంకృతామ్,
త్వాం దృష్ట్వా స్వేషు దారేషు రతిం నోపలభా మ్యహమ్. 30

నొందక, రాజ్యము కోల్పోయి, వనచారియై, వ్రతములు చేయుచు, కటికనేలపై

అంతఃపురనివాసిన్యః స్త్రియ స్సర్వగుణాన్వితాః,
యావత్యో మమ సర్వాసా మైశ్వర్యం కురు జానకి. 31

మమ హ్యసితకేశాంతే త్రైలోక్యప్రవరాః స్త్రియః,
తాస్త్వాం పరిచరిష్యంతి శ్రియ మప్సరసో యథా. 32

యాని వైశ్రవణే సుభ్రు రత్నాని చ ధనాని చ,
తాని లోకాంశ్చ సుశ్రోణి మాం చ భుంక్ష్వ యథాసుఖమ్. 33

న రామ స్తపసా దేవి న బలేన న విక్రమైః,
న ధనేన మయా తుల్య స్తేజసా యశసాఽపి వా. 34

పిబ విహర రమస్వ భుంక్ష్వ భోగాన్
ధననిచయం ప్రదిశామి మేదినీం చ,
మయి లల లలనే యథాసుఖం త్వం

ఓ. జానకీ! సకలసద్గుణములతో విలసిల్లు నా అంతఃపురకాంత లందరిపై నీవు

త్వయి చ సమేత్య లలంతు బాంధవా స్తే. 35

కుసుమితతరుజాలసంతతాని
భ్రమరయుతాని సముద్రతీరజాని,
కనకవిమలహారభూషితాంగీ
విహర మయా సహ భీరు కాననాని. 36

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే వింశః సర్గః.

---

35 కలసి సంతోషింతురుగాక.

ఓ పిఱికిదానా! పూచిన చెట్లు దట్టముగా కలవై, తుమ్మెదల ఝుంకారముతో ... వనములలో స్వచ్ఛస్వర్ణమయములగు హారముల

21. ఏకవింశః సర్గః

(సీత రావణుని ప్రార్థనను తిరస్కరించుట)

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సీతా రౌద్రస్య రక్షసః,
ఆర్తా దీనస్వరా దీనం ప్రత్యువాచ శనై ర్వచః. 1
దుఃఖార్తా రుదతీ సీతా వేపమానా తపస్వినీ,
చింతయంతీ వరారోహా పతిమేవ పతివ్రతా,
[1]తృణ మంతరతః కృత్వా ప్రత్యువాచ శుచిస్మితా. 2

సీత భయంకరుడగు ఆ రావణుని మాటలు విని, దుఃఖము నొంది, దీనయై దీనస్వరముతో మెల్లగా నిట్లనెను. 1

సుందరమగు నడుము గలది, స్వభావముచే తెల్లని చిరునగవుగలది, పతివ్ర యగు ఆ సీత, దుఃఖపీడితయై, భయముచే వణకుచు, దయనీయయై, తన పతియగు రామునే ధ్యానించుచు, తనకు రావణునకు నడుమ నొక గడ్డిపోచను వైచి యిట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. 2

నివర్తయ మనో మత్తః స్వజనే క్రియతాం మనః,
న మాం ప్రార్థయితుం యుక్తం సుసిద్ధిమివ పాపకృత్. 3
అకార్యం న మయా కార్య మేకపత్న్యా విగర్హితమ్,
కులం సంప్రాప్తయా పుణ్యం కులే మహతి జాతయా. 4
ఏవ ముక్త్వా తు వైదేహీ రావణం తం యశస్వినీ,
రాక్షసం పృష్ఠతః కృత్వా భూయో వచన మబ్రవీత్. 5
నాహ మౌపయికీ భార్యా పరభార్యా సతీ తవ,
సాధు ధర్మ మవేక్షస్వ సాధు సాధువ్రతం చర. 6

రావణా! నీ మనస్సును నానుండి నీ భార్యలపై మరల్చుము. పాపము చేసినవాడు మోక్షము నెట్లు కోరదగదో నీవును అట్లే నన్ను కోరదగదు. 3

శ్రేష్ఠమగు వంశమున బుట్టి, యుత్తమమగు ఇక్ష్వాకువంశమున ప్రవేశించిన

యథా తవ తథాన్యేషాం దారా రక్ష్యా నిశాచర,
ఆత్మాన ముపమాం కృత్వా స్వేషు దారేషు రమ్యతామ్. 7
అతుష్టం స్వేషు దారేషు చపలం చలితేంద్రియమ్,
నయంతి నికృతిప్రజ్ఞం పరదారాః పరాభవమ్. 8
[1]ఇహ సంతో న వా సంతి సతో వా నానువర్తసే,
తథా హి విపరీతా తే బుద్ధి రాచారవర్జితా. 9
వచో మిథ్యాప్రణీతాత్మా పథ్యముక్తం విచక్షణైః,

ఓ రాక్షసుడా! నీ వెట్లు నీ భార్యలు శీలవతు లగునట్లు కాపాడవలెనో, పరభార్యలను, అట్లే కాపాడవలెనని ఆత్మ (నీ) దృష్టాంతముతో నిశ్చయించి నీ భార్యలతో రమింపుము. 7

తన భార్యలతో తృప్తినొందక, చపలచిత్తుడై, యింద్రియముల చాంచల్యమునకు

రాక్షసానా మభావాయ త్వం వా న ప్రతిపద్యసే. 10

అకృతాత్మాన మాసాద్య రాజాన మనయే రతమ్,
సమృద్ధాని వినశ్యంతి రాష్ట్రాణి నగరాణి చ. 11

తథేయం త్వాం సమాసాద్య లంకా రత్నౌఘసంకులా,
అపరాధా త్తవైకస్య నచిరా ద్వినశిష్యతి. 12

స్వకృతై ర్హన్యమానస్య రావణాదీర్ఘదర్శినః,
అభినందంతి భూతాని వినాశే పాపకర్మణః. 13

ఏవం త్వాం పాపకర్మాణం వక్ష్యంతి నికృతా జనాః,
దిష్ట్యైతద్ వ్యసనం ప్రాప్తో రౌద్ర ఇత్యేవ హర్షితాః. 14

శక్యా లోభయితుం నాహ మైశ్వర్యేణ ధనేన వా,
అనన్యా రాఘవేణాహం భాస్కరేణ ప్రభా యథా. 15

హితము బోధింపగా రాక్షసవినాశమున కా హితోక్తి నంగీకరింపకుంటివా? 10
సదుపదేశమును గ్రహింపజాలక, నీతిబాహ్యమగు కర్మయం దాసక్తుడగు రాజు

ఉపధాయ భుజం తస్య లోకనాథస్య సత్కృతమ్,
కథం నామోపధాస్యామి భుజ మన్యస్య కస్యచిత్. 16

అహ మౌపయికీ భార్యా తస్యైవ వసుధాపతేః,
వ్రతస్నాతస్య విప్రస్య విద్యేవ విదితాత్మనః. 17

సాధు రావణ రామేణ మాం సమానయ దుఃఖితామ్,
వనే వాశితయా సార్ధం కరేణ్వేవ గజాధిపమ్. 18

మిత్ర మౌపయికం కర్తుం రామః స్థానం పరీప్సతా,
వధం చానిచ్ఛతా ఘోరం త్వయాఽసౌ పురుషర్షభః. 19

విదిత స్స హి ధర్మజ్ఞ శ్శరణాగతవత్సలః,
తేన మైత్రీ భవతు తే యది జీవితు మిచ్ఛసి. 20

లోకనాథుడగు రాముని పూజనీయమగు దక్షిణబాహువును ఉపధానము

ప్రసాదయస్వ త్వం చైనం శరణాగతవత్సలమ్,
మాం చాస్మై ప్రయతో భూత్వా నిర్యాతయితు మర్హసి. 21

ఏవం హి తే భవేత్ స్వస్తి సంప్రదాయ రఘూత్తమే,
అన్యథా త్వం హి కుర్వాణో వధం ప్రాప్స్యసి రావణ. 22

వర్జయే ద్వజ్ర ముత్సృష్టం వర్జయే దంతక శ్చిరమ్,
త్వద్విధం తు న సంక్రుద్ధో లోకనాథ స్స రాఘవః. 23

రామస్య ధనుష శ్శబ్దం శ్రోష్యసి త్వం మహాస్వనమ్,
శతక్రతువిసృష్టస్య నిర్ఘోష మశనే రివ. 24

ఇహ శీఘ్రం సుపర్వాణో జ్వలితాస్యా ఇవోరగాః,
ఇషవో నిపతిష్యంతి రామలక్ష్మణలక్షణాః. 25

నీ వా రాముని శరణుజొచ్చి ప్రసన్నుని చేసికొనుము. శరణాగతుల దోషములను

రక్షాంసి పరినిఘ్నంతః పుర్యా మస్యాం సమంతతః,
అసంపాతం కరిష్యంతి పతంతః కంకవాససః. 26

రాక్షసేంద్రమహాసర్పాన్ స రామగరుడో మహాన్,
ఉద్ధరిష్యతి వేగేన వైనతేయ ఇవోరగాన్. 27

అపనేష్యతి మాం భర్తా త్వత్తశ్శీఘ్ర మరిందమః,
అసురేభ్యః శ్రియం దీప్తాం విష్ణు స్త్రిభిరివ క్రమైః. 28

జనస్థానే హతస్థానే నిహతే రక్షసాం బలే,
అశక్తేన త్వయా రక్షః కృత మేత దసాధు వై. 29

ఆశ్రమం తు తయో శ్శూన్యం ప్రవిశ్య నరసింహయోః,
గోచరం గతయో ర్భ్రాత్రో రపనీతా త్వయాధమ. 30

నహి గంధ ముపాఘ్రాయ రామలక్ష్మణయో స్త్వయా,

రామలక్ష్మణులు విడచిన కంకపత్రములు గల ...

శక్యం సందర్శనే స్థాతుం శునా శార్దూలయో రివ. 31

తస్య తే విగ్రహే తాభ్యాం యుగగ్రహణ మస్థిరమ్,
వృత్రస్యే వేంద్రబాహుభ్యాం బాహో రేకస్య నిగ్రహః. 32

క్షిప్రం తవ స నాథో మే రామ స్సౌమిత్రిణా సహ,
తోయ మల్ప మివాదిత్యః ప్రాణా నాదాస్యతే శరైః. 33

గిరిం కుబేరస్య గతోఽపధాయ వా,
సభాం గతో వా వరుణస్య రాజ్ఞః,
అసంశయం దాశరథే ర్న మోక్ష్యసే,
మహాద్రుమః కాలహతోఽశనేరివ. 34

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ఏకవింశః సర్గః.

పులులను చూచి కుక్క వాని యెదుట ఎట్లు నిలువజాలదో అట్లే రామలక్ష్మణుల గంధము తగిలినను నీ వా చెంత నుండజాలవు. కావుననే నీ వట్లు వారు లేనపుడే

22. ద్వావింశః సర్గః

(రావణుడు సీతను బెదరించి తన అంతఃపురమునకు పోవుట)

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రాక్షసాధిపః,
ప్రత్యువాచ తతః సీతాం విప్రియం[1] ప్రియదర్శనామ్. 1
యథా యథా సాంత్వయితా వశ్యః స్త్రీణాం తథా తథా,
యథా యథా ప్రియం వక్తా పరిభూత స్తథా తథా. 2
సన్నియచ్ఛతి మే క్రోధం త్వయి కామః సముత్థితః,
ద్రవతోఽమార్గ మాసాద్య హయానివ సుసారథిః. 3
వామః కామో మనుష్యాణాం యస్మిన్ కిల నిబధ్యతే,
జనే తస్మిం స్త్వనుక్రోశః స్నేహశ్చ కిల జాయతే. 4
ఏతస్మాత్ కారణా న్న త్వాం ఘాతయామి వరాననే,

రావణు డా విధముగ తన కప్రియముగ సీత పలికిన కఠినోక్తు లాలకించి,

వధార్థా మవమానార్హాం మిథ్యాప్రవ్రజితే రతామ్. 5
పరుషాణీహ వాక్యాని యాని యాని బ్రవీషి మామ్,
తేషు తేషు వధో యుక్తస్తవ మైథిలి దారుణః. 6
ఏవ ముక్త్వా తు వైదేహీం రావణో రాక్షసాధిపః,
క్రోధసంరంభసంయుక్త స్సీతా ముత్తర మబ్రవీత్. 7
ద్వౌ మాసౌ రక్షితవ్యౌ మే యోఽవధి స్తే మయా కృతః,
తతః శయన మారోహ మమ త్వం వరవర్ణిని. 8
ఊర్ధ్వం ద్వాభ్యాం తు మాసాభ్యాం భర్తారం మామనిచ్ఛతీమ్,
మమ త్వాం ప్రాతరాశార్థ మాలభంతే మహానసే. 9
తాం తర్జ్యమానాం సంప్రేక్ష్య రాక్షసేంద్రేణ జానకీమ్,
దేవగంధర్వకన్యా స్తా విషేదు ర్వికృతేక్షణాః. 10

కపటముగ వానప్రస్థవేషము ధరించిన రామునే ప్రేమించుచున్నను నిన్ను చంపించుట లేదు. 5

ఓ సీతా! నీవు నన్నే యే కఠినోక్తు లాడితివో వాని వానికి ఫలముగ నిన్ను ... 6

ఓష్ఠప్రకారై రపరా వక్త్రనేత్రై స్తథాఽపరాః,
సీతా మాశ్వాసయామాసు స్తర్జితాం తేన రక్షసా. 11

తాభి రాశ్వాసితా సీతా రావణం రాక్షసాధిపమ్,
ఉవా చాత్మహితం వాక్యం వృత్తశౌండీర్యగర్వితమ్. 12

నూనం న తే జనః కశ్చి దస్తి నిశ్శ్రేయసే స్థితః,
నివారయతి యో న త్వాం కర్మణోఽస్మాద్విగర్హితాత్. 13

మాం హి ధర్మాత్మనః పత్నీం శచీమివ శచీపతేః,
త్వదన్యస్త్రిషు లోకేషు ప్రార్థయే న్మనసాఽపి కః. 14

రాక్షసాధమ రామస్య భార్యా మమితతేజసః,
ఉక్తవా నసి యత్పాపం క్వ గత స్తస్య మోక్ష్యసే. 15

యథా దృప్తశ్చ మాతంగః శశశ్చ సహితౌ వనే,

దుఃఖముచే ఏర్పడిన పెదవుల చలనముచే కొందరు, ముఖవికారములచే కొందరు,
నేత్రభంగిమలచే కొందరు ఆ రాక్షసుడు [illegible]

తథా ద్విరదవ ద్రామ స్త్వం నీచ శశవత్ స్మృతః. 16

స త్వ మిక్ష్వాకునాథం వై క్షిప న్నిహ న లజ్జసే,
చక్షుషో ర్విషయం తస్య న తావ దుపగచ్ఛసి. 17

ఇమే తే నయనే క్రూరే విరూపే కృష్ణపింగళే,
క్షితౌ న పతితే కస్మా న్మా మనార్య నిరీక్షతః. 18

తస్య ధర్మాత్మనః పత్నీం స్నుషాం దశరథస్య చ,
కథం వ్యాహరతో మాం తే న జిహ్వా వ్యవశీర్యతే. 19

అసందేశాత్తు రామస్య తపస శ్చానుపాలనాత్,
న త్వాం కుర్మి దశగ్రీవ భస్మ భస్మార్హ తేజసా. 20

నాపహర్తు మహం శక్యా త్వయా రామస్య ధీమతః,
విధిస్తవ వధార్థాయ విహితో నాత్ర సంశయః. 21

వాడు రాముడు. నీచుడవగు నీవు కుందేలు వంటివాడవు. 16

శూరేణ ధనదభ్రాత్రా బలై స్సముదితేన చ,
అపోహ్య రామం కస్మాద్ధి దారచౌర్యం త్వయా కృతమ్. 22
సీతాయా వచనం శ్రుత్వా రావణో రాక్షసాధిపః,
వివృత్య నయనే క్రూరే జానకీ మన్వవైక్షత. 23
నీలజీమూతసంకాశో మహాభుజశిరోధరః,
సింహసత్త్వగతిః శ్రీమాన్ దీప్తజిహ్వోగ్రలోచనః. 24
చలాగ్రమకుటప్రాంశు శ్చిత్రమాల్యానులేపనః,
రక్తమాల్యాంబరధర స్తప్తాంగదవిభూషణః. 25
శ్రోణిసూత్రేణ మహతా మేచకేన సుసంవృతః,
అమృతోత్పాదనద్ధేన భుజగేనేన మందరః. 26
తాభ్యాం స పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః,

నీవు శూరుడవు, యక్షరాజగు కుబేరునకు అన్నవు, సేనాసమన్వితుడవు కదా!

శుశుభేఽచలసంకాశః శృంగాభ్యామివ మందరః. 27

తరుణాదిత్యవర్ణాభ్యాం కుండలాభ్యాం విభూషితః,
రక్తపల్లవపుష్పాభ్యా మశోకాభ్యా మివాచలః. 28

స కల్పవృక్షప్రతిమో వసంత ఇవ మూర్తిమాన్,
శ్మశానచైత్యప్రతిమో భూషితోఽపి భయంకరః. 29

అవేక్షమాణో వైదేహీం కోపసంరక్తలోచనః,
ఉవాచ రావణ స్సీతాం భుజంగ ఇవ నిశ్శ్వసన్. 30

అనయే నాభిసంపన్న మర్థహీన మనువ్రతే,
నాశయామ్యహమద్య త్వాం సూర్యః సంధ్యామివౌజసా. 31

ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణః శత్రురావణః,

ఆ రాక్షసరాజు పరిపూర్ణములైన భుజములచే, శిఖరములచే మందరపర్వతమువలె మిక్కిలి ప్రకాశించెను. 24-27

సందిదేశ తత స్సర్వా రాక్షసీ ర్ఘోరదర్శనాః. 32
ఏకాక్షీ మేకకర్ణాం చ కర్ణప్రావరణాం తథా,
గోకర్ణీం హస్తికర్ణీం చ లంబకర్ణీ మకర్ణికామ్. 33
హస్తిపాద్యశ్వపాద్యౌ చ గోపాదీం పాదచూళికామ్,
ఏకాక్షీ మేకపాదీం చ పృథుపాదీ మపాదికామ్. 34
అతిమాత్రశిరోగ్రీవా మతిమాత్రకుచోదరీమ్,
అతిమాత్రాస్యనేత్రాం చ దీర్ఘజిహ్వా మజిహ్వికామ్.
అనాసికాం సింహముఖీం గోముఖీం సూకరీముఖీమ్. 35
యథా మద్వశగా సీతా క్షిప్రం భవతి జానకీ,
తథా కురుత రాక్షస్యః సర్వాః క్షిప్రం సమేత్య చ. 36
ప్రతిలోమానులోమైశ్చ సామదానాదిభేదనైః,
ఆవర్జయత వైదేహీం దండ స్యోద్యమనేన చ. 37
ఇతి ప్రతిసమాదిశ్య రాక్షసేంద్రః పునః పునః,

చెవులు లేనిది, ఏనుగు కాళ్ళది, గుఱ్ఱపు కాళ్ళది, ఆవుకాళ్లది, పాదములందు వెంట్రుకలు కలది. ఒంటికంటిది. ఒంటికాలిది. పెదకాళ్ళు కలది. కాళులేనిది, పెద్ద తల, మెడ

కామమన్యుపరీతాత్మా జానకీం పర్యతర్జయత్. 38

ఉపగమ్య తతః క్షిప్రం రాక్షసీ ధాన్యమాలినీ,
పరిష్వజ్య దశగ్రీవ మిదం వచన మబ్రవీత్. 39

మయా క్రీడ మహారాజ సీతయా కిం తవానయా,
వివర్ణయా కృపణయా మానుష్యా రాక్షసేశ్వర. 40

నూన మస్యా మహారాజ న దివ్యాన్ భోగసత్తమాన్,
విదధా త్యమరశ్రేష్ఠ స్తవ బాహుబలార్జితాన్. 41

అకామాం కామయానస్య శరీర ముపతప్యతే,
ఇచ్ఛంతీం కామయానస్య ప్రీతి ర్భవతి శోభనా. 42

ఏవ ముక్తస్తు రాక్షస్యా సముత్క్షిప్త స్తతో బలీ,
ప్రహసన్ మేఘసంకాశో రాక్షసః స న్యవర్తత. 43

అని యా రాక్షసరాజగు రావణుడు మాటిమాటికి వారి నాజ్ఞాపించి కామము, కోపములతో నిండినవాడై సీతను బెదరించెను. 38

అపుడు ధాన్యమాలిని యను రాక్షసి శీఘ్రమే వచ్చి రావణుని కౌగిలించుకొని

ప్రస్థితః స దశగ్రీవః కంపయన్నివ మేదినీమ్,
జ్వలద్భాస్కరవర్ణాభం ప్రవివేశ నివేశనమ్. 44

దేవగంధర్వకన్యాశ్చ నాగకన్యాశ్చ సర్వతః,
పరివార్య దశగ్రీవం వివిశు స్తద్ గృహోత్తమమ్. 45

స మైథిలీం ధర్మపరా మవస్థితాం,
ప్రవేపమానాం పరిభర్త్స్య రావణః,
విహాయ సీతాం మదనేన మోహితః
స్వమేవ వేశ్మ ప్రవివేశ భాస్వరమ్. 46

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ద్వావింశః సర్గః.

అట్లు బయలుదేరిన రావణుడు భూమి యదరునట్లు అడుగులు వేయుచు, సూర్యునివలె ప్రకాశముతో నొప్పు తన భవనమున ప్రవేశించెను. 44

23. త్రయోవింశః సర్గః

(రాక్షసాంగనలు సీతను బుజ్జగించుట)

ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణ శ్శత్రురావణః,
సందిశ్య చ తత స్సర్వా రాక్షసీ ర్నిర్జగామ హ. 1

నిష్క్రాంతే రాక్షసేంద్రే తు పున రంతఃపురం గతే,
రాక్షస్యో భీమరూపా స్తా స్సీతాం సమభిదుద్రువుః. 2

తత స్సీతా ముపాగమ్య రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః,
పరం పరుషయా వాచా వైదేహీ మిద మబ్రువన్. 3

పౌలస్త్యస్య వరిష్ఠస్య రావణస్య మహాత్మనః,
దశగ్రీవస్య భార్యాత్వం సీతే న బహుమన్యసే. 4

తత స్త్వేకజటా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్,
ఆమంత్ర్య క్రోధతామ్రాక్షీ సీతాం కరతలోదరీమ్. 5

శత్రువులను రోదింపచేయువాడగు రావణుడట్లు సీతతో పలికి సకలరాక్షసవనితలకు ఆనతి నిచ్చి వెడలిపోయెను. 1

రావణు డటు లంతఃపురమునకు వెడలిపోవగనే, భయంకరాకారముగల

ప్రజాపతీనాం షణ్ణాం తు చతుర్థో యః ప్రజాపతిః,
మానసో బ్రహ్మణః పుత్రః పులస్త్య ఇతి విశ్రుతః. 6
పులస్త్యస్య తు తేజస్వీ మహర్షి ర్మానస స్సుతః,
నామ్నా స విశ్రవా నామ ప్రజాపతిసమప్రభః. 7
తస్య పుత్రో విశాలాక్షి రావణ శ్శత్రురావణః,
తస్య త్వం రాక్షసేంద్రస్య భార్యా భవితు మర్హసి. 8
మయోక్తం చారు సర్వాంగి వాక్యం కిం నానుమన్యసే. 9
తతో హరిజటా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్,
వివర్త్య నయనే కోపా న్మార్జారసదృశేక్షణా. 10
యేన దేవా స్త్రయస్త్రింశ ద్దేవరాజశ్చ నిర్జితాః,
తస్య త్వం రాక్షసేంద్రస్య భార్యా భవితు మర్హసి. 11

"మరీచి, అత్రి, అంగిరసుడు, పులస్త్యుడు, పులహుడు, క్రతువు అను నార్గురు ప్రజాపతులలో నాలవవాడగు పులస్త్యుడు బ్రహ్మమానసపుత్రుడు. 6

తతస్తు ప్రఘసా నామ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా,
భర్త్సయంతీ తదా ఘోర మిదం వచన మబ్రవీత్. 12
వీర్యోత్సిక్తస్య శూరస్య సంగ్రామే ష్వనివర్తినః,
బలినో వీర్యయుక్తస్య భార్యాత్వం కిం న లప్స్యసే. 13
ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం త్యక్త్వా రాజా మహాబలః.
సర్వాసాం చ మహాభాగాం త్వా ముపైష్యతి రావణః. 14
సమృద్ధం స్త్రీసహస్రేణ నానారత్నోపశోభితమ్,
అంతఃపురం సముత్సృజ్య త్వా ముపైష్యతి రావణః. 15
అన్యా తు వికటా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్. 16
అసకృ ద్దేవతా యుద్ధే నాగగంధర్వదానవాః,
నిర్జితా స్సమరే యేన స తే పార్శ్వ ముపాగతః. 17
తస్య సర్వసమృద్ధస్య రావణస్య మహాత్మనః,

భీకరముగా పలికెను. 12

"బలగర్వితుడు, శూరుడు, యుద్ధమున వెన్ను జూపనివాడు, శక్తిమంతుడు, పరాక్రమ

కిమద్య రాక్షసేంద్రస్య భార్యాత్వం నేచ్ఛసేఽధమే. 18

తతస్తు దుర్ముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్. 19

యస్య సూర్యో న తపతి భీతో యస్య చ మారుతః,
న వాతి స్మాయతాపాంగే కిం త్వం తస్య న తిష్ఠసి. 20

పుష్పవృష్టిం చ తరవో ముముచు ర్యస్య వై భయాత్,
శైలాశ్చ సుభ్రు పానీయం జలదాశ్చ యదేచ్ఛతి. 21

తస్య నైర్ఋతరాజస్య రాజరాజస్య భామిని,
కిం త్వం న కురుషే బుద్ధిం భార్యార్థే రావణస్య హి. 22

సాధు తే తత్త్వతో దేవి కథితం సాధు భామిని,
గృహాణ సుస్మితే వాక్య మన్యథా న భవిష్యసి. 23

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే త్రయోవింశః సర్గః.

నీవేల ఆయనకు భార్యవు కాగోరవు? 18

24. చతుర్వింశః సర్గః

(రాక్షసవనితలు సీతను బెదరించుట)

తత స్సీతా ముపాగమ్య రాక్షస్యో వికృతాననాః,
పరుషం పరుషా నార్య ఊచు స్తాం వాక్య మప్రియమ్. 1
కిం త్వ మంతఃపురే సీతే సర్వభూతమనోహరే,
మహార్హశయనోపేతే న వాస మనుమన్యసే. 2
మానుషీ మానుషస్యైవ భార్యాత్వం బహుమన్యసే,
ప్రత్యాహర మనో రామా న్న త్వం జాతు భవిష్యసి. 3
త్రైలోక్యవసుభోక్తారం రావణం రాక్షసేశ్వరమ్,
భర్తార ముపసంగమ్య విహరస్వ యథాసుఖమ్. 4
మానుషీ మానుషం తం తు రామ మిచ్ఛసి శోభనే,
రాజ్యాద్ భ్రష్ట మసిద్ధార్థం విక్లబం త్వ మనిందితే. 5

అవుడు వికృతములగు ముఖములును, క్రూరస్వభావమును గలవారగు రాక్షసాంగనలు సీతను చేరి, యిటు లప్రియము లగు మాటలను కఠినముగా బలికిరి. 1

ఓ సీతా! ఎల్లజీవులకు మనోహరమైనది, గొప్ప వెలగల శయనములతో కూడినదగు రావణుని యంతఃపురమున నివసించుటకు ఏల ఇష్టపడవు? 2

నీవు మనుష్యస్త్రీవి కనుక మనుష్యుడగు రామునకు భార్య వగుటను గొప్పగా తలంచుచున్నావు. నీ మనస్సును రామునినుండి మరల్చుకొమ్ము. లేనిచో నీవు బ్రతుకవు. 3

ముల్లోకముల సంపదల ననుభవించువాడు, రాక్షసరాజగు రావణుని భర్తగా
[illegible] విహరింపుము 4

రాక్షసీనాం వచ శ్శ్రుత్వా సీతా పద్మనిభేక్షణా,
నేత్రాభ్యా మశ్రుపూర్ణాభ్యా మిదం వచన మబ్రవీత్. 6

యదిదం లోకవిద్విష్ట ముదాహరథ సంగతాః,
నైత న్మనసి వాక్యం మే కిల్బిషం ప్రతిభాతి వః. 7

న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితు మర్హతి,
కామం ఖాదత మాం సర్వా న కరిష్యామి వో వచః. 8

దీనో వా రాజ్యహీనో వా యో మే భర్తా స మే గురుః,
తం నిత్య మనురక్తాఽస్మి యథా సూర్యం సువర్చలా. 9

యథా శచీ మహాభాగా శక్రం సముపతిష్ఠతి,
అరుంధతీ వసిష్ఠం చ రోహిణీ శశినం యథా. 10

లోపాముద్రా యథాఽగస్త్యం సుకన్యా చ్యవనం యథా,
సావిత్రీ సత్యవంతం చ కపిలం శ్రీమతీ యథా. 11

పద్మములవంటి కన్నులుగల సీత ఆ రాక్షసస్త్రీల మాటలు విని కనుల నీరు నిండగా యిట్లు పలికెను. 6

మీరందరును కలసి యిట్లు నన్నుగూర్చి జననిందితములగు మాటలు పలుకుచుంటిరే. మీ కీ మాటలు పాపముగ తోచుటలేదా? 7

సౌదాసం మదయంతీవ కేశినీ సగరం యథా,
నైషధం దమయంతీవ భైమీ పతి మనువ్రతా,
తథాఽహ మిక్ష్వాకువరం రామం పతి మనువ్రతా. 12
సీతాయా వచనం శ్రుత్వా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః,
భర్త్సయంతి స్మ పరుషై ర్వాక్యై రావణచోదితాః. 13
అవలీన స్స నిర్వాక్యో హనుమాన్ శింశుపాద్రుమే,
సీతాం సంతర్జయంతీ స్తా రాక్షసీ రశృణోత్ కపిః. 14
తా మభిక్రమ్య సంక్రుద్ధా వేపమానాం సమంతతః,
భృశం సంలిలిహు ర్దీప్తాన్ ప్రలంబాన్ దశనచ్ఛదాన్. 15
ఊచుశ్చ పరమక్రుద్ధాః ప్రగృహ్యాశు పరశ్వథాన్,
నేయ మర్హతి భర్తారం రావణం రాక్షసాధిపమ్. 16
సంభర్త్స్యమానా భీమాభీ రాక్షసీభి ర్వరాననా,

నేనును యిక్ష్వాకువంశ్యులలో శ్రేష్ఠుడగు నా పతి రాముః ననుసరించి యున్నదానను. 10-12

సీతాదేవి పలుకులు విని మికిలి కోపించిన రాకసాంగనలు. రావణునిచే ప్రేరితలై

సా బాష్ప ముపమార్జంతీ శింశుపాం తా ముపాగమత్. 17

తత స్తాం శింశుపాం సీతా రాక్షసీభి స్సమావృతామ్,
అభిగమ్య విశాలాక్షీ తస్థౌ శోకపరిప్లుతా. 18

తాం కృశాం దీనవదనాం మలినాంబరధారిణీమ్,
భర్త్సయాంచక్రిరే సీతాం రాక్షస్య స్తాం సమంతతః. 19

తత స్తాం వినతా నామ రాక్షసీ భీమదర్శనా,
అబ్రవీత్ కుపితాకారా కరాళా నిర్ణతోదరీ. 20

సీతే పర్యాప్త మేతావద్ భర్తుః స్నేహో నిదర్శితః,
సర్వత్రాతికృతం భద్రే వ్యసనా యోపకల్పతే. 21

పరితుష్టాస్మి భద్రం తే మానుష స్తే కృతో విధిః,
మమాపి తు వచః పథ్యం బ్రువంత్యాః కురు మైథిలి. 22

తుడుచుకొనుచు, హనుమంతు డెక్కియున్న శింశుపావృక్షము చెంతకే పోయెను. 17

పిమ్మట విశాలాక్షి యగు ఆ సీత రాక్షసాంగనలు పరివేష్టించియున్న శింశుపావృక్షము చెంతకు పోయి శోకమున మునిగియుండెను. 18

రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్,
విక్రాంతం రూపవంతం చ సురేశ మివ వాసవమ్,
దక్షిణం త్యాగశీలం చ సర్వస్య ప్రియదర్శనమ్. 23
మానుషం కృపణం రామం త్యక్త్వా రావణ మాశ్రయ,
దివ్యాంగరాగా వైదేహి దివ్యాభరణభూషితా, 24
అద్యప్రభృతి సర్వేషాం లోకానా మీశ్వరీ భవ.
అగ్నేః స్వాహా యథా దేవీ శచీవేంద్రస్య శోభనే. 25
కిం తే రామేణ వైదేహి కృపణేన గతయుషా,
ఏతదుక్తం చ మే వాక్యం యది త్వం న కరిష్యసి,
అస్మిన్ ముహూర్తే సర్వాస్త్వాం భక్షయిష్యామహే వయమ్. 26
అన్యా తు వికటా నామ లంబమానపయోధరా,
అబ్రవీత్ కుపితా సీతాం ముష్టి ముద్యమ్య గర్జతీ. 27

రావణుని నీ భర్తగా సేవింపుము. ఆయన సర్వరాక్షసులకు ప్రభువు. దేవరాజగు ఇంద్రునివంటివాడు. పరాక్రమశాలి. రూపవంతుడు, చతురుడు, త్యాగశీలుడు,

బహూ న్యప్రియరూపాణి వచనాని సుదుర్మతే,
అనుక్రోశా న్మృదుత్వాచ్చ సోఢాని తవ మైథిలి.
న చ నః కురుషే వాక్యం హితం కాలపురస్కృతమ్. 28
ఆనీతాఽసి సముద్రస్య పార మన్యై ర్దురాసదమ్,
రావణాంతఃపురం ఘోరం ప్రవిష్టా చాసి మైథిలి. 29
రావణస్య గృహే రుద్ధా మస్మాభిస్తు సురక్షితామ్,
న త్వాం శక్తః పరిత్రాతు మపి సాక్షాత్ పురందరః. 30
కురుష్వ హితవాదిన్యా వచనం మమ మైథిలి,
అల మశ్రుప్రపాతేన త్యజ శోక మనర్థకమ్. 31
భజ ప్రీతిం ప్రహర్షం చ త్యజైతాం నిత్యదైన్యతామ్.
సీతే రాక్షసరాజేన సహ క్రీడ యథాసుఖమ్. 32

ఓ దుష్టబుద్ధిగల సీతా! నీవు పలికిన అప్రియములగు మాటలెన్నో నీపై దయచేతను, మా మృదుత్వముచేతను సహించితిమి. సమయోచితముగ మేము పలికిన హితోక్తిని నీ వాదరింపకున్నావు. 28

జానాసి హి యథా భీరు స్త్రీణాం యౌవన మధ్రువమ్,
యావ న్న తే వ్యతిక్రామేత్ తావత్ సుఖ మవాప్నుహి. 33
ఉద్యానాని చ రమ్యాణి పర్వతోపవనాని చ,
సహ రాక్షసరాజేన చర త్వం మదిరేక్షణే. 34
స్త్రీసహస్రాణి తే సప్త వశే స్థాస్యంతి సుందరి,
రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్. 35
ఉత్పాట్య వా తే హృదయం భక్షయిష్యామి మైథిలి,
యది మే వ్యాహృతం వాక్యం న యథావత్ కరిష్యసి. 36
తత శ్చండోదరీ నామ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా,
భ్రామయంతీ మహచ్ఛూల మిదం వచన మబ్రవీత్. 37
ఇమాం హరిణలోలాక్షీం త్రాసోత్కంపిపయోధరామ్,
రావణేన హృతాం దృష్ట్వా దౌహృదో మే మహా నభూత్. 38

గడచిపోవు లోపలనే సుఖము పొందుము. 33

ఓ మదిరాక్షీ! నీవు రాక్షసరాజగు రావణునితో గూడి సుందరోపవనములలో,

యకృత్ప్లీహ మథోత్పీడం హృదయం చ సబంధనమ్,
ఆంత్రాణ్యపి తథా శీర్షం ఖాదేయ మితి మే మతిః. 39
తతస్తు ప్రఘసా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్.
కంఠ మస్యా నృశంసాయాః పీడయామ కిమాస్యతే, 40
నివేద్యతాం తతో రాజ్ఞే మానుషీ సా మృతేతి హ,
నాత్ర కశ్చన సందేహః ఖాదతేతి స వక్ష్యతి. 41
తతస్త్వజాముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్.
విశ స్యేమాం తత స్సర్వా స్సమాన్ కురుత పీలుకాన్, 42
విభజామ తత స్సర్వా వివాదో మే న రోచతే.
పేయ మానీయతాం క్షిప్రం లేహ్యముచ్చావచం బహు. 43

"కడుపునకు కుడివైపున నుండు కాలఖండమను మాంసపిండమును, ఎడమవైపున ఉండు గుల్మమను మాంసపిండమును, దానిపైనుండు మాంసమును, పద్మకోశమువలె నుండు హృదయరూపమగు మాంసమును, దానిని నిలిపియుంచు అధోమాంసమును,

తత శ్శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్.
అజాముఖ్యా యదుక్తం హి తదేవ మమ రోచతే, 44
సురా చానీయతాం క్షిప్రం సర్వశోకవినాశినీ,
మానుషం మాంస మాస్వాద్య నృత్యామో౽థ నికుంభిలామ్. 45
ఏవం సంభర్త్స్యమానా సా సీతా సురసుతోపమా,
రాక్షసీభి స్సుఘోరాభిర్ ధైర్య ముత్సృజ్య రోదితి. 46

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే చతుర్వింశః సర్గః.

అంత శూర్పణఖ యను రాక్షసి యిట్లనెను. "అజాముఖి చెప్పినదియే నాకును నచ్చిన మాట. 44

సర్వశోకములను పోగొట్టు మద్యమును శీఘ్రమే తెండు. మనుష్యమాంసము తిని

25. పంచవింశః సర్గః

(రాక్షసవనితల ఉపదేశమును సీత త్రోసిపుచ్చుట)

తథా తాసాం వదంతీనాం పరుషం దారుణం బహు,
రాక్షసీనా మసౌమ్యానాం రురోద జనకాత్మజా. 1
ఏవ ముక్తా తు వైదేహీ రాక్షసీభి ర్మనస్వినీ,
ఉవాచ పరమత్రస్తా బాష్పగద్గదయా గిరా. 2
న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితు మర్హతి,
కామం ఖాదత మాం సర్వా న కరిష్యామి వో వచః. 3
సా రాక్షసీమధ్యగతా సీతా సురసుతోపమా,
న శర్మ లేభే దుఃఖార్తా రావణేన చ తర్జితా. 4
వేపతే స్మాధికం సీతా విశంతీ వాంగ మాత్మనః,

ఇట్లు కఠినాత్మ లగు ఆ రాక్షసవనితలు భీకరముగా కఠినోక్తులనేకములు పలుకుచుండగా సీత ఏడ్వసాగెను. 1

పాతివ్రత్యముచే మనోదార్ఢ్యము గల సీత రాక్షసాంగనల పలుకులు విని మిక్కిలి

వనే యూథపరిభ్రష్టా మృగీ కోకై రివార్దితా. 5

సా త్వశోకస్య విపులాం శాఖా మాలంబ్య పుష్పితామ్,
చింతయామాస శోకేన భర్తారం భగ్నమానసా. 6

సా స్నాపయంతీ విపులౌ స్తనౌ నేత్రజలస్రవైః,
చింతయంతీ న శోకస్య తదాంత మధిగచ్ఛతి. 7

సా వేపమానా పతితా ప్రవాతే కదలీ యథా,
రాక్షసీనాం భయత్రస్తా వివర్ణవదనా౽భవత్. 8

తస్యా స్సా దీర్ఘవిపులా వేపంత్యా సీతయా తదా,
దదృశే కంపినీ వేణీ వ్యాళీవ పరిసర్పతీ. 9

సా నిఃశ్వసంతీ దుఃఖార్తా శోకోపహతచేతనా,
ఆర్తా వ్యసృజ దశ్రూణి మైథిలీ విలలాప హ. 10

హా రామేతి చ దుఃఖార్తా హా పున ర్లక్ష్మణేతి చ,

సీత తన శరీరమును మిగుల ముడుచుకొని భయముతో వణకసాగెను. 5

ఆమె బాగుగా పుష్పించిన అశోకవృక్షపు కొమ్మ నొకదానిని పట్టుకొనియున్నదై, 6

హా శ్వశ్రు మమ కౌసల్యే హా సుమిత్రేతి భామినీ. 11
లోకప్రవాద స్సత్యోఽయం పండితై స్సముదాహృతః,
అకాలే దుర్లభో మృత్యుః స్త్రియా వా పురుషస్య వా. 12
యత్రాహ మేవం క్రూరాభీ రాక్షసీభి రిహార్దితా,
జీవామి హీనా రామేణ ముహూర్తమపి దుఃఖితా. 13
ఏషాఽ ల్పపుణ్యా కృపణా వినశిష్యా మ్యనాథవత్,
సముద్రమధ్యే నౌః పూర్ణా వాయువేగై రివాహతా. 14
భర్తారం త మపశ్యంతీ రాక్షసీవశ మాగతా,
సీదామి ఖలు శోకేన కూలం తోయహతం యథా. 15
తం పద్మదళపత్రాక్షం సింహవిక్రాంతగామినమ్,
ధన్యాః పశ్యంతి మే నాథం కృతజ్ఞం ప్రియవాదినమ్. 16

ఖ ముచే పీడింపబడి, రామవిరహార్తయై, శోకముచే మనస్సు కలతచెందగా, కన్నీరు కార్చుచు, 'హా రామా! లక్ష్మణా! అయ్యో అత్తా! కౌసల్యా! సుమిత్రా! యని యేడ్చెను. 10,11
స్త్రీకిగాని, పురుషునకుగాని, అకాలమృత్యువు చాల దుర్లభమని పండితులు పలుకు

సర్వథా తేన హీనాయా రామేణ విదితాత్మనా,
తీక్ష్ణం విష మివాస్వాద్య దుర్లభం మమ జీవితమ్. 17
కీదృశం తు మయా పాపం పురా జన్మాంతరే కృతమ్,
యే నేదం ప్రాప్యతే దుఃఖం మయా ఘోరం సుదారుణమ్. 18
జీవితం త్యక్తు మిచ్ఛామి శోకేన మహతా వృతా,
రాక్షసీభిశ్చ రక్షంత్యా రామో నాసాద్యతే మయా. 19
ధిగస్తు ఖలు మానుష్యం ధిగస్తు పరవశ్యతామ్,
న శక్యం యత్పరిత్యక్తు మాత్మచ్ఛందేన జీవితమ్. 20

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే పంచవింశః సర్గః.

మహాబుద్ధిశాలి యగు రాము నెడబాసి తీవ్రమయిన విషము పానము చేసినవాని వలె నేను జీవించుట దుర్లభము. 17

పూర్వజన్మమున నే నెంతో ఘోరపాప మొనరించి యుండవలయును. దానివల్లనే నే నీ భయంకరదుఃఖమును పొందుచున్నాను. 18

26. షడ్వింశః సర్గః

(సీతాదేవి తన కిక మరణమే శరణమని తలంచుట)

ప్రసక్తాశ్రుముఖీ త్యేవం బ్రువంతీ జనకాత్మజా,
అధోముఖముఖీ బాలా విలప్తు ముపచక్రమే. 1

ఉన్మత్తేవ ప్రమత్తేవ భ్రాంతచిత్తేవ శోచతీ,
ఉపావృత్తా కిశోరీవ వివేష్టంతీ మహీతలే. 2

రాఘవస్య ప్రమత్తస్య రక్షసా కామరూపిణా,
రావణేన ప్రమథ్యాహ మానీతా క్రోశతీ బలాత్. 3

రాక్షసీవశ మాపన్నా భర్త్స్యమానా సుదారుణమ్,
చింతయంతీ సుదుఃఖార్తా నాహం జీవితు ముత్సహే. 4

న హి మే జీవితే నార్థో నైవార్థై ర్న చ భూషణైః,

జనకుని కూతురగు సీత కన్నులనుండి కన్నీ రొలుకుచుండగా ఇట్లు పలికి, తల వంచుకొని విలపించసాగెను. 1

...పిచ్చిదానివలె, పరాకు పడినదానివలె, నిలకడలేని మనస్సు కలది వలె,

వసంత్యా రాక్షసీమధ్యే వినా రామం మహారథమ్. 5

అశ్మసార మిదం నూన మథవా ప్యజరామరమ్,
హృదయం మమ యేనేదం న దుఃఖే నావశీర్యతే. 6

ధిఙ్మా మనార్యా మసతీం యాహం తేన వినా కృతా,
ముహూర్తమపి రక్షామి జీవితం పాపజీవితా. 7

కా చ మే జీవితే శ్రద్ధా సుఖే వా తం ప్రియం వినా,
భర్తారం సాగరాంతాయా వసుధాయాః ప్రియంవదమ్. 8

భిద్యతాం భక్ష్యతాం వాపి శరీరం విసృజామ్యహమ్,
న చాప్యహం చిరం దుఃఖం సహేయం ప్రియవర్జితా. 9

చరణేనాపి సవ్యేన న స్పృశేయం నిశాచరమ్,
రావణం కిం పునరహం కామయేయం విగర్హితమ్. 10

భవనములు, భూషణములు జీవితము ఎందులకు? 5

నా హృదయము రాతివలె చాల గట్టిదై యుండును. లేదా జరామరణములు

ప్రత్యాఖ్యాతం న జానాతి నాత్మానం నాత్మనః కులమ్,
యో నృశంసస్వభావేన మాం ప్రార్థయితు మిచ్ఛతి. 11

ఛిన్నా భిన్నా విభక్తా వా దీప్తే వాగ్నౌ ప్రదీపితా,
రావణం నోపతిష్ఠేయం కిం ప్రలాపేన వ శ్చిరమ్. 12

ఖ్యాతః ప్రాజ్ఞః కృతజ్ఞశ్చ సానుక్రోశశ్చ రాఘవః,
సద్వృత్తో నిరనుక్రోశ శ్శంకే మద్భాగ్యసంక్షయాత్. 13

రాక్షసానాం సహస్రాణి జనస్థానే చతుర్దశ,
యే నైకేన నిరస్తాని స మాం కిం నాభిపద్యతే. 14

నిరుద్ధా రావణే నాహ మల్పవీర్యేణ రక్షసా,
సమర్థః ఖలు మే భర్తా రావణం హంతు మాహవే. 15

క్రూరస్వభావముతో రావణుడు నన్ను కోరుచున్నాడే కాని, తన్ను నేను నిరాకరించు చుంటిననిగాని, తన వంశగౌరవమునుగాని గుర్తించుటలేదు. 11

విరాధో దండకారణ్యే యేన రాక్షసపుంగవః,
రణే రామేణ నిహత స్స మాం కిం నాభిపద్యతే. 16

కామం మధ్యే సముద్రస్య లంకేయం దుష్ప్రధర్షణా,
న తు రాఘవబాణానాం గతిరోధీహ విద్యతే. 17

కిన్ను తత్కారణం యేన రామో దృఢపరాక్రమః,
రక్షసాపహృతాం భార్యా మిష్టాం నాభ్యవపద్యతే. 18

ఇహస్థాం మాం న జానీతే శంకే లక్ష్మణపూర్వజః,
జానన్నపి హి తేజస్వీ ధర్షణం మర్షయిష్యతి. 19

హృతేతి యోఽధిగత్వా మాం రాఘవాయ నివేదయేత్,
గృధ్రరాజోఽపి స రణే రావణేన నిపాతితః. 20

కృతం కర్మ మహత్తేన మాం తథాఽభ్యవపద్యతా,
తిష్ఠతా రావణద్వంద్వే వృద్ధేనాపి జటాయుషా. 21

దండకారణ్యమున రాక్షసవీరుడగు విరాధుని సంహరించిన రాము డేల నన్ను కాపాడడు? 16

యది మామిహ జానీయా ద్వర్తమానాం స రాఘవః,
అద్య బాణై రభిక్రుద్ధః కుర్యా ల్లోక మరాక్షసమ్. 22
విధమేచ్చ పురీం లంకాం శోషయేచ్చ మహోదధిమ్,
రావణస్య చ నీచస్య కీర్తిం నామ చ నాశయేత్. 23
తతో నిహతనాథానాం రాక్షసీనాం గృహే గృహే,
యథాహ మేవం రుదతీ తథా భూయో న సంశయః. 24
అన్విష్య రక్షసాం లంకాం కుర్యా ద్రామ స్సలక్ష్మణః,
న హి తాభ్యాం రిపు ర్దృష్టో ముహూర్తమపి జీవతి. 25
చితాధూమాకులపథా గృధ్రమండలసంకులా,
అచిరేణ తు లంకేయం శ్మశానసదృశీ భవేత్. 26
అచిరేణైవ కాలేన ప్రాప్స్యామ్యేవ మనోరథమ్,

నేనిచట నున్నట్లు తెలిసినచో రాము డిప్పుడే కోపించి బాణములతో లోకమున

దు(ష్ప్రస్థానోఽయ మాఖ్యాతి సర్వేషాం వో విపర్యయమ్. 27
యాదృశా నీహ దృశ్యంతే లంకాయా మశుభాని వై,
అచిరేణ తు కాలేన భవిష్యతి హతప్రభా. 28
నూనం లంకా హతే పాపే రావణే రాక్షసాధమే,
శోషం యాస్యతి దుర్ధర్షా ప్రమదా విధవా యథా. 29
పుణ్యోత్సవసముత్థా చ నష్టభర్త్రీ సరాక్షసీ,
భవిష్యతి పురీ లంకా నష్టభర్త్రీ యథాంగనా. 30
నూనం రాక్షసకన్యానాం రుదంతీనాం గృహే గృహే,
శ్రోష్యామి నచిరాదేవ దుఃఖార్తానా మిహ ధ్వనిమ్. 31
సాంధకారా హతద్యోతా హతరాక్షసపుంగవా,
భవిష్యతి పురీ లంకా నిర్దగ్ధా రామసాయకైః. 32

కీడును తెలుపుచున్నది. 27

ఈ లంకలో అగపడు అశుభములను బట్టి యిది చాల త్వరలోనే కాంతిహీనమై

యది నామ స శూరో మాం రామో రక్తాంతలోచనః,
జానీయా ద్వర్తమానాం హి రావణస్య నివేశనే. 33
అనేన తు నృశంసేన రావణే నాధమేన మే,
సమయో యస్తు నిర్దిష్ట స్తస్య కాలోఽ_యమాగతః. 34
అకార్యం యే న జానంతి నైర్భతాః పాపకారిణః,
అధర్మాత్తు మహోత్పాతో భవిష్యతి హి సాంప్రతమ్. 35
నైతే ధర్మం విజానంతి రాక్షసాః పిశితాశనాః,
ధ్రువం మాం ప్రాతరాశార్థే రాక్షసః కల్పయిష్యతి. 36
సాహం కథం కరిష్యామి తం వినా ప్రియదర్శనమ్,
రామం రక్తాంతనయన మపశ్యంతీ సుదుఃఖితా. 37
యది కశ్చిత్ ప్రదాతా మే విష స్యాద్య భవే దిహ,
క్షిప్రం వైవస్వతం దేవం పశ్యేయం పతినా వినా. 38

కమ్మి, కాంతి తొలిగిన లంకలోని రాక్షసవీరు లందరును నశింతురు. 32,33
క్రూరుడు, అధముడగు ఈ రావణుడు నా కిచ్చిన గడువు కూడ సమీపించినది. 34

నాజానా జ్జీవతీం రామ స్స మాం లక్ష్మణపూర్వజః,
జానంతౌ తౌ న కుర్యాతాం నోర్వ్యాం హి మమ మార్గణమ్. 39
నూనం మమైవ శోకేన స వీరో లక్ష్మణాగ్రజః,
దేవలోక మితో యాత స్త్యక్త్వా దేహం మహీతలే. 40
ధన్యా దేవా స్సగంధర్వా స్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః,
మమ పశ్యంతి యే నాథం రామం రాజీవలోచనమ్. 41
అథవా నహి తస్యార్థో ధర్మకామస్య ధీమతః,
మయా రామస్య రాజర్షే ర్భార్యయా పరమాత్మనః. 42
దృశ్యమానే భవేత్ ప్రీతి స్సౌహృదం నాస్త్యపశ్యతః,
నాశయంతి కృతఘ్నాస్తు న రామో నాశయిష్యతి. 43
కిం ను మే న గుణాః కేచిత్ కిం వా భాగ్యక్షయో మమ,

నాకై భూమండలమెల్ల వెదకుదురు. 39

నిశ్చయముగా, నా ఎడబాటు వలని శోకముతో, వీరుడగు రాముడు భూమిపై తన శరీరమును వీడి స్వర్గమున కేగియుండును. 40

అటు స్వరమున కేగిన పద్మనయనుడగు నా నాథుడు రాముని చూడజాలిన

యాఽహం సీదామి రామేణ హీనా ముఖ్యేన భామినీ. 44
శ్రేయో మే జీవితా న్మర్తుం నిహీనాయా మహాత్మనః,
రామా దక్లిష్టచారిత్రా చ్ఛూరా చ్ఛత్రునిబర్హణాత్. 45
అథవా న్యస్తశస్త్రౌ తౌ వనే మూలఫలాశినౌ,
భ్రాతరౌ హి నరశ్రేష్ఠౌ సంవృత్తౌ వనగోచరౌ. 46
అథవా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా,
ఛద్మనా సాదితౌ శూరౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ. 47
సాఽహ మేవం గతే కాలే మర్తు మిచ్ఛామి సర్వథా,
న చ మే విహితో మృత్యు రస్మిన్ దుఃఖేఽపి వర్తతి. 48
ధన్యాః ఖలు మహాత్మానో మునయ స్త్యక్తకిల్బిషాః,
జితాత్మానో మహాభాగా యేషాం న స్తః ప్రియాప్రియే. 49

ఇందులకు కారణము నేను చేసిన పాపమో లేక నా దురదృష్టమో తెలియకున్నది.
44

మహాత్ముడు, ఉత్తమమగు నడవడి కలవాడు, శూరుడు, శత్రువినాశకు డగు నా పతి రాము నెడబాసి జీవించుటకంటె నాకు మరణమే శ్రేయము. 45

ప్రియా న్న సంభవే ద్దుఃఖ మప్రియా దధికం భయమ్,
తాభ్యాం హి యే వియుజ్యంతే నమస్తేషాం మహాత్మనామ్. 50
సాఽహం త్యక్తా ప్రియేణేహ రామేణ విదితాత్మనా,
ప్రాణాం స్త్యక్ష్యామి పాపస్య రావణస్య గతా వశమ్. 51

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే షడ్వింశః సర్గః.

---

27. సప్తవింశః సర్గః

(త్రిజటాస్వప్నవృత్తాంతము)

ఇత్యుక్తా స్సీతయా ఘోరా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః,
కాశ్చి జ్జగ్ము స్తదాఖ్యాతుం రావణస్య తరస్వినః. 1
తతః సీతా ముపాగమ్య రాక్షస్యో ఘోరదర్శనాః,
పునః పరుష మేకార్థ మనర్థార్థ మథాబ్రువన్. 2
అద్యేదానీం తవానార్యే సీతే పాపవినిశ్చయే,
రాక్షస్యో భక్షయిష్యంతి మాంసమేత ద్యథాసుఖమ్. 3
సీతాం తాభి రనార్యాభి ర్దృష్ట్వా సంతర్జితాం తదా,
రాక్షసీ త్రిజటా వృద్ధా శయానా వాక్య మబ్రవీత్. 4
ఆత్మానం ఖాద తానార్యా న సీతాం భక్షయిష్యథ,

అని యిట్లు సీత పలుకగా, ఆ రాక్షసాంగనలు తీవ్రముగ కోపించిరి. అందు

జనకస్య సుతా మిష్టాం స్నుషాం దశరథస్య చ. 5
స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః,
రాక్షసానా మభావాయ భర్తు రస్యా భవాయ చ. 6
ఏవ ముక్తా స్త్రిజటయా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః,
సర్వా ఏవాబ్రువన్ భీతా స్త్రిజటాం తా మిదం వచః.
కథయస్వ త్వయా దృష్టః స్వప్నోఽయం కీదృశో నిశి. 7
తాసాం శ్రుత్వా తు వచనం రాక్షసీనాం ముఖాచ్చ్యుతమ్,
ఉవాచ వచనం కాలే త్రిజటా స్వప్నసంశ్రితమ్. 8
గజదంతమయీం దివ్యాం శిబికా మంతరిక్షగామ్,
యుక్తాం హంససహస్రేణ స్వయ మాస్థాయ రాఘవః,
శుక్లమాల్యాంబరధరో లక్ష్మణేన సహాగతః. 9

పూజ్యురాలగు సీతను తినకుడు. అట్లు తినవలెనని యున్నచో మిమ్ము మీరే తినుడు. 5
నేడు నేనొక భయంకరము, గగుర్పాటు కలిగించునది అగు కలగంటిని. ఆ కల

స్వప్నే చాద్య మయా దృష్టా సీతా శుక్లాంబరావృతా,
సాగరేణ పరిక్షిప్తం శ్వేతం పర్వత మాస్థితా,
రామేణ సంగతా సీతా భాస్కరేణ ప్రభా యథా. 10
రాఘవశ్చ మయా దృష్ట శ్చతుర్దంతం మహాగజమ్.
ఆరూఢ శ్శైలసంకాశం చచార సహలక్ష్మణః. 11
తతస్తౌ నరశార్దూలౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా,
శుక్లమాల్యాంబరధరౌ జానకీం పర్యుపస్థితౌ. 12
తత స్తస్య నగస్యాగ్రే హ్యాకాశస్థస్య దంతినః,
భర్త్రా పరిగృహీతస్య జానకీ స్కంధ మాశ్రితా. 13
భర్తు రంకాత్ సముత్పత్య తతః కమలలోచనా,
చంద్రసూర్యౌ మయా దృష్టా పాణినా పరిమార్జతీ. 14
తత స్తాభ్యాం కుమారాభ్యా మాస్థిత స్స గజోత్తమః,

నెక్కి కాంతి సూర్యునితో కూడినటు రామునితో కూడియుండగా

సీతయా చ విశాలాక్ష్యా లంకాయా ఉపరి స్థితః. 15
పాండురర్షభయుక్తేన రథే నాష్టయుజా స్వయమ్,
ఇహోపయాతః కాకుత్స్థ స్సీతయా సహ భార్యయా. 16
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ వీర్యవాన్,
ఆరుహ్య పుష్పకం దివ్యం విమానం సూర్యసన్నిభమ్,
ఉత్తరాం దిశ మాలోక్య జగామ పురుషోత్తమః. 17
ఏవం స్వప్నే మయా దృష్టో రామో విష్ణుపరాక్రమః,
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ భార్యయా. 18
న హి రామో మహాతేజా శ్శక్యో జేతుం సురాసురైః,
రాక్షసై ర్వాపి చాన్యై ర్వా స్వర్గః పాపజనై రివ. 19
రావణశ్చ మయా దృష్టః క్షితౌ తైలసముక్షితః,

యా శ్రేష్ఠమగు ఏనుగు లంకానగరముపై నిలిచెను. 15

రక్తవాసాః పిబన్మత్తః కరవీరకృతస్రజః. 20

విమానాత్ పుష్పకా దద్య రావణః పతితో భువి,

కృష్యమాణః స్త్రియా దృష్టో ముండః కృష్ణాంబరః పునః. 21

రథేన ఖరయుక్తేన రక్తమాల్యానులేపనః,

పిబం స్తైలం హసన్ నృత్యన్ భ్రాంతచిత్తాకులేంద్రియః,

గర్దభేన యయౌ శీఘ్రం దక్షిణాం దిశ మాస్థితః. 22

పునరేవ మయా దృష్టో రావణో రాక్షసేశ్వరః,

పతితోఽవాక్ఛిరా భూమౌ గర్దభా ద్భయమోహితః. 23

సహసోత్థాయ సంభ్రాంతో భయార్తో మదవిహ్వలః,

ఉన్మత్త ఇవ దిగ్వాసా దుర్వాక్యం ప్రలపన్ బహు. 24

దుర్గంధం దుస్సహం ఘోరం తిమిరం నరకోపమమ్,

గన్నేరు పూలమాల ధరించి మద్యము త్రాగుచు మత్తెక్కి నేలపై బడి కలలో కనుపించెను.

మలపంకం ప్రవిశ్యాశు మగ్నస్తత్ర స రావణః. 25
కంఠే బద్ధ్వా దశగ్రీవం ప్రమదా రక్తవాసినీ,
కాలీ కర్దమలిప్తాంగీ దిశం యామ్యాం ప్రకర్షతి. 26
ఏవం తత్ర మయా దృష్టః కుంభకర్ణో నిశాచరః.
రావణస్య సుతా స్సర్వే దృష్టా స్తైలసముక్షితాః. 27
వరాహేణ దశగ్రీవ శ్శింశుమారేణ చేంద్రజిత్,
ఉష్ట్రేణ కుంభకర్ణశ్చ ప్రయాతా దక్షిణాం దిశమ్. 28
ఏకస్తత్ర మయా దృష్టః శ్వేతచ్ఛత్రో విభీషణః,
శుక్లమాల్యాంబరధర శ్శుక్లగంధానులేపనః. 29
శంఖదుందుభినిర్ఘోషై ర్నృత్తగీతై రలంకృతః,
ఆరుహ్య శైలసంకాశం మేఘస్తనితనిఃస్వనమ్. 30
చతుర్దంతం గజం దివ్య మాస్తే తత్ర విభీషణః,

నున్న మలపు బురదలో పడి, శీఘ్రమే అందు మునిగెను. 24,25

ఎఱని వసనములు దాల్చిన యొక నల్లని యాడుది యొడలికి బురద పూసికొని,

చతుర్భి స్సచివై స్సార్థం వైహాయస ముపస్థితః. 31
సమాజశ్చ మయా దృష్టో గీతవాదిత్రనిఃస్వనః,
పిబతాం రక్తమాల్యానాం రక్షసాం రక్తవాససామ్. 32
లంకా చేయం పురీ రమ్యా సవాజిరథకుంజరా,
సాగరే పతితా దృష్టా భగ్నగోపురతోరణా. 33
లంకా దృష్టా మయా స్వప్నే రావణే నాభిరక్షితా,
దగ్ధా రామస్య దూతేన వానరేణ తరస్వినా. 34
పీత్వా తైలం ప్రనృత్తాశ్చ ప్రహసంత్యో మహాస్వనాః,
లంకాయాం భస్మరూక్షాయాం ప్రవిష్టా రాక్షసస్త్రియః. 35
కుంభకర్ణాదయ శ్చేమే సర్వే రాక్షసపుంగవాః,
రక్తం నివసనం గృహ్య ప్రవిష్టా గోమయహ్రదే. 36

తన నలుగురు మంత్రులతో గూడి యధిరోహించి యాకాశమున నిలచెను. 29-31

నే నచట ఎఱ్ఱని మాలలు దాల్చి, ఎఱ్ఱని వస్త్రములు కట్టుకొని, తైలపానము

అపగచ్ఛత నశ్యధ్వం సీతా మాప స రాఘవః,
ఘాతయేత్ పరమామర్షీ సర్వై స్సార్ధం హి రాక్షసైః. 37
ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం వనవాస మనువ్రతామ్,
భర్త్సితాం తర్జితాం వాపి నానుమంస్యతి రాఘవః. 38
తదలం క్రూరవాక్యై ర్వ స్సాంత్వ మే వాభిధీయతామ్,
అభియాచామ వైదేహీ మేతద్ధి మమ రోచతే. 39
యస్యా మేవంవిధః స్వప్నో దుఃఖితాయాం ప్రదృశ్యతే,
సా దుఃఖై ర్వివిధై ర్ముక్తా ప్రియం ప్రాప్నో త్యనుత్తమమ్. 40
భర్త్సితామపి యాచధ్వం రాక్షస్యః కిం వివక్షయా,
రాఘవాద్ధి భయం ఘోరం రాక్షసానా ముపస్థితమ్. 41

కావున ఓ రాక్షసవనితలారా! మీ రింక తొలగిపొండు. ఇచట అగపడకుడు. అచిరకాలములో రాముడు సీతను పొందును. ఆయన మిక్కిలి కోపము వహించి సకలరాక్షసులతో బాటు మిమ్ము గూడ (లేక రావణుని) వధించగలడు. 37

ప్రణిపాతప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా,
అల మేషా పరిత్రాతుం రాక్షస్యో మహతో భయాత్. 41

అపి చాస్యా విశాలాక్ష్యా న కించి దుపలక్షయే,
విరూపమపి చాంగేషు సుసూక్ష్మమపి లక్షణమ్. 43

ఛాయావైగుణ్యమాత్రం తు శంకే దుఃఖ ముపస్థితమ్,
అదుఃఖార్హా మిమాం దేవీం వైహాయస ముపస్థితామ్. 44

అర్థసిద్ధిం తు వైదేహ్యాః పశ్యా మ్యహ ముపస్థితామ్,
రాక్షసేంద్రవినాశం చ విజయం రాఘవస్య చ. 45

నిమిత్తభూత మేతత్తు శ్రోతు మస్యా మహత్ ప్రియమ్,
దృశ్యతే చ స్ఫురచ్చక్షుః పద్మపత్ర మివాయతమ్. 46

ఈషచ్చ హృషితో వాస్యా దక్షిణాయా హ్యదక్షిణః,

జనకుని కూతురు సీతకు ప్రణామముచేసిన చాలును, మన యపరాధములు మన్నించి ప్రసన్నురాలగును. ఓ రాక్షసాంగనలారా! ఈమె రాను ఉప...

అకస్మాదేవ వైదేహ్యా బాహు రేకః ప్రకంపతే. 47

కరేణుహస్తప్రతిమ స్సవ్య శ్చోరు రనుత్తమః,
వేపమాన స్సూచయతి రాఘవం పురతః స్థితమ్. 48

[1]పక్షీ చ శాఖానిలయం ప్రవిష్టః
పునః పున శ్చోత్తమసాంత్వవాదీ,
సుస్వాగతాం వాచ ముదీరయానః
పునః పున శ్చోదయతీవ హృష్టః. 49

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే సప్తవింశః సర్గః.

మనలను రక్షింప సమర్థురాలగు ఈ సీతాదేవి యెడమభుజ మొకింత పులకితమై యాకస్మికముగ కంపించుచున్నది. 47

ఆడేనుగు తొండమువంటి యీమె యెడమతొడ కొంచెముగా అదరుచు రాముడు శీఘ్రమే నీ ఎదుట నిలుచునని సూచించుచున్నది. 48

కొమ్మలపైన నివసించు యీ పింగళపక్షి మిక్కిలి సంతోషముతో కూడినదై,

28. అష్టావింశః సర్గః

(సీత జడతో ఉరిపోసికొని మరణింపదలంచుట)

సా రాక్షసేంద్రస్య వచో నిశమ్య, తద్రావణ స్యాప్రియ మప్రియార్తా,
సీతా వితత్రాస యథా వనాంతే, సింహాభిపన్నా గజరాజకన్యా. 1

సా రాక్షసీమధ్యగతా చ భీరు, ర్వాగ్భిర్ భృశం రావణతర్జితా చ,
కాంతారమధ్యే విజనే విసృష్టా, బాలేవ కన్యా విలలాప సీతా. 2

సత్యం బతేదం ప్రవదంతి లోకే, నాకాలమృత్యు ర్భవతీతి సంతః,
యత్రాహమేవం పరిభర్త్స్యమానా, జీవామి కించిత్ క్షణమప్యపుణ్యా. 3

సుఖాద్విహీనం బహుదుఃఖపూర్ణ, మిదం తు నూనం హృదయం స్థిరంమే,
విశీర్యతే యన్న సహస్రధాஉద్య, వజ్రాహతం శృంగమివాచలస్య. 4

ఆ సీత రాక్షసరాజగు రావణుడు పలికిన అప్రియవచనములు విని, దుఃఖితయై
యడవిలో సింహమునకు చిక్కిన యాడేనుగు వలె భయము నొందెను. 1

నైవాస్తి దోషో మమ నూనమత్ర, వధ్యాహ మస్యాప్రియదర్శనస్య,
భావం న చాస్యాహమనుప్రదాతు, మలం ద్విజో మంత్ర మివాద్విజాయ. 5
నూనం మమాంగా న్యచిరా దనార్య, శ్శస్త్రైశ్శితై శ్ఛేత్స్యతి రాక్షసేంద్రః,
తస్మి న్ననాగచ్ఛతి లోకనాథే, గర్భస్థజంతో రివ శల్యకృంతః. 6
దుఃఖం బతేదం మమ దుఃఖితాయా, మాసౌ చిరా యాధిగమిష్యతో ద్వౌ,
బద్ధస్య వధ్యస్య తథా నిశాంతే, రాజాపరాధా దివ తస్కరస్య. 7
హా రామ హా లక్ష్మణ హా సుమిత్రే, హా రామమాత స్సహ మే జనన్యా,
ఏషా విపద్యా మ్యహ మల్పభాగ్యా, మహార్ణవే నౌరివ మూఢవాతా. 8
తరస్వినౌ ధారయతా మృగస్య, సత్త్వేన రూపం మనుజేంద్రపుత్రౌ,

నే నాత్మహత్య చేసికొనుట దోషముకాదు. చూచువారికి రోత కలిగించు రావణునిచే నే నెట్లును చావక తప్పదు. అంతకంటె ఆత్మహత్యయే నయము. అట్లుకాక, రావణునకు వశపడి ప్రాణములు నిలుపుకొనుటయు తగదు. ద్విజుడు ద్విజేతరునకు

నూనం విశస్తౌ మమ కారణా త్తౌ, సింహర్షభౌ ద్వావివ వైద్యుతేన. 9
నూనం స కాలో మృగరూపధారీ, మా మల్పభాగ్యాం లులుభే తదానీమ్,
యత్రార్యపుత్రం విససర్జ మూఢా, రామానుజం లక్ష్మణపూర్వజం చ. 10
హా రామ సత్యవ్రత దీర్ఘబాహో, హా పూర్ణచంద్రప్రతిమానవక్త్ర,
హా జీవలోకస్య హితః ప్రియశ్చ, వధ్యాం న మాం వేత్సి హి రాక్షసానామ్. 11
అనన్యదేవత్వ మియం క్షమా చ, భూమౌ చ శయ్యా నియమశ్చ ధర్మే,
పతివ్రతాత్వం విఫలం మమేదం, కృతం కృతఘ్నేష్వివ మానుషాణామ్. 12
మోఘో హి ధర్మశ్చరితో మయాఽయం, తథైకపత్నీత్వమిదం నిరర్థమ్,
యా త్వాం న పశ్యామి కృశా వివర్ణా, హీనా త్వయా సంగమనే నిరాశా. 13

చంపినట్లు వేగవంతులగు ఆ రాజపుత్రులను నా కారణముగ వధించియుండును. 9

నిశ్చయముగ ఆ యముడే లేడి రూపు దాల్చి అల్పభాగ్యము గల నన్నపుడు లోభపెట్టినాడు. కావుననే నే నపుడు ...

పితు ర్నిదేశం నియమేన కృత్వా, వనా న్నివృత్త శ్చరితవ్రతశ్చ,
స్త్రీభిస్తు మన్యే విపులేక్షణాభి, స్త్వం రంస్యసే వీతభయః కృతార్థః. 14
అహం తు రామ త్వయి జాతకామా, చిరం వినాశాయ నిబద్ధభావా,
మోఘం చరిత్వా చ తపోవ్రతం చ, త్యక్ష్యామి ధిగ్ జీవిత మల్పభాగ్యా. 15
సా జీవితం క్షిప్రమహం త్యజేయం, విషేణ శస్త్రేణ శితేన వాపి,
విషస్య దాతా న హి మేఽస్తి కశ్చి, చ్ఛస్త్రస్య వా వేశ్మని రాక్షసస్య. 16
ఇతీవ దేవీ బహుధా విలప్య, సర్వాత్మనా రామ మనుస్మరంతీ,
ప్రవేపమానా పరిశుష్కవక్త్రా, నగోత్తమం పుష్పిత మాససాద. 17
శోకాభితప్తా బహుధా విచింత్య, సీతాఽథ వేణ్యుద్గ్రథనం గృహీత్వా,

వనవాసరూపమగు తండ్రి యాజ్ఞను నియమముతో పాలించి, వన్యవృత్తివ్రతమును యథావిధిగ నిర్వహించి, యడవినుండి మఱలి వచ్చి, సకలపురుషార్థములు సాధించి, వనవాసభయము తొలగిపోగా, నేను మరణించుటచే మఱల పలువురు వెడదకనుల

ఉద్బధ్య వేణ్యుద్గ్రథనేన శీఘ్రు, మహం గమిష్యామి యమస్య మూలమ్. 18

ఉపస్థితా సా మృదుసర్వగాత్రీ
శాఖాం గృహీత్వాఽథ నగస్య తస్య,
తస్యాస్తు రామం ప్రవిచింతయంత్యా
రామానుజం స్వం చ కులం శుభాంగ్యాః. 19

శోకానిమిత్తాని తథా బహూని, ధైర్యార్జితాని ప్రవరాణి లోకే,
ప్రాదు ర్నిమిత్తాని తదా బభూవుః, పురాపి సిద్ధా న్యుపలక్షితాని. 20

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే అష్టావింశః సర్గః.

“నే నీ జడను మెడకు ఉరిపోసికొని యముని చెంత కేగెద”నని తలంచెను. 18

29. ఏకోనత్రింశః సర్గః

(సీత శుభశకునములు చూచుట)

తథాగతాం తాం వ్యథితామనిందితాం, వ్యపేతహర్షాం పరిదీనమానసామ్,
శుభాం నిమిత్తాని శుభాని భేజిరే, నరం శ్రియా జుష్ట మివోపజీవినః. 1
తస్యా శ్శుభం వామ మరాళపక్ష్మ, రాజీవృతం కృష్ణవిశాలశుక్లమ్,
ప్రాస్పందతైకం నయనం సుకేశ్యా, మీనాహతం పద్మమివాభితామ్రమ్. 2
భుజశ్చ చార్వంచితపీనవృత్తః, పరార్థ్యకాలాగరుచందనార్హః,
అనుత్తమేనాధ్యుషితః ప్రియేణ, చిరేణ వామ స్సమవేపతాశు. 3
గజేంద్రహస్తప్రతిమశ్చ పీన, స్తయోర్ద్వయో స్సంహతయో స్సుజాతః,
ప్రస్పందమానః పున రూరురస్యా, రామం పురస్తాత్ స్థితమాచచక్షే. 4

దుఃఖము కలదియు, యిటుపైన నే కష్టములు వచ్చునో

శుభం పునర్హేమసమానవర్ణ, మీషద్రజోధ్వస్త మివామలాక్ష్యాః,
వాసస్థితాయాశ్శిఖరాగ్రదత్యాః, కించిత్పరిస్రంసత చారుగాత్ర్యాః5
ఏతై ర్నిమిత్తై రపరైశ్చ సుభ్రూ, స్సంబోధితా ప్రాగపి సాధు సిద్ధైః,
వాతాతపక్లాంత మివ ప్రణష్టం, వర్షేణ బీజం ప్రతిసంజహర్ష 6
తస్యాః పునర్బింబఫలాధరోష్ఠం, స్వక్షిభ్రు కేశాంత మరాళపక్ష్మ,
వక్త్రం బభాసే సితశుక్లదంష్ట్రం, రాహోర్ముఖాచ్చంద్ర ఇవ ప్రముక్తః 7
సా వీతశోకా వ్యపనీతతంద్రీ, శాంతజ్వరా హర్షవివృద్ధసత్త్వా,
అశోభతార్యా వదనేన శుక్లే, శీతాంశునా రాత్రిరి వోదితేన. 8

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ఏకోనత్రింశః సర్గః

నిర్మలములైన నేత్రములు, మొనలుదేరిన .పలువరుస, సుందరావయవములు కల సీతాదేవి ధరించినది, కొంచెముగా దుమ్ముపడి కాంతి తగ్గియున్నది బంగారువన్నె గలది అగు శుభ్రపదమైన చీర యొకింత జారినది. 5

30. త్రింశః సర్గః

(హనుమంతుడు సీత నోదార్చదలంచుట)

హనుమానపి విక్రాంత స్సర్వం శుశ్రావ తత్త్వతః,
సీతాయా స్త్రిజటాయాశ్చ రాక్షసీనాం చ తర్జనమ్. 1

అవేక్షమాణ స్తాం దేవీం దేవతామివ నందనే,
తతో బహువిధాం చింతాం చింతయామాస వానరః. 2

యాం కపీనాం సహస్రాణి సుబహూ న్యయుతాని చ,
దిక్షు సర్వాసు మార్గంతే సేయ మాసాదితా మయా. 3

చారేణ తు సుయుక్తేన శత్రో శ్శక్తి మవేక్షతా,
గూఢేన చరతా తావ దవేక్షిత మిదం మయా. 4

రాక్షసానాం విశేషశ్చ పురీ చేయ మవేక్షితా,

పరాక్రమశాలియగు హనుమంతుడు సీతావృత్తాంతము, త్రిజటాస్వప్నవృత్తాంతము,

రాక్షసాధిపతే రస్య ప్రభావో రావణస్య చ. 5

యుక్తం తస్యాప్రమేయస్య సర్వసత్త్వదయావతః,
సమాశ్వాసయితుం భార్యాం పతిదర్శనకాంక్షిణీమ్. 6

అహ మాశ్వాసయా మ్యేనాం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్,
అదృష్టదుఃఖాం దుఃఖార్తాం దుఃఖస్యాంత మగచ్ఛతీమ్. 7

యద్యప్యహ మిమాం దేవీం శోకోపహతచేతనామ్,
అనాశ్వాస్య గమిష్యామి దోషవద్ గమనం భవేత్. 8

గతే హి మయి తత్రేయం రాజపుత్రీ యశస్వినీ,
పరిత్రాణ మవిందంతీ జానకీ జీవితం త్యజేత్. 9

మయా చ స మహాబాహుః పూర్ణచంద్రనిభాననః,
సమాశ్వాసయితుం న్యాయ్య స్సీతాదర్శనలాలసః. 10

నేను పరిశీలించితిని. 5

అంతులేని మహిమ సకలజీవులపై దయ గల. తన పతి రాముని చూడగోరు

నిశాచరీణాం ప్రత్యక్ష మనర్హం చాపి భాషణమ్,
కథం ను ఖలు కర్తవ్య మిదం కృచ్ఛ్రగతో హ్యహమ్. 11
అనేన రాత్రిశేషేణ యది నాశ్వాస్యతే మయా,
సర్వథా నాస్తి సందేహః పరిత్యక్ష్యతి జీవితమ్. 12
రామశ్చ యది పృచ్ఛేన్మాం కిం మాం సీతాఽబ్రవీ ద్వచః,
కిమహం తం ప్రతిబ్రూయా మసంభాష్య సుమధ్యమామ్. 13
సీతాసందేశరహితం మా మిత స్త్వరయా గతమ్,
నిర్దహే దపి కాకుత్స్థః క్రుద్ధ స్తీవ్రేణ చక్షుషా. 14
యది చోద్యోజయిష్యామి భర్తారం రామకారణాత్,
వ్యర్థ మాగమనం తస్య ససైన్యస్య భవిష్యతి. 15
అంతరం త్వహ మాసాద్య రాక్షసీనా మిహ స్థితః,

నే నీ రాక్షసస్త్రీల సమక్షమున సీతతో మాటలాడగూడదు. ఇపు డేమి చేయవలెను? నేనిపుడు సంకటమున బడితినే! 11

శనై రాశ్వాసయిష్యామి సంతాపబహుళా మిమామ్. 16
అహం త్వతితనుశ్చైవ వానరశ్చ విశేషతః,
వాచం చోదాహరిష్యామి మానుషీ మిహ సంస్కృతామ్. 17
యది వాచం ప్రదాస్యామి ద్విజాతిరివ సంస్కృతామ్,
రావణం మాన్యమానా మాం సీతా భీతా భవిష్యతి. 18
వానరస్య విశేషేణ కథం స్యాదభిభాషణమ్,
అవశ్యమేవ వక్తవ్యం మానుషం వాక్య మర్థవత్,
మయా సాంత్వయితుం శక్యా నాన్యథేయ మనిందితా. 19
సేయ మాలోక్య మే రూపం జానకీ భాషితం తథా,
రక్షోభి స్త్రాసితా పూర్వం భూయ స్త్రాసం గమిష్యతి. 20
తతో జాతపరిత్రాసా శబ్దం కుర్యా న్మనస్వినీ,
జానమానా విశాలాక్షీ రావణం కామరూపిణమ్. 21

లభింపగనే, మిక్కిలి దుఃఖపడుచున్న ఈమె నోదార్తును. 16
నేను మిక్కిలి చిన్నవాడను. విశేషించి కోతిని. నే నీమెతో సామాన్య మానవులు

సీతయా చ కృతే శబ్దే సహసా రాక్షసీగణః,
నానాప్రహరణో ఘోర స్సమేయా దంతకోపమః. 22

తతో మాం సంపరిక్షిప్య సర్వతో వికృతాననాః,
వధే చ గ్రహణే చైవ కుర్యు ర్యత్నం యథాబలమ్. 23

గృహ్య శాఖాః ప్రశాఖాశ్చ స్కంధాం శ్చోత్తమశాఖినామ్,
దృష్ట్వా విపరిధావంతం భవేయు ర్భయశంకితాః. 24

మమ రూపం చ సంప్రేక్ష్య వనే విచరతో మహత్,
రాక్షస్యో భయవిత్రస్తా భవేయు ర్వికృతాననాః. 25

తతః కుర్యు స్సమాహ్వానం రాక్షస్యో రక్షసామపి,
రాక్షసేంద్రనియుక్తానాం రాక్షసేంద్రనివేశనే. 26

తే శూలశక్తినిస్త్రింశవివిధాయుధపాణయః,
ఆపతేయు ర్విమర్దేఽస్మిన్ వేగే నోద్విగ్నకారిణః. 27

సీత యట్లు అఱవగనే వెనువెంటనే భయంకరరూపముగల రాక్షసాంగనలు

సంరుద్ధ స్తైస్తు పరితో విధమన్ రక్షసాం బలమ్,
శక్నుయాం న తు సంప్రాప్తుం పరం పారం మహోదధేః. 28
మాం వా గృహ్ణీయు రాప్లుత్య బహవ శ్శీఘ్రకారిణః,
స్యాదియం చాగృహీతార్థా మమ చ గ్రహణం భవేత్. 29
హింసాభిరుచయో హింస్యు రిమాం వా జనకాత్మజామ్,
విపన్నం స్యాత్తతః కార్యం రామసుగ్రీవయో రిదమ్. 30
ఉద్దేశే నష్టమార్గేఽస్మిన్ రాక్షసైః పరివారితే,
సాగరేణ పరిక్షిప్తే గుప్తే వసతి జానకీ. 31
విశస్తే వా గృహీతే వా రక్షోభి ర్మయి సంయుగే,
నాన్యం పశ్యామి రామస్య సాహాయ్యం కార్యసాధనే. 32
విమృశంశ్చ న పశ్యామి యో హతే మయి వానరః,

వారు న న్నన్నివైపులనుండి అడ్డగింపగా రాక్షససైన్యములను చెండాడగలను. కాని అలసి, సముద్రము దాటి అవ్వలియొడ్డుకు పోవజాలను [illegible]

శతయోజనవిస్తీర్ణం లంఘయేత మహోదధిమ్. 33

కామం హంతుం సమర్థోఽస్మి సహస్రాణ్యపి రక్షసామ్,
న తు శక్ష్యామి సంప్రాప్తుం పరం పారం మహోదధేః. 34

అసత్యాని చ యుద్ధాని సంశయో మే న రోచతే,
కశ్చ నిస్సంశయం కార్యం కుర్యాత్ ప్రాజ్ఞస్ససంశయమ్. 35

ప్రాణత్యాగశ్చ వైదేహ్యా భవే దనభిభాషణే,
ఏష దోషో మహాన్ హి స్యా న్మమ సీతాభిభాషణే. 36

భూతా శ్చార్థా వినశ్యంతి దేశకాలవిరోధితాః,
విక్లబం దూత మాసాద్య తమ స్సూర్యోదయే యథా. 37

అర్థానర్థాంతరే బుద్ధి ర్నిశ్చితాపి న శోభతే,

సముద్రమును దాటి రాముని కడకు పోగలవానిని వేఱొక్కని చూడకున్నాను. 33

వేలాది రాక్షసులను నేనొక్కడనే చంప సమర్థుడను. కాని ఆ పైన అలసి, ఈ మహాసముద్రపు టవ్వలియొడ్డును చేరజాలను. 34

ఘాతయంతి హి కార్యాణి దూతాః పండితమానినః. 38

న వినశ్యేత్ కథం కార్యం వైక్లబ్యం న కథం భవేత్,
లంఘనం చ సముద్రస్య కథం ను న వృథా భవేత్. 39

కథం ను ఖలు వాక్యం మే శృణుయా న్నోద్విజేత వా,
ఇతి సంచింత్య హనుమాం శ్చకార మతిమాన్ మతిమ్. 40

రామ మక్లిష్టకర్మాణం స్వబంధు మనుకీర్తయన్,
నైనా ముద్వేజయిష్యామి తద్బంధుగతమానసామ్. 41

ఇక్ష్వాకూణాం వరిష్ఠస్య రామస్య విదితాత్మనః,
శుభాని ధర్మయుక్తాని వచనాని సమర్పయన్. 42

శ్రావయిష్యామి సర్వాణి మధురాం ప్రబ్రువన్ గిరమ్,
శ్రద్ధాస్యతి యథా హీయం తథా సర్వం సమాదధే. 43

దూతలు ఆ పనులను పాడు చేయుదురు. 38

నా స్వామికార్య మెట్లు చెడకుండును? నేను వివేకహీనుడను కాకుండుట ఎట్లు?

ఇతి స బహువిధం మహానుభావో
జగతిపతేః ప్రమదా మవేక్షమాణః,
మధురమవితథం జగాద వాక్యం
ద్రుమవిటపాంతరమాస్థితో హనూమాన్. 44

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే త్రింశః సర్గః.

అని ఆ మహాభావుడగు హనుమంతుడు లోకేశ్వరుడగు రాముని భార్యను చూచుచు చెట్టుకొమ్మ నడుమనుండి ఇట్లు మధురములై ఫలప్రదములగు ఈ వాక్యముల నిట్లు

31. ఏకత్రింశః సర్గః

(హనుమంతుడు సీతకు రామచరితమును చెప్పుట)

ఏవం బహువిధాం చింతాం చింతయిత్వా మహాకపిః,
సంశ్రవే మధురం వాక్యం వైదేహ్యా వ్యాజహార హ. 1

రాజా దశరథో నామ రథకుంజరవాజిమాన్,
పుణ్యశీలో మహాకీర్తి రృజు రాసీ న్మహాయశాః. 2

రాజర్షీణాం గుణశ్రేష్ఠ స్తపసా చర్షిభి స్సమః,
చక్రవర్తికులే జాతః పురందరసమో బలే. 3

అహింసారతి రక్షుద్రో ఘృణీ సత్యపరాక్రమః,
ముఖ్య శ్చేక్ష్వాకువంశస్య లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మివర్ధనః. 4

అటు లా మహావానరుడు హనుమంతుడు పరిపరివిధముల తలపోసి, సీతాదేవి సమీపమున నిట్లు మధురముగ పలికెను. 1

పార్థివవ్యంజనై ర్యుక్తః పృథుశ్రీః పార్థివర్షభః,
పృథివ్యాం చతురంతాయాం విశ్రుత స్సుఖద స్సుఖీ. 5

తస్య పుత్రః ప్రియో జ్యేష్ఠ స్తారాధిపనిభాననః,
రామో నామ విశేషజ్ఞః శ్రేష్ఠ స్సర్వధనుష్మతామ్. 6

రక్షితా స్వస్య ధర్మస్య స్వజనస్య చ రక్షితా,
రక్షితా జీవలోకస్య ధర్మస్య చ పరంతపః. 7

తస్య సత్యాభిసంధస్య వృద్ధస్య వచనాత్ పితుః,
సభార్య స్సహ చ భ్రాత్రా వీరః ప్రవ్రాజితో వనమ్. 8

తేన తత్ర మహారణ్యే మృగయాం పరిధావతా,
రాక్షసా నిహతా శ్శూరా బహవః కామరూపిణః. 9

ఆ రాజశ్రేష్ఠుడు సాముద్రికశాస్త్రమున చెప్పబడిన సకలరాజలక్షణములు కలవాడు. గొప్ప దేహకాంతి కలవాడు. చతుస్సాగరపర్యంతభూమండలమున ప్రసిద్ధుడు. ప్రజలకు

జనస్థానవధం శ్రుత్వా హతౌ చ ఖరదూషణౌ,
తత స్త్వమర్షాపహృతా జానకీ రావణేన తు,
వంచయిత్వా వనే రామం మృగరూపేణ మాయయా. 10
స మార్గమాణ స్తాం దేవీం రామ స్సీతా మనిందితామ్,
ఆససాద వనే మిత్రం సుగ్రీవం నామ వానరమ్. 11
తత స్స వాలినం హత్వా రామః పరపురంజయః,
ప్రాయచ్ఛత్ కపిరాజ్యం తత్ సుగ్రీవాయ మహాబలః. 12
సుగ్రీవేణాపి సందిష్టా హరయః కామరూపిణః,
దిక్షు సర్వాసు తాం దేవీం విచిన్వంతి సహస్రశః. 13
అహం సంపాతివచనా చ్ఛతయోజన మాయతమ్,
అస్యా హేతో ర్విశాలాక్ష్యా స్సాగరం వేగవాన్ ప్లుతః. 14
యథారూపాం యథావర్ణాం యథాలక్ష్మీం చ నిశ్చితామ్,

రాముడు జనస్థానమున వేలాది రాక్షసులను, ఖరదూషణులను సంహరించగా
రావణుడు విని కోపముతో మాయామృగరూపము...

అశ్రౌషం రాఘవస్యాహం సేయ మాసాదితా మయా. 15

విరరా మైవ ముక్త్వాఽసౌ వాచం వానరపుంగవః,
జానకీ చాపి తచ్ఛ్రుత్వా విస్మయం పరమం గతా. 16

తతస్సా వక్రకేశాంతా సుకేశీ కేశసంవృతమ్,
ఉన్నమ్య వదనం భీరు శ్శింశుపావృక్ష మైక్షత. 17

నిశమ్య సీతా వచనం కపేశ్చ, దిశశ్చ సర్వాః ప్రదిశశ్చ వీక్ష్య,
స్వయం ప్రహర్షం పరమం జగామ, సర్వాత్మనా రామ మనుస్మరంతీ. 18

సా తిర్యగూర్ధ్వం చ తథాప్యధస్తా, న్నిరీక్షమాణా తమచింత్యబుద్ధిమ్,
దదర్శ పింగాధిపతే రమాత్యం, వాతాత్మజం సూర్య మివోదయస్థమ్. 19

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ఏకత్రింశః సర్గః

రాముని భార్య సీత ఎట్టి రూపము, వర్ణము, కాంతి కలది యని వింటినో ఆ సీతమ్మ చెంతకే వచ్చినాను. 15

వానరశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతు డిట్లు పలికి ఊరకుండెను. సీతయు ఆతని పలుకులు విని మిక్కిలి ఆశ్చర్యపడెను. 16

32. ద్వాత్రింశః సర్గః

(సీత హనుమంతుని చూచి విస్మయ మందుట)

తత శ్శాఖాంతరే లీనం దృష్ట్వా చలితమానసా,
వేష్టితార్జునవస్త్రం తం విద్యుత్సంఘాతపింగళమ్. 1
సా దదర్శ కపిం తత్ర ప్రశ్రితం ప్రియవాదినమ్,
ఫుల్లాశోకోత్కరాభాసం తప్తచామీకరేక్షణమ్. 2
మైథిలీ చింతయామాస విస్మయం పరమం గతా. 3
అహో భీమ మిదం రూపం వానరస్య దురాసదమ్.
దుర్నిరీక్షమితి జ్ఞాత్వా పునరేవ ముమోహ సా. 4
విలలాప భృశం సీతా కరుణం భయమోహితా,

అంత నా సీతాదేవి కొమ్ములనడుమ దాగినవాడును, తెల్లని వస్త్రము

రామ రామేతి దుఃఖార్తా లక్ష్మణేతి చ భామినీ,
రురోద బహుధా సీతా మందం మందస్వరా సతీ. 5

సా తం దృష్ట్వా హరిశ్రేష్ఠం వినీతవ దుపస్థితమ్,
మైథిలీ చింతయామాస స్వప్నోఽ యమితి భామినీ. 6

సా వీక్షమాణా పృథుభుగ్నవక్త్రం, శాఖామృగేంద్రస్య యథోక్తకారమ్,
దదర్శ పింగాధిపతే రమాత్యం, వాతాత్మజం బుద్ధిమతాం వరిష్ఠమ్. 7

సా తం సమీక్ష్యైవ భృశం విసంజ్ఞా, గతాసుకల్పేవ బభూవ సీతా,
చిరేణ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య భూయో, విచింతయామాస విశాలనేత్రా. 8

స్వప్నే మయాఽ యం వికృతోఽ ద్య దృష్టః, శాఖామృగ శ్శాస్త్రగణైర్నిషిద్ధః,
స్వస్త్యస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ, తథా పితుర్మే జనకస్య రాజ్ఞః. 9

దీనముగా విలపించెను. మందస్వరముతో పలువిధములుగ ఏడ్చెను. 5

స్వప్నోఽపి నాయం న హి మేఽస్తి నిద్రా, శోకేన దుఃఖేన చ పీడితాయాః
సుఖం హి మే నాస్తి యతోఽస్మి హీనా, తేనేందుపూర్ణప్రతిమాననేన. 10
రామేతి రామేతి సదైవ బుద్ధ్యా, విచింత్య వాచా బ్రువతీ తమేవ,
తస్యానురూపాం చ కథాం తదర్థా, మేవం ప్రపశ్యామి తథా శృణోమి. 11
అహం హి తస్యాద్య మనోభవేన, సంపీడితా తద్గతసర్వభావా,
విచింతయంతీ సతతం తమేవ, తథైవ పశ్యామి తథా శృణోమి. 12
మనోరథః స్యాదితి చింతయామి, తథాపి బుద్ధ్యా చ వితర్కయామి,
కిం కారణం తస్య హి నాస్తి రూపం, సువ్యక్తరూపశ్చ వదత్యయం మామ్. 13

ఇది కలగాదు. శోకము, దుఃఖము కలచివేయుచున్న నాకు నిద్రయే లేదు. అట్టిచో కల యెట్లు వచ్చును? సుఖమున్న గదా నిదురవచ్చుట. పూర్ణచంద్రునికి సాటియగు

నమోఽస్తు వాచస్పతయే సవజ్రిణే, స్వయంభువే చైవ హుతాశనాయ చ,
అనేన చోక్తం యదిదం మమాగ్రతో, వనౌకసా తచ్చ తథాస్తు నాన్యథా. 14

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ద్వాత్రింశః సర్గః.

ప్రణామము. అగ్ని కభివాదము. ఈ వానరుడు నా యెదుట ఏమి పలికెనో యది వాస్తవ మగుగాక. కల కాకుండుగాక" అని సీత భావించెను. 14

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున
సుందరకాండమున ముప్పది రెండవ సర్గము.

33. త్రయస్త్రింశః సర్గః

(సీత హనుమంతునకు తన వృత్తాంతము తెలుపుట)

సోఽవతీర్య ద్రుమాత్తస్మా ద్విద్రుమప్రతిమాననః,
వినీతవేషః కృపణః ప్రణిప త్యోపసృత్య చ. 1

తా మబ్రవీ న్మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః,
శిర స్యంజలి మాధాయ సీతాం మధురయా గిరా. 2

కా ను పద్మపలాశాక్షి క్లిష్టకౌశేయవాసిని,
ద్రుమస్య శాఖా మాలంబ్య తిష్ఠసి త్వ మనిందితే. 3

కిమర్థం తవ నేత్రాభ్యాం వారి స్రవతి శోకజమ్,
పుండరీకపలాశాభ్యాం విప్రకీర్ణ మివోదకమ్. 4

సురాణా మసురాణాం వా నాగగంధర్వరక్షసామ్,
యక్షాణాం కిన్నరాణాం వా కా త్వం భవసి శోభనే. 5

పగడము వలె ఎఱ్ఱని ముఖము వినయాన్వితవేషము కల, మహాపరాక్రమశాలి వాయునందనుడు హనుమంతుడు సీతాదేవి దురవస్థను చూచి, దీనుడై ఆమెను

కా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా వరాననే,
వసూనాం వా వరారోహే దేవతా ప్రతిభాసి మే. 6
కిన్ను చంద్రమసా హీనా పతితా విబుధాలయాత్,
రోహిణీ జ్యోతిషాం శ్రేష్ఠా శ్రేష్ఠసర్వగుణాన్వితా,
కా త్వం భవసి కల్యాణి త్వ మనిందితలోచనే. 7
కోపా ద్వా యది వా మోహా ద్భర్తార మసితేక్షణే,
వసిష్ఠం కోపయిత్వా త్వం నాసి కల్యా ణ్యరుంధతీ. 8
కో ను పుత్రః పితా భ్రాతా భర్తా వా తే సుమధ్యమే,
అస్మా ల్లోకా దముం లోకం గతం త్వ మనుశోచసి. 9
రోదనా దతినిశ్వాసా ద్భూమిసంస్పర్శనా దపి,
న త్వాం దేవీ మహం మన్యే రాజ్ఞ స్సంజ్ఞావధారణాత్. 10

ఓ సుముఖీ! రుద్రులలో, మరుత్తులలో, వసువులలో నీ వెవ్వతెవు? ఓ సుందరమగు కటిభాగము కలదానా! నీవు నాకు దేవకాంతవుగా తోచుచున్నావు. 6

ఏ లోపము లేని సుందరనేత్రములు కల ఓ శుభాంగీ! నీవు చంద్రుని వెడబాసి

వ్యంజనాని చ తే యాని లక్షణాని చ లక్షయే,
మహిషీ భూమిపాలస్య రాజకన్యాసి మే మతా. 11

రావణేన జనస్థానా ద్బలా దపహృతా యది,
సీతా త్వమసి భద్రం తే తన్మమాచక్ష్వ పృచ్ఛతః. 12

యథా హి తవ వై దైన్యం రూపం చాప్యతిమానుషమ్,
తపసా చాన్వితో వేష స్త్వం రామమహిషీ ధ్రువమ్. 13

సా తస్య వచనం శ్రుత్వా రామకీర్తనహర్షితా,
ఉవాచ వాక్యం వైదేహీ హనుమంతం ద్రుమాశ్రితమ్. 14

పృథివ్యాం రాజసింహానాం ముఖ్యస్య విదితాత్మనః,
స్నుషా దశరథ స్యాహం శత్రుసైన్యప్రతాపినః. 15

దుహితా జనక స్యాహం వైదేహస్య మహాత్మనః,
సీతేతి నామ నామ్నాఽహం భార్యా రామస్య ధీమతః. 16

నీ స్తనజఘనాదికము లగు అవయవముల తీరు, సాముద్రికలక్షణములను బట్టి
నీవు రాజపుత్రివి. ఏ రాజునకో [illegible]

సమా ద్వాదశ తత్రాహం రాఘవస్య నివేశనే,
భుంజానా మానుషాన్ భోగాన్ సర్వకామసమృద్ధినీ. 17

తత్ర త్రయోదశే వర్షే రాజ్యే నేక్ష్వాకునందనమ్,
అభిషేచయితుం రాజా సోపాధ్యాయః ప్రచక్రమే. 18

తస్మిన్ సంభ్రియమాణే తు రాఘవ స్యాభిషేచనే,
కైకేయీ నామ భర్తారం దేవీ వచన మబ్రవీత్. 19

న పిబేయం న ఖాదేయం ప్రత్యహం మమ భోజనమ్,
ఏష మే జీవిత స్యాంతో రామో యద్యభిషిచ్యతే. 20

యత్తదుక్తం త్వయా వాక్యం ప్రీత్యా నృపతిసత్తమ,
తచ్చే న్న వితథం కార్యం వనం గచ్ఛతు రాఘవః. 21

రాముని భార్యను. 16

నేను పండ్రెండు సంవత్సరములు మా యత్తవారింట మానవుల కందుబాటులో నుండెడి సకలభోగముల ననుభవించుచు, సమృద్ధిగా భోగోపకరణములు కలదాననై

స రాజా సత్యవా గ్దేవ్యా వరదాన మనుస్మరన్,
ముమోహ వచనం శ్రుత్వా కైకేయ్యాః క్రూర మప్రియమ్. 22
తతస్తు స్థవిరో రాజా సత్యే ధర్మే వ్యవస్థితః,
జ్యేష్ఠం యశస్వినం పుత్రం రుదన్ రాజ్య మయాచత. 23
స పితు ర్వచనం శ్రీమా నభిషేకాత్ పరం ప్రియమ్,
మనసా పూర్వ మాసాద్య వాచా ప్రతిగృహీతవాన్. 24
దద్యా న్న ప్రతిగృహ్ణీయాన్న బ్రూయాత్ కించిదప్రియమ్,
అపి జీవితహేతో ర్వా రామ స్సత్యపరాక్రమః. 25
స విహా యోత్తరీయాణి మహార్హాణి మహాయశాః,
విసృజ్య మనసా రాజ్యం జనన్యై మాం సమాదిశత్. 26
సాహం తస్యాగ్రత స్తూర్ణం ప్రస్థితా వనచారిణీ,

సత్యభాషి యగు దశరథమహారాజు తన వరదానమును స్మరించుచు కైక పలికిన కఠోరము, అప్రియమగు వాక్యము విని మూర్ఛిల్లెను. 22

న హి మే తేన హీనాయా వాసః స్వర్గేఽపి రోచతే. 27
ప్రాగేవ తు మహాభాగ స్సౌమిత్రి ర్మిత్రనందనః,
పూర్వజ స్యానుయాత్రార్థే ద్రుమచీరై రలంకృతః. 28
తే వయం భర్తు రాదేశం బహుమాన్య దృఢవ్రతాః,
ప్రవిష్టాః స్మ పురాఽ దృష్టం వనం గంభీరదర్శనమ్. 29
వసతో దండకారణ్యే తస్యాహ మమితౌజసః,
రక్షసాఽపహృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా. 30
ద్వౌ మాసౌ తేన మే కాలో జీవితానుగ్రహః కృతః,
ఊర్ధ్వం ద్వాభ్యాం తు మాసాభ్యాం తతస్త్యక్ష్యామి జీవితమ్.

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే త్రయస్త్రింశః సర్గః.

27

స్వర్గమైనను నాకు రుచించదు కదా.

మాకంటెను ముందుగానే రామకైంకర్య మను మహాభాగ్యము కలవాడు

34. చతుస్త్రింశః సర్గః

(సీతాహనుమత్సంవాదము)

తస్యా స్తద్వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్ హరియూథపః,
దుఃఖా ద్దుఃఖాభిభూతాయా స్సాంత్వ ముత్తర మబ్రవీత్. 1

అహం రామస్య సందేశా ద్దేవి దూత స్తవాగతః,
వైదేహి కుశలీ రామ స్త్వాం చ కౌశల మబ్రవీత్. 2

యో బ్రాహ్మ మస్త్రం వేదాంశ్చ వేద వేదవిదాం వరః,
స త్వాం దాశరథీ రామో దేవి కౌశల మబ్రవీత్. 3

లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా భర్తు స్తేఽనుచరః ప్రియః,
కృతవాన్ శోకసంతప్త శ్శిరసా తేఽభివాదనమ్. 4

సా తయోః కుశలం దేవీ నిశమ్య నరసింహయోః,

వానరయూథమున కధిపతి యగు హనుమంతు డట్లు దుఃఖము పై దుఃఖము నొంది దురపిల్లుచున్న సీత పలుకు లాలించి, యామె నూరడిల్లజేయుచు ఇట్లు పలికెను.

ప్రీతిసంహృష్టసర్వాంగీ హనుమంత మథాబ్రవీత్. 5

కల్యాణీ బత గాథేయం లౌకికీ ప్రతిభాతి మా,
ఏతి జీవంత మానందో నరం వర్షశతా దపి. 6

తయా సమాగతే తస్మిన్ ప్రీతిరుత్పాదితాఽద్భుతా,
పరస్పరేణ చాలాపం విశ్వస్తౌ తౌ ప్రచక్రతుః. 7

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్ హరియూథపః,
సీతాయా శ్శోకదీనాయా స్సమీప ముపచక్రమే. 8

యథా యథా సమీపం స హనుమా నుపసర్పతి,
తథా తథా రావణం సా తం సీతా పరిశంకతే. 9

అహో ధిగ్ దుష్కృతమిదం కథితం హి యదస్య మే,
రూపాంతర ముపాగమ్య స ఏవాయం హి రావణః. 10

పులకించగా సీత హనుమంతున కిట్లనెను. 5

"మనుజుడు జీవించియున్నచో నూరు సంవత్సరములకైన ఆనందము కలుగును"

తా మశోకస్య శాఖాం సా విముక్త్వా శోకకర్శితా,
తస్యామే వానవద్యాంగీ ధరణ్యాం సముపావిశత్. 11

హనుమానపి దుఃఖార్తాం తాం దృష్ట్వా భయమోహితామ్,
అవందత మహాబాహు స్తత స్తాం జనకాత్మజామ్.
సా చైనం భయవిత్రస్తా భూయో నై వాభ్యుదైక్షత. 12

తం దృష్ట్వా వందమానం తు సీతా శశినిభాననా,
అబ్రవీ ద్దీర్ఘ ముచ్ఛ్వస్య వానరం మధురస్వరా. 13

మాయాం ప్రవిష్టో మాయావీ యది త్వం రావణః స్వయమ్,
ఉత్పాదయసి మే భూయ స్సంతాపం తన్న శోభనమ్. 14

స్వం పరిత్యజ్య రూపం యః పరివ్రాజకరూపధృత్,
జనస్థానే మయా దృష్ట స్త్వం స ఏవాసి రావణః. 15

సీత యిట్లు శంకించి, యా అశోకవృక్షపు శాఖను విడచి శోకపీడితయై కటిక నేలపైనే కూర్చుండెను. 11

ఉపవాసకృశాం దీనాం కామరూప నిశాచర,
సంతాపయసి మాం భూయస్సంతప్తాం తన్న శోభనమ్. 16
అథవా నైత దేవం హి యన్మయా పరిశంకితమ్,
మనసో హి మమ ప్రీతి రుత్పన్నా తవ దర్శనాత్. 17
యది రామస్య దూత స్త్వ మాగతో భద్ర మస్తు తే,
పృచ్ఛామి త్వాం హరిశ్రేష్ఠ ప్రియా రామకథా హి మే. 18
గుణాన్ రామస్య కథయ ప్రియస్య మమ వానర,
చిత్తం హరసి మే సౌమ్య నదీకూలం యథా రయః. 19
అహో స్వప్నస్య సుఖతా యాఽహ మేవం చిరాహృతా,
ప్రేషితం నామ పశ్యామి రాఘవేణ వనౌకసమ్. 20
స్వప్నేఽపి యద్యహం వీరం రాఘవం సహలక్ష్మణమ్,

కామరూపివగు రాక్షసుడా! ఉపవాసముచే చిక్కి, భర్త నెడబాసి, దీననై, దురపిల్లుచున్న నన్ను మఱల నీవు బాధింప దలచుట మంచిది కాదు. 16

పశ్యేయం నావసీదేయం స్వప్నేఽపి మమ మత్సరీ. 21
నాహం స్వప్న మిమం మన్యే స్వప్నే దృష్ట్వా హి వానరమ్,
న శక్యోఽభ్యుదయః ప్రాప్తుం ప్రాప్త శ్చాభ్యుదయో మమ. 22
కిన్ను స్యాచ్చిత్తమోహోఽయం భవేద్వాతగతి స్త్వియమ్,
ఉన్మాదజో వికారో వా స్యాదియం మృగతృష్ణికా. 23
అథవా నాయ మున్మాదో మోహోఽప్యున్మాదలక్షణః,
సంబుధ్యే చాహ మాత్మాన మిమం చాపి వనౌకసమ్. 24
ఇత్యేవం బహుధా సీతా సంప్రధార్య బలాబలమ్,
రక్షసాం కామరూపత్వా న్మేనే తం రాక్షసాధిపమ్. 25
ఏతాం బుద్ధిం తదా కృత్వా సీతా సా తనుమధ్యమా,
న ప్రతివ్యాజహా రాథ వానరం జనకాత్మజా. 26

కలిగెడిది కాదు. కాని ఆ స్వప్నముగూడ నాపై కోపించినది. 21

సీతాయా శ్చింతితం బుద్ధ్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః,
శ్రోత్రానుకూలై ర్వచనై స్తదా తాం సంప్రహర్షయత్. 27

ఆదిత్య ఇవ తేజస్వీ లోకకాంత శ్శశీ యథా,
రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవో వైశ్రవణో యథా. 28

విక్రమే ణోపపన్నశ్చ యథా విష్ణు ర్మహాయశాః,
సత్యవాదీ మధురవాగ్ దేవో వాచస్పతి ర్యథా. 29

రూపవాన్ సుభగః శ్రీమాన్ కందర్ప ఇవ మూర్తిమాన్,
స్థానక్రోధః ప్రహర్తా చ శ్రేష్ఠో లోకే మహారథః. 30

బాహుచ్ఛాయా మవష్టబ్ధో యస్య లోకో మహాత్మనః,
అపకృ ష్యాశ్రమపదా న్మృగరూపేణ రాఘవమ్,
శూన్యే యేనాపనీతాసి తస్య ద్రక్ష్యసి యత్ఫలమ్. 31

మాటలతో ఆమె నిట్లానందింపజేసెను. 27

రాముడు సూర్యునివలె తేజశ్శాలి. చంద్రునివల జనుల నాహ్లాదింపచేయువాడు.

నచిరా ద్రావణం సంఖ్యే యో వధిష్యతి వీర్యవాన్,
రోషప్రముక్తై రిషుభి ర్జ్వలద్భిరివ పావకైః,
తేనాహం ప్రేషితో దూత స్త్వత్సకాశ మిహాగతః. 32

త్వద్వియోగేన దుఃఖార్త స్స త్వాం కౌశల మబ్రవీత్,
లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా స్సుమిత్రానందవర్ధనః,
అభివాద్య మహాబాహు స్స త్వాం కౌశల మబ్రవీత్. 33

రామస్య చ సఖా దేవి సుగ్రీవో నామ వానరః,
రాజా వానరముఖ్యానాం స త్వాం కౌశల మబ్రవీత్. 34

నిత్యం స్మరతి రామ స్త్వాం ససుగ్రీవ స్సలక్ష్మణః,
దిష్ట్యా జీవసి వైదేహి రాక్షసీవశ మాగతా. 35

నచిరాద్ ద్రక్ష్యసే రామం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్,
మధ్యే వానరకోటీనాం సుగ్రీవం చామితౌజసమ్. 36

పరాక్రమశాలి యగు ఎవ్వ డచిరకాలముననే మిక్కిలి కోపించి యుద్ధమున
మండుచున్న అగ్నులవంటి బాణములను విడచి [illegible]

అహం సుగ్రీవసచివో హనుమా న్నామ వానరః,
ప్రవిష్టో నగరీం లంకాం లంఘయిత్వా మహోదధిమ్. 37
కృత్వా మూర్ధ్ని పదన్యాసం రావణస్య దురాత్మనః,
త్వాం ద్రష్టు ముపయాతోఽహం సమాశ్రిత్య పరాక్రమమ్. 38
నాహ మస్మి తథా దేవి యథా మా మవగచ్ఛసి,
విశంకా త్యజ్యతా మేషా శ్రద్ధత్స్వ వదతో మమ. 39

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే చతుస్త్రింశః సర్గః.

కోట్లకొలది వానరుల నడుమ చూచెదవు. 36

నేను సుగ్రీవుని మంత్రిని, హనుమంతుడను వానరుడను. ఈ మహాసముద్రమును దాటి లంకలో ప్రవేశించితిని. 37

నా పరాక్రమముచే రావణుని శిరముపై నా పాదమునుంచి (తాదృశమగు లంకాది

35. పంచత్రింశః సర్గః

(హనుమంతుడు సీతకు రామలక్ష్మణవృత్తాంతము తెలుపుట)

తాం తు రామకథాం శ్రుత్వా వైదేహీ వానరర్షభాత్,
ఉవాచ వచనం సాంత్వ మిదం మధురయా గిరా. 1

క్వ తే రామేణ సంసర్గః కథం జానాసి లక్ష్మణమ్,
వానరాణాం నరాణాం చ కథ మాసీత్ సమాగమః. 2

యాని రామస్య లింగాని లక్ష్మణస్య చ వానర,
తాని భూయ స్సమాచక్ష్వ న మాం శోక స్సమావిశేత్. 3

కీదృశం తస్య సంస్థానం రూపం రామస్య కీదృశమ్,
కథ మూరూ కథం బాహూ లక్ష్మణస్య చ శంస మే. 4

ఏవ ముక్తస్తు వైదేహ్యా హనుమాన్ మారుతాత్మజః,

సీతాదేవి హనుమంతుడు చెప్పిన రామకథ విని, ఇట్లు మధురవచనములతో ప్రీతియుక్తముగ మాటలాడెను. 1

నీవు రాము నెచట కలసికొంటివి? లక్ష్మణుని ఎట్లెఱుగుదువు? వానరులగు మీకు

తతో రామం యథాతత్త్వ మాఖ్యాతు ముపచక్రమే. 5
జానంతీ బత దిష్ట్యా మాం వైదేహి పరిపృచ్ఛసి,
భర్తుః కమలపత్రాక్షి సంస్థానం లక్ష్మణస్య చ. 6
యాని రామస్య చిహ్నాని లక్ష్మణస్య చ యాని వై,
లక్షితాని విశాలాక్షి వదత శ్శృణు తాని మే. 7
రామః కమలపత్రాక్ష స్సర్వసత్త్వమనోహరః,
రూపదాక్షిణ్యసంపన్నః ప్రసూతో జనకాత్మజే. 8
తేజసాఽఽ దిత్యసంకాశః క్షమయా పృథివీసమః,
బృహస్పతిసమో బుద్ధ్యా యశసా వాసవోపమః. 9
రక్షితా జీవలోకస్య స్వజన స్యాభిరక్షితా,

యథాతథముగ వర్ణింపజొచ్చెను. 5

ఓ కమలదళముల వంటి కన్నులుగల విదేహరాజపుత్రీ! నీకు తెలిసినను , నా భాగ్యముచే నన్నిట్లు నీ పతియగు రామునియొక్కయు, లక్ష్మణునియొక్కయు

రక్షితా స్వస్య వృత్తస్య ధర్మస్య చ పరంతపః. 10

రామో భామిని లోకస్య చాతుర్వర్ణ్యస్య రక్షితా,
మర్యాదానాం చ లోకస్య కర్తా కారయితా చ సః. 11

అర్చిష్మా నర్చితోఽత్యర్థం బ్రహ్మచర్యవ్రతే స్థితః,
సాధూనా ముపకారజ్ఞః ప్రచారజ్ఞశ్చ కర్మణామ్. 12

రాజవిద్యావినీతశ్చ బ్రాహ్మణానా ముపాసితా,
శ్రుతవాన్ శీలసంపన్నో వినీతశ్చ పరంతపః. 13

యజుర్వేదవినీతశ్చ వేదవిద్భి స్సుపూజితః,
ధనుర్వేదే చ వేదేషు వేదాంగేషు చ నిష్ఠితః. 14

ధర్మమును కాపాడుకొనువాడు. శత్రువులను పీడించువాడు. 10

అమ్మా! రాముడు నాలుగు వర్ణముల వారితో కూడిన సకలప్రపంచమును

విపులాంసో మహాబాహుః కంబుగ్రీవ శ్శుభాననః,
గూఢజత్రు స్సుతామ్రాక్షో రామో దేవి జనైః శ్రుతః. 15
దుందుభిస్వననిర్ఘోషః స్నిగ్ధవర్ణః ప్రతాపవాన్,
సమ స్సమవిభక్తాంగో వర్ణం శ్యామం సమాశ్రితః. 16
త్రిస్థిర స్త్రిప్రలంబశ్చ త్రిసమ స్త్రిషు చోన్నతః,
త్రితామ్ర స్త్రిషు చ స్నిగ్ధో గంభీర స్త్రిషు నిత్యశః. 17
త్రివలీవాం స్త్ర్యవనత శ్చతుర్వ్యంగ స్త్రిశీర్షవాన్,

రాముడు విశాలమగు మూపు కలవాడు. పెద్ద బాహువులు కలవాడు. శంఖము వంటి మెడగలవాడు. శుభమగు మోము గలవాడు. అగపడని మెడక్రిందగల సంధి యెముకలు గలవాడు. కొనలందు ఎఱ్ఱనైన నేత్రములు కలవాడు. జనులలో ప్రసిద్ధి

చతుష్కల శ్చతుర్లేఖ శ్చతుష్కిష్కు శ్చతుస్సమః. 18
చతుర్దశసమద్వంద్వ శ్చతుర్దంష్ట్ర శ్చతుర్గతిః,
మహోష్ఠహనునాసశ్చ [1]పంచస్నిగ్ధోஉష్టవంశవాన్. 19

ఆయన ఉదరముపై మూడు ముడతలు కలవాడు, పల్లముగ నున్న చూచుకములు, స్తనములు, పాదరేఖలు కలవాడు. దీర్ఘముకాని లింగము, బలుపులేని పొత్తికడుపు కలవాడు. మూడు సుడులతో గూడిన తల గలవాడు. బొటనవ్రేలి మొదట

దశపద్మో దశబృహత్ త్రిభి ర్వ్యాప్తో ద్విశుక్లవాన్,
షడున్నతో నవతను స్త్రిభి ర్వ్యాప్నోతి రాఘవః. 20

సత్యధర్మపరః శ్రీమాన్ సంగ్రహానుగ్రహే రతః,
దేశకాలవిభాగజ్ఞ స్సర్వలోకప్రియంవదః. 21

భ్రాతా చ తస్య ద్వైమాత్రః సౌమిత్రి రపరాజితః,
అనురాగేణ రూపేణ గుణైశ్చైవ తథావిధః. 22

ఆయన పద్మాకృతిగల ముఖము, నేత్రములు, నోరు, నాలుక, పెదవులు, దౌడలు, స్తనములు, గోళ్ళు, చేతులు, పాదము లను పది అవయవములు కలవాడు. రొమ్ము, తల, నుదురు, మెడ, భుజములు, మూపు, బొడ్డు, ప్రక్కలు, వీపు, స్వర మను పది విశాలావయవములు కలవాడు (లేదా శిరస్సు, లలాటము, చెవులు, మెడ, రొమ్ము, హృదయము, పొట్ట, చేతులు, కాళ్ళు, వీపు అను పది విపులములైన అవయవములు కలవాడు), తేజస్సు, యశస్సు, సంపద యను మూటిచే వ్యాపించినవాడు. పరిశుద్ధములగు మాతాపితరుల వంశములు కలవాడు, ఉన్నతములగు చంక, కడుపు, రొమ్ము, ముక్కు మూపు, లలాటములను ఆరును కలవాడు, సూక్ష్మములగు వ్రేలి కణుపులు, కురులు, వెంట్రుకలు, గోళ్లు, చర్మము, లింగము, మీసములు, దృష్టి, బుద్ధి అను నీ తొమ్మిది కలవాడు, పూర్వాహ్ణ, మధ్యాహ్న, అపరాహ్ణము లను మూడు కాలములలో ధర్మార్థకామముల నాచరించువాడు. 20

ఆయన సత్యమును, ధర్మమును ఆసక్తితో అనుష్ఠించువాడు. శ్రీమంతుడు. విత్త మార్జించుట, యోగ్యుల కొసంగుట తెలిసినవాడు. దేశకాలముల నెఱిగి ప్రవర్తించువాడు. 21

తావుభౌ నరశార్దూలౌ త్వద్దర్శనసముత్సుకౌ,
విచిన్వంతౌ మహీం కృత్స్నా మస్మాభి రభిసంగతౌ. 23
త్వామేవ మార్గమాణౌ తౌ విచరంతౌ వసుంధరామ్,
దదర్శతు ర్మృపగతిం పూర్వజే నావరోపితమ్. 24
ఋశ్యమూకస్య పృష్ఠే తు బహుపాదపసంకులే,
భ్రాతు ర్భయార్త మాసీనం సుగ్రీవం ప్రియదర్శనమ్. 25
వయం తు హరిరాజం తం సుగ్రీవం సత్యసంగరమ్,
పరిచర్యాస్మహే రాజ్యాత్ పూర్వజే నావరోపితమ్. 26
తతస్తౌ చీరవసనౌ ధనుఃప్రవరపాణినౌ,
ఋశ్యమూకస్య శైలస్య రమ్యం దేశ ముపాగతౌ. 27
స తౌ దృష్ట్వా నరవ్యాఘ్రౌ ధన్వినౌ వానరర్షభః,

నరశ్రేష్ఠులగు ఆ రామలక్ష్మణు లిరువురును నిన్ను చూడవలయునని యుత్కంఠ కలవారై భూమండలమెల్ల వెదకుచు మమ్ము కలసికొనిరి. 23

ఆ రామలక్ష్మణులు నినే వెదకు ప్రయత్నములో [illegible]

అవప్లుతో గిరేస్తస్య శిఖరం భయమోహితః. 28

తత స్స శిఖరే తస్మిన్ వానరేంద్రో వ్యవస్థితః,
తయో స్సమీపం మామేవ ప్రేషయామాస సత్వరమ్. 29

తావహం పురుషవ్యాఘ్రౌ సుగ్రీవవచనాత్ ప్రభూ,
రూపలక్షణసంపన్నౌ కృతాంజలి రుపస్థితః. 30

తౌ పరిజ్ఞాతతత్త్వార్థౌ మయా ప్రీతిసమన్వితౌ,
పృష్ఠ మారోప్య తం దేశం ప్రాపితౌ పురుషర్షభౌ. 31

నివేదితౌ చ తత్త్వేన సుగ్రీవాయ మహాత్మనే,
తయో రన్యోన్యసల్లాపాత్ భృశం ప్రీతి రజాయత. 32

తతస్తౌ ప్రీతిసంపన్నౌ హరీశ్వరనరేశ్వరౌ,
పరస్పరకృతాశ్వాసౌ కథయా పూర్వవృత్తయా. 33

ఎగిరిపోయెను. 28

తత స్స సాంత్వయామాస సుగ్రీవం లక్ష్మణాగ్రజః,
స్త్రీహేతో ర్వాలినా భ్రాత్రా నిరస్త మురుతేజసా. 34

తత స్స్వన్నాశజం శోకం రామ స్యాక్లిష్టకర్మణః,
లక్ష్మణో వానరేంద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయత్. 35

స శ్రుత్వా వానరేంద్రస్తు లక్ష్మణే నేరితం వచః,
తదాసీ న్నిష్ప్రభోఽ త్యర్థం గ్రహగ్రస్త ఇవాంశుమాన్. 36

తత స్త్వద్గాత్రశోభీని రక్షసా హ్రియమాణయా,
యా న్యాభరణజాలాని పాతితాని మహీతలే. 37

తాని సర్వాణి రామాయ ఆనీయ హరియూథపాః,
సంహృష్టా దర్శయామాసు ర్గతిం తు న విదు స్తవ. 38

తాని రామాయ దత్తాని మయై వోపహృతాని చ,

అంత రాముడు స్త్రీనిమిత్తమై మహాపరాక్రమశాలి, అన్న యగు వాలిచే
అవమానింపబడిన సుగ్రీవు నోదార్చెను. 34

స్వనవం త్వవకీర్ణాని తస్మిన్ విగతచేతసి. 39

తాన్యంకే దర్శనీయాని కృత్వా బహువిధం తవ,
తేన దేవప్రకాశేన దేవేన పరిదేవితమ్. 40

పశ్యత స్తాని రుదత స్తామ్యతశ్చ పునః పునః,
ప్రాదీపయన్ దాశరథే స్తాని శోకహుతాశనమ్. 41

శయితం చ చిరం తేన దుఃఖార్తేన మహాత్మనా,
మయాపి వివిధై ర్వాక్యైః కృచ్ఛ్రా దుత్థాపితః పునః. 42

తాని దృష్ట్వా మహాబాహు ర్దర్శయిత్వా ముహు ర్ముహుః,
రాఘవ స్సహసౌమిత్రి స్సుగ్రీవే స న్యవేదయత్. 43

స తవాదర్శనా దార్యే రాఘవః పరితప్యతే,
మహతా జ్వలతా నిత్య మగ్నినే వాగ్నిపర్వతః. 44

రాముడు వానిని చూడగనే దుఃఖముతో తెలివి దప్పినాడు. 39

దేవునివలె ప్రకాశించు రాముడు చూచుట కింపైన ఆభరణములను తన తొడపై

త్వత్కృతే త మనిద్రా చ శోక శ్చింతా చ రాఘవమ్,
తాపయంతి మహాత్మాన మగ్న్యగార మివాగ్నయః. 45
తవాదర్శనశోకేన రాఘవః ప్రవిచాల్యతే,
మహతా భూమికంపేన మహానివ శిలోచ్చయః. 46
కాననాని సురమ్యాణి నదీః ప్రస్రవణాని చ,
చర న్న రతి మాప్నోతి త్వా మపశ్యన్ నృపాత్మజే. 47
స త్వాం మనుజశార్దూలః క్షిప్రం ప్రాప్స్యతి రాఘవః,
సమిత్రబాంధవం హత్వా రావణం జనకాత్మజే. 48
సహితౌ రామసుగ్రీవా వుభా వకురుతాం తదా,
సమయం వాలినం హంతుం తవ చాన్వేషణం తథా. 49
తత స్తాభ్యాం కుమారాభ్యాం వీరాభ్యాం స హరీశ్వరః,

నీకొరకై రాముని నిద్రలేకుండుట, శోకము, చింత యను నీ మూడును త్రేతాగ్నులు అగ్నిగృహమును వలె తపింపజేయుచున్నవి. 45

నీ వగపడకుండుటవలన పెద్ద భూకంపముచే మహాశైలము కంపించినట్లు

కిష్కింధాం సముపాగమ్య వాలీ యుద్ధే నిపాతితః. 50

తతో నిహత్య తరసా రామో వాలిన మాహవే,
సర్వర్క్షహరిసంఘానాం సుగ్రీవ మకరోత్ పతిమ్. 51

రామసుగ్రీవయో రైక్యం దేవ్యేవం సమజాయత,
హనుమంతం చ మాం విద్ధి తయో ర్దూత మిహాగతమ్. 52

స్వరాజ్యం ప్రాప్య సుగ్రీవ స్సమానీయ హరీశ్వరాన్,
త్వదర్థం ప్రేషయామాస దిశో దశ మహాబలాన్. 53

ఆదిష్టా వానరేంద్రేణ సుగ్రీవేణ మహౌజసా,
అద్రిరాజప్రతీకాశా స్సర్వతః ప్రస్థితా మహీమ్. 54

తతస్తే మార్గమాణా వై సుగ్రీవవచనాతురాః,
చరంతి వసుధాం కృత్స్నాం వయ మన్యే చ వానరాః. 55

అంగదో నామ లక్ష్మీవాన్ వాలిసూను ర్మహాబలః,

అంతట అట్లు రాము డా యుద్ధమున శీఘ్రమే వాలిని చంపి, సమస్తములగు ఎలుగులకు, కోతులకును సుగ్రీవుని రాజు నొనర్చెను. 51

ప్రస్థితః కపిశార్దూల స్త్రిభాగబలసంవృతః. 56
తేషాం నో విప్రణష్టానాం విన్ధ్యే పర్వతసత్తమే,
భృశం శోకపరీతానా మహోరాత్రగణా గతాః. 57
తే వయం కార్యనైరాశ్యాత్ కాల స్యాతిక్రమేణ చ,
భయాచ్చ కపిరాజస్య ప్రాణాం స్త్యక్తుం వ్యవస్థితాః. 58
విచిత్య వనదుర్గాణి గిరిప్రస్రవణాని చ,
అనాసాద్య పదం దేవ్యాః ప్రాణాం స్త్యక్తుం సముద్యతాః. 59
దృష్ట్వా ప్రాయోపవిష్టాంశ్చ సర్వాన్ వానరపుంగవాన్,
భృశం శోకార్ణవే మగ్నః పర్యదేవయ దంగదః. 60
తవ నాశం చ వైదేహి వాలినశ్చ వధం తథా,
ప్రాయోపవేశ మస్మాకం మరణం చ జటాయుషః. 61

తేషాం నః స్వామిసందేశా న్నిరాశానాం ముమూర్షతామ్,
కార్యహేతో రివాయాత శ్శకుని ర్వీర్యవాన్ మహాన్. 62
గృధ్రరాజస్య సోదర్య స్సంపాతి ర్నామ గృధ్రరాట్,
శ్రుత్వా భ్రాతృవధం కోపా దిదం వచన మబ్రవీత్. 63
యవీయాన్ కేన మే భ్రాతా హతః క్వ చ నిపాతితః,
ఏత దాఖ్యాతు మిచ్ఛామి భవద్భి ర్వానరోత్తమాః. 64
అంగదోఽకథయ త్తస్య జనస్థానే మహద్వధమ్,
రక్షసా భీమరూపేణ త్వా ముద్దిశ్య యథాతథమ్. 65
జటాయుషో వధం శ్రుత్వా దుఃఖిత స్సోఽరుణాత్మజః,
త్వాం శశంస వరారోహే వసంతీం రావణాలయే. 66
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సంపాతేః ప్రీతివర్ధనమ్,

అంగదప్రముఖా స్తూర్ణం తత స్సంప్రస్థితా వయమ్. 67
వింధ్యా దుత్థాయ సంప్రాప్తా స్సాగర స్యాంత ముత్తరమ్,
త్వద్దర్శనకృతోత్సాహా హృష్టా స్తుష్టాః ప్లవంగమాః. 68
అంగదప్రముఖా స్సర్వే వేలోపాంత ముపస్థితాః,
చింతాం జగ్ముః పునర్భీతా స్త్వద్దర్శనసముత్సుకాః. 69
అథాహం హరిసైన్యస్య సాగరం ప్రేక్ష్య సీదతః,
వ్యవధూయ భయం తీవ్రం యోజనానాం శతం ప్లుతః. 70
లంకా చాపి మయా రాత్రౌ ప్రవిష్టా రాక్షసాకులా,
రావణశ్చ మయా దృష్ట స్త్వం చ శోకపరిప్లుతా. 71
ఏతత్తే సర్వ మాఖ్యాతం యథావృత్త మనిందితే,
అభిభాషస్వ మాం దేవి దూతో దాశరథే రహమ్. 72

తం మాం రామకృతోద్యోగం త్వన్నిమిత్త మిహాగతమ్,
సుగ్రీవసచివం దేవి బుధ్యస్వ పవనాత్మజమ్. 73

కుశలీ తవ కాకుత్స్థ స్సర్వశస్త్రభృతాం వరః,
గురో రారాధనే యుక్తో లక్ష్మణశ్చ సులక్షణః. 74

తస్య వీర్యవతో దేవి భర్తు స్తవ హితే రతః,
అహమేకస్తు సంప్రాప్త స్సుగ్రీవవచనా దిహ. 75

మయేయ మసహాయేన చరతా కామరూపిణా,
దక్షిణా ది గనుక్రాంతా త్వన్మార్గవిచయైషిణా. 76

దిష్ట్యాఽహం హరిసైన్యానాం త్వన్నాశ మనుశోచతామ్,
అపనేష్యామి సంతాపం తవాభిగమశంసనాత్. 77

దిష్ట్యా హి మమ న వ్యర్థం దేవి సాగరలంఘనమ్,

ప్రాప్స్యా మ్యహ మిదం దిష్ట్యా త్వద్దర్శనకృతం యశః. 78
రాఘవశ్చ మహావీర్యః క్షిప్రం త్వా మభిపత్స్యతే,
సమిత్రబాంధవం హత్వా రావణం రాక్షసాధిపమ్. 79
మాల్యవా న్నామ వైదేహి గిరీణా ముత్తమో గిరిః,
తతో గచ్ఛతి గోకర్ణం పర్వతం కేసరీ హరిః. 80
స చ దేవర్షిభి ర్దిష్టః పితా మమ మహాకపిః,
తీర్థే నదీపతేః పుణ్యే శంబసాదన ముద్ధరత్. 81
తస్యాహం హరిణః క్షేత్రే జాతో వాతేన మైథిలి,
హనుమా నితి విఖ్యాతో లోకే స్వే నైవ కర్మణా. 82
విశ్వాసార్థం తు వైదేహి భర్తు రుక్తా మయా గుణాః,
అచిరా ద్రాఘవో దేవి త్వా మితో నయితాఽనఘే. 83

ఏవం విశ్వాసితా సీతా హేతుభి శ్శోకకర్శితా,
ఉపపన్నై రభిజ్ఞానైర్దూతం త మవగచ్ఛతి. 84

అతులం చ గతా హర్షం ప్రహర్షేణ చ జానకీ,
నేత్రాభ్యాం వక్రపక్ష్మాభ్యాం ముమో చానందజం జలమ్. 85

చారు తద్వదనం తస్యా స్తామ్రశుక్లాయతేక్షణమ్,
అశోభత విశాలాక్ష్యా రాహుముక్త ఇవోడురాట్. 86

హనుమంతం కపిం వ్యక్తం మన్యతే నాన్యథేతి సా,
అథోవాచ హనూమాం స్తా ముత్తరం ప్రియదర్శనామ్. 87

ఏతత్తే సర్వ మాఖ్యాతం సమాశ్వసిహి మైథిలి,
కిం కరోమి కథం వా తే రోచతే ప్రతియా మ్యహమ్. 88

హతేఽసురే సంయతి శంబసాదనే, కపిప్రవీరేణ మహర్షిచోదనాత్,

పుణ్యవతీ ! శీఘ్రమే రాముడు నిన్నిటనుండి తీసికొనిపోగలడు. 83

ఏవం విశ్వాసితా సీతా హేతుభి శ్శోకకర్శితా,
ఉపపన్నై రభిజ్ఞానైర్దూతం త మవగచ్ఛతి. 84
అతులం చ గతా హర్షం ప్రహర్షేణ చ జానకీ,
నేత్రాభ్యాం వక్రపక్ష్మాభ్యాం ముమో చానందజం జలమ్. 85
చారు తద్వదనం తస్యా స్తామ్రశుక్లాయతేక్షణమ్,
అశోభత విశాలాక్ష్యా రాహుముక్త ఇవోడురాట్. 86
హనుమంతం కపిం వ్యక్తం మన్యతే నాన్యథేతి సా,
అథోవాచ హనూమాం స్తా ముత్తరం ప్రియదర్శనామ్. 87
ఏతత్తే సర్వ మాఖ్యాతం సమాశ్వసిహి మైథిలి,
కిం కరోమి కథం వా తే రోచతే ప్రతియా మ్యహమ్. 88
హతేఽసురే సంయతి శంబసాదనే, కపిప్రవీరేణ మహర్షిచోదనాత్,

తతోఽస్మి వాయుప్రభవో హి మైథిలి,
ప్రభాపత స్తత్ప్రతిమశ్చ వానరః. 89

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే పంచత్రింశః సర్గః.

సంహరించెను. అట్లు అసురులను వధించుట యను నుపకార మొనర్చిన కేసరియొక్క భార్య అంజనకు వాయువువలన జనించినవాడను. ప్రభావముచే వాయుదేవునితో సమానుడను' అని హనుమ పలికెను. 89

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున
సుందరకాండమున ముప్పదియైదవ సర్గము.

36. షట్త్రింశః సర్గః

(అంగుళీయక ప్రదానము)

భూయ ఏవ మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః,
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సీతాప్రత్యయకారణాత్. 1
వానరోఽహం మహాభాగే దూతో రామస్య ధీమతః,
రామనామాంకితం చేదం పశ్య దేవ్యంగుళీయకమ్. 2
ప్రత్యయార్థం తవాఽఽనీతం తేన దత్తం మహాత్మనా,
సమాశ్వసిహి భద్రం తే క్షీణదుఃఖఫలా హ్యసి. 3
గృహీత్వా ప్రేక్షమాణా సా భర్తుః కరవిభూషణమ్,
భర్తారమివ సంప్రాప్తా జానకీ ముదితాఽభవత్. 4
చారు తద్వదనం తస్యా స్తామ్రశుక్లాయతేక్షణమ్,

మహాతేజశ్శాలి, వాయుపుత్రు డగు హనుమంతుడు సీతకు విశ్వాస మేర్పడుటకై మఱల వినయముతో నిట్లు పలికెను. 1

'మహాభాగ్యవతి వగు ఓ దేవీ! నేను వానరుడను. ధీమంతుడగు రాముని దూతను. రామనామము లిఖించబడిన ఈ ఉంగరము చూడుము. 2

అశోభత విశాలాక్ష్యా రాహుముక్త ఇవోడురాట్. 5
తత స్సా హ్రీమతీ బాలా భర్తృసందేశహర్షితా,
పరితుష్టా ప్రియం కృత్వా ప్రశశంస మహాకపిమ్. 6
విక్రాంత స్త్వం సమర్థ స్త్వం ప్రాజ్ఞ స్త్వం వానరోత్తమ,
యే నేదం రాక్షసపదం త్వయైకేన ప్రధర్షితమ్. 7
శతయోజనవిస్తీర్ణ స్సాగరో మకరాలయః,
విక్రమశ్లాఘనీయేన క్రమతా గోష్పదీకృతః. 8
న హి త్వాం ప్రాకృతం మన్యే వానరం వానరర్షభ,
యస్య తే నాస్తి సంత్రాసో రావణా న్నాపి సంభ్రమః. 9
అర్హసే చ కపిశ్రేష్ఠ మయా సమభిభాషితుమ్,

ఆమె ముఖమపుడు రాహువు వీడిన చంద్రునివలె శోభిల్లెను. 5

అంత నా సీత స్త్రీస్వభావమగు సిగ్గునొందినదై, తన భర్త పంపిన సందేశముచే పులకితయై, మిక్కిలి హర్షము నొందుచు హనుమంతు నిటు ప్రశంసించెను. 6

యద్యసి ప్రేషిత స్తేన రామేణ విదితాత్మనా. 10

ప్రేషయిష్యతి దుర్ధర్షో రామో న హ్యపరీక్షితమ్,
పరాక్రమ మవిజ్ఞాయ మత్సకాశం విశేషతః. 11

దిష్ట్యా చ కుశలీ రామో ధర్మాత్మా సత్యసంగరః,
లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా స్సుమిత్రానందవర్ధనః. 12

కుశలీ యది కాకుత్స్థః కిం ను సాగరమేఖలామ్,
మహీం దహతి కోపేన యుగాంతాగ్ని రివోత్థితః. 13

అథవా శక్తిమంతౌ తౌ సురాణామపి నిగ్రహే,
మమైవ తు న దుఃఖానా మస్తి మన్యే విపర్యయః. 14

కచ్చిన్న వ్యథితో రామః కచ్చిన్న పరితప్యతే,
ఉత్తరాణి చ కార్యాణి కురుతే పురుషోత్తమః. 15

నాతో మాటలాడదగుదువు. 10

ఎదిరింపరాని పరాక్రమశాలి రాముడు. ఆయన పరీక్షింపక ఎవ్వనినీ పంపడు.

కచ్చిన్న దీన స్సంభ్రాంతః కార్యేషు చ న ముహ్యతి,
కచ్చిత్ పురుషకార్యాణి కురుతే నృపతే స్సుతః. 16

ద్వివిధం త్రివిధోపాయ ముపాయమపి సేవతే,
విజిగీషు స్సుహృత్ కచ్చిన్మిత్రేషు చ పరంతపః. 17

కచ్చి న్మిత్రాణి లభతే మిత్రైశ్చా ప్యభిగమ్యతే,
కచ్చిత్ కల్యాణమిత్రశ్చ మిత్రైశ్చాపి పురస్కృతః. 18

కచ్చి దాశాస్తి దేవానాం ప్రసాదం పార్థివాత్మజః,
కచ్చిత్ పురుషకారం చ దైవం చ ప్రతిపద్యతే. 19

కచ్చి న్న విగతస్నేహః ప్రవాసా న్మయి రాఘవః,
కచ్చి న్మాం. వ్యసనా దస్మా న్మోక్షయిష్యతి వానర. 20

రాముడు దైన్యమును పొందడు కదా? సంభ్రమము నొంది కార్యములు పాడుచేయడు కదా? పురుషుడు చేయవలసిన కార్యముల నా రాజపుత్రుడు నెఱవేర్చుచున్నాడా? 16

శత్రువులను పీడించువాడగు రాముడు మిత్రులయెడ ప్రీతుడై సామదానరూపమగు

సుఖానా ముచితో నిత్య మసుఖానా మనౌచితః,
దుఃఖ ముత్తర మాసాద్య కచ్చి ద్రామో న సీదతి. 21
కౌసల్యాయా స్తథా కచ్చిత్ సుమిత్రాయా స్తథైవ చ,
అభీక్ష్ణం శ్రూయతే కచ్చిత్ కుశలం భరతస్య చ. 22
మన్నిమిత్తేన మానార్హః కచ్చి చ్ఛోకేన రాఘవః,
కచ్చి న్నాన్యమనా రామః కచ్చి న్మాం తారయిష్యతి. 23
కచ్చి దక్షౌహిణీం భీమాం భరతో భ్రాతృవత్సలః,
ధ్వజినీం మంత్రిభి ర్గుప్తాం ప్రేషయిష్యతి మత్కృతే. 24
వానరాధిపతిః శ్రీమాన్ సుగ్రీవః కచ్చి దేష్యతి,
మత్కృతే హరిభిర్వీరై ర్వృతో దంతనఖాయుధైః. 25
కచ్చిచ్చ లక్ష్మణః శూరః సుమిత్రానందవర్ధనః,

రాముడు సదా సుఖము లనుభవింపవలసినవాడు. దుఃఖము లనుభవింప

అస్త్రవి చ్ఛరజాలేన రాక్షసాన్ విధమిష్యతి. 26
రౌద్రేణ కచ్చి దస్త్రేణ జ్వలతా నిహతం రణే,
ద్రక్ష్యా మ్యల్పేన కాలేన రావణం ససుహృజ్జనమ్. 27
కచ్చిన్న తద్ధేమసమానవర్ణం, తస్యాననం పద్మసమానగంధి,
మయా వినా శుష్యతి శోకదీనం, జలక్షయే పద్మమివాతపేన. 28
ధర్మాపదేశాత్ త్యజతశ్చ రాజ్యం, మాం చాప్యరణ్యం నయతః పదాతిమ్,
నాసీద్ వ్యథా యస్య న భీ ర్న శోకః, కచ్చి త్స ధైర్యం హృదయే కరోతి. 29
న చాస్య మాతా న పితా చ నాన్యః, స్నేహా ద్విశిష్టోఽస్తి మయా సమోవా,
తావ త్త్వహం దూత జిజీవిషేయం,యావత్ ప్రవృత్తిం శృణుయాం ప్రియస్య.
ఇతీవ దేవీ వచనం మహార్థం, తం వానరేంద్రం మధురార్థ ముక్త్వా,

లక్ష్మణుడు బాణసమూహముతో రాక్షసులను చెండాడునా? 26
ప్రజ్వలించుచు భయంకరముగ నున్న అస్త్రముచే రావణుడు, అతని మిత్రగణము, అచిరకాలముననే మరణింపగా నేను చూడగలుగుదునా? 27

శ్రోతుం పున స్తస్య వచోఽభిరామం, రామార్థయుక్తం విరరామ రామా. 31

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా మారుతి ర్భీమవిక్రమః,
శిర స్యంజలి మాధాయ వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్. 32

న త్వా మిహస్థాం జానీతే రామః కమలలోచనే,
తేన త్వాం నానయ త్యాశు శచీమివ పురందరః. 33

శ్రుత్వైవ తు వచో మహ్యం క్షిప్ర మేష్యతి రాఘవః,
చమూం ప్రకర్షన్ మహతీం హర్యృక్షగణసంకులామ్. 34

విష్టంభయిత్వా బాణౌఘై రక్షోభ్యం వరుణాలయమ్,
కరిష్యతి పురీం లంకాం కాకుత్స్థః శాంతరాక్షసామ్. 35

తత్ర యద్యంతరా మృత్యు ర్యది దేవా స్సహాసురాః,
స్థాస్యంతి పథి రామస్య స తానపి వధిష్యతి. 36

ప్రీతిని గూర్చు విషయమును పలికి, రాముని ప్రయోజనముతో కూడిన ఆ

తవాదర్శనజే నార్యే శోకేన స పరిప్లుతః,
న శర్మ లభతే రామః సింహార్దిత ఇవ ద్విపః. 37

మలయేన చ విన్ధ్యేన మేరుణా మందరేణ చ,
దర్దురేణ చ తే దేవి శపే మూలఫలేన చ. 38

యథా సునయనం వల్గు బింబోష్ఠం చారుకుండలమ్,
ముఖం ద్రక్ష్యసి రామస్య పూర్ణచంద్ర మివోదితమ్. 39

క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి వైదేహి రామం ప్రస్రవణే గిరౌ,
శతక్రతు మివాసీనం నాకపృష్ఠస్య మూర్ధని. 40

న మాంసం రాఘవో భుంక్తే న చాపి మధు సేవతే,
వన్యం సువిహితం నిత్యం భక్త మశ్నాతి పంచమమ్. 41

వధింపగలడు. 36

పూజ్యురాలా! రాముడు నిన్ను గానక శోకమున మునిగినవాడై సింహము పీడించిన
ఏనుగువలె సుఖము నందుటలేదు. 37

నైవ దంశా న్న మశకా న్న కీటా న్న సరీసృపాన్,
రాఘవోఽ పనయేద్ గాత్రాత్ త్వద్గతే నాంతరాత్మనా. 42
నిత్యం ధ్యానపరో రామో నిత్యం శోకపరాయణః,
నాన్య చ్చింతయతే కించిత్ స తు కామవశం గతః. 43
అనిద్ర స్సతతం రామ స్సుప్తోఽపి చ నరోత్తమః,
సీతేతి మధురాం వాణీం వ్యాహరన్ ప్రతిబుధ్యతే. 44
దృష్ట్వా ఫలం వా పుష్పం వా, యద్వాఽన్యత్ సుమనోహరమ్,

వీడి కేవలము సాయంకాలమున ప్రాణధారణకై తినుచున్నాడు. (వానప్రస్థులు కందమూల ఫలాదుల నైదుభాగము లొనర్చి యందు నాల్గ

బహుశో హా ప్రియే త్యేవం, శంసం స్త్వా మభిభాషతే. 45

స దేవి నిత్యం పరితప్యమాన, స్త్వామేవ సీతే త్యభిభాషమాణః,
ధృతవ్రతో రాజసుతో మహాత్మా, తవైవ లాభాయ కృతప్రయత్నః. 46

సా రామసంకీర్తనవీతశోకా, రామస్య శోకేన సమానశోకా,
శరన్ముఖే సాంబుదశేషచంద్రా, నిశేవ వైదేహసుతా బభూవ. 47

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే షట్త్రింశః సర్గః.

పండునుగాని, పూవునుగాని లేక సుందరమగు మఱే వస్తువునుగాని చూచిన, వెనువెంటనే నిన్ను స్మరించి, 'హా ప్రియా!' అని పలుకుచు నిన్ను గూర్చియే

37. సప్తత్రింశః సర్గః

(హనుమంతునికి సీత ప్రతివచన మిచ్చుట)

సీతా తద్వచనం శ్రుత్వా పూర్ణచంద్రనిభాననా,
హనుమంత మువాచేదం ధర్మార్థసహితం వచః. 1

అమృతం విషసంసృష్టం త్వయా వానర భాషితమ్,
యచ్చ నాన్యమనా రామో యచ్చ శోకపరాయణః. 2

ఐశ్వర్యే వా సువిస్తీర్ణే వ్యసనే వా సుదారుణే,
రజ్జ్వేవ పురుషం బద్ధ్వా కృతాంతః పరికర్షతి. 3

విధి ర్నూన మసంహార్యః ప్రాణినాం ప్లవగోత్తమ,
సౌమిత్రిం మాం చ రామం చ వ్యసనైః పశ్య మోహితాన్. 4

పున్నమిచంద్రుని బోలు మోముగల సీతాదేవి ఆ హనుమంతుని వాక్యము విని, యతని కిట్లు ధర్మార్థసహితముగ పలికెను. 1

శోక స్యాస్య కదా పారం రాఘవోఽధిగమిష్యతి,
ప్లవమానః పరిశ్రాంతో హతనౌ స్సాగరే యథా. 5
రాక్షసానాం వధం కృత్వా సూదయిత్వా చ రావణమ్,
లంకా మున్మూలితాం కృత్వా కదా ద్రక్ష్యతి మాం పతిః. 6
స వాచ్య స్సంత్వరస్వేతి యావదేవ న పూర్యతే,
అయం సంవత్సరః కాల స్తావద్ధి మమ జీవితమ్. 7
వర్తతే దశమో మాసో ద్వౌ తు శేషౌ ప్లవంగమ,
రావణేన నృశంసేన సమయో యః కృతో మమ. 8
విభీషణేన చ భ్రాత్రా మమ నిర్యాతనం ప్రతి,
అనునీతః ప్రయత్నేన న చ తత్ కురుతే మతిమ్. 9
మమ ప్రతిప్రదానం హి రావణస్య న రోచతే,

సముద్రమున ఓడ మునుగగా, నీటబడి ఈదుచు అలసినవాని వలె రాము డీ శోకసాగరము నెపుడు దాటగలడు?

రావణం మార్గతే సంఖ్యే మృత్యుః కాలవశం గతమ్. 10

జ్యేష్ఠా కన్యాఽనలా నామ విభీషణసుతా కపే,
తయా మమేదమాఖ్యాతం మాత్రా ప్రహితయా స్వయమ్. 11

అసంశయం హరిశ్రేష్ఠ క్షిప్రం మాం ప్రాప్స్యతే పతిః,
అంతరాత్మా హి మే శుద్ధ స్తస్మిం శ్చ బహవో గుణాః. 12

ఉత్సాహః పౌరుషం సత్త్వ మానృశంస్యం కృతజ్ఞతా,
విక్రమశ్చ ప్రభావశ్చ సంతి వానర రాఘవే. 13

చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం జఘాన యః,
జనస్థానే వినా భ్రాత్రా శత్రుః కస్తస్య నోద్విజేత్. 14

కున్నాడు. కాలవశుడైన యా రావణుని యుద్ధమునకు కొనిపోవుటకై మృత్యువు వెదకుచున్నది. 10

న స శక్యస్తులయితుం వ్యసనైః పురుషర్షభః,
అహం తస్య ప్రభావజ్ఞా శక్రస్యేవ పులోమజా. 15

శరజాలాంశుమాన్ శూరః కపే రామదివాకరః,
శత్రురక్షోమయం తోయ ముపశోషం నయిష్యతి. 16

ఇతి సంజల్పమానాం తాం రామార్థే శోకకర్శితామ్,
అశ్రుసంపూర్ణనయనా మువాచ వచనం కపిః. 17

శ్రుత్వైవ తు వచో మహ్యం క్షిప్ర మేష్యతి రాఘవః,
చమూం ప్రకర్షన్ మహతీం హర్యృక్షగణసంకులామ్. 18

అథవా మోచయిష్యామి త్వా మద్యైవ వరాననే,
అస్మా ద్దుఃఖా దుపారోహ మమ పృష్ఠ మనిందితే. 19

త్వాం హి పృష్ఠగతాం కృత్వా సంతరిష్యామి సాగరమ్,

కష్టములు పురుషశ్రేష్ఠుడగు రాముని ధైర్యమును చెఱుపజాలవు. దేవేంద్రుని ప్రభావము శచీదేవి యెరిగినట్లు నే నాయన సామర్థ్య మెఱిగినదానను. 15

శక్తి రస్తి హి మే వోఢుం లంకామపి సరావణామ్. 20

అహం ప్రప్రసవణస్థాయ రాఘవా యాద్య మైథిలి,
ప్రాపయిష్యామి శక్రాయ హవ్యం హుత మివానలః. 21

ద్రక్ష్య స్యద్యైవ వైదేహి రాఘవం సహలక్ష్మణమ్,
వ్యవసాయసమాయుక్తం విష్ణుం దైత్యవధే యథా. 22

త్వద్దర్శనకృతోత్సాహ మాశ్రమస్థం మహాబలమ్,
పురందర మివాసీనం నాకపృష్ఠస్య మూర్ధని. 23

పృష్ఠ మారోహ మే దేవి మా వికాంక్షస్వ శోభనే,
యోగ మన్విచ్ఛ రామేణ శశాంకేనేవ రోహిణీ. 24

కథయంతీవ చంద్రేణ సూర్యేణ చ మహార్చిషా,
మత్పృష్ఠ మధిరుహ్యా త్వం తరాకాశమహార్ణవౌ. 25

రావణుని గూడ మోసికొని పోవుటకు నాకు శక్తియున్నది. 20

ఓ సీతా! అగ్ని,హోమము చేయబడిన ద్రవ్యమును దేవేంద్రుని కిచ్చినట్లు నేను

న హి మే సంప్రయాతస్య త్వామితో నయతోఽంగనే,
అనుగంతుం గతిం శక్తా స్సర్వే లంకానివాసినః. 26

యథైవాహ మిహ ప్రాప్త స్తథైవాహ మసంశయః,
యాస్యామి పశ్య వైదేహి త్వా ముద్యమ్య విహాయసమ్. 27

మైథిలీ తు హరిశ్రేష్ఠా చ్ఛ్రుత్వా వచన మద్భుతమ్,
హర్షవిస్మితసర్వాంగీ హనుమంత మథాబ్రవీత్. 28

హనుమన్ దూర మధ్వానం కథం మాం వోఢు మిచ్ఛసి,
తదేవ ఖలు తే మన్యే కపిత్వం హరియూథప. 29

కథం వాల్పశరీర స్త్వం మా మితో నేతు మిచ్ఛసి,
సకాశం మానవేంద్రస్య భర్తు ర్మే ప్లవగర్షభ. 30

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః,

చింతయామాస లక్ష్మీవాన్ నవం పరిభవం కృతమ్. 31

న మే జానాతి సత్త్వం వా ప్రభావం వాఽసితేక్షణా,
తస్మాత్ పశ్యతు వైదేహీ యద్రూపం మమ కామతః. 32

ఇతి సంచింత్య హనుమాం స్తదా ప్లవగసత్తమః,
దర్శయామాస వైదేహ్యాః స్వరూప మరిమర్దనః. 33

స తస్మాత్ పాదపా ద్ధీమా నాప్లుత్య ప్లవగర్షభః,
తతో వర్ధితు మారేభే సీతాప్రత్యయకారణాత్. 34

మేరుమందరసంకాశో బభౌ దీప్తానలప్రభః,
అగ్రతో వ్యవతస్థే చ సీతాయా వానరోత్తమః. 35

హరిః పర్వతసంకాశ స్తామ్రవక్త్రో మహాబలః,
వజ్రదంష్ట్రనఖో భీమో వైదేహీ మిద మబ్రవీత్. 36

వలకు అవమాన మన నేమో ఎఱుగనివాడగుటచే, ఆమెకు కలిగిన సందేహమును తనకు సరిక్రొత్త పరాభవముగా తలంచెను. 31

సపర్వతవనోద్దేశాం సాట్టప్రాకారతోరణామ్,
లంకా మిమాం సనాథాం వా నయితుం శక్తి రస్తి మే. 37

త దవస్థాప్యతాం బుద్ధి రలం దేవి వికాంక్షయా,
విశోకం కురు వైదేహి రాఘవం సహలక్ష్మణమ్. 38

తం దృష్ట్వా భీమసంకాశ మువాచ జనకాత్మజా,
పద్మపత్రవిశాలాక్షీ మారుత స్యౌరసం సుతమ్. 39

తవ సత్త్వం బలం చైవ విజానామి మహాకపే,
వాయోరివ గతిం చైవ తేజ శ్చాగ్నే రివాద్భుతమ్. 40

ప్రాకృతోఽన్యః కథం చేమాం భూమి మాగంతు మర్హతి,
ఉదధే రప్రమేయస్య పారం వానరపుంగవ. 41

జానామి గమనే శక్తిం నయనే చాపి తే మమ,

పర్వతములు, వనములు, కోట బురుజులు, ప్రాకారములు, పురద్వారములతో సహా యీ లంకను. దీని అధిపతి రావణునితో గూడ పెలగించి తీసికొనిపోవ శకి

అవశ్యం సంప్రధార్యాశు కార్యసిద్ధి ర్మహాత్మనః. 42

అయుక్తం తు కపిశ్రేష్ఠ మమ గంతుం త్వయాఽనఘ,
వాయువేగసవేగస్య వేగో మాం మోహయే త్తవ. 43

అహ మాకాశ మాపన్నా హ్యుప ర్యుపరి సాగరమ్,
ప్రపతేయం హి తే పృష్ఠాద్ భయా ద్వేగేన గచ్ఛతః. 44

పతితా సాగరే చాహం తిమినక్రఝషాకులే,
భవేయ మాశు వివశా యాదసా మన్న ముత్తమమ్. 45

న చ శక్ష్యే త్వయా సార్ధం గంతుం శత్రువినాశన,
కళత్రవతి సందేహ స్త్వయ్యపి స్యా దసంశయః. 46

హ్రియమాణాం తు మాం దృష్ట్వా రాక్షసా భీమవిక్రమాః,

పోగలవని నే నెఱుగుదును. అయినను

అనుగచ్ఛేయు రాదిష్టా రావణేన దురాత్మనా. 47

తై స్త్వం పరివృత శ్శూరై శ్శూలముద్గరపాణిభిః,
భవే స్త్వం సంశయం ప్రాప్తో మయా వీర కళత్రవాన్. 48

సాయుధా బహవో వ్యోమ్ని రాక్షసా స్త్వం నిరాయుధః,
కథం శక్ష్యసి సంయాతుం మాం చైవ పరిరక్షితుమ్. 49

యుధ్యమానస్య రక్షోభి స్తవ తైః క్రూరకర్మభిః,
ప్రపతేయం హి తే పృష్ఠాద్ భయార్తా కపిసత్తమ. 50

అథ రక్షాంసి భీమాని మహాంతి బలవంతి చ,
కథంచిత్ సాంపరాయే త్వాం జయేయుః కపిసత్తమ. 51

అథవా యుధ్యమానస్య పతేయం విముఖస్య తే,
పతితాం చ గృహీత్వా మాం నయేయుః పాపరాక్షసాః. 52

దురాత్ముడగు రావణుని ఆదేశముచే నిన్ను వెంటాడుదురు. 47

మాం వా హరేయు స్త్వద్ధస్తాద్ విశసేయు రథాపి వా,
అవ్యవస్థో హి దృశ్యేతే యుద్ధే జయపరాజయౌ. 53

అహం వాపి విపద్యేయం రక్షోభి రభితర్జితా,
త్వత్ప్రయత్నో హరిశ్రేష్ఠ భవే న్నిష్ఫల ఏవ తు. 54

కామం త్వమసి పర్యాప్తో నిహంతుం సర్వరాక్షసాన్,
రాఘవస్య యశో హీయేత్ త్వయా శస్తైస్తు రాక్షసైః. 55

అథవాదాయ రక్షాంసి న్యసేయు స్సంవృతే హి మామ్,
యత్ర తే నాభిజానీయు ర్హరయో నాపి రాఘవౌ. 56

ఆరంభస్తు మదర్థోఽయం తత స్తవ నిరర్థకః,
త్వయా హి సహ రామస్య మహా నాగమనే గుణః. 57

మయి జీవిత మాయత్తం రాఘవస్య మహాత్మనః,

యుద్ధమున జయపరాజయములు అనిశ్చితము లగుట చూతుము. కనుక నీ

భ్రాతౄణాం చ మహాబాహో తవ రాజకులస్య చ. 58
తౌ నిరాశౌ మదర్థం తు శోకసంతాపకర్శితౌ,
సహ సర్వర్క్షహరిభి స్త్వక్ష్యతః ప్రాణసంగ్రహమ్. 59
భర్తు ర్భక్తిం పురస్కృత్య రామా దన్యస్య వానర,
న స్పృశామి శరీరం తు పుంసో వానరపుంగవ. 60
యదహం గాత్రసంస్పర్శం రావణస్య బలాద్ గతా,
అనీశా కిం కరిష్యామి వినాథా వివశా సతీ. 61
యది రామో దశగ్రీవ మిహ హత్వా సబాంధవమ్,
మామితో గృహ్య గచ్ఛేత తత్తస్య సదృశం భవేత్. 62
శ్రుతా హి దృష్టాశ్చ మయా పరాక్రమా, మహాత్మన స్తస్య రణావమర్దినః,

సుగ్రీవుని వంశక్షేమము నేను బ్రతుకుటపై ఆధారపడి యున్నవి. 58
నాకు ప్రాణాపాయము కలుగునేని రామలక్ష్మణులు నేను ...

న దేవగంధర్వభుజంగరాక్షసా, భవంతి రామేణ సమా హి సంయుగే. 63

సమీక్ష్య తం సంయతి చిత్రకార్ముకం, మహాబలం వాసవతుల్యవిక్రమమ్,
సలక్ష్మణం కో విషహేత రాఘవం, హుతాశనం దీప్తమి వానిలేరితమ్. 64

సలక్ష్మణం రాఘవ మాజిమర్దనం, దిశాగజం మత్తమివ వ్యవస్థితమ్,
సహేత కో వానరముఖ్య సంయుగే, యుగాంతసూర్యప్రతిమం శరార్చిషమ్.

స మే హరిశ్రేష్ఠ సలక్ష్మణం పతిం, సయూథపం క్షిప్ర మిహోపపాదయ,
చిరాయ రామం ప్రతి శోకకర్శితాం, కురుష్వ మాం వానరముఖ్య హర్షితామ్.

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే సప్తత్రింశః సర్గః.

దేవేంద్రునకు సాటియగు పరాక్రమము కల, మహాబలశాలియగు రాముడు తన

38. అష్టత్రింశః సర్గః

(చూడామణిప్రదానము)

తతస్స కపిశార్దూల స్తేన వాక్యేన హర్షితః,
సీతా మువాచ తచ్ఛ్రుత్వా వాక్యం వాక్యవిశారదః. 1
యుక్తరూపం త్వయా దేవి భాషితం శుభదర్శనే,
సదృశం స్త్రీస్వభావస్య సాధ్వీనాం వినయస్య చ. 2
స్త్రీత్వం న తు సమర్థం హి సాగరం వ్యతివర్తితుమ్,
మా మధిష్ఠాయ విస్తీర్ణం శతయోజన మాయతమ్. 3
ద్వితీయం కారణం యచ్చ బ్రవీషి వినయాన్వితే,
రామా దన్యస్య నార్హామి సంస్పర్శమితి జానకి. 4
ఏత త్తే దేవి సదృశం పత్న్యా స్తస్య మహాత్మనః,

అంతట ఆ కపిశ్రేష్ఠుడు, భాషణకుశలు డగు హనుమంతుడు సీత పలికిన

కా హ్యన్యా త్వామృతే దేవి బ్రూయా ద్వచన మీదృశమ్. 5
శ్రోష్యతే చైవ కాకుత్స్థ స్సర్వం నిరవశేషతః,
చేష్టితం యత్త్వయా దేవి భాషితం మమ చాగ్రతః. 6
కారణై ర్బహుభి ర్దేవి రామప్రియచికీర్షయా,
స్నేహప్రస్కన్నమనసా మయైతత్ సముదీరితమ్. 7
లంకాయా దుష్ప్రవేశత్వా ద్దుస్తరత్వా న్మహోదధేః,
సామర్థ్యా దాత్మనశ్చైవ మయైతత్ సముదీరితమ్. 8
ఇచ్ఛామి త్వాం సమానేతు మద్యైవ రఘుబంధునా,
గురుస్నేహేన భక్త్యా చ నాన్యథైత దుదాహృతమ్. 9
యది నోత్సహసే యాతుం మయా సార్ధ మనిందితే,
అభిజ్ఞానం ప్రయచ్ఛ త్వం జానీయా ద్రాఘవో హి యత్. 10

ఓ జానకీ! నీవు నాయెదుట రామవిరహము సహింపజాలక ఉరిపోసుకొనబోవుట

ఏవముక్తా హనుమతా సీతా సురసుతోపమా,
ఉవాచ వచనం మందం బాష్పప్రగ్రథితాక్షరమ్. 11
ఇదం శ్రేష్ఠ మభిజ్ఞానం బ్రూయా స్త్వం తు మమ ప్రియమ్,
శైలస్య చిత్రకూటస్య పాదే పూర్వోత్తరే పురా. 12
తాపసాశ్రమవాసిన్యాః ప్రాజ్యమూలఫలోదకే,
తస్మిన్ సిద్ధాశ్రమే దేశే మందాకిన్యా హ్యదూరతః. 13
తస్యోపవనషండేషు నానాపుష్పసుగంధిషు,
విహృత్య సలిలక్లిన్నా తవాంకే సముపావిశమ్. 14
తతో మాంససమాయుక్తో వాయసః పర్యతుండయత్,
తమహం లోష్ట ముద్యమ్య వారయామి స్మ వాయసమ్. 15
దారయన్ స చ మాం కాక స్తత్రైవ పరిలీయతే,

అని యిట్లు హనుమంతుడు పలుకగా దేవకన్యను బోలిన సీతాదేవి (రామునితో

న చాప్యుపారమ న్మాంసా ద్భక్షార్థీ బలిభోజనః. 16

ఉత్కర్షన్త్యాం చ రశనాం క్రుద్ధాయాం మయి పక్షిణి,
స్రస్యమానే చ వసనే తతో దృష్టా త్వయా హ్యహమ్. 17

[1]త్వయాఽపహసితా చాహం క్రుద్ధా సంలజ్జితా తదా,
భక్షగృధ్నేన కాకేన దారితా త్వా ముపాగతా. 18

ఆసీనస్య చ తే శ్రాంతా పున రుత్సంగ మావిశమ్,
క్రుధ్యంతీ చ ప్రహృష్టేన త్వయాఽహం పరిసాంత్వితా. 19

బాష్పపూర్ణముఖీ మందం చక్షుషీ పరిమార్జతీ,
లక్షితాఽహం త్వయా నాథ వాయసేన ప్రకోపితా. 20

దాగుచుండెను. అంతేకాని మాంసభక్షణమునుండి మఱలలేదు. 16

నేనపుడు దానిని తోలివేయుటకై ప్రయత్నించుచుండగా నేను ధరించిన చీరముడి

పరిశ్రమాత్ ప్రసుప్తా చ రాఘవాంకేఽప్యహం చిరమ్,
పర్యాయేణ ప్రసుప్తశ్చ మమాంకే భరతాగ్రజః.
స తత్ర పునరేవాథ వాయస స్సముపాగమత్. 21
తత స్సుప్తప్రబుద్ధాం మాం రామస్యాంకాత్ సముత్థితామ్,
వాయస స్సహసాఽఽగమ్య విదదార స్తనాంతరే. 22
పునః పున రథోత్పత్య విదదార స మాం భృశమ్,
తతః సముత్క్షితో రామో ముక్తై శ్శోణితబిందుభిః. 23
వాయసేన తతస్తేన బలవత్ క్లిశ్యమానయా,
స మయా బోధితః శ్రీమాన్ సుఖసుప్తః పరంతపః. 24
స మాం దృష్ట్వా మహాబాహు ర్వితున్నాం స్తనయో స్తదా,
ఆశీవిష ఇవ క్రుద్ధః శ్వసన్ వాక్య మభాషత. 25

హనుమంతుడా! నే నా కాకిని పారద్రోలుటకై పోయి వచ్చుటచే శ్రమకలిగి

కేన తే నాగనాసోరు విక్షతం వై స్తనాంతరమ్,
కః క్రీడతి సరోషేణ పంచవక్త్రేణ భోగినా. 26

వీక్షమాణ స్తత స్తం వై వాయసం సముదైక్షత,
నఖై స్సరుధిరై స్తీక్ష్ణై ర్మామే వాభిముఖం స్థితమ్. 27

[1]పుత్రః కిల స శక్రస్య వాయసః పతతాం వరః,
ధరాంతరగత శ్శీఘ్రం పవనస్య గతౌ సమః. 28

తత స్తస్మిన్ మహాబాహుః కోపసంవర్తితేక్షణః,
వాయసే కృతవాన్ క్రూరాం మతిం మతిమతాం వరః. 29

స దర్భం సంస్తరాద్ గృహ్య, బ్రాహ్మేణాస్త్రేణ యోజయత్,

"ఏనుగు తొండముల వంటి సుందరములగు తొడలు కలదానా! ఎవరు నీ సనముల నడుమ గాయము చేసిరి? కోపించిన ఐదుతలల పాముతో క్రీడించువా

స దీప్త ఇవ కాలాగ్ని, ర్జజ్వాలాభిముఖో ద్విజమ్. 30

స తం ప్రదీప్తం చిక్షేప దర్భం తం వాయసం ప్రతి,
తత స్తం వాయసం దర్భ స్సోఽంబరేఽనుజగామ హ. 31

అనుసృష్ట స్తదా కాకో జగామ వివిధాం గతిమ్,
లోకకామ ఇమం లోకం సర్వం వై విచచార హ. 32

[1]స పిత్రా చ పరిత్యక్త స్సురైశ్చ సమహర్షిభిః,
త్రీన్ లోకాన్ సంపరిక్రమ్య తమేవ శరణం గతః. 33

స తం నిపతితం భూమౌ శరణ్య శ్శరణాగతమ్,

అది ప్రకాశించు కాలాగ్నివలె ఆ పక్షి కెదురై ప్రజ్వలింపజొచ్చెను. 30

అట్లు ప్రజ్వలించుచున్న యా దర్భను రాముడు కాకిపై విసరెను. ఆ దర్భ

వధార్హ మపి కాకుత్స్థః కృపయా పర్యపాలయత్,
న శర్మ లబ్ధ్వా లోకేషు తమేవ శరణం గతః. 34
పరిద్యూనం విషణ్ణం చ స త మాయాంత మబ్రవీత్,
మోఘం కర్తుం న శక్యం తు బ్రాహ్మమస్త్రం తదుచ్యతామ్. 35
హినస్తు దక్షిణాక్షి త్వచ్ఛర ఇత్యథ సోఽబ్రవీత్,

చేయుటచే చంపదగినట్టిదే అయినను, శరణ్యుడగు రాముడు దయతో దానిని కాపాడెను. ఆ కాకియు లోకములం దెచ్చటను అపాయము తొలగు నెలవు లభింపక తుద కా

తత స్తస్యాక్షి కాకస్య హినస్తి స్మ స దక్షిణమ్. 36

[1]దత్త్వా స దక్షిణం నేత్రం ప్రాణేభ్యః పరిరక్షితః. 37

స రామాయ నమస్కృత్వా రాజ్ఞే దశరథాయ చ,

విసృష్ట స్తేన వీరేణ ప్రతిపేదే స్వ మాలయమ్. 38

మత్కృతే కాకమాత్రే తు బ్రహ్మాస్త్రం సముదీరితమ్,

కస్మా ద్యో మాం హర త్త్వత్తః క్షమసే తం మహీపతే. 39

స కురుష్వ మహోత్సాహః కృపాం మయి నరర్షభ,

త్వయా నాథవతీ నాథ హ్యనాథా ఇవ దృశ్యతే. 40

ఆనృశంస్యం పరో ధర్మః త్వత్త ఏవ మయా శ్రుతః,

అపు డా (బ్రహ్మాస్త్రముచే అభిమంత్రిత మగు) దర్భ కాకి కుడికంటిని పోగొట్టెను. ఆ కాకి అటు తన కుడికంటిని విడచిపెట్టి ప్రాణములు దక్కించుకొనెను. 36,37

జానామి త్వాం మహావీర్యం మహోత్సాహం మహాబలమ్. 41

అపారపార మక్షోభ్యం గాంభీర్యాత్ సాగరోపమమ్,

భర్తారం ససముద్రాయా ధరణ్యా వాసవోపమమ్. 42

ఏవ మస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠ స్సత్యవాన్ బలవానపి,

కిమర్థ మస్త్రం రక్షస్సు న యోజయతి రాఘవః. 43

న నాగా నాపి గంధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః,

రామస్య సమరే వేగం శక్తాః ప్రతిసమాధితుమ్. 44

తస్య వీర్యవతః కశ్చి ద్యద్యస్తి మయి సంభ్రమః,

కిమర్థం న శరైస్తీక్ష్ణైః క్షయం నయతి రాక్షసాన్. 45

భ్రాతు రాదేశ మాదాయ లక్ష్మణో వా పరంతపః,

కస్య హేతో ర్న మాం వీరః పరిత్రాతి మహాబలః. 46

నీవు మహాపరాక్రమశాలివని, గొప్ప ఉత్సాహము కలవాడవని, మహాబలుడ వని,
అంతులేని అనేకమనకార్యములు సాధించితివని, ధైర్యశాలివని, గాంభీర్యమున

యది తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ వాయ్వగ్నిసమతేజసౌ,
సురాణామపి దుర్ధర్షౌ కిమర్థం మా ముపేక్షతః. 47
మమైవ దుష్కృతం కించి న్మహ దస్తి న సంశయః,
సమర్థావపి తౌ యన్మాం నావేక్షేతే పరంతపౌ. 48
వైదేహ్యా వచనం శ్రుత్వా కరుణం సాశ్రు భాషితమ్,
అథాబ్రవీ న్మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః. 49
త్వచ్ఛోకవిముఖో రామో దేవి సత్యేన మే శపే,
రామే దుఃఖాభిపన్నే చ లక్ష్మణః పరితప్యతే. 50
కథంచి ద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుమ్,
ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానాం ద్రక్ష్య స్యంత మనిందితే. 51

వాయువు, అగ్నులకు సాటియగు తేజముతో విరాజిల్లు నరశ్రేష్ఠులగు రామలక్ష్మణులు కలసియున్నచో దేవతలు కూడ వారి నెదిరింప లేరు. వారేల నన్ను ఉపేక్షించు

తావుభౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రౌ మహాబలౌ,
త్వద్దర్శనకృతోత్సాహౌ లంకాం భస్మీకరిష్యతః. 52

హత్వా చ సమరే క్రూరం రావణం సహబాంధవమ్,
రాఘవ స్త్వాం విశాలాక్షి నేష్యతి స్వాం పురీం ప్రతి. 53

బ్రూహి యద్రాఘవో వాచ్యో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః,
సుగ్రీవో వాపి తేజస్వీ హరయోఽపి సమాగతాః. 54

ఇత్యుక్తవతి తస్మింశ్చ సీతా సురసుతోపమా,
ఉవాచ శోకసంతప్తా హనుమంతం ప్లవంగమమ్. 55

[1]కౌసల్యా లోకభర్తారం సుషువే యం మనస్వినీ,
తం మమార్థే సుఖం పృచ్ఛ శిరసా చాభివాదయ. 56

చూతువు. 51

మహాబలవంతులు, రాజపుత్రులు, శ్రేష్ఠులగు రామలక్ష్మణులు నిన్ను

స్రజశ్చ సర్వరత్నాని ప్రియా యాశ్చ వరాంగనాః,
ఐశ్వర్యం చ విశాలాయాం పృథివ్యామపి దుర్లభమ్. 57
పితరం మాతరం చైవ సమ్మా న్యాభిప్రసాద్య చ,
అనుప్రవ్రజితో రామం సుమిత్రా యేన సుప్రజాః. 58
ఆనుకూల్యేన ధర్మాత్మా త్యక్త్వా సుఖ మనుత్తమమ్,
అనుగచ్ఛతి కాకుత్స్థం భ్రాతరం పాలయన్ వనే. 59
సింహస్కంధో మహాబాహు ర్మనస్వీ ప్రియదర్శనః,
పితృవ ద్వర్తతే రామే మాతృవ న్మాం సమాచరన్. 60
హ్రియమాణాం తదా వీరో న తు మాం వేద లక్ష్మణః,
వృద్ధోపసేవీ లక్ష్మీవాన్ శక్తో న బహుభాషితా. 61
రాజపుత్రః ప్రియః శ్రేష్ఠః సదృశః శ్వశురస్య మే,

సుమిత్రకు సత్సంతాన మగు లక్ష్మణుడు పుష్పమాలలను, సకలరత్నములను,
ప్రియురాలగు ఊర్మిళను, శ్రేష్ఠవనితలను, ...

మమ ప్రియతరో నిత్యం భ్రాతా రామస్య లక్ష్మణః,
నియుక్తో ధురి యస్యాం తు తా ముద్వహతి వీర్యవాన్. 62
యం దృష్ట్వా రాఘవో నైవ వృత్త మార్య మనుస్మరేత్,
స మమార్థాయ కుశలం వక్తవ్యో వచనా న్మమ,
మృదు ర్నిత్యం శుచి ర్దక్షః ప్రియో రామస్య లక్ష్మణః. 63
యథా హి వానరశ్రేష్ఠ దుఃఖక్షయకరో భవేత్,
త్వ మస్మిన్ కార్యనిర్యోగే ప్రమాణం హరిసత్తమ. 64
రాఘవ స్త్వత్సమారంభా న్మయి యత్నపరో భవేత్,
ఇదం బ్రూయాశ్చ మే నాథం శూరం రామం పునః పునః. 65
జీవితం ధారయిష్యామి మాసం దశరథాత్మజ,
ఊర్ధ్వం మాసా న్న జీవేయం సత్యే నాహం బ్రవీమి తే. 66

సాటియైన వాడు. నా కెల్లప్పుడు మిక్కిలి ప్రీతి గూర్చువాడు. తన కిచ్చిన పనిని చక్కగా నిర్వహించువాడు. 62

రావణే నోపరుద్ధాం మాం నికృత్యా పాపకర్మణా,
త్రాతు మర్హసి వీర త్వం [1]పాతాళాదివ కౌశికీమ్. 67
తతో వస్త్రగతం ముక్త్వా దివ్యం చూడామణిం శుభమ్,
ప్రదేయో రాఘవాయేతి సీతా హనుమతే దదౌ. 68
ప్రతిగృహ్య తతో వీరో మణిరత్న మనుత్తమమ్,
[2]అంగుళ్యా యోజయామాస న హ్యస్య ప్రాభవద్ భుజః. 69

వీరుడవగు రామా! వంచనచేసి పాపాత్ముడగు రావణుడు చెఱబెట్టిన నన్ను పాతాళమునుండి ఇంద్రుని రాజ్యలక్ష్మిని వలె రక్షింపదగుదువు. 67

మణిరత్నం కపివరః ప్రతిగృహ్యాఽభివాద్య చ,
సీతాం ప్రదక్షిణం కృత్వా ప్రణతః పార్శ్వతః స్థితః. 70
హర్షేణ మహతా యుక్త స్సీతాదర్శనజేన సః,
హృదయేన గతో రామం శరీరేణ తు విష్ఠితః. 71
మణివరముపగృహ్య తం మహార్హం, జనకనృపాత్మజయా ధృతం ప్రభావాత్,
గిరిరివ పవనావధూతముక్త, స్సుఖితమనాః ప్రతిసంక్రమం ప్రపేదే. 72

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే అష్టత్రింశః సర్గః.

హనుమంతు డా మణిశ్రేష్ఠమును సీత వద్ద స్వీకరించి, యామెకు ప్రదక్షిణమొనర్చి,

39. ఏకోనచత్వారింశః సర్గః

(హనుమంతుడు సీత నోదార్చుట)

మణిం దత్త్వా తత స్సీతా హనుమంత మథాబ్రవీత్,
అభిజ్ఞాన మభిజ్ఞాత మేత ద్రామస్య తత్త్వతః. 1

మణిం తు దృష్ట్వా రామో వై త్రయాణాం సంస్మరిష్యతి,
వీరో జనన్యా మమ చ రాజ్ఞో దశరథస్య చ. 2

స భూయ స్త్వం సముత్సాహే చోదితో హరిసత్తమ,
అస్మిన్ కార్యసమారంభే ప్రచింతయ యదుత్తరమ్. 3

త్వమస్మిన్ కార్యనిర్యోగే ప్రమాణం హరిసత్తమ,
హనుమన్ యత్న మాస్థాయ దుఃఖక్షయకరో భవ,
తస్య చింతయతో యత్నో దుఃఖక్షయకరో భవేత్. 4

సీతాదేవి హనుమంతునకా మణి నిచ్చి ఇట్లనెను. 'ఈ యభిజ్ఞానము రామునకు బాగుగా తెలిసినట్టిది. వీరుడగు రాము డీ మణిని చూచి మా తల్లిని, నన్ను, దశరథుని

స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ మారుతి ర్భీమవిక్రమః,
శిరసాఽఽ వంద్య వైదేహీం గమనా యోపచక్రమే. 5
జ్ఞాత్వా సంప్రస్థితం దేవీ వానరం మారుతాత్మజమ్,
బాష్పగద్గదయా వాచా మైథిలీ వాక్య మబ్రవీత్. 6
కుశలం హనుమన్ బ్రూయా స్సహితౌ రామలక్ష్మణౌ,
సుగ్రీవం చ సహామాత్యం వృద్ధాన్ సర్వాంశ్చ వానరాన్,
బ్రూయా స్త్వం వానరశ్రేష్ఠ కుశలం ధర్మసంహితమ్. 7
యథా స చ మహాబాహు ర్మాం తారయతి రాఘవః,
అస్మాద్దుఃఖాంబుసంరోధాత్ త్వం సమాధాతు మర్హసి. 8
జీవంతీం మాం యథా రామ స్సంభావయతి కీర్తిమాన్,
తత్తథా హనుమన్ వాచ్యం వాచా ధర్మ మవాప్నుహి. 9
నిత్య ముత్సాహయుక్తాశ్చ వాచః శ్రుత్వా త్వయేరితాః,

అరిభయంకరమగు పరాక్రమము గల హనుమంతు డట్లే యని సీతాదేవికి ప్రతిజ్ఞ చేసి, శిరము వంచి యామెకు ప్రణమిల్లి బయలుదేర నుద్యమించెను. 5

వర్ధిష్యతే దాశరథేః పౌరుషం మదవాప్తయే. 10
మత్సందేశయుతా వాచస్త్వత్తః శ్రుత్వైవ రాఘవః,
పరాక్రమవిధిం వీరో విధివత్ సంవిధాస్యతి. 11
సీతాయా వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః,
శిర స్యంజలి మాధాయ వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్. 12
క్షిప్ర మేష్యతి కాకుత్స్థో హర్యృక్షప్రవరై ర్వృతః,
యస్తే యుధి విజిత్యారీన్ శోకం వ్యపనయిష్యతి. 13
న హి పశ్యామి మర్త్యేషు నాసురేషు సురేషు వా,
యస్తస్య క్షిపతో బాణాన్ స్థాతు ముత్సహతేఽగ్రతః. 14
అప్యర్కమపి పర్జన్యమపి వైవస్వతం యమమ్,
స హి సోఢుం రణే శక్త స్తవ హేతో ర్విశేషతః. 15

తీసికొనివచ్చుటకు రాముని పౌరుషము పెంపొందగలదు. 10

నా సందేశరూపములగు నీ మాటలు వినుటతోడనే వీరుడగు రాముడు యథావిధిగా

స హి సాగరపర్యంతాం మహీం శాసితు మీహతే,
త్వన్నిమిత్తో హి రామస్య జయో జనకనందిని. 16
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సమ్యక్ సత్యం సుభాషితమ్,
జానకీ బహుమేనేఽ థ వచనం చేద మబ్రవీత్. 17
తతస్తం ప్రస్థితం సీతా వీక్షమాణా పునః పునః,
భర్తృస్నేహాన్వితం వాక్యం సౌహార్దా దనుమానయత్. 18
యది వా మన్యసే వీర వసైకాహమరిందమ,
కస్మింశ్చిత్ సంవృతే దేశే విశ్రాంతః శ్వో గమిష్యసి. 19
మమ చే దల్పభాగ్యాయాః సాన్నిధ్యా త్తవ వానర,
అస్య శోకస్య మహతో ముహూర్తం మోక్షణం భవేత్. 20
గతే హి హరిశార్దూల పునరాగమనాయ తు,
ప్రాణానామపి సందేహో మమ స్యా న్నాత్ర సంశయః. 21

రాజపుత్రీ!రాముడు నీ కొరకై లంకను జయించును. 16

సీతాదేవి హనుమంతుడు పలికిన యుక్తము, సత్యము, వీనుల కింపైనది యగు
వచనమును విని అతడు మఱల పోవుట కుద్యమించుచుండగా [illegible]

తవాదర్శనజ శ్శోకో భూయో మాం పరితాపయేత్,
దుఃఖా ద్దుఃఖపరామృష్టాం దీపయన్నివ వానర. 22
అయం చ వీర సందేహ స్తిష్ఠతీవ మమాగ్రతః,
సుమహాం స్త్వత్సహాయేషు హర్యృక్షేషు హరీశ్వర. 23
కథం ను ఖలు దుష్పారం తరిష్యంతి మహోదధిమ్,
తాని హర్యృక్షసైన్యాని తౌ వా నరవరాత్మజౌ. 24
త్రయాణా మేవ భూతానాం సాగర స్యాస్య లంఘనే,
శక్తిః స్యాద్వైనతేయస్య తవ వా మారుతస్య వా. 25
తదస్మిన్ కార్యనిర్యోగే వీరైవం దురతిక్రమే,
కిం పశ్యసి సమాధానం త్వం హి కార్యవిదాం వరః. 26
కామ మస్య త్వమే వైకః కార్యస్య పరిసాధనే,

వానరుడా! నీ వగపడకపోవుటచే కలుగు దుఃఖము, పూర్వము కలిగిన దుఃఖము కంటె అధికదుఃఖ మనుభవించుచున్న నన్నింకను పరితపింపజేయగలదు. 22

వీరుడా! నీకు సహాయులగు వానరులు, భల్లూకముల విషయమున నాకొక

పర్యాప్తః పరవీరఘ్న యశస్య స్తే ఫలోదయః. 27

బలై స్సమగ్రై ర్యది మాం రావణం జిత్య సంయుగే,
విజయీ స్వపురం యాయాత్ తత్తు మే స్యాద్ యశస్కరమ్. 28

శరైస్తు సంకులాం కృత్వా లంకాం పరబలార్దనః,
మాం నయే ద్యది కాకుత్స్థ స్తత్తస్య సదృశం భవేత్. 29

తద్యథా తస్య విక్రాంత మనురూపం మహాత్మనః,
భవే దాహవశూరస్య తథా త్వ ముపపాదయ. 30

తదర్థోపహితం వాక్యం సహితం హేతుసంహితమ్,
నిశమ్య హనుమాన్ శేషం వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్. 31

దేవి హర్యృక్షసైన్యానా మీశ్వరః ప్లవతాం వరః,
సుగ్రీవ స్సత్త్వసంపన్న స్తవార్థే కృతనిశ్చయః. 32

యశస్సు నిచ్చునే గాని నాకు మాత్రము కాదు. 27

అట్లు కాక, రాముడు సమగ్రసేనాపరివృతుడై యుద్ధమున రావణుని జయించి,

స వానరసహస్రాణాం కోటీభి రభిసంవృతః,
క్షిప్ర మేష్యతి వైదేహి రాక్షసానాం నిబర్హణః. 33
తస్య విక్రమసంపన్నా స్సత్త్వవంతో మహాబలాః,
మనస్సంకల్పసంపాతా నిదేశే హరయః స్థితాః. 34
యేషాం నోపరి నాధస్తా న్న తిర్యక్ సజ్జతే గతిః,
న చ కర్మసు సీదంతి మహ త్స్వమితతేజసః. 35
అసకృత్ తై ర్మహోత్సాహై స్ససాగరధరాధరా,
ప్రదక్షిణీకృతా భూమి ర్వాయుమార్గానుసారిభిః. 36
మద్విశిష్టాశ్చ తుల్యాశ్చ సంతి తత్ర వనౌకసః,
మత్తః ప్రత్యవరః కశ్చి న్నాస్తి సుగ్రీవసన్నిధౌ. 37
అహం తావ దిహ ప్రాప్తః కింపున స్తే మహాబలాః,

ఓ సీతాదేవీ! రాక్షసులను యుద్ధమున సంహరింపగల అతడు వేలాది కోట్ల వానరులతో శీఘ్రమే బయలుదేరి రాగలడు. 33

న హి ప్రకృష్టాః ప్రేష్యంతే ప్రేష్యంతే హీతరే జనాః. 38
తదలం పరితాపేన దేవి శోకో వ్యపైతు తే,
ఏకోత్పాతేన తే లంకా మేష్యంతి హరియూథపాః. 39
మమ పృష్ఠగతౌ తౌ చ చంద్రసూర్యా వివోదితౌ,
త్వత్సకాశం మహాసత్త్వౌ నృసింహా వాగమిష్యతః. 40
తతో వీరౌ నరవరౌ సహితౌ రామలక్ష్మణౌ,
ఆగమ్య నగరీం లంకాం సాయకై ర్విధమిష్యతః. 41
సగణం రావణం హత్వా రాఘవో రఘునందనః,
త్వా మాదాయ వరారోహే స్వపురం ప్రతియాస్యతి. 42
తదాశ్వసిహి భద్రం తే భవ త్వం కాలకాంక్షిణీ,
నచిరాద్ ద్రక్ష్యసే రామం ప్రజ్వలంత మివానలమ్. 43

సామాన్యుల నంపుదురు కాని గొప్పవారిని కాదు కదా (కావున మా రాజు కనుసన్నలలో మెలగు వాలనుండి వా కంటె విశిష్టులే). 38

నిహతే రాక్షసేంద్రేఽస్మిన్ సపుత్రామాత్యబాంధవే,
త్వం సమేష్యసి రామేణ శశాంకే నేవ రోహిణీ. 44

క్షిప్రం త్వం దేవి శోకస్య పారం యాస్యసి మైథిలి,
రావణం చైవ రామేణ నిహతం ద్రక్ష్యసేఽచిరాత్. 45

ఏవ మాశ్వాస్య వైదేహీం హనుమాన్ మారుతాత్మజః,
గమనాయ మతిం కృత్వా వైదేహీం పున రబ్రవీత్. 46

తమరిఘ్నం కృతాత్మానం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్,
లక్ష్మణం చ ధనుష్పాణిం లంకాద్వార ముపస్థితమ్. 47

నఖదంష్ట్రాయుధాన్ వీరాన్ సింహశార్దూలవిక్రమాన్,
వానరాన్ వారణేంద్రాభాన్ క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి సంగతాన్. 48

శైలాంబుదనికాశానాం లంకామలయసానుషు,

రావణుడు, అతని పుత్రులు, మంత్రులు, బంధువులు యుదమున చచ్చిన పిమ్మట

నర్దతాం కపిముఖ్యానా మార్యే యూథా న్యనేకశః. 49

స తు మర్మణి ఘోరేణ తాడితో మన్మథేషుణా,
న శర్మ లభతే రామ స్సింహార్దిత ఇవ ద్విపః. 50

మా రుదో దేవి శోకేన మా భూత్తే మనసోఽ ప్రియమ్,
శచీవ పత్యా శక్రేణ భర్త్రా నాథవతీ హ్యసి. 51

రామా ద్విశిష్టః కోఽ న్యోఽ స్తి కశ్చిత్ సౌమిత్రిణా సమః,
అగ్నిమారుతకల్పౌ తౌ భ్రాతరౌ తవ సంశ్రయౌ. 52

నాస్మిం శ్చిరం వత్స్యసి దేవి దేశే, రక్షోగణై రధ్యుషితేఽ తిరౌద్రే,
న తే చిరా దాగమనం ప్రియస్య, క్షమస్వ మత్సంగమకాలమాత్రమ్. 53

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ఏకోనచత్వారింశః సర్గః.

మందలి మలయసానువులపై సింహనాదము లొనర్చు వానరుల గుంపు లనేకములను చూచెదవు లెమ్ము. 49

40. చత్వారింశః సర్గః

(రామునకు సీత సందేశ మిచ్చుట)

శ్రుత్వా తు వచనం తస్య వాయుసూనో ర్మహాత్మనః,
ఉవా చాత్మహితం వాక్యం సీతా సురసుతోపమా. 1

త్వాం దృష్ట్వా ప్రియవక్తారం సంప్రహృష్యామి వానర,
అర్ధసంజాతసస్యేవ వృష్టిం ప్రాప్య వసుంధరా. 2

యథా తం పురుషవ్యాఘ్రం గాత్రై శ్శోకాభికర్శితైః,
సంస్పృశేయం సకామాహం తథా కురు దయాం మయి. 3

అభిజ్ఞానం చ రామస్య దద్యా హరిగణోత్తమ,
క్షిప్తా మిషీకాం కాకస్య కోపా దేకాక్షిశాతనీమ్. 4

దేవకన్యను బోలు ఆ సీతాదేవి మహాత్ముడగు ఆ హనుమంతుని వచన మాలించి,

మనశ్శిలాయా స్తిలకో గండపార్శ్వే నివేశితః,
త్వయా ప్రణష్టే తిలకే తం కిల స్మర్తు మర్హసి. 5

స వీర్యవాన్ కథం సీతాం హృతాం సమనుమన్యసే,
వసంతీం రక్షసాం మధ్యే మహేంద్రవరుణోపమః. 6

ఏష చూడామణి ర్దివ్యో మయా సుపరిరక్షితః,
ఏతం దృష్ట్వా ప్రహృష్యామి వ్యసనే త్వా మివానఘ. 7

ఏష నిర్యాతితః శ్రీమాన్ మయా తే వారిసంభవః,
అతః పరం న శక్ష్యామి జీవితుం శోకలాలసా. 8

అసహ్యాని చ దుఃఖాని వాచశ్చ హృదయచ్ఛిదః,
రాక్షసీనాం సుఘోరాణాం త్వత్కృతే మర్షయా మ్యహమ్. 9

"పూర్వమొకపుడు నేను నుదుట దరించిన తిలకము గండ మను పరత పార్శ్వ

ధారయిష్యామి మాసం తు జీవితం శత్రుసూదన,
ఊర్ధ్వం మాసా న్న జీవిష్యే త్వయా హీనా నృపాత్మజ. 10
ఘోరో రాక్షసరాజోఽయం దృష్టిశ్చ న సుఖా మయి,
త్వాం చ శ్రుత్వా విషజ్జంతం న జీవేయ మహం క్షణమ్. 11
వైదేహ్యా వచనం శ్రుత్వా కరుణం సాశ్రు భాషితమ్,
అథాబ్రవీ న్మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః. 12
త్వచ్ఛోకవిముఖో రామో దేవి సత్యేన తే శపే,
రామే దుఃఖాభిభూతే తు లక్ష్మణః పరితప్యతే. 13
కథంచిత్ భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుమ్,
ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానా మంతం ద్రక్ష్యసి భామిని. 14
తావుభౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రౌ వరిందమౌ,

ఓ శత్రువినాశకుడవగు రామా! నేనింక నొక్క మాసము జీవింతును. నిన్ను

త్వద్దర్శనకృతోత్సాహౌ లంకాం భస్మీకరిష్యతః. 15
హత్వా తు సమరే క్రూరం రావణం సహబాంధవమ్,
రాఘవౌ త్వాం విశాలాక్షి స్వాం పురీం ప్రాపయిష్యతః. 16
యత్తు రామో విజానీయా దభిజ్ఞాన మనిందితే,
ప్రీతిసంజననం తస్య భూయ స్త్వం దాతు మర్హసి. 17
సాఽబ్రవీ ద్దత్తమేవేతి మయాభిజ్ఞాన ముత్తమమ్,
ఏతదేవ హి రామస్య దృష్ట్వా మత్కేశభూషణమ్,
శ్రద్ధేయం హనుమన్ వాక్యం తవ వీర భవిష్యతి. 18
స తం మణివరం గృహ్య శ్రీమాన్ ప్లవగసత్తమః,
ప్రణమ్య శిరసా దేవీం గమనా యోపచక్రమే. 19
త ముత్పాతకృతోత్సాహ మవేక్ష్య హరిపుంగవమ్,

ఉత్సాహముతో లంకను భస్మము చేతురు. 15

వర్ధమానం మహోవేగ మువాచ జనకాత్మజా,
అశ్రుపూర్ణముఖీ దీనా బాష్పగద్గదయా గిరా. 20
హనుమన్ సింహసంకాశౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ,
సుగ్రీవం చ సహామాత్యం సర్వాన్ బ్రూయా హ్యనామయమ్. 21
యథా చ స మహాబాహు ర్మాం తారయతి రాఘవః,
అస్మా ద్దుఃఖాంబుసంరోధాత్ త్వం సమాధాతు మర్హసి. 22
ఇమం చ తీవ్రం మమ శోకవేగం, రక్షోభి రేభిః పరిభర్త్సనం చ,
బ్రూయాస్తు రామస్య గత స్సమీపం, శివశ్చ తేఽధ్వాస్తు హరిప్రవీర. 23
స రాజపుత్ర్యా ప్రతివేదితార్థః, కపిః కృతార్థః పరిహృష్టచేతాః,
అల్పావశేషం ప్రసమీక్ష్య కార్యం, దిశం హ్యుదీచీం మనసా జగామ. 24

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే చత్వారింశః సర్గః.

కలుషితమైన స్వరముగలదై యిట్లు పలికెను. 20

హనుమంతుడా! సింహసదృశులగు సోదరులు రామలక్ష్మణులను, మంత్రిసహితుడగు

41. ఏకచత్వారింశః సర్గః

(హనుమంతుడు అశోకవనమును విఱచుట)

స చ వాగ్భిః ప్రశస్తాభి ర్గమిష్యన్ పూజిత స్తయా,
తస్మా ద్దేశా దపక్రమ్య చింతయామాస వానరః. 1

అల్పశేష మిదం కార్యం దృష్టేయ మసితేక్షణా,
త్రీ నుపాయా నతిక్రమ్య చతుర్థ ఇహ విద్యతే. 2

న సామ రక్షస్సు గుణాయ కల్పతే, న దానమర్థోపచితేషు యుజ్యతే,
న భేదసాధ్యా బలదర్పితా జనాః, పరాక్రమస్త్వేవ మమేహ రోచతే. 3

న చాస్య కార్యస్య పరాక్రమాదృతే, వినిశ్చయః కశ్చిదిహోపపద్యతే,

సీతాదేవి తనటు ప్రశసములైన వాక్యములతో అభినందించగా, హనుమంతుడు

హతప్రవీరా హి రణే హి రాక్షసాః, కథంచిదీయు ర్యదిహోద్య మార్దవమ్. 4

కార్యే కర్మణి నిర్దిష్టే యో బహూన్యపి సాధయేత్,
పూర్వకార్యావిరోధేన స కార్యం కర్తు మర్హతి. 5

న హ్యేక స్సాధకో హేతుః స్వల్ప స్యాపీహ కర్మణః,
యో హ్యర్థం బహుధా వేద స సమర్థోఽర్థసాధనే. 6

ఇహైవ తావత్ కృతనిశ్చయో హ్యహం యది వ్రజేయం ప్లవగేశ్వరాలయమ్,
పరాత్మసమ్మర్దవిశేషతత్త్వవిత్ తతః కృతం స్యా న్మమ భర్తృశాసనమ్. 7

కథం ను ఖల్వద్య భవేత్సుఖాగతం, ప్రసహ్య యుద్ధం మమ రాక్షసైస్సహ,
తథైవ ఖల్వాత్మబలం చ సారవత్, సంమానయేన్మాం చ రణే దశాననః. 8

తతస్సమాసాద్య రణే దశాననం, సమంత్రివర్గం సబలప్రయాయినమ్,

కానేరదు. రాక్షసులలో ముఖ్యులు కొందఱు మరణింతురేని తక్కినవా రెట్టులైన మృదుత్వము నొందుదురు. 4

హృది స్థితం తస్య మతం బలం చ వై,
సుఖేన మత్వాహమితః పునర్వ్రజే. 9

ఇద మస్య నృశంసస్య నందనోపమ ముత్తమమ్,
వనం నేత్రమనఃకాంతం నానాద్రుమలతాయుతమ్. 10

ఇదం విధ్వంసయిష్యామి శుష్కం వన మివానలః,
అస్మిన్ భగ్నే తతః కోపం కరిష్యతి దశాననః. 11

తతో మహత్ సాశ్వమహారథద్విపం బలం సమాదేక్ష్యతి రాక్షసాధిపః,
త్రిశూలకాలాయసపట్టిసాయుధం తతో మహద్యుద్ధ మిదం భవిష్యతి. 12

అహం తు తైస్సంయతి చండవిక్రమైః, స్సమేత్య రక్షోభి రసహ్యవిక్రమః,
నిహత్య తద్రావణచోదితం బలం, సుఖం గమిష్యామి కపీశ్వరాలయమ్. 13

సీత యెడల రావణుని మనోనిశ్చయమును, వాని బలమును సుఖముగా తెలిసికొని
ఇటనుండి మరలిపోయెదను. 9

తతో మారుతవత్ క్రుద్ధో మారుతి ర్భీమవిక్రమః,
ఊరువేగేన మహతా ద్రుమాన్ క్షేప్తు మథారభత్. 14
తతస్తు హనుమాన్ వీరో బభంజ ప్రమదావనమ్,
మత్తద్విజసమాఘుష్టం నానాద్రుమలతాయుతమ్. 15
తద్వనం మథితై ర్వృక్షై ర్భిన్నైశ్చ సలిలాశయైః,
చూర్ణితైః పర్వతాగ్రైశ్చ బభూ వాప్రియదర్శనమ్. 16
నానాశకుంతవిరుతైః ప్రభిన్నై స్సలిలాశయైః,
తామ్రైః కిసలయైః క్లాంతైః క్లాంతద్రుమలతాయుతమ్,
న బభౌ తద్వనం తత్ర దావానలహతం యథా. 17
వ్యాకులావరణా రేజు ర్విహ్వలా ఇవ తా లతాః. 18

అని యిట్లు కార్యనిశ్చయము చేసికొని భయంకరపరాక్రమము కల హనుమంతుడు వాయుదేవునివలె కోపించి తన తొడల వేగముతో ఆ వనమందలి చెట్లను విఱువ

లతాగృహైశ్చిత్రగృహైశ్చ నాశితై, ర్మహోరగై ర్వ్యాళమృగైశ్చ నిర్ధుతై,
శిలాగృహైరున్మథితైస్తథా గృహైః, ప్రణష్టరూపం తదభూన్మహద్వనమ్. 19
సా విహ్వలా ఽశోకలతాప్రతానా, వనస్థలీ శోకలతాప్రతానా,
జాతా దశాస్యప్రమదావనస్య, కపేర్బలాద్ధి ప్రమదావనస్య. 20
స తస్య కృత్వార్థపతేర్మహాకపి,
ర్మహ ద్వ్యళీకం మనసో మహాత్మనః,
యుయుత్సురేకో బహుభిర్మహాబలైః,
శ్రియా జ్వలన్ తోరణమాస్థితః కపిః. 21

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ఏకచత్వారింశః సర్గః

దుష్టజంతువు లెల్లెడల పడి చచ్చుటచేతను, శిలాగృహములు, గృహములు విఱిగిపడుటచేతను ఆ పెద్దవనము తన స్వరూపమునే కోల్పోయిన దయ్యెను. 19

42. ద్వచత్వారింశః సర్గః

(వనభంగమును రాక్షసస్త్రీలు రావణునకు నివేదించుట)

తతః పక్షినినాదేన వృక్షభంగస్వనేన చ,
బభూవు స్త్రాససంభ్రాంతాః సర్వే లంకానివాసినః. 1
విద్రుతాశ్చ భయత్రస్తా వినేదు ర్మృగపక్షిణః,
రక్షసాం చ నిమిత్తాని క్రూరాణి ప్రతిపేదిరే. 2
తతో గతాయాం నిద్రాయాం రాక్షస్యో వికృతాననాః,
తద్వనం దదృశు ర్భగ్నం తం చ వీరం మహాకపిమ్. 3
స తా దృష్ట్వా మహాబాహు ర్మహాసత్త్వో మహాబలః,
చకార సుమహద్రూపం రాక్షసీనాం భయావహమ్. 4
తతస్తం గిరిసంకాశ మతికాయం మహాబలమ్,

అంతట పకుల కూతలచేతను, చెట్లు విఱుగుటచే ఏర్పడిన ధ్వనిచేతను, లంకలో

Scanned by CamScanner

రాక్షస్యో వానరం దృష్ట్వా పప్రచ్ఛు ర్జనకాత్మజామ్. 5
కోఽయం కస్య కుతో వాయం కిన్నిమిత్త మిహాగతః,
కథం త్వయా సహానేన సంవాదః కృత ఇత్యుత. 6
ఆచక్ష్వ నో విశాలాక్షి మా భూత్తే సుభగే భయమ్,
సంవాద మసితాపాంగే త్వయా కిం కృతవానయమ్. 7
అథాబ్రవీ త్తదా సాధ్వీ సీతా సర్వాంగసుందరీ,
రక్షసాం భీమరూపాణాం విజ్ఞానే మమ కా గతిః. 8
యూయమే వాభిజానీత యోఽయం యద్వా కరిష్యతి,
అహి రేవ హ్యహేః పాదాన్ విజానాతి న సంశయః. 9
[1]అహమ ప్యస్య భీతాస్మి నైనం జానామి కో న్వయమ్,

‘ఓ సీతా! ఈయన ఎవ్వడు? ఏల ఈ ప్రదేశమునకు వచ్చినాడు? ఎచటనుండి
వచ్చినాడు? ఏ విషయమును గూర్చి నీతో సంభాషించినాడు?’ 6

వేద్మి రాక్షస మేవైనం కామరూపిణ మాగతమ్. 10
వైదేహ్యా వచనం శ్రుత్వా రాక్షస్యో విద్రుతా దిశః,
స్థితాః కాశ్చి ద్గతాః కాశ్చిద్ రావణాయ నివేదితుమ్. 11
రావణస్య సమీపే తు రాక్షస్యో వికృతాననాః,
విరూపం వానరం భీమ మాఖ్యాతు ముపచక్రముః. 12
అశోకవనికామధ్యే రాజన్ భీమవపుః కపిః,
సీతయా కృతసంవాద స్తిష్ఠ త్యమితవిక్రమః. 13
న చ తం జానకీ సీతా హరిం హరిణలోచనా,
అస్మాభి ర్బహుధా పృష్టా నివేదయితు మిచ్ఛతి. 14
వాసవస్య భవే ద్దూతో దూతో వైశ్రవణస్య వా,
ప్రేషితో వాపి రామేణ సీతాన్వేషణకాంక్షయా. 15

రూపముతో వచ్చిన రాక్షసు డనియే తలంతును." 10

సీతాదేవి మాటలు విని కొందరు రాకసస్త్రీలు భయముతో నలుదెసలకు పరుగెత్తిరి.

తేన త్వద్భుతరూపేణ యత్తత్ తవ మనోహరమ్,
నానామృగగణాకీర్ణం ప్రమృష్టం ప్రమదావనమ్. 16
న తత్ర కశ్చి దుద్దేశో యస్తేన న వినాశితః,
యత్ర సా జానకీ సీతా స తేన న వినాశితః. 17
జానకీరక్షణార్థం వా శ్రమా ద్వా నోపలభ్యతే,
అథవా కశ్శ్రమ స్తస్య సైవ తేనాభిరక్షితా. 18
చారుపల్లవపుష్పాఢ్యం యం సీతా స్వయ మాస్థితా,
ప్రవృద్ధ శ్శింశుపావృక్షః స చ తేనాభిరక్షితః. 19
తస్యోగ్రరూప స్యోగ్ర! త్వం దండ మాజ్ఞాతు మర్హసి,
సీతా సంభాషితా యేన తద్వనం చ వినాశితమ్. 20
మనఃపరిగృహీతాం తాం తవ రక్షోగణేశ్వర,

ఆశ్చర్యము కలిగించు పెద్ద శరీరము గల అతడు వివిధమృగగణములతో కూడిన మనోహరమగు నీ ప్రమదావనమును విఱచివేసినాడు. 16

క స్సీతా మభిభాషేత యో న స్యాత్ త్యక్తజీవితః. 21

రాక్షసీనాం వచః శ్రుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః,
హుతాగ్ని రివ జజ్వాల కోపసంవర్తితేక్షణః. 22

తస్య క్రుద్ధస్య నేత్రాభ్యాం ప్రాపత న్నాస్రబిందవః,
దీప్తాభ్యామివ దీపాభ్యాం సార్చిషః స్నేహబిందవః. 23

ఆత్మన స్సదృశాన్ శూరాన్ కింకరా న్నామ రాక్షసాన్,
వ్యాదిదేశ మహాతేజా నిగ్రహార్థం హనూమతః. 24

తేషా మశీతిసాహస్రం కింకరాణాం తరస్వినామ్,
నిర్యయు ర్భవనా త్తస్మాత్ కూటముద్గరపాణయః. 25

మహోదరా మహాదంష్ట్రా ఘోరరూపా మహాబలాః,
యుద్ధాభిమనస స్సర్వే హనుమద్గ్రహణోద్యతాః. 26

దక్క వేతెవ్వడు మాటలాడజాలును? 21

తే కపీంద్రం సమాసాద్య తోరణస్థ మవస్థితమ్,
అభిపేతు ర్మహావేగాః పతంగా ఇవ పావకమ్. 27

తే గదాభి ర్విచిత్రాభిః పరిఘైః కాంచనాంగదైః,
ఆజఘ్ను ర్వానరశ్రేష్ఠం శరై శ్చాదిత్యసన్నిభైః. 28

ముద్గరైః పట్టిసై శ్శూలైః ప్రాసతోమరశక్తిభిః,
పరివార్య హనూమంతం సహసా తస్థు రగ్రతః. 29

హనుమానపి తేజస్వీ శ్రీమాన్ పర్వతసన్నిభః,
క్షితా వావిధ్య లాంగూలం ననాద చ మహాస్వనమ్. 30

స భూత్వా సుమహాకాయో హనుమాన్ మారుతాత్మజః,
ధృష్ట మాస్ఫోటయామాస లంకాం శబ్దేన పూరయన్. 31

తస్యాస్ఫోటితశబ్దేన మహతా సానునాదినా,

వారెల్లరును బహిర్ద్వారముపై నెక్కి మిడుతలు అగ్నిలో పడునట్లు మహావేగముతో యుద్ధమునకు సన్నద్ధుడైన ఆ హనుమంతుని పైకి పోయిరి. 27

వారు వివిధములగు గదలచేతను, బంగారముతో నలంకరించబడిన యినుప

పేతు ర్విహంగా గగనా దుచ్చై శ్చేద మఘోషయత్. 32

జయ త్యతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః,
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవే ణాభిపాలితః. 33

దాసోఽహం కోసలేంద్రస్య రామ స్యాక్లిష్టకర్మణః,
హనుమాన్ శత్రుసైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః. 34

న రావణసహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్,
శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః. 35

అర్దయిత్వా పురీం లంకా మభివాద్య చ మైథిలీమ్,
సమృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసామ్. 36

తస్య సన్నాదశబ్దేన తేఽభవన్ భయశంకితాః,
దదృశుశ్చ హనూమంతం సంధ్యామేఘ మివోన్నతమ్. 37

32
కెగసెను. అంత హనుమంతు డిట్లు ప్రకటించుకొనెను.

అత్యంతబలశాలి యగు రామునకు జయము. మహాబలశాలి యగు లక్ష్మణునకు
జయము. రామునిచే (వాలివధద్వారా) కాపాడబడిన సుగ్రీవునకు జయము. 33
కోసలరాజు రాముని

స్వామిసందేశనిశ్శంకా స్తత స్తే రాక్షసాః కపిమ్,
చిత్రైః ప్రహరణై ర్భీమై రభిపేతు స్తత స్తతః . 38

స తైః పరివృత శ్శూరై స్సర్వత స్స మహాబలః,
ఆససాదాఽఽయసం భీమం పరిఘం తోరణాశ్రితమ్. 39

స తం పరిఘ మాదాయ జఘాన రజనీచరాన్,
స పన్నగ మివాదాయ స్ఫురంతం వినతాసుతః.
విచచా రాంబరే వీరః పరిగృహ్య చ మారుతిః. 40

స హత్వా రాక్షసాన్ వీరాన్ కింకరాన్ మారుతాత్మజః.
యుద్ధకాంక్షీ పున ర్వీర స్తోరణం సముపాశ్రితః. 41

తత స్తస్మా ద్భయా న్ముక్తాః కతిచిత్ తత్ర రాక్షసాః,
నిహతాన్ కింకరాన్ సర్వాన్ రావణాయ న్యవేదయన్. 42

అంతట తమ ప్రభువు నాజ్ఞ పొందిన వారగుటచే ఏమాత్రము జంకులేనివారగు రాక్షసులు వివిధాయుధములతో హనుమంతునిపై కుఱికిరి. 38

స రాక్షసానాం నిహతం మహద్బలం, నిశమ్య రాజా పరివృత్తలోచనః,
సమాదిదేశాప్రతిమం పరాక్రమే, ప్రహస్తపుత్రం సమరే సుదుర్జయమ్. 43

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ద్విచత్వారింశః సర్గః

రావణుడు కింకరు లను రాక్షసుల మహాసైన్య మట్లు మడియుట విని, కన్నులు త్రిప్పుచు, పరాక్రమమున సాటిలేనివాడు, యుద్ధమున జయింప నసాధ్యుడగు ప్రహస్తపుత్రుని హనుమంతునితో తలపడ నాజ్ఞాపించెను. 43

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున
సుందరకాండమున నలుబదిరెండవ సర్గము.

43. త్రిచత్వారింశః సర్గః

(హనుమ చైత్యప్రాసాదమందలి రాక్షసులను చంపుట)

తత స్స కింకరాన్ హత్వా హనుమాన్ ధ్యాన మాస్థితః,
వనం భగ్నం మయా చైత్యప్రాసాదో న వినాశితః. 1

తస్మాత్ ప్రాసాదమ ప్యేవం భీమం విధ్వంసయా మ్యహమ్,
ఇతి సంచింత్య మనసా హనుమాన్ దర్శయన్ బలమ్. 2

చైత్యప్రాసాద మాప్లుత్య మేరుశృంగ మివోన్నతమ్,
ఆరురోహ కపిశ్రేష్ఠో హనుమాన్ మారుతాత్మజః. 3

ఆరుహ్య గిరిసంకాశం ప్రాసాదం హరియూథపః,
బభౌ స సుమహాతేజాః ప్రతిసూర్య ఇవోదితః. 4

సంప్రధృష్య చ దుర్ధర్షం చైత్యప్రాసాద ముత్తమమ్,
హనుమాన్ ప్రజ్వలన్ లక్ష్మ్యా పారియాత్రోపమోఽభవత్. 5

హనుమంతు డట్లు కింకరులను పరిమార్చి యిటు లాలోచించెను. 'అశోకవనమును
[illegible]

స భూత్వా సుమహాకాయః ప్రభావాన్ మారుతాత్మజః,
ధృష్ట మాస్ఫోటయామాస లంకాం శబ్దేన పూరయన్. 6

తస్యాస్ఫోటితశబ్దేన మహతా శ్రోత్రఘాతినా,
పేతుర్విహంగమా స్తత్ర చైత్యపాలాశ్చ మోహితాః. 7

అస్త్రవి జ్జయతాం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః,
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవే ణాభిపాలితః. 8

దాసోఽహం కోసలేంద్రస్య రామ స్యాక్లిష్టకర్మణః,
హనుమాన్ శత్రుసైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః. 9

న రావణసహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్,
శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః. 10

అర్దయిత్వా పురీం లంకా మభివాద్య చ మైథిలీమ్,

కాంతిమంతుడగు హనుమ తన శరీరమును పెద్దది చేసికొని లంకను శబ్దముతో నింపుచు పెద్దగా జబ్బలు చఱచుకొనెను. 6

... పారిపోయెను.

సమృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసామ్. 11

ఏవ ముక్త్వా విమానస్థ శ్చైత్యస్థాన్ హరియూథపః,
ననాద భీమనిర్హ్రాదో రక్షసాం జనయన్ భయమ్. 12

తేన శబ్దేన మహతా చైత్యపాలా శ్శతం యయుః,
గృహీత్వా వివిధా నస్త్రాన్ ప్రాసాన్ ఖడ్గాన్ పరశ్వథాన్,
విసృజంతో మహాకాయా మారుతిం పర్యవారయన్. 13

తే గదాభి ర్విచిత్రాభిః పరిఘైః కాంచనాంగదైః,
ఆజఘ్ను ర్వానరశ్రేష్ఠం బాణై శ్చాదిత్యసన్నిభైః. 14

ఆవర్త ఇవ గంగాయా స్తోయస్య విపులో మహాన్,
పరిక్షిప్య హరిశ్రేష్ఠం స బభౌ రక్షసాం గణః. 15

తతో వాతాత్మజః క్రుద్ధో భీమం రూపం సమాశ్రితః, 16
ప్రాసాదస్య మహాస్తస్య స్తంభం హేమపరిష్కృతమ్,

చూచుచుండగనే సఫలుడనై వెడలెదను'. 11

అని విమానసుడగు హనుమంతుడు చైత్యప్రాసాదమున నున్నవారికి తెలిపి

ఉత్పాటయిత్వా వేగేన హనుమాన్ పవనాత్మజః,
తతస్తం భ్రామయామాస శతధారం మహాబలః. 17
తత్ర చాగ్ని స్సమభవత్ ప్రాసాదశ్చా ప్యదహ్యత. 18
దహ్యమానం తతో దృష్ట్వా ప్రాసాదం హరియూథపః,
స రాక్షసశతం హత్వా వజ్రే ణేంద్ర ఇవాసురాన్,
అంతరిక్షే స్థిత శ్శ్రీమా నిదం వచన మబ్రవీత్. 19
మాదృశానాం సహస్రాణి విసృష్టాని మహాత్మనామ్,
బలినాం వానరేంద్రాణాం సుగ్రీవవశవర్తినామ్. 20
అటన్తి వసుధాం కృత్స్నాం వయమన్యే చ వానరాః. 21
దశనాగబలాః కేచిత్ కేచి ద్దశగుణోత్తరాః,
కేచి న్నాగసహస్రస్య బభూవు స్తుల్యవిక్రమాః. 22

స్తంభమును వాయుపుత్రుడు వేగముగ పెఅకివైచి, దానిని గిరగిర త్రిప్పెను. 17
అప్పు డా స్తంభము వేరొకదానితో ఒరసికొని అగ్ని పుట్టెను. ప్రాసాదము తగుల

సంతి చౌఘబలాః కేచిత్ కేచి ద్వాయుబలోపమాః,
అప్రమేయబలా శ్చాన్యే తత్రాసన్ హరియూథపాః. 23

ఈదృగ్విధై స్తు హరిభి ర్వృతో దంతనఖాయుధైః,
శతై శ్శతసహస్రైశ్చ కోటీభి రయుతై రపి,
ఆగమిష్యతి సుగ్రీవ స్సర్వేషాం వో నిషూదనః. 24

నేయ మస్తి పురీ లంకా న యూయం న చ రావణః,
యస్మా దిక్ష్వాకునాథేన బద్ధం వైరం మహాత్మనా. 25

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే త్రిచత్వారింశః సర్గః.

ఈ కపిసేనాధిపతులలో కొందరు ఓఘ మను పెద్దసంఖ్య కల ఏనుగుల బలము 23
[illegible] మరికొందరు వాయుబలము కలవారు.
[illegible] వందలు, లక్షలు,

44. చతుశ్చత్వారింశః సర్గః

(హనుమంతుడు జంబుమాలిని చంపుట)

సందిష్టో రాక్షసేంద్రేణ ప్రహస్తస్య సుతో బలీ,
జంబుమాలీ మహాదంష్ట్రో నిర్జగామ ధనుర్ధరః. 1

రక్తమాల్యాంబరధరః స్రగ్వీ రుచిరకుండలః,
మహాన్ వివృత్తనయన శ్చండ స్సమరదుర్జయః. 2

ధను శ్శక్రధనుఃప్రఖ్యం మహ ద్రుచిరసాయకమ్,
విష్ఫారయానో వేగేన వజ్రాశనిసమస్వనమ్. 3

తస్య విష్ఫారఘోషేణ ధనుషో మహతా దిశః,
ప్రదిశశ్చ నభశ్చైవ సహసా సమపూర్యత. 4

రాక్షసరాజగు రావణు డాజ్ఞాపించగా పెద్దకోఱలు కలవాడు, ప్రహస్తుని కుమారుడగు జంబుమాలి ధనుస్సు చేత ధరించి యుద్ధమునకు వెడలెను. 1

రథేన ఖరయుక్తేన తమాగత ముదీక్ష్య సః,
హనుమాన్ వేగసంపన్నో జహర్ష చ ననాద చ. 5
తం తోరణవిటంకస్థం హనుమంతం మహాకపిమ్,
జంబుమాలీ మహాబాహు ర్వివ్యాధ నిశితై శ్శరైః. 6
అర్ధచంద్రేణ వదనే శిర స్యేకేన కర్ణినా,
బాహ్వో ర్వివ్యాధ నారాచై ర్దశభి స్తం కపీశ్వరమ్. 7
తస్య తచ్ఛుశుభే తామ్రం శరే ణాభిహతం ముఖమ్,
శరదీ వాంబుజం ఫుల్లం విద్ధం భాస్కరరశ్మినా. 8
తత్తస్య రక్తం రక్తేన రంజితం శుశుభే ముఖమ్,
యథాకాశే మహాపద్మం సిక్తం చందనబిందుభిః. 9
చుకోప బాణాభిహతో రాక్షసస్య మహాకపిః,

గాడిదలతో పూన్చబడిన రథము నెక్కి వచ్చిన యా జంబుమాలిని చూచి, మహావేగము గల హనుమంతుడు హర్షముతో గర్జించెను. 5

తతః పార్శ్వేఽ తివిపులాం దదర్శ మహతీం శిలామ్. 10
తరసా తాం సముత్పాట్య చిక్షేప బలవ ద్బలీ,
తాం శరై ర్దశభిః క్రుద్ధ స్తాడయామాస రాక్షసః. 11
విపన్నం కర్మ తద్దృష్ట్వా హనుమాం శ్చండవిక్రమః,
సాలం విపుల ముత్పాట్య భ్రామయామాస వీర్యవాన్. 12
భ్రామయంతం కపిం దృష్ట్వా సాలవృక్షం మహాబలమ్,
చిక్షేప సుబహూన్ బాణాన్ జంబుమాలీ మహాబలః. 13
సాలం చతుర్భి శ్చిచ్ఛేద వానరం పంచభి ర్భుజే,
ఉర స్యేకేన బాణేన దశభిస్తు స్తనాంతరే. 14
స శరైః పూరితతనుః క్రోధేన మహతా వృతః,
తమేవ పరిఘం గృహ్య భ్రామయామాస వేగితః. 15

తన ప్రక్కనే విశాలమగు పెద్దరాయి యుండుట చూచెను. 10
బలవంతుడగు హనుమంతు డా రాతిని వేగముగా పెఱికి జంబుమాలిపై విసరెను.

అతివేగోఽతివేగేన భ్రామయిత్వా బలోత్కటః,
పరిఘం పాతయామాస జంబుమాలే ర్మహోరసి. 16
తస్య చైవ శిరో నాస్తి న బాహూ న చ జానునీ,
న ధను ర్న రథో నాశ్వా స్తత్రాదృశ్యంత నేషవః. 17
స హత స్సహసా తేన జంబుమాలీ మహాబలః,
పపాత నిహతో భూమౌ చూర్ణితాంగవిభూషణః. 18
జంబుమాలిం చ నిహతం కింకరాంశ్చ మహాబలాన్,
చుక్రోధ రావణః శ్రుత్వా కోపసంరక్తలోచనః. 19
స రోషసంవర్తితతామ్రలోచనః, ప్రహస్తపుత్రే నిహతే మహాబలే,
అమాత్యపుత్రా నతివీర్యవిక్రమాన్, సమాదిదే శాశు నిశాచరేశ్వరః. 20

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే చతుశ్చత్వారింశఃసర్గః

మహాబలము , మహావేగము కలవాడగు హనుమంతు డా గుదియ నతివేగమున

45. పంచచత్వారింశః సర్గః

(హనుమంతుడు మంత్రిపుత్రులను సంహరించుట)

తత స్తే రాక్షసేంద్రేణ చోదితా మంత్రిణ స్సుతాః,
నిర్యయు ర్భవనా త్తస్మాత్ సప్త సప్తార్చివర్చసః. 1
మహాబలపరీవారా ధనుష్మంతో మహాబలాః,
కృతాస్త్రాస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠాః పరస్పరజయైషిణః. 2
హేమజాలపరిక్షిప్తై ర్ధ్వజవద్భిః పతాకిభిః,
తోయదస్వననిర్ఘోషై ర్వాజియుక్తై ర్మహారథైః. 3
తప్తకాంచనచిత్రాణి చాపా న్యమితవిక్రమాః,
విష్ఫారయంతః సంహృష్టా స్తటిత్వంత ఇవాంబుదాః. 4

అంత రాక్షసరాజు రావణు డానతీయగా అగ్నివలె తేజోవంతు లగు మంత్రిపుత్రు
లేడ్వురును ఆ రాజభవనమునుండి (యుద్ధమునకు) వెడలిరి. 1

జనన్యస్తు తత స్తేషాం విదిత్వా కింకరాన్ హతాన్,
బభూవు శ్శోకసంభ్రాంతా స్సబాంధవసుహృజ్జనాః. 5
తే పరస్పరసంఘర్షాత్ తప్తకాంచనభూషణాః,
అభిపేతు ర్హనూమంతం తోరణస్థ మవస్థితమ్. 6
సృజంతో బాణవృష్టిం తే రథగర్జితనిస్స్వనాః,
వృష్టిమంత ఇవాంభోదా విచేరు ర్నైరృతాంబుదాః. 7
అవకీర్ణ స్తత స్తాభిర్హనుమాన్ శరవృష్టిభిః,
అభవత్ సంవృతాకార శ్శైలరాడివ వృష్టిభిః. 8
స శరాన్ మోఘయామాస తేషా మాశుచరః కపిః,
రథవేగం చ వీరాణాం విచరన్ విమలేఽంబరే. 9
స తైః క్రీడన్ ధనుష్మద్భి ర్వ్యోమ్ని వీరః ప్రకాశతే,

అంత, నా మంత్రిపుత్రుల తల్లులు, కింకరరాక్షసులు హనుమంతునితో యుద్ధము

ధనుష్మద్భి ర్యథా మేఘై ర్మారుతః ప్రభు రంబరే. 10
స కృత్వా నినదం ఘోరం త్రాసయం స్తాం మహాచమూమ్,
చకార హనుమాన్ వేగం తేషు రక్షస్సు వీర్యవాన్. 11
తలే నాభ్యహనత్ కాంశ్చిత్ పాదైః కాంశ్చిత్ పరంతపః,
ముష్టినాఽభ్యహనత్ కాంశ్చిన్నఖైః కాంశ్చిద్ వ్యదారయత్. 12
ప్రమమా థోరసా కాంశ్చి దూరుభ్యా మపరాన్ కపిః,
కేచి త్తస్య నినాదేన తత్రైవ పతితా భువి. 13
తతస్తే ష్వవసన్నేషు భూమౌ నిపతితేషు చ,
తత్ సైన్య మగమత్ సర్వం దిశో దశ భయార్దితమ్. 14
వినేదు ర్విస్వరం నాగా నిపేతు ర్భువి వాజినః,
భగ్ననీడధ్వజచ్ఛత్రై ర్భూశ్చ కీర్ణాఽభవ ద్రథైః. 15

యుద్ధక్రీడ యొనరించుచు, యింద్రధనుస్సులతో విలసిల్లు మేఘములతో
[illegible] 10

ప్రవతా రుధిరేణాథ ప్రవంత్యో దర్శితాః పథి,
వివిధైశ్చ స్వరై ర్లంకా ననాద వికృతం తదా. 16

స తాన్ ప్రవృద్ధాన్ వినిహత్య రాక్షసాన్,
మహాబల శ్చండపరాక్రమః కపిః,
యుయుత్సు రన్యైః పునరేవ రాక్షసై
స్తమేవ వీరోఽభిజగామ తోరణమ్. 17

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే పంచచత్వారింశః సర్గః.

వ్యాప్తమయ్యెను. 15

46. షట్చత్వారింశః సర్గః

(హనుమంతుడు పంచసేనానులను వధించుట)

హతాన్ మంత్రిసుతాన్ బుద్ధ్వా వానరేణ మహాత్మనా,
రావణ స్సంవృతాకార శ్చకార మతి ముత్తమామ్. 1

స విరూపాక్షయూపాక్షౌ దుర్ధరం చైవ రాక్షసమ్,
ప్రఘసం భాసకర్ణం చ పంచ సేనాగ్రనాయకాన్. 2

సందిదేశ దశగ్రీవో వీరాన్ నయవిశారదాన్,
హనుమద్గ్రహణవ్యగ్రాన్ వాయువేగసమాన్ యుధి. 3

యాత సేనాగ్రగా స్సర్వే మహాబలపరిగ్రహాః,
సవాజిరథమాతంగాః స కపిః శాస్యతా మితి. 4

యత్తై శ్చ ఖలు భావ్యం స్యా త్తమాసాద్య వనాలయమ్,

మహాత్ముడగు హనుమంతుడు మంత్రికుమారులను మట్టుబెట్టెనని తెలిసికొనినవాడై,

కర్మ చాపి సమాధేయం దేశకాలవిరోధితమ్,
న హ్యహం తం కపిం మన్యే కర్మణా ప్రతితర్కయన్. 5
సర్వథా తన్మహద్భూతం మహాబలపరిగ్రహమ్,
భవే దింద్రేణ వా సృష్ట మస్మదర్థం తపోబలాత్. 6
సనాగయక్షగంధర్వా దేవాసురమహర్షయః,
యుష్మాభి స్సహితై స్సర్వై ర్మయా సహ వినిర్జితాః. 7
తై రవశ్యం విధాతవ్యం వ్యళీకం కించిదేవ నః,
తదేవ నాత్ర సందేహః ప్రసహ్య పరిగృహ్యతామ్. 8
నావమాన్యో భవద్భిశ్చ హరి ర్ధీరపరాక్రమః,
దృష్టా హి హరయః పూర్వం మయా విపులవిక్రమాః. 9
వాలీ చ సహసుగ్రీవో జాంబవాంశ్చ మహాబలః,

కాలవిరోధి కానట్టి పనిని ఆలోచించి చేయవలయును. నే నతని ఘోరకృత్యములను

నీల స్సేనాపతి శ్చైవ యే చాన్యే ద్వివిదాదయః. 10
నైవం తేషాం గతి ర్భీమా న తేజో న పరాక్రమః,
న మతి ర్న బలోత్సాహౌ న రూపపరికల్పనమ్. 11
మహత్ సత్త్వ మిదం జ్ఞేయం కపిరూపం వ్యవస్థితమ్,
ప్రయత్నం మహ దాస్థాయ క్రియతా మస్య నిగ్రహః. 12
కామం లోకా స్త్రయ స్సేంద్రా స్ససురాసురమానవాః,
భవతా మగ్రతః స్థాతుం న పర్యాప్తా రణాజిరే. 13
తథాపి తు నయజ్ఞేన జయ మాకాంక్షతా రణే,
ఆత్మా రక్ష్యః ప్రయత్నేన యుద్ధసిద్ధి ర్హి చంచలా. 14
తే స్వామివచనం సర్వే ప్రతిగృహ్య మహౌజసః,

ఇంకను ద్వివిదుడు మున్నగు వానరవీరు లున్నారు. 10

సముత్పేతు ర్మహావేగా హుతాశసమతేజసః. 15

రథై ర్మత్తైశ్చ మాతంగై ర్వాజిభిశ్చ మహాజవైః,
శస్త్రైశ్చ వివిధై స్తీక్ష్ణై స్సర్వై శ్చోపచితా బలైః. 16

తతస్తం దదృశు ర్వీరా దీప్యమానం మహాకపిమ్,
రశ్మిమంత మివోద్యంతం స్వతేజోరశ్మిమాలినమ్. 17

తోరణస్థం మహోత్సాహం మహాసత్త్వం మహాబలమ్,
మహామతిం మహావేగం మహాకాయం మహాబలమ్. 18

తం సమీక్ష్యైవ తే సర్వే దిక్షు సర్వా స్వవస్థితాః,
తై స్తైః ప్రహరణై ర్భీమై రభిపేతు స్తతస్తతః. 19

తస్య పంచాయసా స్తీక్ష్ణా శ్శితాః పీతముఖా శ్శరాః,
శిర స్యుత్పలపత్రాభా దుర్ధరేణ నిపాతితాః. 20

మదించిన ఏనుగులు, వేగము గల గుఱ్ఱములు, కాల్బలమును తీసికొని మహావేగముతో

స త్రైః పంచభి రావిద్ధ శ్శరై శ్శిరసి వానరః,
ఉత్పపాత నదన్ వ్యోమ్ని దిశో దశ వినాదయన్. 21

తత స్తు దుర్ధరో వీర స్సరథ స్సజ్యకార్ముకః,
కిరన్ శరశతై స్తీక్ష్ణై రభిపేదే మహాబలః. 22

స కపి ర్వారయామాస తం వ్యోమ్ని శరవర్షిణమ్,
వృష్టిమంతం పయోదాంతే పయోదమివ మారుతః. 23

అర్ద్యమాన స్తత స్తేన దుర్ధరే ణానిలాత్మజః,
చకార కదనం భూయో వ్యవర్ధత చ వేగవాన్. 24

స దూరం సహసోత్పత్య దుర్ధరస్య రథే హరిః,
నిపపాత మహావేగో విద్యుద్రాశి ర్గిరావివ. 25

తత స్స మథితాష్టాశ్వం రథం భగ్నాక్షకూబరమ్,
విహాయ న్యపత ద్భూమౌ దుర్ధర స్త్యక్తజీవితః. 26

మార్మ్రోగునటులు సింహనాదము చేయుచు ఆకసమున కెగసెను. 21

తం విరూపాక్షయూపాక్షౌ దృష్ట్వా నిపతితం భువి,
సంజాతరోషౌ దుర్ధర్షా వుత్పేతతు రరిందమౌ. 27

స తాభ్యాం సహసోత్పత్య విష్ఠితో విమలేఽంబరే,
ముద్గరాభ్యాం మహాబాహు ర్వక్ష స్యభిహతః కపిః. 28

తయో ర్వేగవతో ర్వేగం వినిహత్య మహాబలః,
నిపపాత పున ర్భూమౌ సుపర్ణసమవిక్రమః. 29

స సాలవృక్ష మాసాద్య త ముత్పాట్య చ వానరః,
తావుభౌ రాక్షసౌ వీరౌ జఘాన పవనాత్మజః. 30

తతస్తాం స్త్రీన్ హతాన్ జ్ఞాత్వా వానరేణ తరస్వినా,
అభిపేదే మహావేగః ప్రసహ్య ప్రఘసో హరిమ్. 31

భాసకర్ణశ్చ సంక్రుద్ధ శ్శూల మాదాయ వీర్యవాన్,

అట్లు దుర్ధరుడు మరణించి, నేలబడుట గాంచి శత్రువుల నణచెడి విరూపాక్ష యూపాక్షులు మిక్కిలి కోపించి హనుమంతునిపై కురికిరి. 27

ఆ విరూపాక్ష యూపాక్షు లపుడు నిర్మలాకాశమున నిలిచియున్న హనుమంతునిపై

ఏకతః కపిశార్దూలం యశస్విన మవస్థితమ్. 32

పట్టిసేన శితాగ్రేణ ప్రఘసః ప్రత్యయోధయత్,
భాసకర్ణశ్చ శూలేన రాక్షసః కపిసత్తమమ్. 33

స తాభ్యాం విక్షతై ర్గాత్రై రసృగ్దిగ్ధతనూరుహః,
అభవద్ వానరః క్రుద్ధో బాలసూర్యసమప్రభః. 34

సముత్పాట్య గిరేః శృంగం సమృగవ్యాళపాదపమ్,
జఘాన హనుమాన్ వీరో రాక్షసౌ కపికుంజరః. 35

తతస్తే ష్వవసన్నేషు సేనాపతిషు పంచసు,
బలం తదవశేషం చ నాశయామాస వానరః. 36

అశ్వై రశ్వాన్ గజైర్నాగాన్ యోధైర్యోధాన్ రథై రథాన్,
స కపి ర్నాశయామాస సహస్రాక్ష ఇవాసురాన్. 37

వైపునుండి కీర్తిమంతుడగు హనుమంతునిపైకి వెడలెను. 32

ప్రఘసుడు వాడియగు అడ్డకత్తితోడను, భాసకర్ణుడు శూలముతోడను హనుమంతునితో యుద్ధము చేసిరి. 33

హతై ర్నాగైశ్చ తురగై ర్భగ్నాక్షైశ్చ మహారథైః,
హతైశ్చ రాక్షసై ర్భూమీ రుద్ధమార్గా సమంతతః. 38
తతః కపి స్తాన్ ధ్వజినీపతీన్ రణే
నిహత్య వీరాన్ సబలాన్ సవాహనాన్,
సమీక్ష్య వీరః పరిగృహ్య తోరణం
కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే. 39

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే షట్చత్వారింశః సర్గః.

రథములను రథములతోడను నాశనము చేసెను. 37

47. సప్తచత్వారింశః సర్గః

(అక్షరాక్షస సంహారము)

సేనాపతీన్ పంచ స తు ప్రమాపితాన్,హనూమతా సానుచరాన్ సవాహనాన్,
సమీక్ష్య రాజా సమరోద్ధతోన్ముఖం, కుమార మక్షం ప్రసమైక్ష తాగ్రతః. 1
స తస్య దృష్ట్యర్పణసంప్రచోదితః, ప్రతాపవాన్ కాంచనచిత్రకార్ముకః,
సముత్పపా తాథ సదస్యుదీరితో, ద్విజాతిముఖ్యై ర్హవి షేవ పావకః. 2
తతో మహద్ బాలదివాకరప్రభం, ప్రతప్తజాంబూనదజాలసంతతమ్,
రథం సమాస్థాయ యయౌ స వీర్యవాన్, మహాహరిం తం ప్రతి నైర్ఋతర్షభః
తతస్తపస్సంగ్రహసంచయార్జితం, ప్రతప్తజాంబూనదజాలశోభితమ్,

రాక్షసరాజగు రావణు డట్లు సేనాపతులయిదుగురు, వారి యనుచరులు, వాహనములు హనుమంతునిచేత నశించుట తెలిసికొని ఎల్లప్పుడు యుద్ధమున నేనే

పతాకినం రత్నవిభూషితధ్వజం, మనోజవాష్టాశ్వవరై స్సుయోజితమ్. 4
సురాసురాధృష్యమసంగచారిణం, రవిప్రభం వ్యోమచరం సమాహితమ్,
సతూణ మష్టాసినిబద్ధబంధురం, యథాక్రమావేశితశక్తితోమరమ్. 5
విరాజమానం ప్రతిపూర్ణవస్తునా, సహేమదామ్నా శశిసూర్యవర్చసా,
దివాకరాభం రథమాస్థితస్తత, స్స నిర్జగా మామరతుల్యవిక్రమః. 6
స పూరయన్ ఖం చ మహీం చ సాచలాం, తురంగమాతంగమహారథస్వనై,
బలైస్సమేతైస్స హి తోరణస్థితం, సమర్థమాసీన ముపాగమత్ కపిమ్. 7
స తం సమాసాద్య హరిం హరీక్షణో, యుగాంతకాలాగ్నిమివ ప్రజాక్షయే,
అవస్థితం విస్మితజాతసంభ్రమ, స్సమైక్షతాక్షో బహుమానచక్షుషా. 8

రాక్షసులకుగాని ఎదిరింపరానిదియు, సూర్యకాంతిని పోలు కాంతి కలదియు, ఆకాశమున పోవునదియు, యుద్ధమునకై చక్కగా సిద్ధము చేయబడినదియు,

స తస్య వేగం చ కపే ర్మహాత్మనః, పరాక్రమం చారిషు పార్థివాత్మజః,
విధారయన్ స్వం చ బలం మహాబలో, హిమక్షయే సూర్య ఇవాభివర్ధతే. 9
స జాతమన్యుః ప్రసమీక్ష్య విక్రమం, స్థిరం స్థిత స్సంయతి దుర్నివారణమ్,
సమాహితాత్మా హనుమంతమాహవే, ప్రచోదయామాస శరైస్త్రిభిశ్శితైః. 10
తతః కపిం తం ప్రసమీక్ష్య గర్వితం, జితశ్రమం శత్రుపరాజయోర్జితమ్,
అవైక్షతాక్ష స్సముదీర్ణమానస, స్సబాణపాణిః ప్రగృహీతకార్ముకః. 11
స హేమనిష్కాంగదచారుకుండల, స్సమాససాదాశుపరాక్రమః కపిమ్,
తయో ర్బభూవాప్రతిమస్సమాగమ, స్సురాసురాణామపి సంభ్రమప్రదః. 12
రరాస భూమి ర్న తతాప భానుమాన్,వవౌ న వాయుః ప్రచచాల చాచల,
కపేః కుమారస్య చ వీక్ష్య సంయుగం,ననాద చ ద్యౌ రుదధిశ్చ చుక్షుభే. 13

మహాబలుడగు ఆ అక్షరాక్షసుడు మహాత్ముడగు హనుమంతుని వేగమును, శత్రువులపై అతడు చూపు పరాక్రమమును, తన బలమును నిర్ధారణ చేసికొని

తత స్స వీర స్సుముఖాన్ పతత్రిణ, స్సువర్ణపుంఖాన్ సవిషా నివోరగాన్,
సమాధిసంయోగవిమోక్షతత్త్వవి, చ్ఛరానథ త్రీన్ కపిమూర్ధ్న్యపాతయత్. 14

స తైశ్శరై ర్మూర్ధ్ని సమం నిపాతితైః, క్షరన్నసృగ్దిగ్ధవివృత్తలోచనః,
నవోదితాదిత్యనిభశ్శరాంశుమాన్, వ్యరాజతాదిత్య ఇవాంశుమాలికః. 15

తతస్స పింగాధిపమంత్రిసత్తమ, స్సమీక్ష్య తం రాజవరాత్మజం రణే,
ఉదగ్రచిత్రాయుధచిత్రకార్ముకం, జహర్ష చాపూర్యత చాహవోన్ముఖః. 16

స మందరాగ్రస్థ ఇవాంశుమాలికో, వివృద్ధకోపో బలవీర్యసంయుతః,
కుమారమక్షం సబలం సవాహనం, దదాహ నేత్రాగ్నిమరీచిభిస్తదా. 17

లక్ష్యము నెఱిగి శరసంధానము చేయుట, బాణము ప్రయోగించుట చక్కగా
నెఱిగిన అకుడు, చకుని యగ్రభాగము కలవియు, ఱెక్కలు గట్టినవియు, బంగారు

తతస్స బాణాసనచిత్రకార్ముక, శ్శరప్రవర్షో యుధి రాక్షసాంబుదః,
శరా న్ముమోచాశు హరీశ్వరాచలే, వలాహకో వృష్టిమి వాచలోత్తమే. 18
తతః కపిస్తం రణచండవిక్రమం, వివృద్ధతేజోబలవీర్యసంయుతమ్,
కుమారమక్షం ప్రసమీక్ష్య సంయుగే, ననాద హర్షాద్ఘనతుల్యవిక్రమః. 19
స బాలభావా ద్యుధి వీర్యదర్పితః, ప్రవృద్ధమన్యుః క్షతజోపమేక్షణః,
సమాససాదాప్రతిమం కపిం రణే, గజో మహాకూపమివావృతం తృణైః.
స తేన బాణైః ప్రసభం నిపాతితై, శ్చకార నాదం ఘననాదనిస్వనః,
సముత్పపాతాశు నభస్స మారుతి, ర్భుజోరువిక్షేపణఘోరదర్శనః. 21
సముత్పతంతం సమభిద్రవద్బలీ, స రాక్షసానాం ప్రవరః ప్రతాపవాన్,

అంతట ఆ రాక్షసు డను మేఘము, బాణములను విడచు (ఇంద్రధనుస్సువలె)
చిత్రమైన విలు దరించి, యుద్ధమున ఆ

రథీ రథిశ్రేష్ఠతమః కిరన్ శరైః, పయోధర శ్శైలమివాశ్మవృష్టిభిః. 22
స తాన్ శరాంస్తస్య హరిర్విమోక్షయన్, చచార వీరః పథి వాయుసేవితే,
శరాంతరే మారుతవద్వినిష్పతన్, మనోజవ స్సంయతి చండవిక్రమః. 23
తమాత్తబాణాసన మాహవోన్ముఖం, ఖమాస్తృణంతం విశిఖై శ్శరోత్తమైః,
అవైక్షతాక్షం బహుమానచక్షుషా, జగామ చింతాం చ స మారుతాత్మజః.
తతశ్శరై ర్భిన్నభుజాంతరః కపిః, కుమారవీరేణ మహాత్మనా నదన్,
మహాభుజః కర్మవిశేషతత్త్వవి, ద్విచింతయామాస రణే పరాక్రమమ్. 25
అబాలవద్బాలదివాకరప్రభః, కరోత్యయం కర్మ మహన్మహాబలః,
న చాస్య సర్వాహవకర్మశోభినః, ప్రమాపణే మే మతిరత్ర జాయతే. 26
అయం మహాత్మా చ మహాంశ్చ వీర్యత, స్సమాహితశ్చాతిసహశ్చ సంయుగే,

అక్షుడు, మేఘము కొండపై వడగండ్ల వాన కురిపించినట్లు బాణవర్షము కురిపించుచు ఆకాసమున నెగురుచును హనుమంతు ననుసరించి తానును ఆకసమున కెగిరెను. 22

అసంశయం కర్మగుణోదయాదయం, సనాగయక్షైర్మునిభిశ్చ పూజితః. 27
పరాక్రమోత్సాహవివృద్ధమానసః, సమీక్షతే మాం ప్రముఖాగతస్థ్సితః,
పరాక్రమో హ్యస్య మనాంసి కంపయేత్, సురాసురాణామపి శీఘ్రగామినః. 28
న ఖల్వయం నాభిభవే దుపేక్షితః, పరాక్రమో హ్యస్య రణే వివర్ధతే,
ప్రమాపణం త్వేవ మమాస్య రోచతే, న వర్ధమానోఽగ్నిరుపేక్షితుం క్షమః. 29
ఇతి ప్రవేగం తు పరస్య తర్కయన్, స్వకర్మయోగం చ విధాయ వీర్యవాన్,
చకార వేగం తు మహాబలస్తదా, మతిం చ చక్రేఽస్య వధే మహాకపిః. 30
స తస్య తా నష్టహయా న్మహాజవాన్, సమాహితాన్ భారసహాన్వివర్తనే,
జఘాన వీరః పథి వాయుసేవితే, తలప్రహారైః పవనాత్మజః కపిః. 31

లేనివాడు. మిక్కిలి సహనశక్తి గలవాడు. తన యుద్ధవిద్యాకౌశలముచే నాగులు,

తతస్తలే నాభిహతో మహారథ, స్స తస్య పింగాధిపమంత్రినిర్జితః,
ప్రభగ్ననీడః పరిముక్తకూబరః, పపాత భూమౌ హతవాజిరంబరాత్. 32
స తం పరిత్యజ్య మహారథో రథం, సకార్ముకః ఖడ్గధరః ఖముత్పతన్,
తపోఽభియోగాదృషిరుగ్రవీర్యవాన్, విహాయ దేహం మరుతామివాలయమ్.
తతః కపిస్తం విచరంతమంబరే, పతత్రిరాజానిలసిద్ధసేవితే,
సమేత్య తం మారుతతుల్యవిక్రమః, క్రమేణ జగ్రాహ స పాదయోర్దృఢమ్.
స తం సమావిధ్య సహస్రశః కపి, ర్మహోరగం గృహ్య ఇవాండజేశ్వరః,
ముమోచ వేగాత్పితృతుల్యవిక్రమో, మహీతలే సంయతి వానరోత్తమః. 35
స భగ్నబాహూరుకటీశిరోధరః, క్షర న్నసృఙ్నిర్మథితాస్థిలోచనః,
స భగ్నసంధిః ప్రవికీర్ణబంధనో, హతః క్షితౌ వాయుసుతేన రాక్షసః. 36

పిమ్మట ఆ అక్షుని రథము సుగ్రీవుని మంత్రియగు హనుమంతుని యఱచేతి దెబ్బచే నొగ తొలగి, చక్రములు విఱిగి, గుఱ్ఱములు చచ్చి, యాకసము నుండి

మహాకపి ర్భూమితలే నిపీడ్య తం, చకార రక్షోధిపతేర్మహద్భయమ్. 37
మహర్షిభిశ్చక్రచరైర్మహావ్రతై, స్సమేత్య భూతైశ్చ సయక్షపన్నగైః,
సురైశ్చ సేంద్రైర్భృశజాతవిస్మయై, ర్హతే కుమారే స కపి ర్నిరీక్షితః. 38
నిహత్య తం వజ్రిసుతోపమప్రభం, కుమారమక్షం క్షతజోపమేక్షణమ్,
తమేవ వీరోఽభిజగామ తోరణం, కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే.

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే సప్తచత్వారింశః సర్గ.

అటులా మహావానరుడగు హనుమంతుడు అక్షుని నేలపై కొట్టి చంపి రాక్షసరాజగు రావణునకు మహాభయము కలిగించెను. 37

అట్లు అక్షకుమారుడు మరణింపగా జ్యోతిశ్చక్రమున తిరుగువారు, మహావ్రతులగు

48. అష్టచత్వారింశః సర్గః

(ఇంద్రజిత్తు బ్రహ్మాస్త్రముచే హనుమంతుని బంధించుట)

తతస్స రక్షోధిపతి ర్మహాత్మా, హనూమతాఽక్షే నిహతే కుమారే,
మనస్సమాధాయ తదేంద్రకల్పం, సమాదిదేశేంద్రజితం సరోషమ్.
త్వ మస్త్రవి చ్ఛస్త్రవిదాం వరిష్ఠ, స్సురాసురాణా మపి శోకదాతా,
సురేషు సేంద్రేషు చ దృష్టకర్మా, పితామహారాధనసంచితాస్త్రః. 2
తవాస్త్రబల మాసాద్య నాసురా న మరుద్గణాః,
న శేకు స్సమరే స్థాతుం సురేశ్వరసమాశ్రితాః. 3
న కశ్చి త్త్రిషు లోకేషు సంయుగే న గతశ్రమః,
భుజవీర్యాభిగుప్తశ్చ తపసా చాభిరక్షితః,

హనుమంతుడు అక్షకుమారుని చంపగా, మహాత్ముడగు రావణు డపు డెట్లో తన మనసును సమాధానపఱచుకొని కోపముతో మండిపడుచు ఇంద్రసదృశుడగు

దేశకాలవిభాగజ్ఞ స్త్వమేవ మతిసత్తమః. 4
న తేఽ స్త్యశక్యం సమరేషు కర్మణా, న తేఽ స్త్యకార్యం మతిపూర్వమంత్రణే,
న సోఽ స్తి కశ్చిత్త్రిషు సంగ్రహేషు వై,న వేద యస్తేఽ స్త్రబలం బలం చ తే.
మమానురూపం తపసో బలం చ తే, పరాక్రమశ్చాస్త్రబలం చ సంయుగే,
న త్వాం సమాసాద్య రణావమర్దే, మనశ్శ్రమం గచ్ఛతి నిశ్చితార్థమ్. 6
నిహతాః కింకరా స్సర్వే జంబుమాలీ చ రాక్షసః. 7
అమాత్యపుత్రా వీరాశ్చ పంచ సేనాగ్రయాయినః,
బలాని సుసమృద్ధాని సాశ్వనాగరథాని చ. 8
సహోదర స్తే దయితః కుమారోఽ క్షశ్చ సూదితః,
న హి తేష్వేవ మే సారో యస్త్వ య్యరినిషూదన. 9

భేదములను చక్కగా ఎరిగినవాడవు. మిక్కిలి మేలైన బుద్ధివైభవము కలవాడవు. 4
యుద్ధములందు నీ పరాక్రమమున కసాధ్యమగు కార్యము లేదు. బుద్ధికౌశలముతో

ఇదం హి దృష్ట్వా మతిమన్మహద్బలం, కపేః ప్రభావం చ పరాక్రమం చ,
త్వమాత్మనశ్చాపి సమీక్ష్య సారం, కురుష్వ వేగం స్వబలానురూపమ్. 10
బలావమర్దస్త్వయి సన్నికృష్టే, యథా గతే శామ్యతి శాంతశత్రౌ,
తథా సమీ క్ష్యాత్మబలం పరం చ, సమారభ స్వాస్త్రవిదాం వరిష్ఠ. 11
న వీర సేనా గణశోచ్యవంతి, న వజ్రమాదాయ విశాలసారమ్,
న మారుతస్యాస్య గతేః ప్రమాణం, న చాగ్నికల్పః కరణేన హంతుమ్. 12
తమేవమర్థం ప్రసమీక్ష్య సమ్యక్, స్వకర్మసామ్యాద్ధి సమాహితాత్మా,
స్మరంశ్చ దివ్యం ధనుషోఽస్త్రవీర్యం, వ్రజాక్షతం కర్మ సమారభస్వ. 13
న ఖల్వియం మతిః శ్రేష్ఠా యత్త్వాం సంప్రేషయా మ్యహమ్,

ఓ బుద్ధిమంతుడా! నీ విపుదు మన గొప్ప సేనాబలమును, వానరుని ప్రభావమును,
పరాక్రమమును, నీ బలమును కూడ సమీకించి, నీ బలమునకు, తగిన వేగమును

ఇయం చ రాజధర్మాణాం క్షత్త్రస్య చ మతి ర్మతా. 14

నానాశస్త్రైశ్చ సంగ్రామే వైశారద్య మరిందమ,
అవశ్యమేవ యోద్ధవ్యం కామ్యశ్చ విజయో రణే. 15

తతః పితుస్త ద్వచనం నిశమ్య, ప్రదక్షిణం దక్షసుతప్రభావః,
చకార భర్తార మదీనసత్త్వో, రణాయ వీరః ప్రతిపన్నబుద్ధిః. 16

తత స్తైః స్వగణై రిష్టై రింద్రజిత్ ప్రతిపూజితః,
యుద్ధోద్ధతః కృతోత్సాహ స్సంగ్రామం ప్రత్యపద్యత. 17

శ్రీమాన్ పద్మపలాశాక్షో రాక్షసాధిపతే స్సుతః,
నిర్జగామ మహాతేజా స్సముద్ర ఇవ పర్వసు. 18

కాదు. కాని ఇది రాజధర్మము. క్షత్రియుని ఆలోచనము. క్షత్రధర్మమున యోధుని
[illegible] 14

స పక్షిరాజోపమతుల్యవేగై, ర్వ్యాళై శ్చతుర్భి స్సితతీక్ష్ణదంష్ట్రైః,
రథం సమాయుక్త మసంగవేగం, సమారురోహేంద్రజి దింద్రకల్పః. 19

స రథీ ధన్వినాం శ్రేష్ఠ శ్శస్త్రజ్ఞోఽ స్త్రవిదాం వరః,
రథే నాభియయౌ క్షిప్రం హనుమా న్యత్ర సోఽ భవత్. 20

స తస్య రథనిర్ఘోషం జ్యాస్వనం కార్ముకస్య చ,
నిశమ్య హరివీరోఽ సౌ సంప్రహృష్టతరోఽ భవత్. 21

సుమహ చ్చాప మాదాయ శితశల్యాంశ్చ సాయకాన్,
హనుమంత మభిప్రేత్య జగామ రణపండితః. 22

తస్మింస్తత స్సంయతి జాతహర్షే,రణాయ నిర్గచ్ఛతి బాణపాణౌ,
దిశశ్చ సర్వాః కలుషా బభూవు,ర్మృగాశ్చ రౌద్రా బహుధా వినేదుః
సమాగతాస్తత్ర తు నాగయక్షా, మహర్షయ శ్చక్రచరాశ్చ సిద్ధాః,

తెల్లనై, వాడియైన కోరలుగల నాలుగు సింహములు పూన్చగా ఎంతమాత్రము విలంబము లేక మహావేగముతో భూమి నంటకయే పోగల రథము నధిష్ఠించెను. 19

నభ స్సమావృత్య చ పక్షిసంఘా, వినేదు రుచ్చైః పరమప్రహృష్టాః.

ఆయాంతం సరథం దృష్ట్వా తూర్ణ మింద్రజితం కపిః,
విననాద మహానాదం వ్యవర్ధత చ వేగవాన్. 25

ఇంద్రజిత్తు రథం దివ్య మాస్థిత శ్చిత్రకార్ముకః,
ధను ర్విస్ఫారయామాస తటిదూర్జితనిస్స్వనమ్. 26

తత స్సమేతా వతితీక్ష్ణవేగౌ, మహాబలౌ తౌ రణనిర్విశంకౌ,
కపిశ్చ రక్షోధిపతేశ్చ పుత్రః, సురాసురేంద్రావివ బద్ధవైరౌ. 27

స తస్య వీరస్య మహారథస్య, ధనుష్మతస్సంయతి సమ్మతస్య,
శరప్రవేగం వ్యహనత్ ప్రవృద్ధ, శ్చచార మార్గే పితురప్రమేయే.

తతశ్శరా నాయతతీక్ష్ణశల్యాన్, సుపత్రిణః కాంచనచిత్రపుంఖాన్,

అటకు వచ్చి చేరిరి. పక్షిసంఘములును ఆకాశమును కప్పివైచి మిక్కిలి హర్షముతో

ముమోచ వీరః పరవీరహంతా, సుసన్నతాన్ వజ్రనిపాతవేగాన్.

తతస్తు తత్స్యందననిస్స్వనం చ మృదంగభేరీపటహస్వనం చ,
వికృష్యమాణస్య చ కార్ముకస్య నిశమ్య ఘోషం పున రుత్పపాత. 30

శరాణా మంతరే ష్వాశు వ్యవర్తత మహాకపిః,
హరి స్తస్యాభిలక్ష్యస్య మోఘయన్ లక్ష్యసంగ్రహమ్. 31

శరాణా మగ్రత స్తస్య పున స్సమభివర్తత,
ప్రసార్య హస్తౌ హనుమా నుత్పపా తానిలాత్మజః. 32

తా వుభౌ వేగసంపన్నౌ రణకర్మవిశారదౌ,
సర్వభూతమనోగ్రాహి చక్రతు ర్యుద్ధ ముత్తమమ్. 33

హనూమతో వేద న రాక్షసోఽంతరం, న మారుతిస్తస్య మహాత్మనోఽంతరమ్,

గలవి, చక్కని ఈకలు కట్టినవి, బంగారముతో నిర్మింపబడిన వెనుకభాగము కలవి, కొంచెము వంగియున్నవగు బాణముల నా హనుమంతునిపై విడచెను. 29

పరస్పరం నిర్విషహౌ బభూవతు, స్సమేత్య తౌ దేవసమానవిక్రమౌ. 34
తతస్తు లక్ష్యే స విహన్యమానే, శరే ష్వమోఘేషు చ సంపతత్సు,
జగామ చింతాం మహతీం మహాత్మా, సమాధిసంయోగసమాహితాత్మా. 35
తతో మతిం రాక్షసరాజసూను, శ్చకార తస్మిన్ హరివీరముఖ్యే,
అవధ్యతాం తస్య కపే స్సమీక్ష్య, కథం నిగచ్ఛేదితి నిగ్రహార్థమ్.
తతః పైతామహం వీర స్సోఽస్త్ర మస్త్రవిదాం వరః,
సందధే సుమహాతేజా స్తం హరిప్రవరం ప్రతి. 37
అవధ్యోఽయ మితి జ్ఞాత్వా త మస్త్రే ణాస్త్రతత్త్వవిత్,
నిజగ్రాహ మహాబాహు ర్మారుతాత్మజ మింద్రజిత్. 38
తేన బద్ధ స్తతోఽస్త్రేణ రాక్షసేన స వానరః,
అభవ న్నిర్విచేష్టశ్చ పపాత చ మహీతలే. 39

34
వారిద్దరును ఒండొరులను జయించుటకు అసాధ్యులై యుండిరి.
వారిద్దరును ... బాణములు నిష్ఫలము

తతోఽథ బుద్ధ్వా స తదాస్త్రబంధం, ప్రభోః ప్రభావా ద్విగతాత్మవేగః
పితామహానుగ్రహ మాత్మనశ్చ, విచింతయామాస హరిప్రవీరః.

తత స్స్వాయంభువై ర్మంత్రై ర్బ్రహ్మాస్త్ర మభిమంత్రితమ్,
హనుమాం శ్చింతయామాస వరదానం పితామహాత్. 41

న మేఽస్త్రబంధస్య చ శక్తి రస్తి, విమోక్షణే లోకగురోః ప్రభావాత్,
ఇత్యేవ మత్వా విహితోఽస్త్రబంధో, మయాఽఽత్మయోనే రనువర్తితవ్యః.

స వీర్య మస్త్రస్య కపి ర్విచార్య పితామహానుగ్రహ మాత్మనశ్చ,
విమోక్షశక్తిం పరిచింతయిత్వా పితామహాజ్ఞా మనువర్తతే స్మ. 43

అస్త్రేణాపి హి బద్ధస్య భయం మమ న జాయతే,
పితామహమహేంద్రాభ్యాం రక్షిత స్యానిలేన చ. 44

పిమ్మట హనుమంతుడు తాను బ్రహ్మాస్త్రముచే బంధింపబడిన ట్లెఱిగియు, బ్రహ్మదేవుని వరముచే ఇసుమంతయు బాధలేనివాడై, తనకు పూర్వము బ్రహ్మదేవుడు 'బ్రహ్మాస్త్ర బంధము నుండి నీవు ముహూర్తములోనే ముక్తుడవు కాగల' వని ఇచ్చిన

గ్రహణే చాపి రక్షోభి ర్మహో న్మే గుణదర్శనః,
రాక్షసేంద్రేణ సంవాద స్తస్మా ద్గృహ్ణంతు మాం పరే. 45
స నిశ్చితార్థః పరవీరహంతా, సమీక్ష్యకారీ వినివృత్తచేష్టః,
పరైః ప్రస హ్యాభిగతై ర్నిగృహ్య, ననాద తై స్తైః పరిభర్త్స్యమానః.
తత స్తం రాక్షసా దృష్ట్వా నిర్విచేష్ట మరిందమమ్,
బబంధు శ్శణవల్కైశ్చ ద్రుమచీరైశ్చ సంహతైః. 47
స రోచయామాస పరైశ్చ బంధనం, ప్రసహ్య వీరైరభినిగ్రహం చ,
కౌతూహలాన్మాం యది రాక్షసేంద్రో, ద్రష్టుం వ్యవస్యేదితి నిశ్చితార్థః. 48
స బద్ధ స్తేన వల్కేన విముక్తోఽ స్త్రేణ వీర్యవాన్,
అస్త్రబంధ స్స చాన్యం హి న బంధ మనువర్తతే. 49

నన్నీ రాక్షసులు పట్టుకొని బంధించినప్పటికిని నా కిందు పర్యవసానమున గుణమే

అథేంద్రజిత్తు ద్రుమచీరబద్ధం, విచార్య వీరః కపిసత్తమం తమ్,
విముక్త మస్త్రేణ జగామ చింతాం, నాన్యేన బద్ధో హ్యనువర్తతేఽ_స్త్రమ్. 50
అహో మహత్ కర్మ కృతం నిరర్థకం, న రాక్షసై ర్మంత్రగతి ర్విమృష్టా,
పునశ్చ నాస్త్రే విహతేఽ_స్త్ర మన్యత్, ప్రవర్తతే సంశయితాః స్మ సర్వే. 51
అస్త్రేణ హనుమాన్ ముక్తో నాత్మాన మవబుధ్యత,
కృష్యమాణస్తు రక్షోభి స్తైశ్చ బంధై ర్నిపీడితః. 52
హన్యమాన స్తతః క్రూరై రాక్షసైః కాష్ఠముష్టిభిః,
సమీపం రాక్షసేంద్రస్య ప్రాకృష్యత స వానరః. 53
అథేంద్రజిత్తం ప్రసమీక్ష్య ముక్త, మస్త్రేణ బద్ధం ద్రుమచీరసూత్రైః,
వ్యదర్శయ త్తత్ర మహాబలం తం, హరిప్రవీరం సగణాయ రాజ్ఞే.

అనంతరము వీరుడగు ఇంద్రజిత్తు, హనుమంతుని రాక్షసులు నారవస్త్రములచే బంధించుటచే బ్రహ్మాస్త్రబంధనము వీడెనని తెలిసికొని "అయ్యో! ఏ యితరవిధమగు బంధనము చేసినను బ్రహ్మాస్త్రబంధము నిలువదే" యని విచారించెను. 50

తం మత్తమివ మాతంగం బద్ధం కపివరోత్తమమ్,
రాక్షసా రాక్షసేంద్రాయ రావణాయ న్యవేదయన్. 55
కో౽యం కస్య కుతో వా౽త్ర కిం కార్యం కో వ్యపాశ్రయః,
ఇతి రాక్షసవీరాణాం తత్ర సంజజ్ఞిరే కథాః. 56
హన్యతాం దహ్యతాం వా౽పి భక్ష్యతా మితి చాపరే,
రాక్షసా స్తత్ర సంక్రుద్ధాః పరస్పర మథాబ్రువన్. 57
అతీత్య మార్గం సహసా మహాత్మా, స తత్ర రక్షో౽ధిపపాదమూలే,
దదర్శ రాజ్ఞః పరిచారవృద్ధాన్, గృహం మహారత్నవిభూషితం చ.
స దదర్శ మహాతేజా రావణః కపిసత్తమమ్,
రక్షోభి ర్వికృతాకారైః కృష్యమాణ మిత స్తతః. 59

హనుమంతుని, రాక్షస గణపరివేష్టితుడగు రావణునకు చూపెను. 54

మదించిన ఏనుగువలె బంధింపబడియున్న యా వానరశ్రేష్ఠుని రాక్షసులు తమ రాజు రావణునకు చూపిరి. 55

రాక్షసాధిపతిం చాపి దదర్శ కపిసత్తమః,
తేజోబలసమాయుక్తం తపంత మివ భాస్కరమ్. 60

స రోషసంవర్తితతామ్రదృష్టి, ర్దశానన స్తం కపి మన్వవేక్ష్య,
అథోపవిష్టాన్ కులశీలవృద్ధాన్, సమాదిశ త్తం ప్రతి మంత్రిముఖ్యాన్. 61

యథాక్రమం తై స్స కపి ర్విపృష్టః, కార్యార్థ మర్థస్య చ మూల మాదౌ,
నివేదయామాస హరీశ్వరస్య, దూత స్సకాశా దహ మాగతోఽస్మి. 62

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే అష్టచత్వారింశః సర్గః.

కపిశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతుడును తేజోబలసమన్వితుడై ప్రజ్వలించు సూర్యునివలె నున్న రావణుని చూచెను. 60

49. ఏకోనపంచాశః సర్గః

(హనుమంతుడు రావణవైభవము చూచుట)

తత స్స కర్మణా తస్య విస్మితో భీమవిక్రమః,
హనుమాన్ రోషతామ్రాక్షో రక్షోధిప మవైక్షత. 1

భ్రాజమానం మహార్హేణ కాంచనేన విరాజతా,
ముక్తాజాలావృతే నాథ మకుటేన మహాద్యుతిమ్. 2

వజ్రసంయోగసంయుక్తై ర్మహార్హమణివిగ్రహైః,
హైమై రాభరణై శ్చిత్రై ర్మనసేవ ప్రకల్పితైః. 3

మహార్హక్షౌమసంవీతం రక్తచందనరూషితమ్,

భయంకరపరాక్రమశాలి యగు హనుమంతుడు "రావణుడు నాతో యుద్ధము చేయుటకు రావలెనని ప్రయత్నించితిని. కాని ఇతడు నీతిశాస్త్రకోవిదు డగుటచే తా

స్వనులిప్తం విచిత్రాభి ర్వివిధాభిశ్చ భక్తిభిః. 4
వివృతై ర్దర్శనీయైశ్చ రక్తాక్షై ర్భీమదర్శనైః.
దీప్తతీక్ష్ణమహాదంష్ట్రైః ప్రలంబదశనచ్ఛదైః. 5
శిరోభి ర్దశభి ర్వీరం భ్రాజమానం మహౌజసమ్,
నానావ్యాళసమాకీర్ణై శ్శిఖరై రివ మందరమ్. 6
నీలాంజనచయప్రఖ్యం హారే ణోరసి రాజతా,
పూర్ణచంద్రాభవక్త్రేణ సబలాక మివాంబుదమ్. 7
బాహుభి ర్బద్ధకేయూరై శ్చందనోత్తమరూషితైః,
భ్రాజమానాంగదైః పీనైః పంచశీర్షై రివోరగైః. 8
మహతి స్ఫాటికే చిత్రే రత్నసంయోగసంస్కృతే,

విచిత్రములైన కస్తూరి మున్నగువాని రచనలు ఒడలికి పూసికొని యుండెను. 4

ఉత్తమాస్తరణాస్తీర్ణే సూపవిష్టం వరాసనే. 9
అలంకృతాభి రత్యర్థం ప్రమదాభి స్సమంతతః,
వాలవ్యజనహస్తాభి రారాత్ సముపసేవితమ్. 10
దుర్ధరేణ ప్రహస్తేన మహాపార్శ్వేన రక్షసా,
మంత్రిభి ర్మంత్రతత్త్వజ్ఞై ర్నికుంభేన చ మంత్రిణా. 11
సుఖోపవిష్టం రక్షోభి శ్చతుర్భి ర్బలదర్పితైః,
కృత్స్నం పరివృతం లోకం చతుర్భిరివ సాగరైః. 12
మంత్రిభి ర్మంత్రతత్త్వజ్ఞై రన్యైశ్చ శుభబుద్ధిభిః,
అన్వాస్యమానం రక్షోభి స్సురైరివ సురేశ్వరమ్. 13
అపశ్య ద్రాక్షసపతిం హనుమా నతితేజసమ్,
విష్ఠితం మేరుశిఖరే సతోయమివ తోయదమ్. 14

అగు ఉత్తమసింహాసనము నధిష్ఠించి యుండెను. 9

స తైః సంపీడ్యమానోఽపి రక్షోభి ర్భీమవిక్రమైః,
విస్మయం పరమం గత్వా రక్షోధిప మవైక్షత. 15
భ్రాజమానం తతో దృష్ట్వా హనుమాన్ రాక్షసేశ్వరమ్,
మనసా చింతయామాస తేజసా తస్య మోహితః. 16
అహో రూప మహో ధైర్య మహో సత్త్వ మహో ద్యుతిః,
అహో రాక్షసరాజస్య సర్వలక్షణయుక్తతా. 17
యద్యధర్మో న బలవాన్ స్యాదయం రాక్షసేశ్వరః,
స్యాదయం సురలోకస్య సశక్రస్యాపి రక్షితా. 18
అస్య క్రూరై ర్నృశంసైశ్చ కర్మభి ర్లోకకుత్సితైః,
సర్వే బిభ్యతి ఖల్వస్మా ల్లోకా స్సామరదానవాః. 19
అయం హ్యుత్సహతే క్రుద్ధః కర్తు మేకార్ణవం జగత్,

భయంకరమగు పరాక్రమముగల రాక్షసులు తన్ను పీడించుచున్నను దానిని లెక్క

ఇతి చింతాం బహువిధా మకరో న్మతిమాన్ హరిః,
దృష్ట్వా రాక్షసరాజస్య ప్రభావ మమితౌజసః. 20

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ఏకోనపంచాశః సర్గః.

డిట్లు రాక్షసరాజగు రావణుని ప్రభావము జూచి పరిపరి విధముల ఆలోచన చేసెను. 20

ఇటు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున

50. పంచాశః సర్గః

(రావణుడు హనుమంతుని ప్రశ్నించుట)

తముద్వీక్ష్య మహాబాహుః పింగాక్షం పురతః స్థితమ్,
కోపేన మహతాఽఽ విష్టో రావణో లోకరావణః. 1

శంకాహృతాత్మా దధ్యౌ స కపీంద్రం తేజసా వృతమ్,
కిమేష భగవాన్నందీ భవేత్ సాక్షా దిహాగతః. 2

యేన శప్తోఽస్మి కైలాసే మయా సంచాలితే పురా,
సోఽయం వానరమూర్తిః స్యాత్ కింస్విద్బాణోఽపి వాఽసురః.

స రాజా రోషతామ్రాక్షః ప్రహస్తం మంత్రిసత్తమమ్,
కాలయుక్త మువా చేదం వచో విపుల మర్థవత్. 4

దురాత్మా పృచ్ఛ్యతా మేష కుతః కిం వాఽస్య కారణమ్,

మహాభుజుడు, లోకములను పీడించువాడగు ఆ రావణుడు, గోరోచనవర్ణపు కండ్లు కలవాడై, తేజశ్శాలి అగు, వానరశ్రేష్ఠుడు హనుమంతుని చూచి, మదిలో సందేహము కలుగగా యిటు చింతింప దొడగెను. 'ఏమిది! ఈతడు సాక్షాత్తుగా

వనభంగే చ కో౽స్యార్థో రాక్షసీనాం చ తర్జనే. 5
మత్పురీ మప్రధృష్యాం వా౽౽ గమనే కిం ప్రయోజనమ్,
ఆయోధనే వా కిం కార్యం పృచ్ఛ్యతా మేష దుర్మతిః. 6
రావణస్య వచః శ్రుత్వా ప్రహస్తో వాక్య మబ్రవీత్,
సమాశ్వసిహి భద్రం తే న భీః కార్యా త్వయా కపే. 7
యది తావ త్త్వ మింద్రేణ ప్రేషితో రావణాలయమ్,
తత్త్వ మాఖ్యాహి మా భూత్తే భయం వానర మోక్ష్యసే. 8
యది వైశ్రవణస్య త్వం యమస్య వరుణస్య చ,
చారరూప మిదం కృత్వా ప్రవిష్టో నః పురీ మిమామ్,
విష్ణునా ప్రేషితో వా౽పి దూతో విజయకాంక్షిణా. 9
న హి తే వానరం తేజో రూపమాత్రం తు వానరమ్,
తత్త్వతః కథయస్వాద్య తతో వానర మోక్ష్యసే. 10

తోట పాడుచేయుటవలన నీతని కేమి ప్రయోజనమో, రాక్షసాంగనలను భయపెట్టిన కారణమేమో యీ దురాత్ము నడుగుము. 5

అనృతం వదత శ్చాపి దుర్లభం తవ జీవితమ్,
అథవా యన్నిమిత్తం తే ప్రవేశో రావణాలయే. 11

ఏవముక్తో హరిశ్రేష్ఠ స్తదా రక్షోగణేశ్వరమ్,
అబ్రవీ న్నాస్మి శక్రస్య యమస్య వరుణస్య వా. 12

ధనదేన న మే సఖ్యం విష్ణునా నాస్మి చోదితః,
జాతి రేవ మమ త్వేషా వానరోఽహ మిహాగతః. 13

దర్శనే రాక్షసేంద్రస్య దుర్లభే తదిదం మయా,
వనం రాక్షసరాజస్య దర్శనార్థే వినాశితమ్. 14

తత స్తే రాక్షసాః ప్రాప్తా బలినో యుద్ధకాంక్షిణః,
రక్షణార్థం తు దేహస్య ప్రతియుద్ధా మయా రణే. 15

అస్త్రపాశై ర్న శక్యోఽహం బద్ధుం దేవాసురైరపి,
పితామహా దేష వరో మమా ప్యేషోఽభ్యుపాగతః. 16

అట్లుగాక అనృతము పలుకుచో నీవు బ్రతుకుట దుర్లభము. లేదా నీ వెందులకు రావణుని యీ లంకలో ప్రవేశించితివో దానిని తెలియజెప్పుము. 11

రాజానం ద్రష్టుకామేన మయాస్త్ర మనువర్తితమ్,
విముక్తో హ్యహ మస్త్రేణ రాక్షసై స్త్వభిపీడితః. 17
కేనచి ద్రాజకార్యేణ సంప్రాప్తోఽస్మి తవాంతికమ్,
దూతోఽహ మితి విజ్ఞేయో రాఘవ స్యామితౌజసః,
శ్రూయతాం చాపి వచనం మమ పథ్య మిదం ప్రభో. 18

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే పంచాశః సర్గః.

రాక్షసరాజును చూడవలెననియే నేను బ్రహ్మాస్త్రబంధము నట్లే నిలుపుకొంటిని. రాక్షసులు త్రాళ్ళతో కట్టి పీడించుటచే ఆ బ్రహ్మాస్త్రబంధము తొలగినది. 17

నే నొక రాజకార్యముచే నీకడకు వచ్చితిని. నే నమితపరాక్రమశాలి యగు రాముని దూతను. ఓ రాజా! నీ హితము గోరి నేను చెప్పు మాట వినుము. 18

ఇటు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున

51. ఏకపంచాశః సర్గః

(హనుమంతుడు రావణునకు రామసుగ్రీవుల పరాక్రమము చెప్పుట)

తం సమీక్ష్య మహాసత్త్వం సత్త్వవాన్ హరిసత్తమః,
వాక్య మర్థవ దవ్యగ్ర స్తమువాచ దశాననమ్. 1
అహం సుగ్రీవసందేశా దిహ ప్రాప్త స్తవాలయమ్,
రాక్షసేంద్ర హరీశ స్త్వాం భ్రాతా కుశల మబ్రవీత్. 2
భ్రాతుః శృణు సమాదేశం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః,
ధర్మార్థోపహితం వాక్య మిహ చాముత్ర చ క్షమమ్. 3
రాజా దశరథో నామ రథకుంజరవాజిమాన్,
పితేవ బంధు ర్లోకస్య సురేశ్వరసమద్యుతిః. 4

బలవంతుడు, వానరశ్రేష్ఠుడగు ఆ హనుమంతుడు మహాబలశాలియగు రావణుని చూచి ఎంతమాత్రము తొణకక, అర్థవంతముగ నిట్లు మాటలాడెను.

జ్యేష్ఠ స్తస్య మహాబాహుః పుత్రః ప్రియకరః ప్రభుః,
పితు ర్నిదేశా న్నిష్క్రాంతః ప్రవిష్టో దండకావనమ్. 5

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చాపి భార్యయా,
రామో నామ మహాతేజా ధర్మ్యం పంథాన మాశ్రితః. 6

తస్య భార్యా వనే నష్టా సీతా పతి మనువ్రతా,
వైదేహస్య సుతా రాజ్ఞో జనకస్య మహాత్మనః. 7

స మార్గమాణ స్తాం దేవీం రాజపుత్ర స్సహానుజః,
ఋశ్యమూక మనుప్రాప్త స్సుగ్రీవేణ సమాగతః. 8

తస్య తేన ప్రతిజ్ఞాతం సీతాయాః పరిమార్గణమ్,
సుగ్రీవస్యాపి రామేణ హరిరాజ్యం నివేదితమ్. 9

తత స్తేన మృధే హత్వా రాజపుత్రేణ వాలినమ్,
సుగ్రీవః స్థాపితో రాజ్యే హర్యృక్షాణాం గణేశ్వరః. 10

ఆయన పెద్దకుమారుడు రాముడు మహాభుజుడు, మహాతేజస్వి, రాజునకు ప్రీతి కలిగించువాడు, తండ్రియాజ్ఞ తలదాల్చి, తమ్ముడు లక్ష్మణునితో, భార్య సీతతో ధర్మమార్గము నాశ్రయించి నగరము వీడి దండకారణ్యము ప్రవేశించినాడు. 5.6

త్వయా విజ్ఞాతపూర్వశ్చ వాలీ వానరపుంగవః,
రామేణ నిహత స్సంఖ్యే శరే ణైకేన వానరః. 11

స సీతామార్గణే వ్యగ్ర స్సుగ్రీవ స్సత్యసంగరః,
హరీన్ సంప్రేషయామాస దిశ స్సర్వా హరీశ్వరః. 12

తాం హరీణాం సహస్రాణి శతాని నియుతాని చ,
దిక్షు సర్వాసు మార్గంతే హ్యథ శ్చోపరి చాంబరే. 13

వైనతేయసమాః కేచిత్ కేచిత్తత్రానిలోపమాః,
అసంగగతయ శ్శీఘ్రా హరివీరా మహాబలాః. 14

అహం తు హనుమా న్నామ మారుత స్యౌరస స్సుతః,
సీతాయా స్తు కృతే తూర్ణం శతయోజన మాయతమ్. 15

సముద్రం లంఘయిత్వైవ తాం దిదృక్షు రిహాగతః,
భ్రమతా చ మయా దృష్టా గృహే తే జనకాత్మజా. 16

వానరశ్రేష్ఠుడగు వాలి నీకు పూర్వమే పరిచితుడు. ఆ వానరు నొక బాణముచే

తద్భవాన్ దృష్టధర్మార్థ స్తపఃకృతపరిగ్రహః,
పరదారాన్ మహాప్రాజ్ఞ నోపరోద్ధుం త్వమర్హసి. 17
న హి ధర్మవిరుద్ధేషు బహ్వపాయేషు కర్మసు,
మూలఘాతిషు సజ్జంతే బుద్ధిమంతో భవద్విధాః. 18
కశ్చ లక్ష్మణముక్తానాం రామకోపానువర్తినామ్,
శరాణా మగ్రతః స్థాతుం శక్తో దేవాసురేష్వపి. 19
న చాపి త్రిషు లోకేషు రాజన్ విద్యేత కశ్చన,
రాఘవస్య వ్యళీకం యః కృత్వా సుఖ మవాప్నుయాత్. 20
తత్త్రికాలహితం వాక్యం ధర్మ్య మర్థానుబంధి చ,
మన్యస్వ నరదేవాయ జానకీ ప్రతిదీయతామ్. 21

కావున ఓ మహాప్రాజ్ఞుడా! శాస్త్రోక్తమగు ధర్మస్వరూప మెఱిగినవాడవు. మహా

దృష్టా హీయం మయా దేవీ లబ్ధం యదిహ దుర్లభమ్,
ఉత్తరం కర్మ యచ్ఛేషం నిమిత్తం తత్ర రాఘవః. 22

లక్షితేయం మయా సీతా తథా శోకపరాయణా,
గృహ్య యాం నాభిజానాసి పంచాస్యామివ పన్నగీమ్. 23

నేయం జరయితుం శక్యా సాసురై రమరైరపి,
విషసంసృష్ట మత్యర్థం భుక్త మన్న మివౌజసా. 24

తపస్సంతాపలబ్ధస్తే యో౽యం ధర్మపరిగ్రహః,
న స నాశయితుం న్యాయ్య ఆత్మప్రాణపరిగ్రహః. 25

అవధ్యతాం తపోభి ర్యాం భవాన్ సమనుపశ్యతి,
ఆత్మన స్సాసురై ర్దేవైర్హేతు స్తత్రాప్యయం మహాన్. 26

అనితరసులభమగు సీతాదర్శనము నాకు లభించినది. ఇటుపై కర్తవ్యమగు సీతాదేవిని తీసికొనిపోవుట యెట్లో రాముడే నిర్ణయించును. 22

సుగ్రీవో న హి దేవో౽యం నాసురో న చ రాక్షసః,
న దానవో న గంధర్వో న యక్షో న చ పన్నగః,
తస్మాత్ ప్రాణపరిత్రాణం కథం రాజన్ కరిష్యసి. 27

న తు ధర్మోపసంహార మధర్మఫలసంహితమ్,
తదేవ ఫల మన్వేతి ధర్మ శ్చాధర్మనాశనః. 28

ప్రాప్తం ధర్మఫలం తావ ద్భవతా నాత్ర సంశయః,
ఫల మస్యా ప్యధర్మస్య క్షిప్రమేవ ప్రపత్స్యసే. 29

జనస్థానవధం బుద్ధ్వా బుద్ధ్వా వాలివధం తథా,
రామసుగ్రీవసఖ్యం చ బుధ్యస్వ హిత మాత్మనః. 30

కామం ఖల్వహ మప్యేక స్సవాజిరథకుంజరామ్,

సుగ్రీవుడు దేవుడు కాడు, అసురుడు కాడు, రాక్షసుడు కాడు, దానవుడు కాడు, గంధర్వుడు కాడు, యక్షుడు కాడు, ఉరగుడును కాడు. నీవు ఎవరివలన చావు కలుగరాదని కోరితివో వారిలో ఎవడును కాడు. రాజా! నీ వతనినుండి ప్రాణముల

లంకాం నాశయితుం శక్త స్తస్యైష తు న నిశ్చయః. 31

రామేణ హి ప్రతిజ్ఞాతం హర్య్వృక్షగణసన్నిధౌ,
ఉత్సాదన మమిత్రాణాం సీతా యైస్తు ప్రధర్షితా. 32

అపకుర్వన్హి రామస్య సాక్షాదపి పురందరః,
న సుఖం ప్రాప్నుయా దన్యః కిం పునస్త్వద్విధో జనః. 33

యాం సీతే త్యభిజానాసి యేయం తిష్ఠతి తే వశే,
కాళరాత్రీతి తాం విద్ధి సర్వలంకావినాశినీమ్. 34

తదలం కాలపాశేన సీతావిగ్రహరూపిణా,
స్వయం స్కంధావసక్తేన క్షమ మాత్మని చింత్యతామ్. 35

సీతాయా స్తేజసా దగ్ధాం రామకోపప్రపీడితామ్,
దహ్యమానా మిమాం పశ్య పురీం సాట్టప్రతోళికామ్. 36

సహా లంకను నాశనము చేయగలవాడను. కాని నన్నట్లు చేయుమని రాముని యాజ్ఞ లేదు. 31

స్వాని మిత్రాణి మంత్రీంశ్చ జ్ఞాతీన్ భ్రాతౄన్ సుతాన్ హితాన్,
భోగాన్ దారాంశ్చ లంకాం చ మా వినాశ ముపానయ. 37

సత్యం రాక్షసరాజేంద్ర శృణుష్వ వచనం మమ,
రామదాసస్య దూతస్య వానరస్య విశేషతః. 38

సర్వాన్ లోకాన్ సుసంహృత్య సభూతాన్ సచరాచరాన్,
పునరేవ తథా స్రష్టుం శక్తో రామో మహాశయాః. 39

దేవాసురనరేంద్రేషు యక్షరక్షోగణేషు చ,
విద్యాధరేషు సర్వేషు గంధర్వే షూరగేషు చ. 40

సిద్ధేషు కిన్నరేంద్రేషు పతత్రిషు చ సర్వతః,
సర్వభూతేషు సర్వత్ర సర్వకాలేషు నాస్తి సః,
యో రామం ప్రతియుధ్యేత విష్ణుతుల్యపరాక్రమమ్. 41

నీ మిత్రులను. మంత్రులను. బంధువులను. సోదరులను. కుమారులను. హితులను.

సర్వలోకేశ్వర స్త్యైవం కృత్వా విప్రియ ముత్తమమ్,
రామస్య రాజసింహస్య దుర్లభం తవ జీవితమ్. 42
దేవాశ్చ దైత్యాశ్చ నిశాచరేంద్ర గంధర్వవిద్యాధరనాగయక్షాః,
రామస్య లోకత్రయనాయకస్య స్థాతుం న శక్తా స్సమరేషు సర్వే.
బ్రహ్మా స్వయంభూ శ్చతురాననో వా, రుద్ర స్త్రిణేత్ర స్త్రిపురాంతకో వా,
ఇంద్రో మహేంద్ర స్సురనాయకో వా, త్రాతుం న శక్తా యుధి రామవధ్యమ్.
స సౌష్ఠవోపేత మదీనవాదినః, కపే ర్నిశ మ్యాప్రతిమోఽ ప్రియం వచః,
దశాననః కోపవివృత్తలోచన, స్సమాదిశ త్తస్య వధం మహాకపేః. 45

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ఏకపంచాశః సర్గః.

సకలలోకములకు ప్రభువు, రాజశ్రేష్ఠుడు అగు రాముని కిట్టి అపకార మొనర్చి నీవు జీవించుట దుర్లభము. 42

52. ద్విపంచాశః సర్గః

(రావణుడు హనుమంతుని చంప నాజ్ఞాపించుట)

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వానరస్య మహాత్మనః,
ఆజ్ఞాపయ ద్వధం తస్య రావణః క్రోధమూర్ఛితః. 1

వధే తస్య సమాజ్ఞప్తే రావణేన దురాత్మనా,
నివేదితవతో దౌత్యం నానుమేనే విభీషణః. 2

తం రక్షోధిపతిం క్రుద్ధం తచ్చ కార్య ముపస్థితమ్,
విదిత్వా చింతయామాస కార్యం కార్యవిధౌ స్థితః. 3

నిశ్చితార్థ స్తత స్సామ్నాఽఽ పూజ్య శత్రుజి దగ్రజమ్,
ఉవాచ హిత మత్యర్థం వాక్యం వాక్యవిశారదః. 4

మహాత్ముడగు హనుమంతుడు పలికినది వినిన రావణు డట్లు కోపముతో మూఢుడై అతనిని చంప నాజ్ఞాపించెను. 1

దురాత్ముడగు రావణు డటు లాజ్ఞాపించగా, దూతకార్యముగ తాను చెప్పవలసినది చెప్పిన హనుమంతుని చంపుటకు విభీషణు డంగీకరింపలేదు. 2

క్షమస్వ రోషం త్యజ రాక్షసేంద్ర, ప్రసీద మద్వాక్య మిదం శృణుష్వ,
వధం న కుర్వంతి పరావరజ్ఞా, దూతస్య సంతో వసుధాధిపేంద్రా.

రాజధర్మవిరుద్ధం చ లోకవృత్తేశ్చ గర్హితమ్,
తవ చాసదృశం వీర కపే రస్య ప్రమాపణమ్. 6

ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ రాజధర్మవిశారదః,
పరావరజ్ఞో భూతానాం త్వమేవ పరమార్థవిత్. 7

గృహ్యంతే యది రోషేణ త్వాదృశోఽపి విపశ్చితః,
తత శ్శాస్త్రవిపశ్చిత్త్వం శ్రమ ఏవ హి కేవలమ్. 8

తస్మాత్ ప్రసీద శత్రుఘ్న రాక్షసేంద్ర దురాసద,
యుక్తాయుక్తం వినిశ్చిత్య దూతదండో విధీయతామ్. 9

విభీషణవచః శ్రుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః,

ఓ రాక్షసరాజా! నీ వీ వానరుని క్షమింపుము. అతనిపై కోపము వీడుము. నా

రోషేణ మహతాఽఽవిష్టో వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్. 10
న పాపానాం వధే పాపం విద్యతే శత్రుసూదన,
తస్మా దేనం వధిష్యామి వానరం పాపచారిణమ్. 11
అధర్మమూలం బహుదోషయుక్త, మనార్యజుష్టం వచనం నిశమ్య,
ఉవాచ వాక్యం పరమార్థతత్త్వం విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిష్ఠ. 12
ప్రసీద లంకేశ్వర రాక్షసేంద్ర, ధర్మార్థయుక్తం వచనం శృణుష్వ,
దూతా నవధ్యాన్ సమయేషు రాజన్, సర్వేషు సర్వత్ర వదంతి సంతః. 13
అసంశయం శత్రురయం ప్రవృద్ధః , కృతం హ్యనేనాప్రియ మప్రమేయమ్,
న దూతవధ్యాం ప్రవదంతి సంతో, దూతస్య దృష్టా బహవో హి దండాః.
వైరూప్య మంగేషు కశాభిఘాతో, మౌండ్యం తథా లక్షణసన్నిపాతః,

10
యిట్లు పలికెను.
11
శత్రునాశకుడవగు విభీషణుడా! పాపులను చంపుచో పాపము కలుగదు. కావున

ఏతాన్హి దూతే ప్రవదంతి దండాన్, వధస్తు దూతస్య న నః శ్రుతోఽపి. 15
కథం చ ధర్మార్థవినీతబుద్ధిః, పరావరప్రత్యయనిశ్చితార్థః,
భవద్విధః కోపవశే హి తిష్ఠేత్, కోపం నియచ్ఛంతి హి సత్త్వవంతః. 16
న ధర్మవాదే న చ లోకవృత్తే, న శాస్త్రబుద్ధిగ్రహణేషు చాపి,
విద్యేత కశ్చిత్ తవ వీర తుల్య, స్త్వం హ్యుత్తమస్సర్వసురాసురాణామ్. 17
న చాప్యస్య కపే ర్ఘాతే కంచిత్ పశ్యా మ్యహం గుణమ్,
తేష్వయం పాత్యతాం దండో యైరయం ప్రేషితః కపిః. 18
సాధు ర్వా యది వాఽసాధుః పరై రేష సమర్పితః,
బ్రువన్ పరార్థం పరవాన్ న దూతో వధ మర్హతి. 19
అపి చాస్మిన్ హతే రాజన్ నాన్యం పశ్యామి ఖేచరమ్,

ముద్రవేయుట... వీనిని దూతల కొసగు దండనము లని చెప్పుదురు గాని, దూతను వధించగా విననైన లేదు. 15

ఇహ యః పున రాగచ్ఛేత్ పరం పారం మహోదధేః. 20
తస్మా న్నాస్య వధే యత్నః కార్యః పరపురంజయ,
భవాన్ సేంద్రేషు దేవేషు యత్న మాస్థాతు మర్హతి. 21
అస్మిన్ వినష్టే న హి దూతమన్యం, పశ్యామి యస్తౌ నరరాజపుత్రౌ,
యుద్ధాయ యుద్ధప్రియ దుర్వినీతా, వుద్యోజయే ద్దీర్ఘపథావరుద్ధౌ.
పరాక్రమోత్సాహమనస్వినాం చ, సురాసురాణామపి దుర్జయేన,
త్వయా మనోనందన నైరృతానాం, యుద్ధాయతి ర్నాశయితుం న యుక్తా. 23
హితాశ్చ శూరాశ్చ సమాహితాశ్చ, కులేషు జాతాశ్చ మహాగుణేషు,
మనస్విన శ్శస్త్రభృతాం వరిష్ఠాః, కోట్యగ్రత స్తే సుభృతాశ్చ యోధాః
తదేకదేశేన బలస్య తావత్, కేచిత్తవాదేశకృతోఽభియాంతు,

దాటి యిటకు రాగలుగు దూత వేరొకడు నాకు కనిపించుటలేదు. 20

ఓ శత్రునగరములను జయించు రావణుడా! ఈ కారణముచే నీ వీ దూతను వధించు ప్రయత్నము చేయకుము. ఇంద్రుడు మొదలగు దేవతలపై నీ ప్రతాపము

తౌ రాజపుత్రౌ వినిగృహ్య మూఢౌ, పరేషు తే భావయితుం ప్రభావమ్. 25
నిశాచరాణా మధిపోఽ నుజస్య, విభీషణ స్యోత్తమవాక్య మిష్టమ్,
జగ్రాహ బుద్ధ్యా సురలోకశత్రు, ర్మహాబలో రాక్షసరాజముఖ్యః.

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ద్విపంచాశః సర్గః.

అట్టి నీ మహాసైన్యములో కొద్దిభాగమును తీసికొని, నీ యాజ్ఞానువర్తులగు కొందరు వెడలి, మూఢులగు ఆ రామలక్ష్మణులను బంధించి, శత్రువులకు నీ ప్రభావమెట్టిదో చూపవలెను. 25

మహాబలశాలి, రాక్షసరాజు, దేవశత్రువగు రావణుడు తన తమ్ముడు విభీషణుడు పలికిన మంచి మాట విని, బుద్ధిపూర్వకముగ దాని నంగీకరించెను. 26

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున
సుందరకాండమున ఏబదిరెండవ సర్గము.

53. త్రిపంచాశః సర్గః

(రాక్షసులు హనుమంతుని తోకను కాల్చుట)

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవో మహాబలః,
దేశకాలహితం వాక్యం భ్రాతు రుత్తర మబ్రవీత్. 1

సమ్య గుక్తం హి భవతా దూతవధ్యా విగర్హితా,
అవశ్యం తు వధా దన్యః క్రియతా మస్య నిగ్రహః. 2

కపీనాం కిల లాంగూల మిష్టం భవతి భూషణమ్,
తదస్య దీప్యతాం శీఘ్రం తేన దగ్ధేన గచ్ఛతు. 3

తతః పశ్యం త్విమం దీన మంగవైరూప్యకర్శితమ్,
సమిత్రజ్ఞాతయ స్సర్వే బాంధవా స్ససుహృజ్జనాః. 4

ఆజ్ఞాపయ ద్రాక్షసేంద్రః పురం సర్వం సచత్వరమ్,

మహాబలశాలి యగు రావణుడు విభీషణుడు పలికిన వాక్యము విని, దేశకాలోచితముగ అతని కిట్లు ప్రత్యుత్తర మొసంగెను. 1

నీవు చక్కగా చెప్పితివి. దూతను వధించుట నింద్యమే. ఇతని కిది కాక యేదేని

లాంగూలేన ప్రదీప్తేన రక్షోభిః పరిణీయతామ్. 5

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసాః కోపకర్శితాః,
వేష్టయంతి స్మ లాంగూలం జీర్ణైః కార్పాసకైః పటైః. 6

సంవేష్ట్యమానే లాంగూలే వ్యవర్ధత మహాకపిః,
శుష్క మింధన మాసాద్య వనేష్వివ హుతాశనః. 7

తైలేన పరిషిచ్యాథ తే౽గ్నిం తత్రాభ్యపాతయన్. 8

లాంగూలేన ప్రదీప్తేన రాక్షసాం స్తా నపాతయత్,
రోషామర్షపరీతాత్మా బాలసూర్యసమాననః. 9

లాంగూలం సంప్రదీప్తం తు ద్రష్టుం తస్య హనూమతః,
సహస్త్రీబాలవృద్ధాశ్చ జగ్ముః ప్రీతా నిశాచరాః. 10

స భూయ స్సంగతైః క్రూరై రాక్షసై ర్హరిసత్తమః,

దెల్లెడలను తోక కాలుచున్న ఈ వానరుని త్రిప్పు'డని రాక్షసుల నాజ్ఞాపించెను. 5

అంత రాక్షసులు రావణుడు చెప్పినది విని హనుమంతునిపై కోపించి యతని

నిబద్ధః కృతవాన్ వీర స్తత్కాలసదృశీం మతిమ్. 11
కామం ఖలు న మే శక్తా నిబద్ధస్యాపి రాక్షసాః,
ఛిత్త్వా పాశాన్ సముత్పత్య హన్యా మహ మిమాన్ పునః. 12
యది భర్తు ర్హితార్థాయ చరంతం భర్తృశాసనాత్,
బధ్నం త్యేతే దురాత్మానో న తు మే నిష్కృతిః కృతా. 13
సర్వేషామేవ పర్యాప్తో రాక్షసానా మహం యుధి,
కింతు రామస్య ప్రీత్యర్థం విషహిష్యేఽ హ మీదృశమ్. 14
లంకా చారయితవ్యా వై పునరేవ భవేదితి. 15
రాత్రౌ న హి సుదృష్టా మే దుర్గకర్మవిధానతః,
అవశ్య మేవ ద్రష్టవ్యా మయా లంకా నిశాక్షయే. 16

కాలోచితముగ నిట్లు తలంచెను. 11

ఈ రాకసు లిటు నన్ను బందించియు ఏమియు చేయలేరు. ఏలన బంధములను

కామం బద్ధస్య మే భూయః పుచ్ఛ స్యోద్దీపనేన చ,
పీడాం కుర్వంతు రక్షాంసి న మేఽస్తి మనసః శ్రమః. 17

తతస్తే సంవృతాకారం సత్త్వవంతం మహాకపిమ్,
పరిగృహ్య యయు ర్హృష్టా రాక్షసాః కపికుంజరమ్. 18

శంఖభేరీనినాదైస్తం ఘోషయంతః స్వకర్మభిః,
రాక్షసాః క్రూరకర్మాణ శ్చారయంతి స్మ తాం పురీమ్. 19

అన్వీయమానో రక్షోభి ర్యయౌ సుఖ మరిందమః,
హనుమాం శ్చారయామాస రాక్షసానాం మహాపురీమ్. 20

అథాపశ్య ద్విమానాని విచిత్రాణి మహాకపిః,
సంవృతాన్ భూమిభాంగాశ్చ సువిభక్తాంశ్చ చత్వరాన్. 21

వీథీశ్చ గృహసంబాధాః కపిః శృంగాటకాని చ,

పీడింతురుగాక. నా మనస్సున కెంతమాత్రము శ్రమ కలుగదు. 17

అంత రాక్షసులు శ్రేష్ఠవానరుడు, బలవంతుడు, మహాబుద్ధిశాలి అగు హనుమంతుడు తన ఆకారమును కప్పిపుచ్చుకొని యుండుటచే అతని గొప్పదన మెంత మాత్రము

తథా రథ్యోపరథ్యాశ్చ తథైవ గృహకాంతరాన్,
గృహాంశ్చ మేఘసంకాశాన్ దదర్శ పవనాత్మజః. 22
చత్వరేషు చతుష్కేషు రాజమార్గే తథైవ చ,
ఘోషయంతి కపిం సర్వే చారీక ఇతి రాక్షసాః. 23
స్త్రీబాలవృద్ధా నిర్జగ్ము స్తత్ర తత్ర కుతూహలాత్,
తం ప్రదీపితలాంగూలం హనుమంతం దిదృక్షవః. 24
దీప్యమానే తత స్తస్య లాంగూలాగ్రే హనూమతః,
రాక్షస్య స్తా విరూపాక్ష్య శ్శంసు ర్దేవ్యా స్తదప్రియమ్. 25
యస్త్వయా కృతసంవాద స్సీతే తామ్రముఖః కపిః,
లాంగూలేన ప్రదీప్తేన స ఏష పరిణీయతే. 26
శ్రుత్వా తద్వచనం క్రూర మాత్మాపహరణోపమమ్,

వైదేహీ శోకసంతప్తా హుతాశన ముపాగమత్. 27
మంగళాభిముఖీ తస్య సా తదా౽౽సీ న్మహాకపేః,
ఉపతస్థే విశాలాక్షీ ప్రయతా హవ్యవాహనమ్. 28
యద్యస్తి పతిశుశ్రూషా యద్యస్తి చరితం తపః,
యది చాస్త్యేకపత్నీత్వం శీతో భవ హనూమతః. 29
యది కించి దనుక్రోశ స్తస్య మ య్యస్తి ధీమతః,
యది వా భాగ్యశేషో మే శీతో భవ హనూమతః. 30
యది మాం వృత్తసంపన్నాం తత్సమాగమలాలసామ్,
స విజానాతి ధర్మాత్మా శీతో భవ హనూమతః. 31
యది మాం తారయే దార్య స్సుగ్రీవ స్సత్యసంగరః,
అస్మా ద్దుఃఖాంబుసంరోధా చ్ఛీతో భవ హనూమతః. 32

అగ్నిదేవుని ధ్యానించెను. 27

అపు డామె ఆ మహాకపి హనుమంతునకు శరీరము కాలకుండుట యను శుభము

తతస్తీక్ష్ణార్చి రవ్యగ్రః ప్రదక్షిణశిఖోఽనలః,
జజ్వాల మృగశాబాక్ష్యా శ్శంసన్నివ శివం కపేః. 33
హనుమజ్జనకశ్చాపి పుచ్ఛానలయుతోఽనిలః,
వవౌ స్వాస్థ్యకరో దేవ్యాః ప్రాలేయానిలశీతలః. 34
దహ్యమానే చ లాంగూలే చింతయామాస వానరః,
ప్రదీప్తోఽగ్ని రయం కస్మా న్న మాం దహతి సర్వతః. 35
దృశ్యతే చ మహాజ్వాలః కరోతి న చ మే రుజమ్,
శిశిరస్యేవ సంపాతో లాంగూలాగ్రే ప్రతిష్ఠితః. 36
అథవా తదిదం వ్యక్తం యద్దృష్టం ప్లవతా మయా,
రామప్రభావా దాశ్చర్యం పర్వత స్సరితాం పతౌ. 37

అని యామె ప్రార్థింపగా, వేడియైన జ్వాలలు గల హనుమంతుని తోకయందలి

యది తావత్ సముద్రస్య మైనాకస్య చ ధీమతః,
రామార్థం సంభ్రమ స్తాదృక్ కి మగ్ని ర్న కరిష్యతి. 38

సీతాయా శ్చానృశంస్యేన తేజసా రాఘవస్య చ,
పితుశ్చ మమ సఖ్యేన న మాం దహతి పావకః. 39

భూయ స్స చింతయామాస ముహూర్తం కపికుంజరః,
ఉత్పపాతాథ వేగేన ననాద చ మహాకపిః. 40

పురద్వారం తత శ్శ్రీమాన్ శైలశృంగ మివోన్నతమ్,
విభక్తరక్షస్సంబాధ మాససా దానిలాత్మజః. 41

స భూత్వా శైలసంకాశః క్షణేన పున రాత్మవాన్,
హ్రస్వతాం పరమాం ప్రాప్తో బంధనా న్యవశాతయత్. 42

విముక్త శ్చాభవ చ్ఛ్రీమాన్ పునః పర్వతసన్నిభః,

సముద్రమునకు, ధీమంతుడగు మైనాకునకును గూడ రామకార్యమున చింత యేర్పడి

వీక్షమాణశ్చ దదృశే పరిఘం తోరణాశ్రితమ్. 43
స తం గృహ్యా మహాబాహుః కాలాయసపరిష్కృతమ్,
రక్షిణస్తాన్ పున స్సర్వాన్ సూదయామాస మారుతిః.
స తా న్నిహత్వా రణచండవిక్రమ స్సమీక్షమాణః పునరేవ లంకామ్,
ప్రదీప్తలాంగూలకృతార్చిమాలీ ప్రకాశతాదిత్య ఇవార్చిమాలీ. 45

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే త్రిపంచాశః సర్గః.

ఎల్లెడల పరిశీలించుచు పురద్వారము కడనున్న ఇనుపగుదియను చూచెను. 43
మహాభుజుడగు హనుమంతు డా ఇనుపగుదియను తీసికొని తనకు కావలియున్న

54. చతుఃపంచాశః సర్గః

(లంకాదహనము)

వీక్షమాణ స్తతో లంకాం కపిః కృతమనోరథః,
వర్ధమానసముత్సాహః కార్యశేష మచింతయత్. 1

కిన్ను ఖల్వవశిష్టం మే కర్తవ్య మిహ సాంప్రతమ్,
యదేషాం రక్షసాం భూయ స్సంతాపజననం భవేత్. 2

వనం తావత్ ప్రమథితం ప్రకృష్టా రాక్షసా హతాః,
బలైకదేశః క్షపితః శేషం దుర్గవినాశనమ్. 3

దుర్గే వినాశితే కర్మ భవేత్ సుఖపరిశ్రమమ్,
అల్పయత్నేన కార్యేఽస్మిన్ మమ స్యాత్ సఫలః శ్రమః. 4

యో హ్యయం మమ లాంగూలే దీప్యతే హవ్యవాహనః,

అంతట హనుమంతు డట్లు లంకను చూచుచు, తన మనోరథ మీడేరగా, పెంపొందెడు ఉత్సాహముతో ఇట్లు మిగిలిన కర్తవ్యమును గూర్చి యాలోచించెను. 1

అస్య సంతర్పణం న్యాయ్యం కర్తు మేభి ర్గృహోత్తమైః. 5

తతః ప్రదీప్తలాంగూలః సవిద్యుదివ తోయదః,
భవనాగ్రేషు లంకాయా విచచార మహాకపిః. 6

గృహాద్ గృహం రాక్షసానా ముద్యానాని చ వానరః,
వీక్షమాణో హ్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాంశ్చ చచార సః. 7

అవప్లుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనమ్,
అగ్నిం తత్ర స నిక్షిప్య శ్వసనేన సమో బలీ. 8

తతోఽన్యత్ పుప్లువే వేశ్మ మహాపార్శ్వస్య వీర్యవాన్,
ముమోచ హనుమా నగ్నిం కాలానలశిఖోపమమ్. 9

వజ్రదంష్ట్రస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః,
శుకస్య చ మహాతేజా స్సారణస్య చ ధీమతః. 10

చేయుట న్యాయ్యము. 5

అపుడు మహాకపి యగు మారుతి మండుచున్న తోక కలవాడై, మెఱుపులతో

తథా చేంద్రజితో వేశ్మ దదాహ హరియూథపః.
జంబుమాలే స్సుమాలేశ్చ దదాహ భవనం తతః. 11
రశ్మికేతోశ్చ భవనం సూర్యశత్రో స్తథైవ చ,
హ్రస్వకర్ణస్య దంష్ట్రస్య రోమశస్య చ రక్షసః. 12
యుద్ధోన్మత్తస్య మత్తస్య ధ్వజగ్రీవస్య రక్షసః,
విద్యుజ్జిహ్వస్య ఘోరస్య తథా హస్తిముఖస్య చ. 13
కరాళస్య పిశాచస్య శోణితాక్షస్య చైవ హి,
కుంభకర్ణస్య భవనం మకరాక్షస్య చైవ హి. 14
యజ్ఞశత్రోశ్చ భవనం బ్రహ్మశత్రో స్తథైవ చ,
నరాంతకస్య కుంభస్య నికుంభస్య దురాత్మనః. 15
వర్జయిత్వా మహాతేజా విభీషణగృహం ప్రతి,
క్రమమాణః క్రమేణైవ దదాహ హరిపుంగవః. 16
తేషు తేషు మహార్హేషు భవనేషు మహాయశాః,

పిమ్మట వానరయూథపతి యగు హనుమంతుడు ఇంద్రజిత్తుభవనమును,
జంబుమాలి, సుమాలి యను రాక్షసుల భవనములను తగులబెట్టెను. 11

గృహే ష్వృద్ధిమతా మృద్ధిం దదాహ స మహాకపిః. 17
సర్వేషాం సమతిక్రమ్య రాక్షసేంద్రస్య వీర్యవాన్,
ఆససాదాథ లక్ష్మీవాన్ రావణస్య నివేశనమ్. 18
తత స్తస్మిన్ గృహే ముఖ్యే నానారత్నవిభూషితే,
మేరుమందరసంకాశే సర్వమంగళశోభితే. 19
ప్రదీప్త మగ్ని ముత్సృజ్య లాంగూలాగ్రే ప్రతిష్ఠితమ్,
ననాద హనుమాన్ వీరో యుగాంతజలదో యథా. 20
శ్వసనేన చ సంయోగా దతివేగో మహాబలః,
కాలాగ్నిరివ జజ్వాల ప్రావర్ధత హుతాశనః. 21
ప్రదీప్త మగ్నిం పవన స్తేషు వేశ్మ స్వచారయత్,
అభూ చ్ఛ్వసనసంయోగా దతివేగో హుతాశనః. 22

[illegible] 17

తాని కాంచనజాలాని ముక్తామణిమయాని చ,
భవనా న్యవశీర్యంత రత్నవంతి మహాంతి చ. 23
తాని భగ్నవిమానాని నిపేతు ర్వసుధాతలే,
భవనానీవ సిద్ధానా మంబరాత్ పుణ్యసంక్షయే. 24
సంజజ్ఞే తుముల శ్శబ్దో రాక్షసానాం ప్రధావతామ్,
స్వగృహస్య పరిత్రాణే భగ్నోత్సాహోర్జితశ్రియామ్,
నూన మేషోఽగ్ని రాయాతః కపిరూపేణ హా ఇతి. 25
క్రందంత్య స్సహసా పేతుః స్తనంధయధరాః స్త్రియః,
కాశ్చి దగ్నిపరీతేభ్యో హర్మ్యేభ్యో ముక్తమూర్ధజాః. 26
పతంత్యో రేజిరేఽభ్రేభ్య స్సౌదామిన్య ఇవాంబరాత్. 27
వజ్రవిద్రుమవైదూర్యముక్తారజతసంహితాన్,
విచిత్రాన్ భవనాన్ ధాతూన్ స్యందమానాన్ దదర్శ సః. 28

బంగారు గవాక్షములు కలవై, ముత్యములు, మణులతో నిర్మితములై, రత్నహారములైన మహాభవనములు అగ్నిదాహముచే నేలగూలెను. 23

నాగ్ని స్తృప్యతి కాష్ఠానాం తృణానాం హరియూథపః,
నాగ్నే ర్నాపి విశస్తానాం రాక్షసానాం వసుంధరా. 29

క్వచిత్ కింశుకసంకాశాః క్వచిచ్ఛాల్మలిసన్నిభాః,
క్వచిత్ కుంకుమసంకాశా శ్శిఖా వహ్నే శ్చకాశిరే. 30

హనూమతా వేగవతా వానరేణ మహాత్మనా,
లంకాపురం ప్రదగ్ధం త ద్రుద్రేణ త్రిపురం యథా. 31

తతస్తు లంకాపురపర్వతాగ్రే, సముత్థితో భీమపరాక్రమోఽగ్నిః,
ప్రసార్య చూడావలయం ప్రదీప్తో, హనూమతా వేగవతా విసృష్టః
యుగాన్తకాలానలతుల్యవేగ, స్సమారుతోఽగ్ని ర్వవృధే దివిస్పృక్,
విధూమరశ్మి ర్భవనేషు సక్తో, రక్షశ్శరీరాజ్యసమర్పితార్చిః. 33

అగ్ని కట్టెలచేగాని, గడ్డిచేగాని తృప్తినొందదు. అట్లే హనుమంతుడు రాక్షస గృహములం దగ్నిని పడవేయుటచేత తృప్తినందలేదు. భూమియు ఆ రాక్షసులు

ఆదిత్యకోటీసదృశ స్సుతేజా, లంకాం సమస్తాం పరివార్య తిష్ఠన్,
శబ్దై రనేకై రశనిప్రరూఢై, ర్భిందన్నివాండం ప్రబభౌ మహాగ్నిః.
తత్రాంబరా దగ్నిరతిప్రవృద్ధో, రూక్షప్రభః కింశుకపుష్పచూడః,
నిర్వాణధూమాకులరాజయశ్చ, నీలోత్పలాభాః ప్రచకాశిరేఽభ్రాః
వజ్రీ మహేంద్ర స్త్రిదశేశ్వరో వా, సాక్షాద్యమో వా వరుణోఽనిలో వా,
రుద్రోఽగ్ని రర్కో ధనదశ్చ సోమో, న వానరోఽయం స్వయమేవ కాలః.
కిం బ్రహ్మణస్సర్వపితామహస్య, సర్వస్య ధాతుశ్చతురాననస్య,
ఇహాగతో వానరరూపధారీ, రక్షోపసంహారకరః ప్రకోపః. 37
కిం వైష్ణవం వా కపిరూప మేత్య, రక్షోవినాశాయ పరం సుతేజ,
అనన్త మవ్యక్త మచిన్త్య మేకం, స్వమాయయా సాంప్రత మాగతం వా. 38

ఆ మహాగ్ని కోటిసూర్యులవలె దేదీప్యమాన మగుచు సమస్తమగు లంకానగరమును

ఇత్యేవ మూచు ర్బహవో విశిష్టా, రక్షోగణా స్తత్ర సమేత్య సర్వే
సప్రాణిసంఘాం సగృహాం సవృక్షాం దగ్ధాం పురీం తాం సహసా సమీక్ష్య. 39
తతస్తు లంకా సహసా ప్రదగ్ధా, సరాక్షసా సాశ్వరథా సనాగా,
సపక్షిసంఘా సమృగా సవృక్షా, రురోద దీనా తుములం సశబ్దమ్.
హా తాత హా పుత్రక కాంత మిత్ర, హా జీవితం భోగయుతం సుపుణ్యమ్,
రక్షోభిరేవం బహుధా బ్రువద్భిః, శబ్దః కృతో ఘోరతర స్సుభీమః. 41
హుతాశనజ్వాలసమావృతా సా, హతప్రవీరా పరివృత్తయోధా,
హనూమతః క్రోధబలాభిభూతా, బభూవ శాపోపహతేవ లంకా. 42
స సంభ్రమత్రస్తవిషణ్ణరాక్షసాం
సముజ్జ్వలజ్జ్వాలహుతాశనాంకితామ్,

అని యీ విధముగా ప్రాణులు, గృహములు, వృక్షములతో కూడ తగులబడిన యీ లంకానగరమును గాంచి, ...

దదర్శ లంకాం హనుమాన్ మహామనాః
స్వయంభుకోపోపహతా మివావనిమ్. 43

భంక్త్వా వనం పాదపరత్నసంకులం
హత్వా తు రక్షాంసి మహాంతి సంయుగే,
దగ్ధ్వా పురీం తాం గృహరత్నమాలినీం
తస్థౌ హనూమాన్ పవనాత్మజః కపిః 44

త్రికూటశృంగాగ్రతలే విచిత్రే, ప్రతిష్ఠితో వానరరాజసింహః,
ప్రదీప్తలాంగూలకృతార్చిమాలీ, వ్యరాజతాదిత్య ఇవాంశుమాలీ. 45

స రాక్షసాంస్తాన్ సుబహూంశ్చ హత్వా,వనం చ భంక్త్వా బహుపాదపం తత్,
విసృజ్య రక్షోభవనేషు చాగ్నిం, జగామ రామం మనసా మహాత్మా. 46

తతస్తు తం వానరవీరముఖ్యం, మహాబలం మారుతతుల్యవేగమ్,

భగవంతుని కోపముచే నాశము చేయబడిన భూమివలె నున్న లంకను చూచెను. 43

మహామతిం వాయుసుతం వరిష్ఠం, ప్రతుష్టువు ర్దేవగణాశ్చ సర్వే.
భంక్త్వా వనం మహాతేజా హత్వా రక్షాంసి సంయుగే,
దగ్ధ్వా లంకాపురీం రమ్యాం రరాజ స మహాకపిః. 48
తత్ర దేవా స్సగంధర్వా స్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః,
దృష్ట్వా లంకాం ప్రదగ్ధాం తాం విస్మయం పరమం గతాః. 49
తం దృష్ట్వా వానరశ్రేష్ఠం హనుమంతం మహాకపిమ్,
కాలాగ్ని రితి సంచింత్య సర్వభూతాని తత్రసుః. 50
దేవాశ్చ సర్వే మునిపుంగవాశ్చ, గంధర్వవిద్యాధరనాగయక్షాః,
భూతాని సర్వాణి మహాంతి తత్ర, జగ్ముః పరాం ప్రీతిమతుల్యరూపామ్. 51

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే

చతుఃపంచాశః సర్గః.

బుద్ధిశాలి, శ్రేష్ఠుడగు వాయుపుత్రుని దేవతలెల్లరు పొగడిరి. 47

ఆ విదముగ మహాతేజశాలి. మహాకపి యగు హనుమంతుడు అశోకవనము

55. పంచపంచాశః సర్గః

(హనుమంతుడు సీత దహింపబడెనని భీతిల్లుట)

లంకాం సమస్తాం సందీప్య లాంగూలాగ్నిం మహాబలః,
నిర్వాపయామాస తదా సముద్రే హరిసత్తమః. 1

సందీప్యమానాం విధ్వస్తాం త్రస్తరక్షోగణాం పురీమ్,
అవేక్ష్య హనుమాన్ లంకాం చింతయామాస వానరః. 2

తస్యాభూత్ సుమహాంస్త్రాసః కుత్సా చాऽऽత్మ న్యజాయత,
లంకాం ప్రదహతా కర్మ కింస్విత్ కృతమిదం మయా. 3

ధన్యా స్తే పురుషశ్రేష్ఠా యే బుద్ధ్యా కోప ముత్థితమ్,
నిరుంధంతి మహాత్మానో దీప్తమగ్ని మివాంభసా. 4

క్రుద్ధః పాపం న కుర్యాత్ కః క్రుద్ధో హన్యాద్ గురూనపి,

మహాబలశాలి, వానరశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతుడు, సమస్తమైన లంకానగరమును కాల్చి, పిమ్మట తన తోకయందున్న అగ్నిని సముద్రమున చల్లార్చెను. 1

క్రుద్ధః పరుషయా వాచా నర స్సాధూ నధిక్షిపేత్. 5
వాచ్యావాచ్యం ప్రకుపితో న విజానాతి కర్హిచిత్,
నాకార్య మస్తి క్రుద్ధస్య నాఽవాచ్యం విద్యతే క్వచిత్. 6
య స్సముత్పతితం క్రోధం క్షమయైవ నిరస్యతి,
యథోరగ స్త్వచం జీర్ణాం స వై పురుష ఉచ్యతే. 7
ధిగస్తు మాం సుదుర్బుద్ధిం నిర్లజ్జం పాపకృత్తమమ్,
అచింతయిత్వా తాం సీతా మగ్నిదం స్వామిఘాతుకమ్. 8
యది దగ్ధా త్వియం లంకా నూనమార్యాఽపి జానకీ,
దగ్ధా తేన మయా భర్తు ర్హతం కార్య మజానతా. 9
యదర్థ మయ మారంభ స్తత్కార్య మవసాదితమ్,
మయా హి దహతా లంకాం న సీతా పరిరక్షితా. 10

కూడా చంపును. కోపించినవాడు కఠినోక్తులతో సత్పురుషుల నాక్షేపించును. 5

ఈషత్కార్యమిదం కార్యం కృతమాసీ న్న సంశయః,
తస్య క్రోధాభిభూతేన మయా మూలక్షయః కృతః. 11
వినష్టా జానకీ నూనం న హ్యదగ్ధః ప్రదృశ్యతే,
లంకాయాం కశ్చి దుద్దేశ స్సర్వా భస్మీకృతా పురీ. 12
యది తద్విహతం కార్యం మమ ప్రజ్ఞావిపర్యయాత్,
ఇహైవ ప్రాణసన్న్యాసో మమాపి హ్యద్య రోచతే. 13
కిమగ్నౌ నిపతా మ్యద్య ఆహోస్వి ద్బడబాముఖే,
శరీర మాహో సత్త్వానాం దద్మి సాగరవాసినామ్. 14
కథం హి జీవతా శక్యో మయా ద్రష్టుం హరీశ్వరః,
తౌ వా పురుషశార్దూలౌ కార్యసర్వస్వఘాతినా. 15
మయా ఖలు తదేవేదం రోషదోషాత్ ప్రదర్శితమ్,

నిస్సంశయముగ నేను పనిని అఱకొఱగా చేసితినే గాని సమగ్రముగ కాదు. కోపపూరితుడనై నేను నా కార్యమునకు మూలమెవరో ఆ సీతాదేవినే నాశనము

ప్రథితం త్రిషు లోకేషు కపిత్వ మనవస్థితమ్. 16
ధిగస్తు రాజసం భావ మనీశ మనవస్థితమ్,
ఈశ్వరేణాపి యద్రాగా న్మయా సీతా న రక్షితా. 17
వినష్టాయాం తు సీతాయాం తావుభౌ వినశిష్యతః,
తయో ర్వినాశే సుగ్రీవః సబన్ధు ర్వినశిష్యతి. 18
ఏత దేవ వచః శ్రుత్వా భరతో భ్రాతృవత్సలః,
ధర్మాత్మా సహశత్రుఘ్నః కథం శక్ష్యతి జీవితుమ్. 19
ఇక్ష్వాకువంశే ధర్మిష్ఠే గతే నాశ మసంశయమ్,
భవిష్యంతి ప్రజా స్సర్వా శ్శోకసంతాపపీడితాః. 20
తదహం భాగ్యరహితో లుప్తధర్మార్థసంగ్రహః,
రోషదోషపరీతాత్మా వ్యక్తం లోకవినాశనః. 21

చంచలత్వమును ప్రదర్శించితిని. 16
రజోగుణమువలన ఏర్పడిన నా యీ చేష్ట ఎందులకును కొఱగానిది, నిలుకడ

ఇతి చింతయత స్తస్య నిమిత్తా న్యుపపేదిరే,
పూర్వమ ప్యుపలబ్ధాని సాక్షాత్ పున రచింతయత్. 22
అథవా చారు సర్వాంగీ రక్షితా స్వేన తేజసా,
న నశిష్యతి కల్యాణీ నాగ్ని రగ్నౌ ప్రవర్తతే. 23
న హి ధర్మాత్మన స్తస్య భార్యా మమితతేజసః,
స్వచారిత్రాభిగుప్తాం తాం స్ప్రష్టు మర్హతి పావకః. 24
నూనం రామప్రభావేణ వైదేహ్యా స్సుకృతేన చ,
యన్మాం దహనకర్మాఽయం నాదహ ద్ధవ్యవాహనః. 25
త్రయాణాం భరతాదీనాం భ్రాతౄణాం దేవతా చ యా,
రామస్య చ మనఃకాంతా సా కథం వినశిష్యతి. 26
యద్వా దహనకర్మాఽయం సర్వత్ర ప్రభు రవ్యయః,

హనుమంతు డిట్లు తలచుచుండగనే, పూర్వము కన్పడినట్టి శుభశకునములు కలిగెను. వానిని గమనించి మఱల హనుమంతు డిట్లు తలంచెను. 22

న మే దహతి లాంగూలం కథ మార్యాం ప్రధక్ష్యతి. 27
పునశ్చాచింతయ త్తత్ర హనుమాన్ విస్మిత స్తదా,
హిరణ్యనాభస్య గిరే ర్జలమధ్యే ప్రదర్శనమ్. 28
తపసా సత్యవాక్యేన అనన్యత్వాచ్చ భర్తరి,
అపి సా నిర్దహే దగ్నిం న తా మగ్నిః ప్రధక్ష్యతి. 29
స తథా చిన్తయం స్తత్ర దేవ్యా ధర్మపరిగ్రహమ్,
శుశ్రావ హనుమాన్ వాక్యం చారణానాం మహాత్మనామ్. 30
అహో ఖలు కృతం కర్మ దుష్కరం హి హనూమతా,
అగ్నిం విసృజతాఽభీక్ష్ణం భీమం రాక్షసవేశ్మని. 31
ప్రపలాయితరక్షఃస్త్రీబాలవృద్ధసమాకులా,
జనకోలాహలాధ్మాతా క్రందంతీ వాద్రికందరే. 32

దహనశక్తి కలది. అది నా తోకనే కాల్చకుండెనే. పూజ్యురాలగు సీతను కాల్చునా?27

దగ్ధేయం నగరీ సర్వా సాట్టప్రాకారతోరణా,
జానకీ న చ దగ్ధేతి విస్మయోఽద్భుత ఏవ నః. 33
స నిమిత్తైశ్చ దృష్టార్థైః కారణైశ్చ మహాగుణైః,
ఋషివాక్యైశ్చ హనుమా నభవత్ ప్రీతమానసః. 34
తతః కపిః ప్రాప్తమనోరథార్థ, స్తా మక్షతాం రాజసుతాం విదిత్వా,
ప్రత్యక్షతస్తాం పునరేవ దృష్ట్వా, ప్రతిప్రయాణాయ మతిం చకార.

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే

పంచపంచాశః సర్గః.

చేయుచున్నది వలె నున్నదై, మిద్దెలు ప్రాకారములు ద్వారములతో కూడ

56. షట్పంచాశః సర్గః

(హనుమ తిరిగి సీతను చూచుట; సముద్రలంఘనము)

తతస్తు శింశుపామూలే జానకీం పర్యుపస్థితామ్,
అభివా ద్యాబ్రవీ ద్దిష్ట్యా పశ్యామి త్వా మిహాక్షతామ్. 1

తతస్తం ప్రస్థితం సీతా వీక్షమాణా పునః పునః,
భర్తృస్నేహాన్వితం వాక్యం హనుమంత మభాషత. 2

కామ మస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే,
పర్యాప్తః పరవీరఘ్న యశస్య స్తే బలోదయః. 3

శరైస్తు సంకులాం కృత్వా లంకాం పరబలార్దనః,
మాం నయే ద్యది కాకుత్స్థ స్తత్తస్య సదృశం భవేత్. 4

తద్యథా తస్య విక్రాంత మనురూపం మహాత్మనః,
భవ త్యాహవశూరస్య తథా త్వ ముపపాదయ. 5

తదర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతుసంహితమ్,
నిశమ్య హనుమాం స్తస్యా వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్. 6

క్షిప్ర మేష్యతి కాకుత్స్థో హర్యృక్షప్రవరై ర్వృతః,
యస్తే యుధి విజిత్యారీన్ శోకం వ్యపనయిష్యతి. 7

ఏవ మాశ్వాస్య వైదేహీం హనుమాన్ మారుతాత్మజః,
గమనాయ మతిం కృత్వా వైదేహీ మభ్యవాదయత్. 8

తత స్స కపిశార్దూలః స్వామిసందర్శనోత్సుకః,
ఆరురోహ గిరిశ్రేష్ఠ మరిష్ట మరిమర్దనః. 9

తుంగపద్మకజుష్టాభి ర్నీలాభి ర్వనరాజిభిః,

కావున యుదమున మహాశూరుడు మహాత్ముడగు రాముడు తనకు తగిన విధముగ

సోత్తరీయ మివాంభోదైః శృంగాంతరవిలంబిభిః. 10
బోధ్యమానమివ ప్రీత్యా దివాకరకరై శ్శుభ్రైః,
ఉన్మిషంత మివోద్ధూతై ర్లోచనై రివ ధాతుభిః. 11
తోయౌఘనిస్స్వనై ర్మంద్రైః ప్రాధీతమివ పర్వతమ్,
ప్రగీతమివ విస్పష్టై ర్నానాప్రస్రవణస్వనైః. 12
దేవదారుభి రత్యుచ్చై రూర్ధ్వబాహు మివ స్థితమ్,
ప్రపాతజలనిర్ఘోషైః ప్రాక్రుష్టమివ సర్వతః. 13
వేపమానమివ శ్యామైః కంపమానై శ్శరద్ఘనైః,
వేణుభి ర్మారుతోద్ధూతైః కూజంత మివ కీచకైః. 14
నిశ్శ్వసంత మివామర్షా ద్ఘోరై రాశీవిషోత్తమైః,
నీహారకృతగంభీరై ర్ధ్యాయంతమివ గహ్వరైః. 15

కూడిన నల్లని వనసమూహములచే నల్లని వస్త్రము ధరించినదివలెను, శిఖరముల

మేఘపాదనిభైః పాదైః ప్రక్రాంతమివ సర్వతః,
జృంభమాణ మివాऽऽకాశే శిఖరై రభ్రమాలిభిః. 16

కూటైశ్చ బహుధా కీర్ణై శ్శోభితం బహుకందరైః,
సాలతాళాశ్వకర్ణైశ్చ వంశైశ్చ బహుభి ర్వృతమ్. 17

లతావితానై ర్వితతైః పుష్పవద్భి రలంకృతమ్,
నానామృగగణాకీర్ణం ధాతునిష్యందభూషితమ్. 18

బహుప్రస్రవణోపేతం శిలాసంచయసంకటమ్,
మహర్షియక్షగంధర్వ కిన్నరోరగసేవితమ్. 19

లతాపాదపసంఘాతం సింహాధ్యుషితకందరమ్,
వ్యాఘ్రసంఘసమాకీర్ణం స్వాదుమూలఫలద్రుమమ్. 20

తమారురోహ హనుమాన్ పర్వతం పవనాత్మజః,
రామదర్శనశీఘ్రేణ ప్రహర్షే ణాభిచోదితః. 21

తేన పాదతలాక్రాంతా రమ్యేషు గిరిసానుషు,
సఘోషా స్సమశీర్యంత శిలా శ్చూర్ణీకృతా స్తతః. 22
స త మారుహ్య శైలేంద్రం వ్యవర్ధత మహాకపిః,
దక్షిణా దుత్తరం పారం ప్రార్థయన్ లవణాంభసః. 23
అధిరుహ్య తతో వీరః పర్వతం పవనాత్మజః,
దదర్శ సాగరం భీమం మీనోరగనిషేవితమ్. 24
స మారుత ఇవాకాశం మారుతస్యాత్మసంభవః,
ప్రపేదే హరిశార్దూలో దక్షిణా దుత్తరాం దిశమ్. 25
స తదా పీడిత స్తేన కపినా పర్వతోత్తమః,
రరాస సహ తై ర్భూతైః ప్రవిశన్ వసుధాతలమ్,
కంపమానైశ్చ శిఖరైః పతద్భిరపి చ ద్రుమైః. 26

సుందరములగు కొండచరియలయందలి శిలలపై హనుమంతు డెక్కి తొక్కగా

తస్యోరువేగోన్మథితాః పాదపాః పుష్పశాలినః,
నిపేతు ర్భూతలే రుగ్ణా శ్శక్రాయుధహతా ఇవ. 27
కందరాంతరసంస్థానాం పీడితానాం మహౌజసామ్,
సింహానాం నినదో భీమో నభో భిందన్ స శుశ్రువే. 28
స్రస్తవ్యావిద్ధవసనా వ్యాకులీకృతభూషణాః,
విద్యాధర్య స్సముత్పేతుః సహసా ధరణీధరాత్. 29
అతిప్రమాణా బలినో దీప్తజిహ్వా మహావిషాః,
నిపీడితశిరోగ్రీవా వ్యవేష్టంత మహాహయః. 30
పీడితం తం నగవరం త్యక్త్వా గగన మాస్థితాః. 31
స చ భూమిధరః శ్రీమాన్ బలినా తేన పీడితః,
సవృక్షశిఖరోదగ్రః ప్రవివేశ రసాతలమ్. 32

కొట్టబడినట్లు విఱిగి నేల గూలెను. 27

దశయోజనవిస్తార స్త్రింశద్యోజన ముచ్ఛ్రితః,
ధరణ్యాం సమతాం యాతః స బభూవ ధరాధరః. 33

స లిలంఘయిషు ర్భీమం సలీలం లవణార్ణవమ్,
కల్లోలాస్ఫాలవేలాంత ముత్పపాత నభో హరిః. 34

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే షట్పంచాశః సర్గః.

57. సప్తపంచాశః సర్గః

(హనుమంతుడు తిరిగి వానరులను కలసికొనుట)

సచంద్రకుముదం రమ్యం సార్కకారండవం శుభమ్,
తిష్యశ్రవణకాదంబ మభ్రశైవాలశాద్వలమ్. 1
పునర్వసుమహామీనం లోహితాంగమహాగ్రహమ్,
ఐరావతమహాద్వీపం స్వాతీహంసవిలోళితమ్. 2
వాతసంఘాతజాతోర్మి చంద్రాంశుశిశిరాంబుమత్,
భుజంగయక్షగంధర్వ ప్రబుద్ధకమలోత్పలమ్. 3
హనుమాన్ మారుతగతి ర్మహానౌ రివ సాగరమ్,
అపార మపరిశ్రాంతః పుప్లువే గగనార్ణవమ్. 4
గ్రసమాన ఇవాకాశం తారాధిప మివోల్లిఖన్,

చంద్రుడు తెల్లకలువగా, సూర్యుడు నీరుకోడిగా, పుష్యశ్రవణనక్షత్రములు కలహంసలుగా, మేఘములు నాచు మరియు తీరపు పచ్చిక భూమిగా, పునర్వసు

హరన్నివ సనక్షత్రం గగనం సార్కమండలమ్. 5

మారుత స్యాత్మజః శ్రీమాన్ కపిర్ వ్యోమచరో మహాన్,
హనుమాన్ మేఘజాలాని వికర్షన్నివ గచ్ఛతి. 6

పాండురారుణవర్ణాని నీలమాంజిష్ఠకాని చ,
హరితారుణవర్ణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే. 7

ప్రవిశ న్నభ్రజాలాని నిష్పతంశ్చ పునః పునః,
ప్రచ్ఛన్నశ్చ ప్రకాశశ్చ చంద్రమా ఇవ లక్ష్యతే. 8

వివిధాభ్రఘనాపన్నగోచరో ధవళాంబరః,
దృశ్యాదృశ్యతను ర్వీర స్తదా చంద్రాయతేఽంబరే. 9

తార్క్ష్యాయమాణో గగనే బభాసే వాయునందనః,
దారయన్ మేఘబృందాని నిష్పతంశ్చ పునః పునః.

ఆకాశమును మ్రింగువానివలె, చంద్రుని గోళతో గీరుచున్న వానివలె, నక్షత్రములు,

నద న్నాదేన మహతా మేఘస్వనమహాస్వనః. 10

ప్రవరాన్ రాక్షసాన్ హత్వా నామ విశ్రావ్య చాత్మనః,
ఆకులాం నగరీం కృత్వా వ్యథయిత్వా చ రావణమ్. 11

అర్దయిత్వా బలం ఘోరం వైదేహీ మభివాద్య చ,
ఆజగామ మహాతేజాః పున ర్మధ్యేన సాగరమ్. 12

పర్వతేంద్రం సునాభం చ సముపస్పృశ్య వీర్యవాన్,
జ్యాముక్త ఇవ నారాచో మహావేగోఽభ్యుపాగతః. 13

స కించి దనుసంప్రాప్తః సమాలోక్య మహాగిరిమ్,
మహేంద్రం మేఘసంకాశం ననాద హరిపుంగవః. 14

స పూరయామాస కపి ర్దిశో దశ సమంతతః,
నద న్నాదేన మహతా మేఘస్వనమహాస్వనః. 15

ప్రకాశించెను. 10

స తం దేశ మనుప్రాప్తః సుహృద్దర్శనలాలసః,
ననాద హరిశార్దూలో లాంగూలం చాప్యకంపయత్. 16

తస్య నానద్యమానస్య సుపర్ణచరితే పథి,
ఫలతీ వాస్య ఘోషేణ గగనం సార్కమండలమ్. 17

యే తు తత్రోత్తరే తీరే సముద్రస్య మహాబలాః,
పూర్వం సంవిష్ఠితా శ్శూరా వాయుపుత్రదిదృక్షవః. 18

మహతో వాతనున్నస్య తోయదస్యేవ గర్జితమ్,
శుశ్రువు స్తే తదా ఘోషమూరువేగం హనూమతః. 19

తే దీనమనస స్సర్వే శుశ్రువుః కాననౌకసః,
వానరేంద్రస్య నిర్ఘోషం పర్జన్యనినదోపమమ్. 20

నిశమ్య నదతో నదం వానరాస్తే సమంతతః,

కపిశ్రేష్ఠుడగు హనుమంతుడా ప్రదేశమునకు వచ్చి, తన మిత్రులను

బభూవు రుత్సుకా స్సర్వే సుహృద్దర్శనకాంక్షిణః. 21
జాంబవాన్ స హరిశ్రేష్ఠః ప్రీతిసంహృష్టమానసః,
ఉపామంత్ర్య హరీన్ సర్వా నిదం వచన మబ్రవీత్. 22
సర్వథా కృతకార్యోఽసౌ హనుమా న్నాత్ర సంశయః,
న హ్యస్యాకృతకార్యస్య నాద ఏవంవిధో భవేత్. 23
తస్య బాహూరువేగం చ నినాదం చ మహాత్మనః,
నిశమ్య హరయో హృష్టాః సముత్పేతు స్తత స్తతః. 24
తే నగాగ్రా న్నగాగ్రాణి శిఖరా చ్ఛిఖరాణి చ,
ప్రహృష్టా స్సమపద్యంత హనూమంతం దిదృక్షవః. 25
తే ప్రీతాః పాదపాగ్రేషు గృహ్య శాఖా స్సువిష్ఠితాః,
వాసాంసీవ ప్రశాఖాశ్చ సమావిధ్యంత వానరాః. 26

మిక్కిలి యుత్కంఠితులైరి. 21

అంత, వానరశ్రేష్ఠుడగు జాంబవంతుడు, సంతుష్టాంతరంగుడై, వానరు లెల్లరను

గిరిగహ్వరసంలీనో యథా గర్జతి మారుతః,
ఏవం జగర్జ బలవాన్ హనుమాన్ మారుతాత్మజః. 27
తమభ్రఘనసంకాశ మాపతంతం మహాకపిమ్,
దృష్ట్వా తే వానరా స్సర్వే తస్థుః ప్రాంజలయ స్తదా. 28
తతస్తు వేగవాం స్తస్య గిరే ర్గిరినిభః కపిః,
నిపపాత మహేంద్రస్య శిఖరే పాదపాకులే. 29
హర్షేణాపూర్యమాణోఽసౌ రమ్యే పర్వతనిర్ఝరే,
ఛిన్నపక్ష ఇవాఽఽకాశాత్ పపాత ధరణీధరః. 30
తతస్తే ప్రీతమనసః సర్వే వానరపుంగవాః,
హనుమంతం మహాత్మానం పరివా ర్యోపతస్థిరే. 31
పరివార్య చ తే సర్వే పరాం ప్రీతి ముపాగతాః. 32

బలవంతుడును, వాయుపుత్రుడును అగు హనుమంతుడు, వాయువు కొండగుహలో

ప్రహృష్టవదనా స్సర్వే తమరోగ ముపాగతమ్,
ఉపాయనాని చాదాయ మూలాని చ ఫలాని చ,
ప్రత్యర్చయన్ హరిశ్రేష్ఠం హరయో మారుతాత్మజమ్. 33
హనుమాంస్తు గురూన్ వృద్ధాన్ జాంబవత్ప్రముఖాం స్తదా,
కుమార మంగదం చైవ సోఽవందత మహాకపిః. 34
స తాభ్యాం పూజితః పూజ్యః కపిభిశ్చ ప్రసాదితః,
దృష్టా సీతేతి విక్రాంత స్సంక్షేపేణ న్యవేదయత్. 35
నిషసాద చ హస్తేన గృహీత్వా వాలిన స్సుతమ్,
రమణీయే వనోద్దేశే మహేంద్రస్య గిరే స్తదా. 36
హనుమా నబ్రవీ ద్ధృష్ట స్తదా తాన్ వానరర్షభాన్. 37
అశోకవనికాసంస్థా దృష్టా సా జనకాత్మజా,
రక్ష్యమాణా సుఘోరాభీ రాక్షసీభి రనిందితా. 38

ముఖమున ఆనందము వెలయగా వానరు లందరును, ఏ బాధయు లేక క్షేమముగ

ఏకవేణీధరా బాలా రామదర్శనలాలసా,
ఉపవాసపరిశ్రాంతా జటిలా మలినా కృశా. 39
తతో దృష్టేతి వచనం మహార్థ మమృతోపమమ్,
నిశమ్య మారుతే స్సర్వే ముదితా వానరా భవన్. 40
క్ష్వేళంత్యన్యే నదంత్యన్యే గర్జంత్యన్యే మహాబలాః,
చక్రుః కిలికిలా మన్యే ప్రతిగర్జంతి చాపరే. 41
కేచి దుచ్ఛ్రితలాంగూలాః ప్రహృష్టాః కపికుంజరాః,
అంచితాయతదీర్ఘాణి లాంగూలాని ప్రవివ్యథుః. 42
అపరే చ హనూమంతం వానరా వారణోపమమ్,
ఆప్లుత్య గిరిశృంగేభ్యః సంస్పృశంతి స్మ హర్షితాః. 43
ఉక్తవాక్యం హనూమంత మంగద స్త మథాబ్రవీత్,

ఆమె ఒంటిజడ ధరించి రాముని దర్శనమునకై పరితపించుచు, ఉపవాసములచే అలసి, జడలు దాల్చి, మలినాంగియై, కృశించుచున్నది' అని తెలిపెను. 39

సర్వేషాం హరివీరాణాం మధ్యే వచన ముత్తమమ్. 44
సత్త్వే వీర్యే న తే కశ్చిత్ సమో వానర విద్యతే,
యదవప్లుత్య విస్తీర్ణం సాగరం పునరాగతః. 45
అహో స్వామిని తే భక్తి రహో వీర్య మహో ధృతిః,
దిష్ట్యా దృష్టా త్వయా దేవీ రామపత్నీ యశస్వినీ,
దిష్ట్యా త్యక్ష్యతి కాకుత్స్థః శోకం సీతావియోగజమ్. 46
తతోఽంగదం హనూమంతం జాంబవంతం చ వానరాః,
పరివార్య ప్రముదితా భేజిరే విపులా శ్శిలాః. 47
శ్రోతుకామా స్సముద్రస్య లంఘనం వానరోత్తమాః,
దర్శనం చాపి లంకాయా స్సీతాయా రావణస్య చ,
తస్థుః ప్రాంజలయ స్సర్వే హనుమద్వదనోన్ముఖాః. 48

తస్థౌ తత్రాంగదః శ్రీమాన్ వానరైర్బహుభి ర్వృతః,
ఉపాస్యమానో విబుధైర్దివి దేవపతి ర్యథా. 49

హనూమతా కీర్తిమతా యశస్వినా,
తథాంగదే నాంగదబద్ధబాహునా,
ముదా తదాఽధ్యాసిత మున్నతం మహా,
న్మహీధరాగ్రం జ్వలితం శ్రియాఽభవత్. 50

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే సప్తపంచాశః సర్గః.

అచట శ్రీమంతుడగు అంగదుడు స్వర్గలోకమున దేవగణములచే సేవింపబడు

58. అష్టపంచాశః సర్గః

(హనుమ వానరులకు లంకావృత్తాంతము తెలుపుట)

తత స్తస్య గిరేః శృంగే మహేంద్రస్య మహాబలాః,
హనుమత్ప్రముఖాః ప్రీతిం హరయో జగ్ము రుత్తమామ్. 1

తం తతః ప్రీతిసంహృష్టః ప్రీతిమంతం మహాకపిమ్,
జాంబవాన్ కార్యవృత్తాంత మపృచ్ఛ దనిలాత్మజమ్. 2

కథం దృష్టా త్వయా దేవీ కథం వా తత్ర వర్తతే,
తస్యాం వా స కథంవృత్తః క్రూరకర్మా దశాననః. 3

తత్త్వత స్సర్వ మేత న్నః ప్రబ్రూహి త్వం మహాకపే,
శ్రుతార్థా శ్చింతయిష్యామో భూయః కార్యవినిశ్చయమ్. 4

యశ్చార్థ స్తత్ర వక్తవ్యో గతై రస్మాభి రాత్మవాన్,

అపుడు మహాబలవంతులగు హనుమంతుడు మున్నగు వానరులు మహేంద్రపర్వత

రక్షితవ్యం చ యత్తత్ర తద్భవాన్ వ్యాకరోతు నః. 5
స నియుక్త స్తత స్తేన సంప్రహృష్టతనూరుహః,
ప్రణమ్య శిరసా దేవ్యై సీతాయై ప్రత్యభాషత. 6
ప్రత్యక్షమేవ భవతాం మహేంద్రాగ్రాత్ ఖమాప్లుతః,
ఉదధేర్దక్షిణం పారం కాంక్షమాణ స్సమాహితః. 7
గచ్ఛతశ్చ హి మే ఘోరం విఘ్నరూప మివాభవత్,
కాంచనం శిఖరం దివ్యం పశ్యామి సుమనోహరమ్. 8
స్థితం పంథాన మావృత్య మేనే విఘ్నం చ తం నగమ్,
ఉపసంగమ్య తం దివ్యం కాంచనం నగసత్తమమ్. 9
కృతా మే మనసా బుద్ధి ర్భేత్తవ్యోఽయం మయేతి చ,
ప్రహతం చ మయా తస్య లాంగూలేన మహాగిరేః,

దాచవలయునో బుద్ధిమంతుడవగు నీవు మాకు వివరింపుము 5

శిఖరం సూర్యసంకాశం వ్యశీర్యత సహస్రధా. 10

వ్యవసాయం చ తం బుద్ధ్వా స హోవాచ మహాగిరిః,
పుత్రేతి మధురాం వాణీం మనః ప్రహ్లాదయన్నివ. 11

పితృవ్యం చాపి మాం విద్ధి సఖాయం మాతరిశ్వనః,
మైనాకమితి విఖ్యాతం నివసంతం మహోదధౌ. 12

పక్షవంతః పురా పుత్ర బభూవుః పర్వతోత్తమాః,
ఛందతః పృథివీం చేరు ర్బాధమానా స్సమంతతః. 13

శ్రుత్వా నగానాం చరితం మహేంద్రః పాకశాసనః,
చిచ్ఛేద భగవాన్ పక్షాన్ వజ్రేణైషాం సహస్రశః. 14

అహం తు మోక్షిత స్తస్మాత్తవ పిత్రా మహాత్మనా,
మారుతేన తదా వత్స ప్రక్షిప్తోఽస్మి మహార్ణవే. 15

ముకులయోను. 10

రామస్య చ మయా సాహ్యే వర్తితవ్య మరిందమ,
రామో ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠో మహేంద్రసమవిక్రమః. 16

ఏత చ్ఛ్రుత్వా వచ స్తస్య మైనాకస్య మహాత్మనః,
కార్య మావేద్య తు గిరే రుద్యతం చ మనో మమ. 17

తేన చాహ మనుజ్ఞాతో మైనాకేన మహాత్మనా. 18

స చాప్యన్తర్హిత శ్శైలో మానుషేణ వపుష్మతా,
శరీరేణ మహాశైలః శైలేన చ మహోదధౌ. 19

ఉత్తమం జవ మాస్థాయ శేషం పన్థాన మాస్థితః,
తతోఽహం సుచిరం కాలం వేగే నాభ్యగమం పథి. 20

తతః పశ్యా మ్యహం దేవీం సురసాం నాగమాతరమ్,
సముద్రమధ్యే సా దేవీ వచనం మామభాషత. 21

ఓ శత్రువుల నణచువాడా! నేను రామునకు సహాయము చేయవలయును. రాముడు

మమ భక్షః ప్రదిష్ట స్త్వ మమరై ర్హరిసత్తమ,
అత స్త్వాం భక్షయిష్యామి విహిత స్త్వం చిరస్య మే. 22
ఏవ ముక్తస్సురసయా ప్రాంజలిః ప్రణతః స్థితః,
వివర్ణవదనో భూత్వా వాక్యం చేద ముదీరయమ్. 23
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దండకావనమ్,
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చ పరంతపః. 24
తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా,
తస్యా స్సకాశం దూతోఽహం గమిష్యే రామశాసనాత్. 25
కర్తు మర్హసి రామస్య సాహాయ్యం విషయే సతీ. 26
అథవా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణమ్,
ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే. 27

నేను చిరకాలమునకు దొరికిన నిన్ను భక్షింతును" అనెను. 22

ఏవ ముక్తా మయా సా తు సురసా కామరూపిణీ,
అబ్రవీ న్నాతివర్తేత కశ్చి దేష వరో మమ. 28
ఏవ ముక్తః సురసయా దశయోజన మాయతః,
తతోఽర్ధగుణవిస్తారో బభూ వాహం క్షణేన తు. 29
మత్ప్రమాణానురూపం చ వ్యాదితం చ ముఖం తయా,
తద్దృష్ట్వా వ్యాదితం చాస్యం హ్రస్వం హ్యకరవం వపుః,
తస్మిన్ ముహూర్తే చ పున ర్బభూ వాంగుష్ఠమాత్రకః. 30
అభిపత్యాశు తద్వక్త్రం నిర్గతోఽహం తతః క్షణాత్,
అబ్రవీత్ సురసా దేవీ స్వేన రూపేణ మాం పునః. 31
అర్థసిద్ధ్యై హరిశ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్,
సమానయ చ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా,

నే నిట్లు పలుకగా కామరూపిణి యగు సురస, "న న్నెవ్వరును తప్పించుకొని

సుఖీ భవ మహాబాహో ప్రీతాఽస్మి తవ వానర. 32
తతోఽహం సాధు సాధ్వీతి సర్వభూతైః ప్రశంసితః. 33
తతోఽంతరిక్షం విపులం ప్లుతోఽహం గరుడో యథా,
ఛాయా మే నిగృహీతా చ న చ పశ్యామి కించన. 34
సోఽ హం విగతవేగస్తు దిశో దశ విలోకయన్,
న కించి త్తత్ర పశ్యామి యేన మేఽపహృతా గతిః. 35
తతో మే బుద్ధి రుత్పన్నా కిన్నామ గగనే మమ,
ఈదృశో విఘ్న ఉత్పన్నో రూపం యత్ర న దృశ్యతే. 36
అధోభాగేన మే దృష్టిః శోచతా పాతితా మయా,
తతోఽద్రాక్ష మహం భీమాం రాక్షసీం సలిలేశయామ్. 37
ప్రహస్య చ మహానాద ముక్తోఽహం భీమయా తయా,

వగు వానరుడా! నీవు సుఖము పొందుము. నీ బుద్ధికౌశలమునకు నేను సంతోషించితిని.

అవస్థిత మసంభ్రాంత మిదం వాక్య మశోభనమ్. 38
క్వాసి గంతా మహాకాయ క్షుధితాయా మమేప్సితః,
భక్షః ప్రీణయ మే దేహం చిర మాహారవర్జితమ్. 39
బాధ మిత్యేవ తాం వాణీం ప్రత్యగృహ్ణా మహం తతః,
ఆస్యప్రమాణా దధికం తస్యాః కాయ మపూరయమ్,
తస్యా శ్చాస్యం మహ ద్భీమం వర్ధతే మమ భక్షణే. 40
న చ మాం సాధు బుబుధే మమ వా నికృతం కృతమ్. 41
తతోఽ హం విపులం రూపం సంక్షిప్య నిమిషాంతరాత్,
తస్యా హృదయ మాదాయ ప్రపతామి నభస్థలమ్. 42
సా విసృష్టభుజా భీమా పపాత లవణాంభసి,
మయా పర్వతసంకాశా నికృత్తహృదయా సతీ. 43

అమంగళకరమగు వాక్యము పలికినది. 38

శృణోమి ఖగతానాం చ సిద్ధానాం చారణై స్సహ,
రాక్షసీ సింహికా భీమా క్షిప్రం హనుమతా హతా. 44
తాం హత్వా పునరేవాహం కృత్యమాత్యయికం స్మరన్,
గత్వా చాహం మహాధ్వానం పశ్యామి నగమండితమ్,
దక్షిణం తీర ముదధే ర్లంకా యత్ర చ సా పురీ. 45
అస్తం దినకరే యాతే రక్షసాం నిలయం పురమ్,
ప్రవిష్టోఽహ మవిజ్ఞాతో రక్షోభి ర్భీమవిక్రమైః. 46
తత్ర ప్రవిశత శ్చాపి కల్పాన్తఘనసన్నిభా,
అట్టహాసం విముంచంతీ నారీ కా ప్యుత్థితా పురః. 47
జిఘాంసంతీం తత స్తాం తు జ్వలదగ్నిశిరోరుహామ్,
సవ్యముష్టిప్రహారేణ పరాజిత్య సుభైరవామ్,

నున్న ఆ రాక్షసియు భుజముల సంధిబంధములు సడలి సముద్రమున మునిగెను. 43
అపు డాకాశమున నిలచిన సిద్దులు చారణులును "...

ప్రదోషకాలే ప్రవిశం భీతయాఽహం తయోదితః. 48

అహం లంకాపురీ వీర నిర్జితా విక్రమేణ తే,

యస్మా త్తస్మా ద్విజేతాసి సర్వరక్షాం స్యశేషతః. 49

తత్రాహం సర్వరాత్రం తు విచిన్వన్ జనకాత్మజామ్,

రావణాంతఃపురగతో న చాపశ్యం సుమధ్యమామ్. 50

తత స్సీతా మపశ్యంస్తు రావణస్య నివేశనే,

శోకసాగర మాసాద్య న పార ముపలక్షయే. 51

శోచతా చ మయా దృష్టం ప్రాకారేణ సమావృతమ్,

కాంచనేన వికృష్టేన గృహోపవన ముత్తమమ్. 52

స ప్రాకార మవప్లుత్య పశ్యామి బహుపాదపమ్. 53

అశోకవనికామధ్యే శింశుపాపాదపో మహాన్,

ప్రారంభమున లంకలో అడుగిడితిని. 48

తమారుహ్యా చ పశ్యామి కాంచనం కదళీవనమ్. 54
అదూరే శింశుపావృక్షాత్ పశ్యామి వరవర్ణినీమ్,
శ్యామాం కమలపత్రాక్షీ ముపవాసకృశాననామ్. 55
తదేకవాసస్సంవీతాం రజోధ్వస్తశిరోరుహామ్,
శోకసంతాపదీనాంగీం సీతాం భర్తృహితే స్థితామ్. 56
రాక్షసీభి ర్విరూపాభిః క్రూరాభి రభిసంవృతామ్,
మాంసశోణితభక్షాభి ర్వ్యాఘ్రీభి ర్హరిణీమివ. 57
సా మయా రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః,
ఏకవేణీధరా దీనా భర్తృచింతాపరాయణా. 58
భూమిశయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే. 59

అచట శింశుపావృక్షమునకు చెంతనే వరవర్ణినియు (శీతకాలమున సుఖోష్ణము, వేసవికాలమున చల్లనిది అగు శరీరము కలది, భర్తయం దత్యంతానురాగము కలది).

రావణాద్ వినివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతనిశ్చయా,
కథంచి న్మృగశాబాక్షీ తూర్ణ మాసాదితా మయా. 60
తాం దృష్ట్వా తాదృశీం నారీం రామపత్నీం యశస్వినీమ్,
తత్రైవ శింశుపావృక్షే పశ్య న్నహ మవస్థితః. 61
తతో హలహలాశబ్దం కాంచీనూపురమిశ్రితమ్,
శృణో మ్యధికగంభీరం రావణస్య నివేశనే. 62
తతోఽహం పరమోద్విగ్నః స్వం రూపం ప్రతిసంహరన్,
అహం తు శింశుపావృక్షే పక్షీవ గహనే స్థితః. 63
తతో రావణదారాశ్చ రావణశ్చ మహాబలః,
తం దేశం సమనుప్రాప్తా యత్ర సీతాఽభవత్ స్థితా. 64
తద్ దృష్ట్వాథ వరారోహా సీతా రక్షో మహాబలమ్,

నిశ్చయించియుండగా నే నెట్లో ఆమెను శీఘ్రమే చూడగలిగితిని. 58-60

సంకుచ్యోరూ స్తనౌ పీనౌ బాహుభ్యాం పరిరభ్య చ. 65
విత్రస్తాం పరమోద్విగ్నాం వీక్షమాణాం తత స్తతః,
త్రాణం కించి దపశ్యంతీం వేపమానాం తపస్వినీమ్. 66
తా మువాచ దశగ్రీవ స్సీతాం పరమదుఃఖితామ్,
అవాక్ఛిరాః ప్రపతితో బహుమన్యస్వ మా మితి. 67
యది చేత్త్వం తు దర్పా న్మాం నాభినందసి గర్వితే,
ద్వౌ మాసా వంతరం సీతే పాస్యామి రుధిరం తవ. 68
ఏత చ్ఛ్రుత్వా వచ స్తస్య రావణస్య దురాత్మనః,
ఉవాచ పరమక్రుద్ధా సీతా వచన ముత్తమమ్. 69
రాక్షసాధమ రామస్య భార్యా మమితతేజసః,
ఇక్ష్వాకుకులనాథస్య స్నుషాం దశరథస్య చ,
అవాచ్యం వదతో జిహ్వా కథం న పతితా తవ. 70

మొనర్చుకొనెను. 65

అంత నా రావణుడు, మిక్కిలి భయపడినదై అధికముగ కలవరము చెంది,

కించి ద్వీర్యం తవానార్య యో మాం భర్తు రసన్నిధౌ,
అపహృత్యాఽఽగతః పాప తే నాదృష్టో మహాత్మనా. 71
న త్వం రామస్య సదృశో దాస్యేఽప్యస్య న యుజ్యసే,
యజ్ఞీయ స్సత్యవాదీ చ రణశ్లాఘీ చ రాఘవః. 72
జానక్యా పరుషం వాక్య మేవ ముక్తో దశాననః,
జజ్వాల సహసా కోపా చ్చితాస్థ ఇవ పావకః. 73
వివృత్య నయనే క్రూరే ముష్టి ముద్యమ్య దక్షిణమ్,
మైథిలీం హంతు మారబ్ధః స్త్రీభి ర్హాహాకృతం తదా. 74
స్త్రీణాం మధ్యాత్ సముత్పత్య తస్య భార్యా దురాత్మనః,
వరా మండోదరీ నామ తయా స ప్రతిషేధితః. 75
ఉక్తశ్చ మధురాం వాణీం తయా స మదనార్దితః,

ఓ పాపిష్ఠుడా! నీవు నా పతి చెంతలేని సమయమున ఆయనకంట బడక నన్ను

సీతయా తవ కిం కార్యం మహేంద్రసమవిక్రమ. 76
దేవగంధర్వకన్యాభి ర్యక్షకన్యాభి రేవ చ,
సార్థం ప్రభో రమస్వేహ సీతయా కిం కరిష్యసి. 77
తత స్తాభి స్సమేతాభి ర్నారీభి స్స మహాబలః,
ప్రసాద్య సహసా నీతో భవనం స్వం నిశాచరః. 78
యాతే తస్మిన్ దశగ్రీవే రాక్షస్యో వికృతాననాః,
సీతాం నిర్భర్త్సయామాసు ర్వాక్యైః క్రూరైః సుదారుణైః. 79
తృణవ ద్భాషితం తాసాం గణయామాస జానకీ,
గర్జితం చ తదా తాసాం సీతాం ప్రాప్య నిరర్థకమ్. 80
వృథాగర్జితనిశ్చేష్టా రాక్షస్యః పిశితాశనాః,
రావణాయ శశంసు స్తా స్సీతాధ్యవసితం మహత్. 81

దేవేంద్రుని బోలువాడా! నీకు సీతతో పనియేమి? 76

తతస్తా స్సహితా స్సర్వా విహతాశా నిరుద్యమాః,
పరిక్షిప్య సమంతా త్తాం నిద్రావశ ముపాగతాః. 82

తాసు చైవ ప్రసుప్తాసు సీతా భర్తృహితే రతా,
విలప్య కరుణం దీనా ప్రశుశోచ సుదుఃఖితా. 83

తాసాం మధ్యాత్ సముత్థాయ త్రిజటా వాక్య మబ్రవీత్,
ఆత్మానం ఖాదత క్షిప్రం న సీతా వినశిష్యతి,
జనక స్యాత్మజా సాధ్వీ స్నుషా దశరథస్య చ. 84

స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః,
రక్షసాం చ వినాశాయ భర్తు రస్యా జయాయ చ. 85

అల మస్మాత్ పరిత్రాతుం రాఘవాద్ రాక్షసీగణమ్,
అభియాచామ వైదేహీ మేతద్ధి మమ రోచతే. 86

అంత నా రాక్షసస్త్రీలు నిరాశలై, ఆమెను వశపరచుకొను ప్రయత్నము వీడి, సీతను చుట్టుకొనియుండి, నిద్రించిరి. 82

యస్యా హ్యేవంవిధః స్వప్నో దుఃఖితాయాః ప్రదృశ్యతే,
సా దుఃఖై ర్వివిధై ర్ముక్తా సుఖ మాప్నో త్యనుత్తమమ్. 87
ప్రణిపాతప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా. 88
తత స్సా హ్రీమతీ బాలా భర్తు ర్విజయహర్షితా,
అవోచద్ యది తత్తథ్యం భవేయం శరణం హి వః. 89
తాం చాహం తాదృశీం దృష్ట్వా సీతాయా దారుణాం దశామ్,
చింతయామాస విక్రాంతో న చ మే నిర్వృతం మనః. 90
సంభాషణార్థం చ మయా జానక్యా శ్చింతితో విధిః,
ఇక్ష్వాకూణాం హి వంశస్తు తతో మమ పురస్కృతః. 91
శ్రుత్వా తు గదితాం వాచం రాజర్షిగణపూజితామ్,
ప్రత్యభాషత మాం దేవీ బాష్పైః పిహితలోచనా. 92

దుఃఖితురాలైన ఈ సీతను గూర్చి నాకు వచ్చిన కలను బట్టి యీామె సకలదుః ఖములనుండి విముక్తురాలై గొప్ప సుఖము పొందును. జనకుని కూతురు సీత తనకు

కస్త్వం కేన కథం చేహ ప్రాప్తో వానరపుంగవ,
కా చ రామేణ తే ప్రీతి స్తన్మే శంసితు మర్హసి. 93
తస్యా స్తద్వచనం శ్రుత్వా హ్యాహమప్యబ్రువం వచః. 94
దేవి రామస్య భర్తు స్తే సహాయో భీమవిక్రమః,
సుగ్రీవో నామ విక్రాంతో వానరేంద్రో మహాబలః. 95
తస్య మాం విద్ధి భృత్యం త్వం హనుమంత మిహాగతమ్,
భర్త్రాహం ప్రేషిత స్తుభ్యం రామే ణాక్లిష్టకర్మణా. 96
ఇదం చ పురుషవ్యాఘ్రః శ్రీమాన్ దాశరథి స్స్వయమ్,
అంగులీయ మభిజ్ఞాన మదా త్తుభ్యం యశస్విని. 97
తదిచ్ఛామి త్వయాఽఽజ్ఞప్తం దేవి కిం కరవా ణ్యహమ్,
రామలక్ష్మణయోః పార్శ్వం నయామి త్వాం కిముత్తరమ్. 98

ఓ. వానరశ్రేష్ఠుడా! నీ వెవ్వడవు? ఇట కెట్లు వచ్చితివి? నీకు రామునిపై ఆదరమేల కలిగినది? నీ వీ విషయము తెలుపుము. 93

ఏతచ్ఛ్రుత్వా విదిత్వా చ సీతా జనకనందినీ,
ఆహ రావణ ముత్సాద్య రాఘవో మాం నయత్వితి. 99

ప్రణమ్య శిరసా దేవీ మహ మార్యా మనిందితామ్,
రాఘవస్య మనోహ్లాద మభిజ్ఞాన మయాచిషమ్. 100

అథ మా మబ్రవీత్ సీతా గృహ్యతా మయ ముత్తమః,
మణి ర్యేన మహాబాహూ రామస్త్వాం బహుమన్యతే. 101

ఇత్యుక్త్వా తు వరారోహా మణిప్రవర మద్భుతమ్,
ప్రాయచ్ఛత్ పరమోద్విగ్నా వాచా మాం సందిదేశ హ. 102

తత స్తస్యై ప్రణమ్యాహం రాజపుత్ర్యై సమాహితః,
ప్రదక్షిణం పరిక్రామ మిహాభ్యుద్గతమానసః. 103

ఉక్తోఽహం పునరేవేదం నిశ్చిత్య మనసా తయా,
హనుమన్ మమ వృత్తాంతం వక్తు మర్హసి రాఘవే. 104

రావణుని చంపి నన్ను తీసికొనిపోవలెను" అనెను. 99

యథా శ్రుత్వైవ న చిరాత్ తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ,
సుగ్రీవసహితౌ వీరా వుపేయాతాం తథా కురు. 105
యద్యన్యథా భవే దేతద్ ద్వౌ మాసౌ జీవితం మమ,
న మాం ద్రక్ష్యతి కాకుత్స్థో మ్రియే సాహ మనాథవత్. 106
తచ్ఛ్రుత్వా కరుణం వాక్యం క్రోధో మా మభ్యవర్తత,
ఉత్తరం చ మయా దృష్టం కార్యశేష మనంతరమ్. 107
తతో౽వర్ధత మే కాయ స్తదా పర్వతసన్నిభః,
యుద్ధకాంక్షీ వనం తచ్చ వినాశయితు మారభే. 108
తద్భగ్నం వనషండం తు భ్రాంతత్రస్తమృగద్విజమ్,
ప్రతిబుద్ధా నిరీక్షంతే రాక్షస్యో వికృతాననాః. 109
మాం చ దృష్ట్వా వనే తస్మిన్ సమాగమ్య తత స్తతః,
తా స్సమభ్యాగతాః క్షిప్రం రావణా యాచచక్షిరే. 110

నా వృత్తాంతము వినినతోడనే వీరులగు రామలక్ష్మణులు, సుగ్రీవునితో కలసి యిటకు వచ్చునట్లు చేయుము. 105

రాజన్ వనమిదం దుర్గం తవ భగ్నం దురాత్మనా,
వానరేణ హ్యవిజ్ఞాయ తవ వీర్యం మహాబల. 111

దుర్బుద్ధే స్తస్య రాజేంద్ర తవ విప్రియకారిణః,
వధ మాజ్ఞాపయ క్షిప్రం యథాసౌ విలయం వ్రజేత్. 112

తచ్ఛ్రుత్వా రాక్షసేంద్రేణ విసృష్టా భృశదుర్జయాః,
రాక్షసాః కింకరా నామ రావణస్య మనోనుగాః. 113

తేషా మశీతిసాహస్రం శూలముద్గరపాణినామ్,
మయా తస్మిన్ వనోద్దేశే పరిఘేణ నిషూదితమ్. 114

తేషాం తు హతశేషా యే తే గత్వా లఘువిక్రమాః,
నిహతం చ మహత్ సైన్యం రావణా యాచచక్షిరే. 115

తతో మే బుద్ధి రుత్పన్నా చైత్యప్రాసాద మాక్రమమ్. 116

కేగి యిట్లనిరి.

110

తత్రస్థాన్ రాక్షసాన్ హత్వా శతం స్తంభేన వై పునః,
లలామభూతో లంకాయా స్స వై విధ్వంసితో మయా. 117
తతః ప్రహస్తస్య సుతం జంబుమాలిన మాదిశత్,
రాక్షసై ర్బహుభి స్సార్ధం ఘోరరూపై ర్భయానకైః. 118
తమహం బలసంపన్నం రాక్షసం రణకోవిదమ్,
పరిఘే ణాతిఘోరేణ సూదయామి సహానుగమ్. 119
త చ్ఛ్రుత్వా రాక్షసేంద్రస్తు మంత్రిపుత్రాన్ మహాబలాన్,
పదాతిబలసంపన్నాన్ ప్రేషయామాస రావణః.
పరిఘేణైవ తాన్ సర్వాన్ నయామి యమసాదనమ్. 120
మంత్రిపుత్రాన్ హతాన్ శ్రుత్వా సమరే లఘువిక్రమాన్,
పంచ సేనాగ్రగాన్ శూరాన్ ప్రేషయామాస రావణః.

అచటి సంభ్రమముతోనే చెత్యప్రాసాదమునకు కావలియున్న రాక్షసులను చంపి

తా నహం సహసైన్యాన్ వై సర్వానే వాభ్యసూదయమ్. 121
తతః పున ర్దశగ్రీవః పుత్ర మక్షం మహాబలమ్,
బహుభీ రాక్షసై స్సార్ధం ప్రేషయామాస రావణః. 122
తం తు మండోదరీపుత్రం కుమారం రణపండితమ్,
సహసా ఖం సముత్క్రాంతం పాదయోశ్చ గృహీతవాన్,
చర్మాసినం శతగుణం భ్రామయిత్వా వ్యపేషయమ్. 123
త మక్ష మాగతం భగ్నం నిశమ్య స దశాననః,
తత ఇంద్రజితం నామ ద్వితీయం రావణ స్సుతమ్,
వ్యాదిదేశ సుసంక్రుద్ధో బలినం యుద్ధదుర్మదమ్. 124
తచ్చాప్యహం బలం సర్వం తం చ రాక్షసపుంగవమ్,
నష్టౌజసం రణే కృత్వా పరం హర్షముపాగమమ్. 125
మహతాపి మహాబాహుః ప్రత్యయేన మహాబలః,

అటు పిమ్మట రావణుడు తన కుమారుడగు అక్షుని, అనేకరాక్షసులను యుద్ధమున

ప్రేషితో రావణేనైవ సహ వీరై ర్మదోత్కటైః. 126

సోఽ విషహ్యం హి మాం బుద్ధ్వా స్వం బలం చావమర్దితమ్,

బ్రాహ్మేణాస్త్రేణ స తు మాం ప్రాబధ్నా చ్చాతివేగితః. 127

రజ్జుభి శ్చాభిబధ్నంతి తతో మాం తత్ర రాక్షసాః,

రావణస్య సమీపం చ గృహీత్వా మా ముపానయన్,

దృష్ట్వా సంభాషితశ్చాహం రావణేన దురాత్మనా. 128

పృష్టశ్చ లంకాగమనం రాక్షసానాం చ తం వధమ్,

తత్సర్వం చ మయా తత్ర సీతార్థమితి జల్పితమ్. 129

అస్యాహం దర్శనాకాంక్షీ ప్రాప్త స్త్వద్భవనం విభో,

మారుత స్యౌరసః పుత్రో వానరో హనుమా నహమ్. 130

రామదూతం చ మాం విద్ధి సుగ్రీవసచివం కపిమ్,

సోఽహం దూత్యేన రామస్య త్వత్సకాశ మిహాగతః. 131

ఆ యింద్రజిత్తు, నే నెంతకును ఓడనని, తన సైన్యము నష్టమైనదని తెలిసికొని,
వెంటనే బ్రహ్మాస్త్రముతో నన్ను బంధించెను. 127

సుగ్రీవశ్చ మహాతేజా స్స త్వాం కుశల మబ్రవీత్,
ధర్మార్థకామసహితం హితం పథ్య మువాచ చ. 132
వసతో ఋశ్యమూకే మే పర్వతే విపులద్రుమే,
రాఘవో రణవిక్రాంతో మిత్రత్వం సముపాగతః. 133
తేన మే కథితం రాజ్ఞా భార్యా మే రక్షసా హృతా,
తత్ర సాహాయ్య మస్మాకం కార్యం సర్వాత్మనా త్వయా. 134
మయా చ కథితం తస్మై వాలినశ్చ వధం ప్రతి,
తత్ర సాహాయ్యహేతో ర్మే సమయం కర్తుమర్హసి. 135
వాలినా హృతరాజ్యేన సుగ్రీవేణ మహాప్రభుః,
చక్రేఽగ్నిసాక్షికం సఖ్యం రాఘవ స్సహలక్ష్మణః. 136
తేన వాలిన ముత్పాట్య శరే ణైకేన సంయుగే,
వానరాణాం మహారాజః కృత స్స ప్లవతాం ప్రభుః. 137

తస్య సాహాయ్య మస్మాభిః కార్యం సర్వాత్మనా త్విహ,
తేన ప్రస్థాపిత స్తుభ్యం సమీప మిహ ధర్మతః. 138
క్షిప్ర మానీయతాం సీతా దీయతాం రాఘవాయ చ,
యావ న్న హరయో వీరా విధమంతి బలం తవ. 139
వానరాణాం ప్రభావో హి న కేన విదితః పురా,
దేవతానాం సకాశం చ యే గచ్ఛంతి నిమంత్రితాః. 140
ఇతి వానరరాజ స్త్వా మాహే త్యభిహితో మయా,
మామైక్షత తతః క్రుద్ధ శ్చక్షుషా ప్రదహ న్నివ. 141
తేన వధ్యోఽహ మాజ్ఞప్తో రక్షసా రౌద్రకర్మణా,
మత్ప్రభావ మవిజ్ఞాయ రావణేన దురాత్మనా. 142
తతో విభీషణో నామ తస్య భ్రాతా మహామతిః,

కావున మే మా రాముని కన్నివిధములుగను సహాయము చేయవలసి యున్నది.

తేన రాక్షసరాజోఽ_సౌ యాచితో మమ కారణాత్. 143
నైవం రాక్షసశార్దూల త్యజ్యతా మేష నిశ్చయః,
రాజశాస్త్రవ్యపేతో హి మార్గ స్సంసేవ్యతే త్వయా. 144
దూతవధ్యా న దృష్టా హి రాజశాస్త్రేషు రాక్షస,
దూతేన వేదితవ్యం చ యథార్థం హితవాదినా. 145
సుమహ త్యపరాధేఽ_పి దూతస్యాతులవిక్రమ,
విరూపకరణం దృష్టం న వధోఽ_స్తీతి శాస్త్రతః. 146
విభీషణే నైవముక్తో రావణ స్సందిదేశ తాన్,
రాక్షసా నేత దేవాస్య లాంగూలం దహ్యతామితి. 147
తతస్తస్య వచః శ్రుత్వా మమ పుచ్ఛం సమంతతః,
వేష్టితం శణవల్కైశ్చ జీర్ణైః కార్పాసజైః పటైః. 148
రాక్షసా స్సిద్ధసన్నాహా స్తత స్తే చండవిక్రమాః,

నిట్లు ప్రార్థించెను. 143

"ఓ రాక్షసోత్తమా! ఇట్లు చేయుట తగదు. నీ వీ నిశ్చయము వీడుము. రాజశాస్త

తదాఽ దహ్యంత మే పుచ్ఛం నిఘ్నంతః కాష్ఠముష్టిభిః,
బద్ధస్య బహుభిః పాశై ర్యంత్రితస్య చ రాక్షసైః. 149
తతస్తే రాక్షసా శ్శూరా బద్ధం మా మగ్నిసంవృతమ్,
అఘోషయన్ రాజమార్గే నగరద్వార మాగతాః. 150
తతోఽ హం సుమహద్రూపం సంక్షిప్య పునరాత్మనః,
విమోచయిత్వా తం బంధం ప్రకృతిస్థః స్థితః పునః. 151
ఆయసం పరిఘం గృహ్యా తాని రక్షాం స్యసూదయమ్,
తత స్తన్నగరద్వారం వేగే నాప్లుతవా నహమ్. 152
పుచ్ఛేన చ ప్రదీప్తేన తాం పురీం సాట్టగోపురామ్,
దహామ్యహా మసంభ్రాంతో యుగాంతాగ్ని రివ ప్రజాః. 153
వినష్టా జానకీ వ్యక్తం న హ్యదగ్ధః ప్రదృశ్యతే,
లంకాయాం కశ్చిదుద్దేశ స్సర్వా భస్మీకృతా పురీ. 154

నన్ను కట్టెలతో, పిడికళ్ళతో కొట్టుచు అనేక త్రాళ్ళతో నా తోకను కట్టి కాల్చిరి. 149
శూరులగు రాక్షసు లట్లు నన్ను బంధించి, నా తోక కాలుచుండగా నన్ను తోడ్కొని

దహతా చ మయా లంకాం దగ్ధా సీతా న సంశయః. 155
రామస్య హి మహత్ కార్యం మయేదం వితథీకృతమ్,
ఇతి శోకసమావిష్ట శ్చింతా మహ ముపాగతః. 156
అథాహం వాచ మశ్రౌషం చారణానాం శుభాక్షరామ్,
జానకీ న చ దగ్ధేతి విస్మయోదంతభాషిణామ్. 157
తతో మే బుద్ధి రుత్పన్నా శ్రుత్వా తా మద్భుతాం గిరమ్,
అదగ్ధా జానకీత్యేవం నిమిత్తై శ్చోపలక్షితా. 158
దీప్యమానే తు లాంగూలే న మాం దహతి పావకః,
హృదయం చ ప్రహృష్టం మే వాతా స్సురభిగంధినః. 159
తై ర్నిమిత్తై శ్చ దృష్టార్థైః కారణైశ్చ మహాగుణైః,
ఋషివాక్యైశ్చ సిద్ధార్థై రభవం హృష్టమానసః. 160

పున ర్దృష్ట్వా చ వైదేహీం విసృష్టశ్చ తయా పునః. 161

తతః పర్వత మాసాద్య తత్రారిష్ట మహం పునః,
ప్రతిప్లవన మారేభే యుష్మద్దర్శనకాంక్షయా. 162

తతః పవనచంద్రార్కసిద్ధగంధర్వసేవితమ్,
పంథాన మహ మాక్రమ్య భవతో దృష్టవా నిహ. 163

రాఘవస్య ప్రభావేణ భవతాం చైవ తేజసా,
సుగ్రీవస్య చ కార్యార్థం మయా సర్వ మనుష్ఠితమ్. 164

ఏతత్ సర్వం మయా తత్ర యథావ దుపపాదితమ్,
అత్ర యన్న కృతం శేషం తత్ సర్వం క్రియతామితి. 165

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే అష్టపంచాశః సర్గః.

అట్లు సీతాదేవి కే యాపదయు కలుగలేదని యూహించి, ఆమెను మఱల దర్శించి,

59. ఏకోనషష్టితమః సర్గః

(రావణుని చంపుటకు వానరుల దర్పోక్తులు)

ఏత దాఖ్యాయ తత్సర్వం హనుమాన్ మారుతాత్మజః,
భూయ స్సముపచక్రామ వచనం వక్తు ముత్తరమ్. 1
సఫలో రాఘవోద్యోగ స్సుగ్రీవస్య చ సంభ్రమః,
శీల మాసాద్య సీతాయా మమ చ ప్రవణం మనః. 2
తపసా ధారయే ల్లోకాన్ క్రుద్ధో వా నిర్దహేదపి,
సర్వథాఽతిప్రవృద్ధోఽసౌ రావణో రాక్షసాధిపః. 3
తస్య తాం స్పృశతో గాత్రం తపసా న వినాశితమ్,
న తదగ్నిశిఖా కుర్యాత్ సంస్పృష్టా పాణినా సతీ.
జనక స్యాత్మజా కుర్యాత్ యత్క్రోధకలుషీకృతా. 4

వాయుపుత్రుడగు హనుమంతు డీ విధముగ సవిస్తరముగ సీతాన్వేషణవృత్తాంతము

జాంబవత్ప్రముఖాన్ సర్వా ననుజ్ఞాప్య మహాహరీన్,
అస్మిన్నేవంగతే కార్యే భవతాం చ నివేదితే,
న్యాయ్యం స్మ సహ వైదేహ్యా ద్రష్టుం తౌ పార్థివాత్మజౌ. 5
అహ మేకోఽపి పర్యాప్తః సరాక్షసగణాం పురీమ్,
తాం లంకాం తరసా హంతుం రావణం చ మహాబలమ్. 6
కిం పున స్సహితో వీరై ర్బలవద్భిః కృతాత్మభిః,
కృతాస్త్రైః ప్లవగై శ్శూరై ర్భవద్భి ర్విజయైషిభిః. 7
అహం తు రావణం యుద్ధే ససైన్యం సపురస్సరమ్,
సహపుత్రం వధిష్యామి సహోదరయుతం యుధి. 8
బ్రాహ్మ మైంద్రం చ రౌద్రం చ వాయవ్యం వారుణం తథా,
యది శక్రజితోఽస్త్రాణి దుర్నిరీక్షాణి సంయుగే, 9

తా న్యహం విధమిష్యామి హనిష్యామి చ రాక్షసాన్,
భవతా మభ్యనుజ్ఞాతో విక్రమో మే రుణద్ధి తమ్. 10

మయాఽతులా విసృష్టా హి శైలవృష్టి ర్నిరంతరా,
దేవానపి రణే హన్యాత్ కిం పునరస్తా న్నిశాచరాన్. 11

సాగరోఽప్యతియా ద్వేలాం మందరః ప్రచలేదపి,
న జాంబవంతం సమరే కంపయే దరివాహినీ. 12

సర్వరాక్షససంఘానాం రాక్షసా యే చ పూర్వకాః,
అల మేకో వినాశాయ వీరో వాలిసుతః కపిః. 13

పనస స్యోరువేగేన నీలస్య చ మహాత్మనః,
మందరోఽప్యవశీర్యేత కిం పున ర్యుధి రాక్షసాః. 14

సదేవాసురయక్షేషు గంధర్వోరగపక్షిషు,

నిష్ఫలములను చేసి, రాక్షసులను చంపెదను. మీ రనుమతించినచో నా పరాక్రమము

Scanned by CamScanner

మైందస్య ప్రతియోద్ధారం శంసత ద్వివిదస్య వా. 15
అశ్విపుత్రౌ మహాభాగా వేతౌ ప్లవగసత్తమౌ,
ఏతయోః ప్రతియోద్ధారం న పశ్యామి రణాజిరే. 16
పితామహవరోత్సేకాత్ పరమం దర్ప మాస్థితౌ,
అమృతప్రాశినా వేతౌ సర్వవానరసత్తమౌ. 17
అశ్వినో ర్మాననార్థం హి సర్వలోకపితామహః,
సర్వావధ్యత్వ మతుల మనయో ర్దత్తవాన్ పురా. 18
వరోత్సేకేన మత్తౌ చ ప్రమథ్య మహతీం చమూమ్,
సురాణా మమృతం వీరౌ పీతవంతౌ ప్లవంగమౌ. 19
ఏతావేవ హి సంక్రుద్ధౌ సవాజిరథకుంజరామ్,
లంకాం నాశయితుం శక్తౌ సర్వే తిష్ఠంతు వానరాః. 20
మయైవ నిహతా లంకా దగ్ధా భస్మీకృతా పునః,

మహాత్ములగు మైందద్వివిదు లశ్వినీదేవతలకు పుట్టిన వానరశ్రేష్ఠులు.

రాజమార్గేషు సర్వత్ర నామ విశ్రావితం మయా. 21
జయ త్యతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః,
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవే ణాభిపాలితః. 22
అహం కోసలరాజస్య దాసః పవనసంభవః,
హనుమా నితి సర్వత్ర నామ విశ్రావితం మయా. 23
అశోకవనికామధ్యే రావణస్య దురాత్మనః,
అధస్తా చ్ఛింశుపావృక్షే సాధ్వీ కరుణ మాస్థితా. 24
రాక్షసీభిః పరివృతా శోకసంతాపకర్శితా,
మేఘలేఖాపరివృతా చంద్రలేఖేవ నిష్ప్రభా. 25
అచింతయంతీ వైదేహీ రావణం బలదర్పితమ్,
పతివ్రతా చ సుశ్రోణీ అవష్టబ్ధా చ జానకీ. 26

అనురక్తా హి వైదేహీ రామం సర్వాత్మనా శుభా,
అనన్యచిత్తా రామే చ పౌలోమీవ పురందరే. 27

తదేకవాసస్సంవీతా రజోధ్వస్తా తథైవ చ,
శోకసంతాపదీనాంగీ సీతా భర్తృహితే రతా. 28

సా మయా రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః,
రాక్షసీభి ర్విరూపాభి ర్దృష్టా హి ప్రమదావనే. 29

ఏకవేణీధరా దీనా భర్తృచింతాపరాయణా,
అధశ్శయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే. 30

రావణా ద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతనిశ్చయా,
కథంచి న్మృగశాబాక్షీ విశ్వాస ముపపాదితా. 31

తత స్సంభాషితా చైవ సర్వ మర్థం చ దర్శితా,

మంగళరూపిణి యగు సీత శచీదేవి దేవేంద్రునియందువలె సర్వాత్మనా రామునియందే యనురాగము కలదై, వేఱొకనియందు మనసు నిలుపకున్నది. 27

రామసుగ్రీవసఖ్యం చ శ్రుత్వా ప్రీతి ముపాగతా. 32

నియత స్సముదాచారో భక్తి ర్భర్తరి చోత్తమా,
యన్న హంతి దశగ్రీవం స మహాత్మా కృతాగసమ్,
నిమిత్తమాత్రం రామస్తు వధే తస్య భవిష్యతి. 33

సా ప్రకృత్యైవ తన్వంగీ తద్వియోగాచ్చ కర్శితా,
ప్రతిపత్పాఠశీలస్య విద్యేవ తనుతాం గతా. 34

ఏవ మాస్తే మహాభాగా సీతా శోకపరాయణా,
యదత్ర ప్రతికర్తవ్యం తత్సర్వ ముపపద్యతామ్. 35

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే
ఏకోనషష్టితమః సర్గః.

సీతయొక్క సత్ప్రవర్తన మార్పులేక యున్నది. అట్లే భర్తపై ఆమె యనురాగము అచంచలముగా నున్నది. అటి యామె పాపియగు రావణుని తన ప్రభావముచే

60. షష్టితమః సర్గః

(అంగదజాంబవత్సంవాదము)

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వాలిసూను రభాషత,
అయుక్తం తు వినా దేవీం దృష్టవద్భిశ్చ వానరాః,
సమీపం గంతు మస్మాభీ రాఘవస్య మహాత్మనః. 1
దృష్టా దేవీ న చానీతా ఇతి తత్ర నివేదనమ్,
అయుక్తమివ పశ్యామి భవద్భిః ఖ్యాతవిక్రమైః. 2
న హి నః ప్లవనే కశ్చి న్నాపి కశ్చిత్ పరాక్రమే,
తుల్య స్సామరదైత్యేషు లోకేషు హరిసత్తమాః. 3
తేష్వేవం హతవీరేషు రాక్షసేషు హనూమతా,
కిమన్య దత్ర కర్తవ్యం గృహీత్వా యామ జానకీమ్. 4

హనుమంతుడు పలికినది విని వాలితనయుడగు అంగదు డిట్లనెను. 'ఓ

తమేవం కృతసంకల్పం జాంబవాన్ హరిసత్తమః,
ఉవాచ పరమప్రీతో వాక్యమర్థవ దర్థవిత్. 5
న తావదేషా మతి రక్షమా నో, యథా భవాన్ పశ్యతి రాజపుత్ర,
యథా తు రామస్య మతిర్నివిష్టా, తథా భవాన్పశ్యతు కార్యసిద్ధిమ్. 6

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే షష్టితమః సర్గః.

కర్తవ్యమును చక్కగా నెఱిగిన వానరశ్రేష్ఠుడగు జాంబవంతుడు అట్లు సీతాదేవిని తీసికొనిపోయి రాముని చూడవలెనని నిశ్చయించుకొనిన అంగదునితో నిట్లు ప్రీతిపూర్వకముగ పలికెను. 5

61. ఏకషష్టితమః సర్గః

(వానరులు మధువనమును ధ్వంసము చేయుట)

తతో జాంబవతో వాక్య మగృహ్ణంత వనౌకసః,
అంగదప్రముఖా వీరా హనుమాంశ్చ మహాకపిః. 1

ప్రీతిమంత స్తత స్సర్వే వాయుపుత్రపురస్సరాః,
మహేంద్రాద్రిం పరిత్యజ్య పుప్లువుః ప్లవగర్షభాః. 2

మేరుమందరసంకాశా మత్తా ఇవ మహాగజాః,
ఛాదయంత ఇవాకాశం మహాకాయా మహాబలాః. 3

సభాజ్యమానం భూతై స్త మాత్మవంతం మహాబలమ్,
హనుమంతం మహావేగం వహంత ఇవ దృష్టిభిః. 4

అట్లు పలికిన జాంబవంతుని వాక్యమును అంగదుడు మున్నగు వీరులు, మహాకపి

రాఘవే చార్థనిర్వృత్తిం కర్తుం చ పరమం యశః,
సమాధాయ సమృద్ధార్థాః కర్మసిద్ధిభి రున్నతాః. 5
ప్రియాఖ్యానోన్ముఖా స్సర్వే సర్వే యుద్ధాభినందినః,
సర్వే రామప్రతీకారే నిశ్చితార్థా మనస్వినః. 6
ప్లవమానాః ఖమాప్లుత్య తతస్తే కాననౌకసః,
నందనోపమ మాసేదు ర్వనం ద్రుమలతాయుతమ్. 7
యత్త న్మధువనం నామ సుగ్రీవ స్యాభిరక్షితమ్,
అధృష్యం సర్వభూతానాం సర్వభూతమనోహరమ్. 8
యద్రక్షతి మహావీర్య స్సదా దధిముఖః కపిః,
మాతులః కపిముఖ్యస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః. 9
తే తద్వన ముపాగమ్య బభూవుః పరమోత్కటాః,

పొందగోరినవారు. రామకార్యము నిట్లు సాధించుటచే తక్కిన వానరులకంటె (వేరు

వానరా వానరేంద్రస్య మనఃకాంతతమం మహత్. 10
తతస్తే వానరా హృష్టా దృష్ట్వా మధువనం మహత్,
కుమార మభ్యయాచంత మధూని మధుపింగళాః. 11
తతః కుమార స్తాన్ వృద్ధాన్ జాంబవత్ప్రముఖాన్ కపీన్,
అనుమాన్య దదౌ తేషాం నిసర్గం మధుభక్షణే. 12
తత శ్చానుమతా స్సర్వే సంప్రహృష్టా వనౌకసః,
ముదితాః ప్రేరితాశ్చాపి ప్రనృత్యంతో ఒభవం స్తతః. 13
గాయంతి కేచిత్ ప్రణమంతి కేచిత్, నృత్యంతి కేచిత్ ప్రహసంతి కేచిత్,
పతంతి కేచి ద్విచరంతి కేచిత్, ప్లవంతి కేచిత్ ప్రలపంతి కేచిత్. 14
పరస్పరం కేచి దుపాశ్రయంతే, పరస్పరం కేచి దుపాక్రమంతే,

తహతహపడిరి. 10

పరస్పరం కేచి దుపబ్రువంతే, పరస్పరం కేచి దుపారమంతే. 15
ద్రుమా ద్ద్రుమం కేచి దభిద్రవంతే, క్షితౌ నగాగ్రా న్నిపతంతి కేచిత్,
మహీతలాత్ కేచి దుదీర్ణవేగా, మహాద్రుమాగ్రా ణ్యభిసంపతంతి. 16
గాయంత మన్యః ప్రహస న్నుపైతి, హసంత మన్యః ప్రరుద న్నుపైతి,
రుదంత మన్యః ప్రణుద న్నుపైతి, నుదంత మన్యః ప్రణద న్నుపైతి.
సమాకులం తత్ కపిసైన్య మాసీ, న్మధుప్రపానోత్కటసత్త్వచేష్టమ్,
న చాత్ర కశ్చి న్న బభూవ మత్తో, న చాత్ర కశ్చి న్న బభూవ తృప్తః
తతో వనం తత్ పరిభక్ష్యమాణం, ద్రుమాంశ్చ విధ్వంసితపత్రపుష్పాన్,
సమీక్ష్య కోపా ద్దధివక్త్రనామా, నివారయామాస కపిః కపీం స్తాన్. 19
స తైః ప్రవృద్ధైః పరిభర్త్స్యమానో, వనస్య గోప్తా హరివీరవృద్ధః,

కొంద రొండొరులతో గుసగుసలాడిరి. కొందరు పరస్పరము కలసి విహరించిరి. 15

కొంద రొకచెట్టునుండి వేఱొకచెట్టునకు పరుగెత్తిరి. కొందరు వృక్షాగ్రమున కెక్కి

చకార భూయో మతి ముగ్రతేజా, వనస్య రక్షాం ప్రతి వానరేభ్యః. 20

ఉవాచ కాంశ్చిత్ పరుషాని ధృష్ట, మసక్త మన్యాంశ్చ తలై ర్జఘాన,
సమేత్య కైశ్చిత్ కలహం చకార, తథైవ సామ్నోపజగామ కాంశ్చిత్. 21

స తై ర్మదాత్ సంపరివార్య వాక్యై ర్బలాచ్చ తేన ప్రతివార్యమాణైః,
ప్రధర్షిత స్త్యక్తభయై స్సమేత్య ప్రకృష్యతే చాప్యనవేక్ష్య దోషమ్. 22

నఖై స్తుదంతో దశనై ర్దశంత స్తలైశ్చ పాదైశ్చ సమాపయంతః,
మదాత్ కపిం తం కపయ స్సమగ్రా మహావనం నిర్విషయం చ చక్రుః. 23

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ఏకషష్టితమః సర్గః.

నివారించియు, వారు చెలరేగి, తన్ను లక్ష్యము చేయక బెదరింపగా, ఉగ్రతేజు డగుటచే మఱల నా వనము నెట్లైన కాపాడ దలంచెను. 20

62. ద్విషష్టితమః సర్గః

(సుగ్రీవునిచెంత దధిముఖుని వేదనము)

తానువాచ హరిశ్రేష్ఠో హనుమాన్ వానరర్షభః, 1
అవ్యగ్రమనసో యూయం మధు సేవత వానరాః,
అహ మావారయిష్యామి యుష్మాకం పరిపంథినః. 2
శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం హరీణాం ప్రవరోఽ౽ంగదః
ప్రత్యువాచ ప్రసన్నాత్మా పిబంతు హరయో మధు. 3
అవశ్యం కృతకార్యస్య వాక్యం హనుమతో మయా,
అకార్యమపి కర్తవ్యం కిమంగ పునరీదృశమ్. 4
అంగదస్య ముఖా చ్ఛ్రుత్వా వచనం వానరర్షభాః,
సాధు సాధ్వితి సంహృష్టా వానరాః ప్రత్యపూజయన్. 5

పూజయి త్వాంగదం సర్వే వానరా వానరర్షభమ్,
జగ్ము ర్మధువనం యత్ర నదీవేగా ఇవ ద్రుతమ్. 6

తే ప్రవిష్టా మధువనం పాలా నాక్రమ్య వీర్యతః,
అతిసర్గాచ్చ పటవో దృష్ట్వా శ్రుత్వా చ మైథిలీమ్,
పపు స్సర్వే మధు తదా రసవత్ ఫల మాదదుః. 7

ఉత్పత్య చ తత స్సర్వే వనపాలాన్ సమాగతాన్,
తాడయంతి స్మ శతశ స్సక్తాన్ మధువనే తదా. 8

మధూని ద్రోణమాత్రాణి బాహుభిః పరిగృహ్యా తే,
పిబంతి సహితాస్సర్వే నిఘ్నంతి స్మ తథా పరే. 9

కేచిత్ పీత్వాఽపవిధ్యంతి మధూని మధుపింగళాః,

అటు వానరశ్రేష్ఠు లెల్లరును అంగదుని కొనియాడి నదీప్రవాహవేగము

మధూచ్ఛిష్టేన కేచిచ్చ జఘ్ను రన్యోన్య ముత్కటాః. 10
అపరే వృక్షమూలే తు శాఖాం గృహ్యా వ్యవస్థితాః,
అత్యర్థం చ మదగ్లానాః పర్ణా న్యాస్తీర్య శేరతే. 11
ఉన్మత్తభూతాః ప్లవగా మధుమత్తాశ్చ హృష్టవత్,
క్షిపంతి చ తదాన్యోన్యం స్ఖలంతి చ తథాఽపరే. 12
కేచిత్ క్ష్వేళాం ప్రకుర్వంతి కేచిత్ కూజంతి హృష్టవత్,
హరయో మధునా మత్తాః కేచిత్ సుప్తా మహీతలే. 13
కృత్వా కేచి ద్ధసంత్యన్యే కేచిత్ కుర్వంతి చేతరత్,
కృత్వా కేచి ద్వదం త్యన్యే కేచిద్ బుధ్యంతి చేతరత్. 14
యేఽప్యత్ర మధుపాలాః స్యుః ప్రేష్యా దధిముఖస్య తు,

కొందరు తేనె త్రాగి మత్తెక్కి, త్రాగగా మిగిలిన తేనెతెట్టెలతో నొకరి నొకరు కొట్టుకొనిరి. 10

తేఽపి తై ర్వానరైర్భీమైః ప్రతిషిద్ధా దిశో గతాః. 15

జానుభిస్తు ప్రకృష్టాశ్చ దేవమార్గం ప్రదర్శితాః,
అబ్రువన్ పరమోద్విగ్నా గత్వా దధిముఖం వచః. 16

హనూమతా దత్తవరైర్హతం మధువనం బలాత్,
వయం చ జానుభిః కృష్టా దేవమార్గం చ దర్శితాః. 17

తతో దధిముఖః క్రుద్ధో వనప స్తత్ర వానరః,
హతం మధువనం శ్రుత్వా సాంత్వయామాస తాన్ హరీన్. 18

ఇహాగచ్ఛత గచ్ఛామో వానరాన్ బలదర్పితాన్,
బలేన వారయిష్యామో మధు భక్షయతో వయమ్. 19

శ్రుత్వా దధిముఖ స్యేదం వచనం వానరర్షభాః,
పున ర్వీరా మధువనం తేనైవ సహసా యయుః. 20

భయంకరవానరులు తమ్ము తోసివేయగా ఎల్లదిశలకు పోయిరి. 15

మధ్యే చైషాం దధిముఖః ప్రగృహ్య తరసా తరుమ్,
సమభ్యధావ ద్వేగేన తే చ సర్వే ప్లవంగమాః. 21

తే శిలాః పాదపాం శ్చాపి పర్వతాంశ్చాపి వానరాః,
గృహీత్వాఽభ్యగమన్ క్రుద్ధా యత్ర తే కపికుంజరాః. 22

తే స్వామివచనం వీరా హృదయే ష్వవసజ్య తత్,
త్వరయా హ్యభ్యధావంత సాలతాలశిలాయుధాః. 23

వృక్షస్థాంశ్చ తలస్థాంశ్చ వానరాన్ బలదర్పితాన్,
అభ్యక్రామం స్తతో వీరాః పాలా స్తత్ర సహస్రశః. 24

అథ దృష్ట్వా దధిముఖం క్రుద్ధం వానరపుంగవాః,
అభ్యధావంత వేగేన హనుమత్ప్రముఖా స్తదా. 25

తం సవృక్షం మహాబాహు మాపతంతం మహాబలమ్,
ఆర్యకం ప్రాహర త్తత్ర బాహుభ్యాం కుపితోఽంగదః. 26

పోయెను. అతని యనుచరులును అట్లే పోయిరి. 21

వారు రాలను, చెట్లను, పర్వతములను పట్టుకొని కోపముతో ఆ వానరశ్రేష్ఠులు

మదాంధశ్చ న వేదైన మార్యకోఽయం మమేతి సః,
అథైనం నిష్పిపేషాశు వేగవ ద్వసుధాతలే. 27

స భగ్నబాహూరుభుజో విహ్వల శ్శోణితోక్షితః,
ముమోహ సహసా వీరో ముహూర్తం కపికుంజరః. 28

స సమాశ్వస్య సహసా సంక్రుద్ధో రాజమాతులః,
వానరాన్ వారయామాస దండేన మధుమోహితాన్. 29

స కథంచి ద్విముక్త స్తైర్వానరై ర్వానరర్షభః,
ఉవాచైకాంతమాశ్రిత్య భృత్యాన్ స్వాన్ సముపాగతాన్. 30

ఏతే తిష్ఠంతు గచ్ఛామో భర్తా నో యత్ర వానరః,
సుగ్రీవో విపులగ్రీవః సహ రామేణ తిష్ఠతి. 31

సర్వం చైవాంగదే దోషం శ్రావయిష్యామి పార్థివే,
అమర్షీ వచనం శ్రుత్వా ఘాతయిష్యతి వానరాన్. 32

ఆ అంగదుడు మదాంధుడై అతడు తన తాత యని యెఱుగడయ్యెను. కావుననే

ఇష్టం మధువనం హ్యేతత్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః,
పితృపైతామహం దివ్యం దేవైరపి దురాసదమ్. 33

స వానరా నిమాన్ సర్వాన్ మధులుబ్ధాన్ గతాయుషః,
ఘాతయిష్యతి దండేన సుగ్రీవః ససుహృజ్జనాన్. 34

వధ్యా హ్యేతే దురాత్మనో నృపాజ్ఞాపరిభావినః,
అమర్షప్రభవో రోషః సఫలో నో భవిష్యతి. 35

ఏవముక్త్వా దధిముఖో వనపాలాన్ మహాబలః,
జగామ సహసోత్పత్య వనపాలై స్సమన్వితః. 36

నిమేషాంతరమాత్రేణ స హి ప్రాప్తో వనాలయః,
సహస్రాంశుసుతో ధీమాన్ సుగ్రీవో యత్ర వానరః. 37

రామం చ లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా సుగ్రీవమేవ చ,

సహజకోపనుడగు ఆయన నా మాట వినగనే ఆ వానరుల నెల్ల చంపించివేయును. 32

సమప్రతిష్ఠాం జగతీ మాకాశా న్నిపపాత హ. 38

సన్నిపత్య మహావీర్యః సర్వై స్తైః పరివారితః,
హరి ర్దధిముఖః పాలైః పాలానాం పరమేశ్వరః. 39

స దీనవదనో భూత్వా కృత్వా శిరసి చాంజలిమ్,
సుగ్రీవస్య శుభౌ మూర్ధ్నా చరణౌ ప్రత్యపీడయత్. 40

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే ద్విషష్టితమః సర్గః.

నున్న భూప్రదేశమున దిగెను. 38

63. త్రిషష్టితమః సర్గః

(హనుమంతుడు కార్యము సాధించెనని సుగ్రీవుడూహించుట)

తతో మూర్ధ్నా నిపతితం వానరం వానరర్షభః,
దృష్ట్వై వోద్విగ్నహృదయో వాక్యమేత దువాచ హ. 1

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కస్మాత్త్వం పాదయోః పతితో మమ,
అభయం తే భవే ద్వీర సర్వమే వాభిధీయతామ్. 2

స తు విశ్వాసిత స్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా,
ఉత్థాయ సుమహాప్రాజ్ఞో వాక్యం దధిముఖోఽబ్రవీత్. 3

నైవర్క్షరజసా రాజన్ న త్వయా నాపి వాలినా,
వనం నిసృష్టపూర్వం హి భక్షితం తచ్చ వానరైః. 4

ఏభిః ప్రధర్షితా శ్చైవ వానరా వనరక్షిభిః,

వానరశ్రేష్ఠుడగు సుగ్రీవు డట్లు తన పాదములపై బడి నమస్కరించిన దధిముఖుని చూచుటతోడనే కలత చెంది యిట్లనెను. 1

మధూ న్యచింతయిత్వేమాన్ భక్షయంతి పిబంతి చ. 5
శిష్ట మత్రాపవిధ్యంతి భక్షయంతి తథాపరే,
నివార్యమాణా స్తే సర్వే భ్రువౌ వై దర్శయంతి హి. 6
ఇమే హి సంరబ్ధతరా స్తథా తై స్సంప్రధర్షితాః,
వారయంతో వనా త్తస్మాత్ క్రుద్ధై ర్వానరపుంగవైః. 7
తత స్తై ర్బహుభి ర్వీరై ర్వానరై ర్వానరర్షభ,
సంరక్తనయనైః క్రోధా ద్ధరయః ప్రవిచాలితాః. 8
పాణిభి ర్నిహతాః కేచిత్ కేచిజ్జానుభి రాహతాః,
ప్రకృష్టాశ్చ యథాకామం దేవమార్గం చ దర్శితాః. 9
ఏవ మేతే హతా శ్శూరా స్త్వయి తిష్ఠతి భర్తరి,
కృత్స్నం మధువనం చైవ ప్రకామం తైః ప్రభక్ష్యతే. 10

ఫలాదులను తినుచు, మదువను త్రాగుచున్నారు. 5

ఏవం విజ్ఞాప్యమానం తం సుగ్రీవం వానరర్షభమ్,
అపృచ్ఛత్తం మహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణః పరవీరహా. 11
కిమయం వానరో రాజన్ వనపః ప్రత్యుపస్థితః,
కం చార్థ మభినిర్దిశ్య దుఃఖితో వాక్యమబ్రవీత్. 12
ఏవ ముక్తస్తు సుగ్రీవో లక్ష్మణేన మహాత్మనా,
లక్ష్మణం ప్రత్యువా చేదం వాక్యం వాక్యవిశారదః. 13
ఆర్య లక్ష్మణ సంప్రాహ వీరో దధిముఖః కపిః,
అంగదప్రముఖై ర్వీరై ర్భక్షితం మధు వానరైః,
విచిత్య దక్షిణా మాశా మాగతై ర్హరిపుంగవైః. 14
నైషా మకృతకృత్యానా మీదృశః స్యా దుపక్రమః,
ఆగతైశ్చ ప్రమథితం యథా మధువనం హి తైః,
ధర్షితం చ వనం కృత్స్న ముపయుక్తం చ వానరైః. 15

అని దధిముఖు డిట్లు వానరశ్రేష్ఠుడగు సుగ్రీవునకు విన్నవించుచుండగా, శత్రువీరులను సంహరించు మహాబుద్ధిశాలి యగు లక్ష్మణు డతని కిట్లనెను. 11

వనం యదాఽభిపన్నాస్తే సాధితం కర్మ వానరైః,
దృష్టా దేవీ న సందేహో న చాన్యేన హనూమతా. 16
న హ్యన్య స్సాధనే హేతుః కర్మణోఽస్య హనూమతః. 17
కార్యసిద్ధి ర్మతి శ్చైవ తస్మిన్ వానరపుంగవే,
వ్యవసాయశ్చ వీర్యం చ శ్రుతం చాపి ప్రతిష్ఠితమ్. 18
జాంబవాన్ యత్ర నేతా స్యా దంగదశ్చ మహాబలః,
హనూమాం శ్చాప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతి రన్యథా. 19
అంగదప్రముఖై ర్వీరై ర్హతం మధువనం కిల,
వారయంతశ్చ సహితా స్తథా జానుభి రాహతాః. 20
ఏతదర్థ మయం ప్రాప్తో వక్తుం మధురవా గిహ,
నామ్నా దధిముఖో నామ హరిః ప్రఖ్యాతవిక్రమః. 21

వానరులు నా యనుమతి లేదని వెఱవకయే మధువనమున ప్రవేశించుటచే

దృష్టా సీతా మహాబాహో సౌమిత్రే పశ్య తత్త్వతః,
అభిగమ్య తథా సర్వే పిబంతి మధు వానరాః. 22
న చా ప్యదృష్ట్వా వైదేహీం విశ్రుతాః పురుషర్షభ,
వనం దత్తవరం దివ్యం ధర్షయేయు ర్వనౌకసః.
తతః ప్రహృష్టో ధర్మాత్మా లక్ష్మణ స్సహరాఘవః. 23
శ్రుత్వా కర్ణసుఖాం వాణీం సుగ్రీవవదనా చ్చ్యుతామ్,
ప్రాహృష్యత భృశం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః. 24
శ్రుత్వా దధిముఖ స్యేదం సుగ్రీవస్తు ప్రహృష్య చ,
వనపాలం పునర్వాక్యం సుగ్రీవః ప్రత్యభాషత. 25
ప్రీతోఽస్మి సోఽహం యద్భుక్తం వనం తైః కృతకర్మభిః,

మర్షితం మర్షణీయం చ చేష్టితం కృతకర్మణామ్. 26

ఇచ్ఛామి శీఘ్రం హనుమత్ప్రధానాన్
శాఖామృగాం స్తాన్ మృగరాజదర్పాన్,
ద్రష్టుం కృతార్థాన్ సహ రాఘవాభ్యాం
శ్రోతుం చ సీతాధిగమే ప్రయత్నమ్. 27

ప్రీతిస్ఫీతాక్షౌ సంప్రహృష్టౌ కుమారౌ
దృష్ట్వా సిద్ధార్థౌ వానరాణాం చ రాజా,
అంగైః సంహృష్టైః కర్మసిద్ధిం విదిత్వా
బాహ్వో రాసన్నాం సోఽతిమాత్రం ననంద. 28

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే త్రిషష్టితమః సర్గః.

64. చతుష్షష్టితమః సర్గః

(హనుమదాదులు కిష్కింధకు వచ్చుట)

సుగ్రీవే ణైవ ముక్తస్తు హృష్టో దధిముఖః కపిః,
రాఘవం లక్ష్మణం చైవ సుగ్రీవం చాభ్యవాదయత్. 1

స ప్రణమ్య చ సుగ్రీవం రాఘవౌ చ మహాబలౌ,
వానరై స్సహితై శ్శూరై ర్దివమే వోత్పపాత హ. 2

స యథైవాగతః పూర్వం తథైవ త్వరితం గతః,
నిపత్య గగనా ద్భూమౌ తద్వనం ప్రవివేశ హ. 3

స ప్రవిష్టో మధువనం దదర్శ హరియూథపాన్,
విమదా నుత్థితాన్ సర్వాన్ మేహమానాన్ మధూదకమ్. 4

స తా నుపాగమ ద్వీరో బద్ధ్వా కరపుటాంజలిమ్,

సుగ్రీవు డట్లు చెప్పగా దధిముఖుడు సంతోషించినవాడై రామలక్ష్మణులకు [illegible] 1

ఉవాచ వచనం శ్లక్ష్ణ మిదం హృష్టవ దంగదమ్. 5
సౌమ్య రోషో న కర్తవ్యో యదేభి రభివారితః,
అజ్ఞానాద్ రక్షిభిః క్రోధాద్ భవంతః ప్రతిషేధితాః. 6
యువరాజ స్త్వమీశశ్చ వనస్యాస్య మహాబల,
మౌర్ఖ్యాత్ పూర్వం కృతో దోషస్తం భవాన్ క్షన్తుమర్హతి. 7
ఆఖ్యాతం హి మయా గత్వా పితృవ్యస్య తవానఘ,
ఇహోపయాతం సర్వేషా మేతేషాం వనచారిణామ్. 8
స త్వదాగమనం శ్రుత్వా సహైభి ర్హరియూథపైః,
ప్రహృష్టో న తు రుష్టోఽసౌ వనం శ్రుత్వా ప్రధర్షితమ్. 9
ప్రహృష్టో మాం పితృవ్య స్తే సుగ్రీవో వానరేశ్వరః,
శీఘ్రం ప్రేషయ సర్వాం స్తా నితి హోవాచ పార్థివః. 10

చూచి హర్షముతో నిట్లు మధురముగ పలికెను. 5

ఓ సౌమ్యుడా! ఈ వనరక్షకులు మిమ్ము వారించినారని వారిపై కోపింపకుము.

శ్రుత్వా దధిముఖ స్యేదం వచనం శ్లక్ష్ణ మంగదః,
అబ్రవీ త్తాన్ హరిశ్రేష్ఠో వాక్యం వాక్యవిశారదః. 11

శంకే శ్రుతోఽయం వృత్తాంతో రామేణ హరియూథపాః,
తత్ క్షమం నేహ నః స్థాతుం కృతే కార్యే పరంతపాః. 12

పీత్వా మధు యథాకామం విశ్రాంతా వనచారిణః,
కిం శేషం గమనం తత్ర సుగ్రీవో యత్ర మే గురుః. 13

సర్వే యథా మాం వక్ష్యంతి సమేత్య హరియూథపాః,
తథాఽస్మి కర్తా కర్తవ్యే భవద్భిః పరవా నహమ్. 14

నాజ్ఞాపయితు మీశోఽహం యువరాజోఽస్మి యద్యపి,
అయుక్తం కృతకర్మాణో యూయం ధర్షయితుం మయా. 15

బ్రువత శ్చాంగద స్యైవం శ్రుత్వా వచన మవ్యయమ్,
ప్రహృష్టమనసో వాక్య మిద మూచు ర్వనౌకసః. 16

కుశలుడగు అంగదుడు వానరశ్రేష్ఠుల కిట్లు పలికెను. 11

ఓ వానరయూథపతులారా! రాము డీ వృత్తాంతము వినెనని శంకించుచున్నాను.

ఏవం వక్ష్యతి కో రాజన్ ప్రభు స్సన్ వానరర్షభ,
ఐశ్వర్యమదమత్తో హి సర్వోఽహమితి మన్యతే. 17
తవ చేదం సుసదృశం వాక్యం నాన్యస్య కస్యచిత్,
సన్నతి ర్హి తవాఖ్యాతి భవిష్యచ్ఛుభయోగ్యతామ్. 18
సర్వే వయమపి ప్రాప్తా స్తత్ర గంతుం కృతక్షణాః,
స యత్ర హరివీరాణాం సుగ్రీవః పతి రవ్యయః. 19
త్వయా హ్యనుక్తై ర్హరిభి ర్నైవ శక్యం పదాత్ పదమ్,
క్వచిత్ గంతుం హరిశ్రేష్ఠ బ్రూమ స్సత్య మిదం తు తే. 20
ఏవం తు వదతాం తేషా మంగదః ప్రత్యభాషత,
బాఢం గచ్ఛామ ఇత్యుక్త్వా ఖముత్పేతు ర్మహాబలాః. 21

ఓ వానరశ్రేష్ఠుడవగు యువరాజా! ప్రభువయ్యు ఎవ డిట్లు వినయముతో

ఉత్పతంత మనూత్పేతు స్సర్వే తే హరియూథపాః,
కృత్వాకాశం నిరాకాశం యంత్రోత్క్షిప్తా ఇవాచలాః. 22
తేఽంబరం సహసోత్పత్య వేగవంతః ప్లవంగమాః,
వినదంతో మహానాదం ఘనా వాతేరితా యథా. 23
అంగదే హ్యననుప్రాప్తే సుగ్రీవో వానరాధిపః,
ఉవాచ శోకోపహతం రామం కమలలోచనమ్. 24
సమాశ్వసిహి భద్రం తే దృష్టా దేవీ న సంశయః,
నాగంతు మిహ శక్యం తై రతీతే సమయే హి నః. 25
న మత్సకాశ మాగచ్ఛేత్ కృత్యే హి వినిపాతితే,
యువరాజో మహాబాహుః ప్లవతాం ప్రవరోఽంగదః. 26
యద్య ప్యకృతకృత్యానా మీదృశః స్యా దుపక్రమః,

యంత్రములచే పై కెగురగొట్టబడిన కొండలవలె ఎగిరి, ఆకాశమున నేమాత్రము చోటు విడువక ఆక్రమించి పోవసాగిరి. 22

భవే త్స దీనవదనో భ్రాంతవిప్లుతమానసః. 27

పితృపైతామహం చైతత్ పూర్వకై రభిరక్షితమ్,
న మే మధువనం హన్యా దహృష్టః ప్లవగేశ్వరః. 28

కౌసల్యా సుప్రజా రామ సమాశ్వసిహి సువ్రత. 29

దృష్టా దేవీ న సందేహో న చాన్యేన హనూమతా,
న హ్యన్యః కర్మణో హేతు స్సాధనేఽ స్య హనూమతః. 30

హనూమతి హి సిద్ధిశ్చ మతిశ్చ మతిసత్తమ,
వ్యవసాయశ్చ వీర్యం చ సూర్యే తేజ ఇవ ధ్రువమ్. 31

జాంబవాన్ యత్ర నేతా స్యా దంగదశ్చ బలేశ్వరః,
హనుమాం శ్చాప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతి రన్యథా,
మాభూ శ్చింతాసమాయుక్త స్సంప్ర త్యమితవిక్రమ. 32

సీతాదేవిని చూడక హర్షము లేనివాడగు యువరాజు అంగదుడు మా తండ్రితాతల నుండి సంక్రమించినది, నా మేనమామ దధిముఖునిచే కాపాడబడుచున్నది అగు

తతః కిలకిలాశబ్దం శుశ్రా వాసన్న మంబరే,
హనుమత్కర్మదృప్తానాం నర్దతాం కాననౌకసామ్,
కిష్కింధా ముపయాతానాం సిద్ధిం కథయతామివ. 33
తతః శ్రుత్వా నినాదం తం కపీనాం కపిసత్తమః,
ఆయతాంచితలాంగూల స్సోఽభవ ద్ధృష్టమానసః. 34
ఆజగ్ము స్తేఽపి హరయో రామదర్శనకాంక్షిణః,
అంగదం పురతః కృత్వా హనూమంతం చ వానరమ్. 35
తేఽంగదప్రముఖా వీరాః ప్రహృష్టాశ్చ ముదాన్వితాః,
నిపేతు ర్హరిరాజస్య సమీపే రాఘవస్య చ. 36
హనూమాంశ్చ మహాబాహుః ప్రణమ్య శిరసా తతః,
నియతా మక్షతాం దేవీం రాఘవాయ న్యవేదయత్. 37

విపుదు చింతాక్రాంతుడవు కావలదు. 32

నిశ్చితార్థ స్తత స్తస్మిన్ సుగ్రీవః పవనాత్మజే,
లక్ష్మణః ప్రీతిమాన్ ప్రీతం బహుమానా దవైక్షత. 38
ప్రీత్యా చ రమమాణోఽథ రాఘవః పరవీరహా,
బహుమానేన మహతా హనుమంత మవైక్షత. 39

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే చతుష్షష్టితమః సర్గః.

సుగ్రీవుడును హనుమంతుడు కార్యము సాధించి వచ్చెనని నిశ్చయించెను. లక్ష్మణుడును హనుమంతుని గాంచి సంతోషించినవాడై అతని నాదరముతో చూచెను. 38

అపుడు శత్రువీరులను సంహరించునట్టి రాముడు మిక్కిలి ఆదరముతో హనుమంతుని చూచెను. 39

ఇట్లు వాల్మీకిమహర్షి రచించిన శ్రీమద్రామాయణమున
సుందరకాండమున నలువదినాల్గవ సర్గము.

65. పంచషష్టితమః సర్గః

(హనుమ రామునకు చూడామణిని సమర్పించుట)

తతః ప్రస్రవణం శైలం తే గత్వా చిత్రకాననమ్,
ప్రణమ్య శిరసా రామం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్. 1

యువరాజం పురస్కృత్య సుగ్రీవ మభివాద్య చ,
ప్రవృత్తి మథ సీతాయాః ప్రవక్తు ముపచక్రముః. 2

రావణాంతఃపురే రోధం రాక్షసీభిశ్చ తర్జనమ్,
రామే సమనురాగం చ యశ్చాయం సమయః కృతః,
ఏత దాఖ్యాంతి తే సర్వే హరయో రామసన్నిధౌ. 3

వైదేహీ మక్షతాం శ్రుత్వా రామ స్తూత్తర మబ్రవీత్. 4

క్వ సీతా వర్తతే దేవీ కథం చ మయి వర్తతే,
ఏతన్మే సర్వ మాఖ్యాత వైదేహీం ప్రతి వానరాః. 5

అంగదుని ముందిడుకొని చిత్రములైన అడవులు గల

రామస్య గదితం శ్రుత్వా హరయో రామసన్నిధౌ,
చోదయంతి హనూమంతం సీతావృత్తాంతకోవిదమ్. 6

శ్రుత్వా తు వచనం తేషాం హనుమాన్ మారుతాత్మజః,
ప్రణమ్య శిరసా దేవ్యై సీతాయై తాం దిశం ప్రతి,
ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞః సీతాయా దర్శనం యథా. 7

సముద్రం లంఘయిత్వాఽహం శతయోజన మాయతమ్,
అగచ్ఛం జానకీం సీతాం మార్గమాణో దిదృక్షయా. 8

తత్ర లంకేతి నగరీ రావణస్య దురాత్మనః,
దక్షిణస్య సముద్రస్య తీరే వసతి దక్షిణే. 9

తత్ర దృష్టా మయా సీతా రావణాంతఃపురే సతీ,
సన్న్యస్య త్వయి జీవంతీ రామా రామ మనోరథమ్. 10

రాముడు పలికిన వాక్యము విని యా వానరులు రామునికడ సీతావృత్తాంత
మెఱిగిన హనుమంతుని రామునకు సమాధాన మిమ్మని ప్రోత్సహించిరి. 6

దృష్టా మే రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః,
రాక్షసీభి ర్విరూపాభీ రక్షితా ప్రమదావనే. 11
దుఃఖ మాసాద్యతే దేవీ తథాఽదుఃఖోచితా సతీ. 12
రావణాంతఃపురే రుద్ధా రాక్షసీభి స్సురక్షితా,
ఏకవేణీధరా దీనా త్వయి చింతాపరాయణా. 13
అధశ్శయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే,
రావణాద్ వినివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతనిశ్చయా,
దేవీ కథంచిత్ కాకుత్స్థ త్వన్మనా మార్గితా మయా. 14
ఇక్ష్వాకువంశవిఖ్యాతిం శనైః కీర్తయతాఽనఘ,
సా మయా నరశార్దూల విశ్వాస ముపపాదితా. 15
తత స్సంభాషితా దేవీ సర్వ మర్థం చ దర్శితా,

చుట్టుముట్టి మాటిమాటికి బెదరించుచుండగా చూచితిని. 11
పతివ్రత యగు ఆమె దుఃఖము లనుభవించదగినది కాదు. సుఖము లనుభవింప

రామసుగ్రీవసఖ్యం చ శ్రుత్వా ప్రీతి ముపాగతా. 16
నియత స్సముదాచారో భక్తి శ్చాస్యా స్తథా త్వయి. 17
ఏవం మయా మహాభాగా దృష్టా జనకనందినీ,
ఉగ్రేణ తపసా యుక్తా త్వద్భక్త్యా పురుషర్షభ. 18
అభిజ్ఞానం చ మే దత్తం యథావృత్తం తవాంతికే,
చిత్రకూటే మహాప్రాజ్ఞ వాయసం ప్రతి రాఘవ. 19
విజ్ఞాప్యశ్చ నరవ్యాఘ్రో రామో వాయుసుత త్వయా,
అఖిలేనేహ యద్దృష్టమితి మా మాహ జానకీ. 20
అయం చాస్మై ప్రదాతవ్యో యత్నాత్ సుపరిరక్షితః,
బ్రువతా వచనా న్యేవం సుగ్రీవ స్యోపశృణ్వతః, 21
ఏష చూడామణిః శ్రీమాన్ మయా సుపరిరక్షితః. 22

రామసుగ్రీవుల మైత్రిని విని ఆమె సంతసించినది. 16
సీతాదేవియొక్క నడవడి (పరపురుషుని తలంపకుండుట మున్నగునది). నీయందలి

మనశ్శిలాయా స్తిలకో గండపార్శ్వే నివేశితః,
త్వయా ప్రణష్టే తిలకే తం కిల స్మర్తుమర్హసి. 23
ఏష నిర్యాతితః శ్రీమాన్ మయా తే వారిసంభవః,
ఏతం దృష్ట్వా ప్రమోదిష్యే వ్యసనే త్వామివానఘ. 24
జీవితం ధారయిష్యామి మాసం దశరథాత్మజ.
ఊర్ధ్వం మాసా న్న జీవేయం రక్షసాం వశ మాగతా. 25
ఇతి మా మబ్రవీత్ సీతా కృశాంగీ ధర్మచారిణీ,
రావణాంతఃపురే రుద్ధా మృగీ వోత్ఫుల్లలోచనా. 26
ఏతదేవ మయాఽఽఖ్యాతం సర్వం రాఘవ యద్యథా,
సర్వథా సాగరజలే సంతారః ప్రవిధీయతామ్. 27

సూర్యమొకపుడు నా నుదుటి బొట్టు చెమటకు కరిగి కనుపించకుండగా నీవు

తౌ జాతాశ్వాసౌ రాజపుత్రౌ విదిత్వా,
తచ్చాభిజ్ఞానం రాఘవాయ ప్రదాయ,
దేవ్యా చాఖ్యాతం సర్వమే వానుపూర్వ్యాత్,
వాచా సంపూర్ణం వాయుపుత్రః శశంస. 28

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే పంచషష్టితమః సర్గః.

66. షట్‌షష్టితమః సర్గః

(సీతావృత్తాంతము విని రాముడు శోకించుట)

ఏవముక్తో హనుమతా రామో దశరథాత్మజః,
తం మణిం హృదయే కృత్వా ప్రరురోద సలక్ష్మణః. 1
తం తు దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం రాఘవ శ్శోకకర్శితః,
నేత్రాభ్యా మశ్రుపూర్ణాభ్యాం సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్. 2
యథైవ ధేనుః స్రవతి స్నేహాద్ వత్సస్య వత్సలా,
తథా మమాపి హృదయం మణిరత్నస్య దర్శనాత్. 3
మణిరత్న మిదం దత్తం వైదేహ్యాః శ్వశురేణ మే,
వధూకాలే యథా బద్ధమధికం మూర్ధ్ని శోభతే. 4
అయం హి జలసంభూతో మణి స్సజ్జనపూజితః,

హనుమంతు డిట్లు పలుకగా దశరథతనయుడగు రాముడు లక్ష్మణునితో గూడినవాడై ఆ చూడామణిని హృదయమునకు హత్తుకొని మిక్కిలి రోదించెను. 1

యజ్ఞే పరమతుష్టేన దత్త శ్శక్రేణ ధీమతా. 5
ఇమం దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం యథా తాతస్య దర్శనమ్,
అద్యా స్మ్యవగత స్సౌమ్య వైదేహస్య తథా విభోః. 6
అయం హి శోభతే తస్యాః ప్రియాయా మూర్ధ్ని మే మణిః,
అస్యాద్య దర్శనే నాహం ప్రాప్తాం తామివ చింతయే. 7
కిమాహ సీతా వైదేహీ బ్రూహి సౌమ్య పునః పునః,
పిపాసుమివ తోయేన సించంతీ వాక్యవారిణా. 8
ఇతస్తు కిం దుఃఖతరం యదిమం వారిసంభవమ్,
మణిం పశ్యామి సౌమిత్రే వైదేహీ మాగతాం వినా. 9
చిరం జీవతి వైదేహీ యది మాసం ధరిష్యతి,
క్షణం సౌమ్య న జీవేయం వినా తా మసితేక్షణామ్. 10

చేసిన యజ్ఞమునకు మిక్కిలి సంతోషించిన ధీమంతుడగు దేవేంద్రుడు దీనిని ఆయన కిచ్చినాడు 5

నయ మామపి తం దేశం యత్ర దృష్టా మమ ప్రియా,
న తిష్ఠేయం క్షణమపి ప్రవృత్తి ముపలభ్య చ. 11

కథం సా మమ సుశ్రోణీ భీరుభీరు స్సతీ సదా,
భయావహానాం ఘోరాణాం మధ్యే తిష్ఠతి రక్షసామ్. 12

శారద స్తిమిరోన్ముక్తో నూనం చంద్ర ఇవాంబుదైః,
ఆవృతం వదనం తస్యా న విరాజతి రాక్షసైః. 13

కిమాహ సీతా హనుమం స్తత్త్వతః కథ యాద్య మే,
ఏతేన ఖలు జీవిష్యే భేషజే నాతురో యథా. 14

మధురా మధురాలాపా కిమాహ మమ భామినీ,
మద్విహీనా వరారోహా హనుమన్ కథయస్వ మే. 15

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే షట్షష్టితమః సర్గః.

నా ప్రియురాలగు సీత నెచట చూచితివో అచటకు నన్ను కూడ తీసికొని పొమ్ము. ఆమె వార్త తెలిసినది కనుక ఒక్క క్షణమైన నిలువజాలను. 11

67. సప్తషష్టితమః సర్గః

(హనుమ సీతావచనమును రామునకు చెప్పుట)

ఏవముక్తస్తు హనుమాన్ రాఘవేణ మహాత్మనా,
సీతాయా భాషితం సర్వం న్యవేదయత రాఘవే. 1

ఇద ముక్తవతీ దేవీ జానకీ పురుషర్షభ,
పూర్వవృత్త మభిజ్ఞానం చిత్రకూటే యథాతథమ్. 2

సుఖసుప్తా త్వయా సార్ధం జానకీ పూర్వ ముత్థితా,
వాయస స్సహసోత్పత్య విదదార స్తనాంతరే. 3

పర్యాయేణ చ సుప్తస్త్వం దేవ్యంకే భరతాగ్రజ,
పునశ్చ కిల పక్షీ స దేవ్యా జనయతి వ్యథామ్. 4

పునః పున రుపాగమ్య విదదార భృశం కిల,

మహాత్ముడగు రాము డిట్లు హనుమంతునితో పలుకగా, హనుమ సీత పలికిన

తత స్త్వం బోధిత స్తస్యా శ్శోణితేన సముక్షితః. 5
వాయసేన చ తేనైవ సతతం బాధ్యమానయా,
బోధితః కిల దేవ్యా త్వం సుఖసుప్తః పరంతప. 6
తాం తు దృష్ట్వా మహాబాహో దారితాం చ స్తనాంతరే,
ఆశీవిష ఇవ క్రుద్ధో నిశ్వస న్నభ్యభాషథాః. 7
నఖాగ్రైః కేన తే భీరు దారితం తు స్తనాంతరమ్,
కః క్రీడతి సరోషేణ పంచవక్త్రేణ భోగినా. 8
నిరీక్షమాణ స్సహసా వాయసం సమవైక్షథాః,
నఖై స్సరుధిరై స్తీక్ష్ణై స్తామే వాభిముఖం స్థితమ్. 9
సుతః కిల స శక్రస్య వాయసః పతతాం వరః,
ధరాంతరచర శ్శీఘ్రం పవనస్య గతౌ సమః. 10

గాయమై రక్తము స్రవింపగా దానిచే నీ శరీరము తడసి నీవు మేల్కాంచితివి. 5
ఓ శత్రువులను పీడించువాడా! సుఖముగ నిదురించుచున్న నిన్ను, ఎడతెగక

తత స్తస్మిన్ మహాబాహో కోపసంవర్తితేక్షణః,
వాయసే త్వం కృథాః క్రూరాం మతిం మతిమతాం వర. 11
స దర్భం సంస్తరాద్ గృహ్య బ్రహ్మాస్త్రేణ హ్యయోజయః,
స దీప్త ఇవ కాలాగ్ని ర్జజ్వా లాభిముఖః ఖగమ్. 12
క్షిప్తవాం స్త్వం ప్రదీప్తం హి దర్భం తం వాయసం ప్రతి,
తతస్తు వాయసం దీప్తః స దర్భోఽనుజగామ హ. 13
స పిత్రా చ పరిత్యక్త స్సురైశ్చ సమహర్షిభిః,
త్రీన్ లోకాన్ సంపరిక్రమ్య త్రాతారం నాధిగచ్ఛతి.
పునరేవాగత స్త్రస్త స్త్వత్సకాశ మరిందమ. 14
స తం నిపతితం భూమౌ శరణ్య శ్శరణాగతమ్,
వధార్హమపి కాకుత్స్థ కృపయా పర్యపాలయః. 15
మోఘ మస్త్రం న శక్యం తు కర్తు మిత్యేవ రాఘవ,

కండ్లు విప్పారునట్లు తెఱచి, యా కాకిపై క్రూరమగు ఆలోచన చేసితివి. 11
నీవు వెంటనే దర్భాసనము నుండి యొక దర్భను తీసి బ్రహ్మాస్త్రమంత్రముతో
అభిమంత్రించితివి...

భవాం స్తస్యాక్షి కాకస్య హినస్తి స్మ స దక్షిణమ్. 16
రామ త్వాం స నమస్కృత్య రాజ్ఞే దశరథాయ చ,
విసృష్టస్తు తదా కాకః ప్రతిపేదే స్వ మాలయమ్. 17
ఏవ మస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠః సత్త్వవాన్ శీలవా నపి,
కిమర్థ మస్త్రం రక్షస్సు న యోజయతి రాఘవః. 18
న నాగా నాపి గంధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః,
న చ సర్వే రణే శక్తా రామం ప్రతిసమాసితుమ్. 19
తస్య వీర్యవతః కశ్చిద్ యద్యస్తి మయి సంభ్రమః,
క్షిప్రం సునిశితై ర్బాణై ర్హన్యతాం యుధి రావణః. 20
భ్రాతు రాదేశ మాజ్ఞాయ లక్ష్మణో వా పరంతపః,
స కిమర్థం నరవరో న మాం రక్షతి రాఘవః. 21

'రామా! 'నేను ప్రయోగించిన అస్త్రము విఫలమగుట శక్యముగాదు'. అని నీ వా

శక్తౌ తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ వాయ్వగ్నిసమతేజసౌ,
సురాణామపి దుర్ధర్షౌ కిమర్థం మా ముపేక్షతః. 22
మమైవ దుష్కృతం కించి న్మహ దస్తి న సంశయః,
సమర్థౌ సహితౌ యన్మాం నావేక్షేతే పరంతపౌ. 23
వైదేహ్యా వచనం శ్రుత్వా కరుణం సాశ్రు భాషితమ్,
పున రప్యహ మార్యాం తా మిదం వచన మబ్రువమ్. 24
త్వచ్ఛోకవిముఖో రామో దేవి సత్యేన తే శపే,
రామే దుఃఖాభిభూతే తు లక్ష్మణః పరితప్యతే. 25
కథంచిద్ భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుమ్,
అస్మిన్ ముహూర్తే దుఃఖానా మంతం ద్రక్ష్యసి భామిని. 26
తావుభౌ నరశార్దూలౌ రాజపుత్రౌ వనిందితౌ,

పురుషశ్రేష్ఠులగు ఆ రామలక్ష్మణులు కడు సమర్థులు. అగ్నివాయువులకు సాటియగు తేజము కలవారు. దేవతలకును ఎదిరింప నసాధ్యులు. మరి వారు నన్నేల ఉపేక

త్వద్దర్శనకృతోత్సాహౌ లంకాం భస్మీకరిష్యతః. 27
హత్వా చ సమరే రౌద్రం రావణం సహబాంధవమ్,
రాఘవ స్త్వాం వరారోహే స్వాం పురీం నయతే ధ్రువమ్. 28
యత్తు రామో విజానీయా దభిజ్ఞాన మనిందితే,
ప్రీతిసంజననం తస్య ప్రదాతుం త్వ మిహార్హసి. 29
సాఽభివీక్ష్య దిశ స్సర్వా వేణ్యుద్గ్రథిత ముత్తమమ్,
ముక్త్వా వస్త్రా ద్దదౌ మహ్యం మణిమేతం మహాబల. 30
ప్రతిగృహ్య మణిం దివ్యం తవ హేతో రఘూద్వహ,
శిరసా తాం ప్రణ మ్యార్యా మహ మాగమనే త్వరే. 31
గమనే చ కృతోత్సాహ మవేక్ష్య వరవర్ణినీ,
వివర్ధమానం చ హి మా మువాచ జనకాత్మజా. 32

27
ఉత్సాహముతో లంకను భస్మము చేయుదురు.

అశ్రుపూర్ణముఖీ దీనా బాష్పసందిగ్ధభాషిణీ,
మమోత్పతనసంభ్రాంతా శోకవేగసమాహతా. 33

హనుమన్ సింహసంకాశా వుభౌ తౌ రామలక్ష్మణౌ,
సుగ్రీవం చ సహామాత్యం సర్వాన్ బ్రూయా హ్యనామయమ్. 34

యథా చ స మహాబాహు ర్మాం తారయతి రాఘవః,
అస్మా ద్దుఃఖాంబుసంరోధాత్ త్వం సమాధాతు మర్హసి. 35

ఇమం చ తీవ్రం మమ శోకవేగం, రక్షోభి రేభిః పరిభర్త్సనం చ,
బ్రూయాస్తు రామస్య గత స్సమీపం, శివశ్చ తేஉధ్వాస్తు హరిప్రవీర. 36

ఏతత్ తవార్యా నృపరాజసింహ, సీతా వచః ప్రాహ విషాదపూర్వమ్,
ఏతచ్చ బుద్ధ్వా గదితం మయా త్వం,శ్రద్ధత్స్వ సీతాం కుశలాం సమగ్రామ్.

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే సప్తషష్టితమః సర్గః.

కన్నుల నీరు నింపుకొని, కన్నీటిచే కంఠము రుద్ధమై మాటలు తడబడగా నే నెగిరిపోవు

68. అష్టషష్టితమః సర్గః

(సీతాసమాశ్వాసన కథనము)

అథాహ ముత్తరం దేవ్యా పునరుక్త స్ససంభ్రమః,
తవ స్నేహా న్నరవ్యాఘ్ర సౌహార్దా దనుమాన్య వై. 1
ఏవం బహువిధం వాచ్యో రామో దాశరథి స్త్వయా.
యథా మా మాప్నుయా చ్ఛీఘ్రం హత్వా రావణ మాహవే. 2
యది వా మన్యసే వీర వసైకాహ మరిందమ,
కస్మింశ్చిత్ సంవృతే దేశే విశ్రాంతః శ్వో గమిష్యసి. 3
మమ చాప్యల్పభాగ్యాయాః సాన్నిధ్యాత్ తవ వీర్యవన్,
అస్య శోకవిపాకస్య ముహూర్తం స్యాద్విమోక్షణమ్. 4

నరశ్రేష్ఠుడవగు రామా! అపుడు సీతాదేవి నాయందు నీకు గల అనురాగవిశేషము

గతే హి త్వయి విక్రాంతే పునరాగమనాయ వై,
ప్రాణానామపి సందేహో మమ స్యా న్నాత్ర సంశయః. 5
తవాదర్శనజ శ్శోకో భూయో మాం పరితాపయేత్,
దుఃఖా ద్దుఃఖపరాభూతాం దుర్గతాం దుఃఖభాగినీమ్. 6
అయం చ వీర సందేహ స్తిష్ఠతీవ మమాగ్రతః,
సుమహాం స్త్వత్సహాయేషు హర్యృక్షేషు హరీశ్వర. 7
కథం ను ఖలు దుష్పారం తరిష్యంతి మహోదధిమ్,
తాని హర్యృక్షసైన్యాని తౌ వా నరవరాత్మజౌ. 8
త్రయాణా మేవ భూతానాం సాగరస్యాస్య లంఘనే,
శక్తిః స్యాద్ వైనతేయస్య తవ వా మారుతస్య వా. 9
తదస్మిన్ కార్యనిర్యోగే వీరైవం దురతిక్రమే,

పరాక్రమశాలివగు నీవు పునరాగమనమునకై వెడలగనే నా ప్రాణములు నిలుచునో

కిం పశ్యసి సమాధానం బ్రూహి కార్యవిదాం వర. 10
కామ మస్య త్వమే వైకః కార్యస్య పరిసాధనే,
పర్యాప్తః పరవీరఘ్న యశస్య స్తే బలోదయః. 11
బలై స్సమగ్రైర్యది మాం హత్వా రావణ మాహవే,
విజయీ స్వాం పురీం రామో నయేత్తత్ స్యాద్ యశస్కరమ్. 12
యథాஉహం తస్య వీరస్య వనా దుపధినా హృతా,
రక్షసా తద్భయా దేవ తథా నార్హతి రాఘవః. 13
బలైస్తు సంకులాం కృత్వా లంకాం పరబలార్దనః,
మాం నయే ద్యది కాకుత్స్థ స్తత్తస్య సదృశం భవేత్. 14
తద్యథా తస్య విక్రాంత మనురూపం మహాత్మనః,

కార్యనిర్వహణ మిట్లు దుష్కరమై యుండగా నీవే యుపాయ మూహింపుచు...

భవ త్యాహవశూరస్య తథా త్వ ముపపాదయ. 15
తదర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతుసంహితమ్,
నిశమ్యాహం తత శ్శేషం వాక్య ముత్తర మబ్రువమ్. 16
దేవి హర్యృక్షసైన్యానా మీశ్వరః ప్లవతాం వరః,
సుగ్రీవ స్సత్త్వసంపన్న స్తవార్థే కృతనిశ్చయః. 17
తస్య విక్రమసంపన్నా స్సత్త్వవంతో మహాబలాః,
మనస్సంకల్పసంపాతా నిదేశే హరయః స్థితాః. 18
యేషాం నోపరి నాధస్తా న్న తిర్యక్ సజ్జతే గతిః,
న చ కర్మసు సీదంతి మహ త్స్వమితతేజసః. 19
అసకృత్ తై ర్మహాభాగై ర్వానరై ర్బలదర్పితైః,
ప్రదక్షిణీకృతా భూమి ర్వాయుమార్గానుసారిభిః. 20

తగునో అట్లు నీవు ఏర్పాటుచేయుము. 15

మద్విశిష్టాశ్చ తుల్యాశ్చ సంతి తత్ర వనౌకసః,
మత్తః ప్రత్యవరః కశ్చిన్నాస్తి సుగ్రీవసన్నిధౌ. 21
అహం తావ దిహ ప్రాప్తః కిం పునస్తే మహాబలాః,
న హి ప్రకృష్టాః ప్రేష్యంతే ప్రేష్యంతే హీతరే జనాః. 22
తదలం పరితాపేన దేవి మన్యు ర్వ్యపైతు తే,
ఏకోత్పాతేన వై లంకా మేష్యంతి హరియూథపాః. 23
మమ పృష్ఠగతౌ తౌ చ చంద్రసూర్యా వివోదితౌ,
త్వత్సకాశం మహాభాగే నృసింహా వాగమిష్యతః. 24
అరిఘ్నం సింహసంకాశం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్,
లక్ష్మణం చ ధనుష్పాణిం లంకాద్వార ముపస్థితమ్. 25
నఖదంష్ట్రాయుధాన్ వీరాన్ సింహశార్దూలవిక్రమాన్,

ఆ సైన్యములో నా కంటెను శ్రేష్ఠులు, నాతో సమానులును అగు వానరులే కలరు.

వానరాన్ వారణేంద్రాభాన్ క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి సంగతాన్. 26

శైలాంబుదనికాశానాం లంకామలయసానుషు,
నర్దతాం కపిముఖ్యానా మచిరాత్ శ్రోష్యసి స్వనమ్. 27

నివృత్తవనవాసం చ త్వయా సార్ధ మరిందమమ్,
అభిషిక్త మయోధ్యాయాం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్. 28

తతో మయా వాగ్భి రదీనభాషిణా, శివాభి రిష్టాభి రభిప్రసాదితా,
జగామ శాంతిం మమ మైథిలాత్మజా, తవాపి శోకేన తదాభిపీడితా.

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే సుందరకాండే అష్టషష్టితమః సర్గః.

శ్రీమత్సుందరకాండః సమాప్తః.

పరాక్రమము గలవారును, గజశ్రేష్ఠములవలె మహాకాయములు గలవారును అగు వానరులు శీఘ్రమే యిచటకు వచ్చుట చూచెదవు. 26